

แนวทางอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

APPROPRIATE GUIDELINE FOR HISTORICAL COMMUNITY CONSERVATION
IN THE CONTEXT OF THAILAND

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2560

KMITL-2017-AR-D-007-051

แนวทางอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

APPROPRIATE GUIDELINE FOR HISTORICAL COMMUNITY CONSERVATION
IN THE CONTEXT OF THAILAND

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2560
KMITL-2017-AR-D-007-051

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

APPROPRIATE GUIDELINE FOR HISTORICAL COMMUNITY CONSERVATION
IN THE CONTEXT OF THAILAND

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
DOCTOR OF ARCHITECTURE PROGRAM IN MULTIDISPANARY DESIGN RESEARCH
FACULTY OF ARCHITECTURE
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2017

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ KMUTL-2017-AR-D-007-051 ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2017

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย
นักศึกษา	นายสุพจน์ พรหมพยัคฆ์
รหัสประจำตัว	54621058
ปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ
พ.ศ.	2560
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.ปนาย ไชยรัตนานนท์

บทคัดย่อ

ในประเทศไทย มักจะพบว่าการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ (Historic Community Preservation) ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง เกิดปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดข้างต้น กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะสามารถเก็บรักษาตัวอาคาร กลุ่มอาคาร หรือรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่จับต้องได้เอาไว้ได้ แต่มีที่จะเกิดความเปลี่ยนแปลงกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตดั้งเดิมอันเนื่องมาจากโอกาสในการหารายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดคุณค่าในพื้นที่นั้นๆ ทำให้คุณค่าในตัวพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์นั้นๆ เสื่อมถอย หรือขาดหายไป แต่ทว่าก็ยังมิชุมชนในไทยที่ทำการอนุรักษ์แล้วยังสามารถรักษาคุณค่าของความเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ได้ การวิจัยนี้จึงมุ่งสำรวจว่าชุมชนดังกล่าวนั้นมีวิธีการมีวิธีการรวมถึงสิ่งสนับสนุนอื่นๆอย่างไรบ้าง โดยกล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนดังกล่าว นั้นมุ่งเน้นให้คนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ด้วยความต้องการของตัวเอง ซึ่งช่วยให้การอนุรักษ์มีความยั่งยืนมากกว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis	Appropriate Guideline for Historical Community Conservation in The Context of Thailand.
Student	Mir Supoj Prompayuk
Student ID	54621058
Degree	Doctor of Architecture
Programme	Multidisciplinary Design Research
Year	2017
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Panayu Chairatananonda

ABSTRACT

Historic community is actually a kind of cultural heritages. However, in Thailand, a phenomenon contradicting such idea is often found. Namely, tangible heritages, such as residences, buildings or architectural features are well preserved, while intangible heritages, such as social, economic and cultural structure and traditional way of life are widely changed as a result of rising economic opportunities. This phenomenon emerges after a community becomes a historic community which is a way to raise the economic values in locality. Consequently, the other values of the historic community are diminished or faded away. However, there are Thai communities which can preserve the original conditions and maintain their value as a historic community. Hence, this research aims to find the preservation approach and supporting factors in those communities. It is found that those communities raise awareness of local inhabitants and attract them to participate in the preservation in the direction which they want the community to be. As a result, this preservation becomes more sustainable.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร. ปนายุ ไชยรัตนานนท์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ ตรวจสอบข้อบกพร่อง ขอขอบคุณ รศ.ดร.นพดล สหชัยเสรีและ ผศ.ดร. ชุมพร มูรพันธุ์อาจารย์ผู้ให้คำแนะนำวิทยานิพนธ์ในขั้นต้น

ขอขอบคุณ ดร.โอภุระ โนโบยุกิ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรวิทิว ในการให้คำแนะนำเรื่องการอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่น

ขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ที่ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการเดินทางจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในการไปเป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนยังประเทศญี่ปุ่น

ขอขอบคุณผู้ช่วยเหลือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในพื้นที่กรณีศึกษาในประเทศไทย และบุคคลที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ที่ได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านต่างๆ

สุพจน์ พรหมพยัคฆ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 จุดประสงค์.....	5
1.3 คำถามการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์.....	6
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
2.1 ย่านชุมชนเก่าและมรดกทางวัฒนธรรม.....	7
2.1.1 ย่านชุมชนเก่า.....	7
2.1.2 มรดกทางวัฒนธรรม.....	12
2.2 หลักการในการอนุรักษ์.....	15
2.2.1 การระบุแหล่งมรดกวัฒนธรรม.....	15
2.2.2 ทางเลือกวิธีการอนุรักษ์.....	16
2.2.3 การบูรณาการแผนการอนุรักษ์กับแผนพัฒนาเมือง.....	17
2.2.4 ควบคุมความเปลี่ยนแปลง.....	18
2.2.5 การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติม.....	19
2.2.6 การบริหารจัดการและบุคลากรวิชาชีพ.....	20

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 องค์กรและกฎบัตรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์.....	21
2.3.1 องค์กรที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.3.2 กฎบัตร.....	22
2.4 กฎหมายในประเทศไทย.....	23
2.4.1 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร.....	24
2.4.2 พระราชบัญญัติการผังเมือง.....	24
2.4.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.....	25
2.4.4 ข้อบังคับท้องถิ่น.....	26
2.4.5 มาตรการทางกฎหมายที่ผลักดันโดยภาคประชาชน.....	27
2.5 ผลกระทบการท้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในประเทศไทย.....	28
2.6 การอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักร.....	33
2.6.1 ความเป็นมา.....	33
2.6.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	34
2.7 กรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร.....	38
2.7.1 ดิน วิลเลจ เอตินเบอร์ระ สกอตแลนด์.....	38
2.7.2 ไบบุรี กลอสเตอร์เซอร์.....	40
2.7.3 เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ กลอสเตอร์เซอร์.....	43
2.7.4 เทนปีย์ เวลล์.....	45
2.8 การอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่น.....	47
2.8.1 ความเป็นมา.....	48
2.8.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	50
2.9 กรณีศึกษาในประเทศญี่ปุ่น.....	53
2.9.1 โอคิมาชิ ชิราคาวะ.....	53
2.9.2 เกียวโต.....	55
2.9.3 คุรุชิกิ โอกายาม่า.....	58
2.9.4 เมืองเก่าทาคายาม่า.....	59

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.10 การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา.....	61
2.10.1 ความเป็นมา.....	61
2.10.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	63
2.11 กรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา.....	66
2.11.1 โวแคเจอร์ นิวออริน.....	66
2.11.2 ชาร์ลสตัน รัฐเซาท์แคโรไลนา.....	67
2.11.3 นานทักเก็ต แมสซาชูเซต.....	69
2.11.4 โคโลเนียลวิลเลียมสเบิร์ก เวอร์จิเนีย.....	70
2.12 การอนุรักษ์ในออสเตรเลีย.....	71
2.12.1 ความเป็นมา.....	71
2.12.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	73
2.13 กรณีศึกษาในออสเตรเลีย.....	76
2.13.1 คาทอมบา บลูเมาท์เทน.....	76
2.13.2 ฮานดอร์ฟ.....	77
2.13.3 พอร์ท แอดิเลด.....	78
2.13.4 โคโลเนียล โลท์ การ์เดน.....	79
2.14 สรุปตัวแปรด้านการอนุรักษ์ในต่างประเทศ.....	80
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.1 การออกแบบการวิจัย.....	86
3.1.1 คำถามการวิจัย.....	86
3.1.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	87
3.1.3 จุดยืนและกระบวนทัศน์ในการวิจัย.....	88
3.1.4 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	89
3.1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	90
3.1.6 ผู้เชี่ยวชาญ.....	90

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ขั้นตอนการวิจัย.....	92
3.3 กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย.....	93
3.3.1 กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
3.3.2 เครื่องมือการวิจัย.....	93
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
บทที่ 4 บริบทและภาพรวมของกระบวนการอนุรักษ์	
4.1 ชุมชนตลาด 100 ปี สามชุก.....	97
4.1.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	97
4.1.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์.....	98
4.2 ชุมชนริมน้ำจันทบุรี.....	99
4.2.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	99
4.2.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์.....	101
4.3 ชุมชนตลาดเมืองเชียงคาน.....	102
4.3.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	102
4.3.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์.....	103
4.4 ชุมชนคลองแดน.....	104
4.4.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	105
4.4.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์.....	105
บทที่ 5 ข้อค้นพบ	
5.1 ชุมชนตลาด 100 ปี สามชุก.....	107
5.2 ชุมชนริมน้ำจันทบุรี.....	111
5.3 ชุมชนตลาดเมืองเชียงคาน.....	114
5.4 ชุมชนคลองแดน.....	116

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบ	
6.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทยกับต่างประเทศ...	119
6.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทย.....	123
6.3 ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์.....	125
บทที่ 7 สรุปและอภิปรายผล	
7.1 สรุป อภิปรายผล และการนำไปใช้.....	129
7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	130
7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	130
บรรณานุกรม.....	132
ประวัติผู้วิจัย.....	140

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	จำนวนชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำรวจตามภาคต่างๆ.....	9
2.2	จำนวนชุมชนประวัติศาสตร์จำแนกตามระดับการอนุรักษ์.....	10
2.3	สรุปผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....	30
2.4	สรุปผลกระทบการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์.....	32
2.5	สรุปการอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักร.....	37
2.6	แรงจูงใจกับการอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่น.....	51
2.7	สรุปการอนุรักษ์ในญี่ปุ่น.....	52
2.8	สรุปการอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา.....	65
2.9	สรุปการอนุรักษ์ในออสเตรเลีย.....	75
2.10	ตัวแปรด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการวิจัย.....	80
3.1	รายชื่อกรณีศึกษา.....	91
3.2	แสดงขั้นตอนการศึกษาและระยะเวลา.....	92
3.3	กรอบการในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	93

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำรวจ.....	11
2.2	ซ้ายเมืองเอดินเบอร์ระ ขวาเมืองบาร.....	33
2.3	ซ้ายบ้านไม้เก่าในอ็อกฟอร์ด ขวาสะพานเก่าแก๋ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์.....	35
2.4	ซ้ายบ้านในเขตคอทส์วอลล์ ขวาโรงโม้ในเขตคอทส์วอลล์.....	35
2.5	คู่มือสำหรับการอนุรักษ์จัดทำโดยส่วนท้องถิ่นเมืองเอดินเบอร์ระ.....	36
2.6	ดินวิลเลจ.....	39
2.7	ไบเบอร์รี่.....	41
2.8	เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์.....	44
2.9	เทนบี้ เวลล์.....	46
2.10	ซ้ายอาคารไม้วัดวัดชีโยมิชิ ขวาวัดทอง.....	48
2.11	วัดเงินในกรุงเกียวโต.....	48
2.12	ชุมชนอนุรักษ์รอบวัดชีโยมิชิ.....	49
2.13	ทาคายามา.....	50
2.14	หมู่บ้านชานา ชิราคาวาโกะ.....	50
2.15	ชิราคาวาโกะ กิฟุ.....	54
2.16	กืออน เกียวโต.....	56
2.17	คุรุชิกิ โอคายามา.....	58
2.18	เมืองเก่าทาคายามา.....	60
2.19	ซ้ายอาคาร Independence Hall ภาพขวา Williamsburg.....	62
2.20	ซ้าย French Quarter ขวา เทศกาลมาร์ติกราส์.....	66
2.21	ชาร์ลสตัน รัฐเซาท์แคโรไลนา.....	67
2.22	นานทักเก็ต.....	69
2.23	อาคารอนุรักษ์ในเมืองวิลเลียมสเบิร์ก.....	71
2.24	เมลเบิร์น ออสเตรเลีย.....	73
2.25	พอร์ตอาร์เทอร์ นิคมนักโทษ.....	74
2.26	คาทอมบา บลูเมาท์เทน.....	76
2.27	ฮานดอร์ฟ.....	77

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2.28	พอร์ท แอดิเลด.....	78
2.29	โคโลเนียล ไลท์ การ์เดน.....	79
3.1	กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	87
4.1	ตลาดสามชุก.....	98
4.2	ชุมชนริมน้ำจันทบูรบุรี.....	100
4.3	ตลาดเมืองเชียงคาน.....	103
4.4	ชุมชนคลองแดน.....	105

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์ของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ (Historical community preservation) เป็นปรากฏการณ์ที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วยประโยชน์ที่ได้รับหลายอย่าง ซึ่งไม่ได้มีเพียงจากประโยชน์ที่ได้ทางด้านจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองและการรักษาไว้ซึ่งประวัติศาสตร์รวมถึงวัฒนธรรมของผู้คนและชุมชนเพียงเท่านั้น การอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ยังเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ว่าก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่ได้จากการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ต่อชุมชนเมือง (Lapenas, 2002) การอนุรักษ์เริ่มจากเกิดกระบวนการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองให้กลับมามีชีวิตชีวา (Urban revitalization) ช่วยทำให้ชุมชนเกิดกิจกรรม เกิดการสร้างงานและรายได้ให้ชุมชน สามารถรักษาธุรกิจและสถานประกอบการขนาดเล็กให้คงอยู่ได้ (Small business retaining) โดยเป็นการช่วยดึงความสนใจจากคนภายนอก (Public attention) อีกทั้งการรักษาซ่อมแซมและอนุรักษ์อาคารช่วยประหยัดทั้งงบประมาณและภาษีต่างๆ ที่ต้องใช้ เมื่อเทียบกับการสร้างอาคารใหม่ ช่วยแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชนเมืองไม่เพียงพอ โดยเป็นการรักษาปริมาณของที่อยู่อาศัย (Housing stock) ในพื้นที่กลางชุมชนเมือง และสุดท้ายเป็นการช่วยลดการเกิดปรากฏการณ์เมืองกระจายตัวแบบไร้ระเบียบ (Urban sprawl) เนื่องจากการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์จะช่วยให้พื้นที่เดิมยังสามารถใช้ประโยชน์รองรับกิจกรรมต่างๆ ของเมืองได้ ทำให้เมืองไม่กระจายตัวเร็วเกินไปและไม่ต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการกระจายตัวนั้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงแค่กระบวนการในการทำชุมชนเมืองให้มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ แต่ยังเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนพัฒนาและการบริหารจัดการชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพได้

ลักษณะของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ (Tangible) อย่างศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง และสิ่งที่เป็นนามธรรม (Intangible) ซึ่งประกอบไปด้วย ภาษา ศิลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา ความเชื่อ และอื่นๆ มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภท มิได้เป็นเพียงแค่โบราณสถาน อาคาร พื้นที่ประวัติศาสตร์ หรือสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครเชียงใหม่ โดยสงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Feilden and Jokileht, 1998:11) ความพยายามที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมใดๆ ควรมีความหมายที่ไม่เป็นเพียงอนุรักษ์ด้านกายภาพรูปแบบสถาปัตยกรรมและธรรมชาติเท่านั้น ต้องรวมถึงมรดกวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต ศิลปะ ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีด้วย (Indara Syahrul Mat Radzuan, 2014)

การอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จ มีกรณีตัวอย่างที่กระบวนการการอนุรักษ์ค่อนข้างประสบความสำเร็จอย่างเช่น อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556) โดยในกรณีของญี่ปุ่น ได้มีการขยายขอบเขตการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าไปถึงขั้นของการปลูกต้นไม้ใหญ่ไว้เพื่อใช้ซ่อมแซมอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมสำคัญๆ ภายในเมืองด้วย ซึ่งสิ่งนั้นนอกจากจะแสดงถึงความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์เมืองเก่าไว้ให้ได้อย่างยั่งยืนแล้ว ยังแสดงถึงความเจริญทางด้านจิตใจของผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองเก่าด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554) แนวทางการรักษาเอกลักษณ์ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูชุมชนในเมืองเก่าที่เป็นสากลนั้นมีหลักการในแง่ของการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์อยู่สี่ประการ ประการแรกคือการผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (Integrated conservation) ประการต่อมาคือการควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of change) การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน (Infill design) และประการสุดท้ายคือการบริหารจัดการ (Administrative actions) (Fielden, 1993)

สภาพการณ์ของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย สำหรับประเทศไทย แนวคิดการอนุรักษ์ได้มีกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. 2548 - 2552 โดยมีเนื้อหาว่า เมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการปกป้องรักษา รวมทั้งส่งเสริมให้อัตลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะ (Identity and character) ดำรงอยู่ และส่งผลให้เกิดคุณค่าความสำคัญบูรณภาพและความเป็นของแท้ (Integrity and authenticity) แก่พื้นที่ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม (Tangible heritage) และส่วนที่เป็นนามธรรม (Intangible heritage) ที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับความสมดุลของระบบนิเวศ สภาพเศรษฐกิจชุมชน และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554)

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยมักจะพบกับปรากฏการณ์ของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่มักมีผลกระทบต่อภาพรวมของชุมชน กล่าวคือส่วนใหญ่การอนุรักษ์สามารถเก็บรักษาตัวอาคาร กลุ่มอาคาร หรือรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่จับต้องได้ (Tangible heritage) เอาไว้ได้ แต่มักที่จะเกิดความเปลี่ยนแปลงกับโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตดั้งเดิม (Intangible heritage) อันเนื่องมาจากโอกาสในการหารายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเป็นชุมชนประวัติศาสตร์และการเข้ามาของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศไทยมีย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่าย่านชุมชนเก่า กระจุกกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ มีรูปแบบและลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศและบริบทของเมือง ชุมชนเก่าส่วนใหญ่มีอายุไม่น้อยกว่า 50 ปี บางแห่งมีอายุยาวนานนับร้อยปี (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554) จากการสำรวจชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยเบื้องต้นพบว่ามีจำนวน 140 แห่งใน 54 จังหวัด (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554)

สำหรับประเทศไทยแล้ว การอนุรักษ์ยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ส่วนใหญ่เน้นไปที่การค้าและการท่องเที่ยวมากกว่าการอนุรักษ์อาคารและองค์ประกอบทางกายภาพ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554) ซึ่งการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนไปทั้งในแง่บวกและแง่ลบ (Takamitsu Jimura, 2011) โดยถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะมีบทบาทสำคัญในการรักษาพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ โดยการให้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ผลในด้านลบได้เช่นกัน เพราะการท่องเที่ยวก็สามารถลด “คุณค่า” ของสถานที่ได้ หากขาดการจัดการและการควบคุมที่ดี โดยเฉพาะการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีคุณค่า แต่จะถูกรื้อถอนสำหรับเป็นที่ตั้งโครงการเศรษฐกิจขนาดใหญ่เมื่อราคาที่ดินพุ่งสูงขึ้น ดังที่เกิดขึ้นที่ย่านเมืองเก่ากรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ต่างจากที่เกิดขึ้นที่เชียงใหม่ (วิมลสิทธิ์ ทรวงกุล, 2557:40)

ขณะที่ในบางพื้นที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ทั้งอาคารและวิถีชีวิตไปพร้อมกันแต่ไม่มีกรอบการดำเนินการจากภาครัฐ รวมทั้งยังมีปัญหาในด้านความซับซ้อนของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และการทำลายชุมชนจากโครงการพัฒนาของรัฐที่ขาดธรรมาภิบาล รวมถึงการขาดเงินทุน วัสดุ และวิธีการในการอนุรักษ์อาคาร ซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาในต่างประเทศ พบว่าการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จนั้น มีที่มาจากกรณีริเริ่มของประชาชนและท้องถิ่น ซึ่งทำให้ต่อมารัฐบาลกลางได้เห็นความสำคัญและปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้อำนาจแก่ท้องถิ่นสามารถประกาศย่านประวัติศาสตร์เองได้ พร้อมทั้งการจัดหามาตรการเพื่อเพิ่มแรงจูงใจในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งในกรณีของประเทศไทยยังไม่ได้มีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:101)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ยกตัวอย่างในกรณีอำเภอปายจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่สวยงามแต่หลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วโดยไม่มีมาตรการรองรับ ทำให้เกิดผลกระทบต่อกายภาพ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมรวมถึงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ทำให้ปายได้รับผลกระทบด้านลบหลายอย่าง เช่น ปัญหามลพิษ ขยะมูลฝอย การเข้าครอบครองที่ดินโดยนายทุน การเข้าไปของวัฒนธรรมสมัยใหม่ ค่าครองชีพสูงขึ้น อาคารบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลงโดยไร้การควบคุม เป็นต้น (ธวัชชัย มานิตย์, 2550) ในกรณีของชุมชนเจริญไชยในพื้นที่ย่านเยาวราช ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่ขยายวงเข้ามาภายในย่าน จากการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดิน ซึ่งถึงแม้ในปี 2542 จะมีกฎหมายบัญญัติออกมาควบคุมความสูงของตึกแล้ว แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้มีโครงการก่อสร้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพียงภายในหน่วยงานที่มีผู้อนุญาตให้เผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่มีการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดและเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รถไฟฟ้าใต้ดินเกิดขึ้นโดยส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายด้าน หนึ่งในนั้นคือการไม่ได้รับการต่อสัญญาที่อยู่อาศัยจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งชุมชนเจริญไชยเป็นพื้นที่หนึ่งที่ยังคงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่ จึงเสี่ยงต่อการที่ในอนาคตย่านชุมชนเก่าแห่งนี้จะสูญสิ้น การวางผังเมืองให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ผ่านมามีขอบเขตอยู่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วพื้นที่ต่อเนื่องเช่นเยาวราชก็มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์เช่นกัน โดยตึกโบราณบางตึกของย่านชุมชนเก่าแก่แถบนี้สามารถสืบย้อนไปได้ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ดังนั้นการเกิดขึ้นของรถไฟฟ้าใต้ดินจึงมีความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงกับผู้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราช (นักข่าวอาสา, 2556)

หรืออย่างเช่นที่ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้เริ่มเดินเข้าสู่การเป็นที่ท่องเที่ยวอย่างเด่นชัดในประมาณปี พ.ศ. 2547 เมื่อเทศบาลตำบลอัมพวากับชาวชุมชนได้ร่วมแรงกันผลักดันโครงการตลาดน้ำยามเย็นขึ้น เพื่อเป็นการรื้อฟื้นวิถีในอดีตที่เคยโดดเด่นของอัมพวาและเมืองแม่กลอง ซึ่งในเวลานั้นอัมพวาเป็นที่นิยมเนื่องจากมีหลายสิ่งที่น่าสนใจที่ตอบสนองนักท่องเที่ยว เช่น บรรยากาศเรือสวนและต้นไม้ร่มรื่น สายน้ำ และตลาดน้ำชุมชน ที่โดดเด่นไปด้วยเสน่ห์วิถีพื้นบ้านและวิถีการค้าขายริมน้ำแบบดั้งเดิม เรือไม้เก่าแก่วัสดุ บ้านเรือนทรงไทยและอีกหลายสิ่ง ซึ่งเป็นมรดกจากอดีต สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับเป็นแม่เหล็กชั้นดีดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวอัมพวาอย่างต่อเนื่อง เกิดการเติบโตทางการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่พร้อมเม็ดเงิน ทำให้จากแนวคิดดั้งเดิมของเทศบาลที่วางไว้ซึ่งกำหนดกติกาให้ผู้ขายสินค้าในตลาดน้ำอัมพวาและร้านค้าสองฝั่งคลองจะต้องเป็นคนอัมพวา และสินค้าที่นำมาขายต้องเป็นสินค้าของอัมพวารวมถึงราคาสินค้าต้องขายในราคาอัมพวา ได้เปลี่ยนไปกลายเป็นการเข้ามาของนายทุนต่างถิ่น จากนั้นเรือนแถวไม้ของชาวบ้านหลายหลังได้แปรสภาพเป็นบ้านเรือนและร้านค้าที่ตกแต่งสีฉูดฉาด อาคารบ้านเรือนหลายแห่งแปรเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์และโรงแรมที่พัก พร้อมกับราคาที่พักที่ถีบตัวสูงขึ้นตามต้นทุนและปัจจัยประกอบอื่นๆ อาคารไม้หลายหลังกลายเป็นร้านกาแฟ รวมถึงร้านขายของที่ระลึก ที่ส่วนใหญ่แล้วดูเหมือนๆ กัน อาคารที่สร้างไม่กลมกลืนกับสภาพเดิม รวมถึงระบบของเรือท่องเที่ยวที่พาหนะเรือแจวพาชมหึ่งห้อยเปลี่ยนเป็นเรือเครื่องยนต์เพราะมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก และเมื่อนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนมาก หึ่งห้อยกลับยังมีจำนวนลดลง ส่งผลกระทบให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญกับชาวบ้านและครัวเรือนคนที่อยู่ในเส้นทางเดินเรือท่องเที่ยว กล่าวโดยสรุปคือ ความเปลี่ยนแปลงของอัมพวาไม่ได้เกิดเฉพาะทางกายภาพเท่านั้น แต่เกิดกับวิถีชุมชนและทำให้คนในเริ่มย้ายออกจากพื้นที่และเปลี่ยนเป็นผู้ประกอบการจากภายนอก มีนายทุนจากต่างถิ่นที่ทยอยกันเข้ามาหาผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวในพื้นที่

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ในประเทศไทยยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีกรอบดำเนินการหรือแนวทางที่ชัดเจนอย่างในต่างประเทศที่มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์มาช้านานอย่าง สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น อเมริกาและออสเตรเลีย ซึ่งเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่โดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมูลนิธิฯ ขอสงวนสิทธิ์ในเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวอย่างของแนวทางการอนุรักษ์ที่ควรนำมาศึกษาและปรับใช้กับเพื่อเป็นแนวทาง จึงเป็นที่มาของการวิจัยนี้ เพื่อที่จะหากระบวนการและวิธีการอนุรักษ์ชุมชนเก่าหรือชุมชนประวัติศาสตร์ ให้สามารถที่จะรักษาคุณค่าของตัวสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมได้อย่างประสบความสำเร็จในบริบทของประเทศไทย โดยที่การอนุรักษ์ชุมชนนั้นไม่เพียงแค่รักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการอนุรักษ์ที่ไม่กระทบไปถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ อย่างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอีกด้วย

1.2 จุดประสงค์

- 1) ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และหลักการของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์
- 2) ศึกษาวิธีการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในกรณีศึกษาของต่างประเทศ ที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างว่าประสบความสำเร็จ
- 3) ศึกษาวิธีการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากพื้นที่กรณีศึกษาในประเทศไทย
- 4) สรุปแนวทางจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการอนุรักษ์ที่เหมาะสมเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้กับบริบทของชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

1.3 คำถามการวิจัย

“จะมีกระบวนการและวิธีอนุรักษ์ชุมชนเก่าหรือชุมชนประวัติศาสตร์อย่างไร ให้สามารถรักษาคุณค่าของตัวสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปได้ในบริบทไทย”

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ศึกษาในต่างประเทศ ศึกษาจากชุมชนประวัติศาสตร์ใน 4 ประเทศที่มีแนวทางการอนุรักษ์ที่ถูกยอมรับในวงกว้างคือ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย โดยเลือกกรณีศึกษาประเทศละ 4 ชุมชน รวมเป็นทั้งหมด 16 ชุมชนของกรณีศึกษาในต่างประเทศ

พื้นที่ศึกษาในประเทศไทย กรณีศึกษาชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย 4 ชุมชน ประกอบไปด้วย ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทบูรณ จังหวัดจันทบุรี

เครื่องมือการวิจัย ใช้การสำรวจภาคสนามและแบบสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ในพื้นที่

กลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ในพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.5 นิยามศัพท์

ชุมชนประวัติศาสตร์ ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือ ชุมชนเก่า หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กฎบัตร หมายถึง ข้อตกลงที่บรรดาประเทศผู้ก่อตั้งและร่วมเป็นสมาชิกได้ให้สัตยาบันเข้าผูกพัน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และหลักการตลอดจนกระบวนการดำเนินงานและบริหารงานต่างๆ

การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุงและใช้ประโยชน์ตามความต้องการอย่างมีเหตุผล เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดคุณภาพสูงสุดในการสนองความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

กายภาพที่จับต้องได้ (Tangible) หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง สภาพแวดล้อมกายภาพ

สิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา อาชีพ

รัฐบาลกลาง หมายถึง เป็นรัฐบาลของชาติ รัฐบาลกลางคือรัฐบาลสหพันธรัฐ หลายประเทศสร้างเขตปกครองตนเองโดยมอบอำนาจจากรัฐบาลกลางแก่รัฐบาลในระดับต่ำกว่าชาติ เช่น ระดับภูมิภาค ท้องถิ่นหรือรัฐ

รัฐบาลท้องถิ่น หมายถึง รัฐบาลรัฐ จะทำหน้าที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ เป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ได้ทฤษฎี แนวคิด และหลักการของการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์
- 2) ได้วิธีการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในกรณีศึกษาของต่างประเทศ ที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างว่าประสบความสำเร็จ
- 3) ได้วิธีการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากพื้นที่กรณีศึกษาในประเทศไทย
- 4) ได้แนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้กับบริบทของชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

2.1 ย่านชุมชนเก่าและมรดกทางวัฒนธรรม

2.1.1 ย่านชุมชนเก่า

คือ พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเห็นชัดได้จากทั้งสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น โครงสร้างชุมชน ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Build Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (National environment) (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:5) ส่วนคำว่า การอนุรักษ์ตามความหมายตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าเป็นการดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้รวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ การบูรณะด้วย (ชูวิทย์ สุจฉายา, 2552:2) การอนุรักษ์เริ่มจากการดำรงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าทางศิลปะ จากผลงานทางศิลปะ โบราณสถาน สถาปัตยกรรมไปจนถึงการอนุรักษ์ย่านหรือเมืองในปัจจุบัน (ชูวิทย์ สุจฉายา, 2552:1)

ตามคู่มือของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาพื้นที่ที่เข้าเกณฑ์การเป็นชุมชนอันควรอนุรักษ์ โดยพิจารณาจากทั้งลักษณะทางกายภาพและไม่ใช้กายภาพอันประกอบไปด้วย หนึ่งการพิจารณาลักษณะทางกายภาพที่เป็นองค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะโครงสร้างของชุมชนยังคงอยู่ ลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม ยังคงอยู่ ลักษณะทางภูมิทัศน์และระบบนิเวศธรรมชาติในย่านชุมชนเก่า ลักษณะความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง สองการพิจารณาลักษณะขององค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ลักษณะของกิจกรรมในย่านชุมชนเก่า ลักษณะทางความหมายทางประวัติศาสตร์ การสืบปฏิบัติทางชนบประเพณี ความทรงจำ และประการสุดท้ายการพิจารณาลักษณะของบริบทที่ตั้ง (Setting) ชุมชนริมน้ำ ชุมชนรถไฟ ชุมชนตลาดการค้า ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนประมง/เกษตร ชุมชนชาติพันธุ์ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:5-21)

ในประเทศไทยมีย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมมายาวนาน (ปริญญา ชูแก้ว, 2557:1) กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ มีรูปแบบลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศหรือบริบทของเมือง เช่น ย่านกรุงรัตนโกสินทร์ ย่านชุมชนริมคลองอัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม ย่านชุมชนริมน้ำจันทบูรจังหวัดจันทบุรี ย่านชุมชนเก่าเมืองภูเก็ต ย่านชุมชนเก่ากาดกองต้าจังหวัดเอกลานนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำปาง ย่านวัดเกตจังหวัดเชียงใหม่ ย่านชุมชนสิงห์ท่าจังหวัดยโสธร ย่านชุมชนเก่าเชียงคานจังหวัดเลย เป็นต้น (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:1) จากการสำรวจชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศเบื้องต้นพบว่ามีจำนวน 140 แห่ง ใน 54 จังหวัด (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:101) บางแห่งชุมชนเก่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 50 ปี บางแห่งมีอายุนับร้อยปี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในอดีตที่แสดงถึงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการตั้งถิ่นฐานของไทยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงเค้าโครงของชุมชนเมือง และสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตที่ประกอบไปด้วยอาคารที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมเฉพาะ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เมืองแต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถึงแม้สภาพทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ยังคงมีความเป็นต้นกำเนิด ความเป็นของแท้ที่มีคุณค่า ทั้งทางด้านแนวคิดการตั้งถิ่นฐาน การก่อกำเนียรย่านชุมชน (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:1) ย่านชุมชนเก่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนนั้น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่ไม่ได้มีความหมายต่อผู้คนที่อยู่อาศัยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมือง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม การวางผังเมือง รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของเมืองนั้นๆ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:1)

ชุมชนดั้งเดิมในเขตเมืองส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 หรือในช่วงรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงระบบการกระจายการปกครองจากหัวเมืองตามภาคต่างๆ เป็นมณฑลและจังหวัด มีการพัฒนาระบบขนส่งการชุดคลองและก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมโยงหัวเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ ส่งผลให้ย่านชุมชนเหล่านี้กลายเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าของชุมชน แต่ภายหลังที่มีการพัฒนาระบบถนนและทางหลวงแผ่นดินในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างชุมชนโดยทางรถยนต์ได้รับความนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งใหม่ที่ใกล้ถนนและทางหลวง ทำให้ย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิม หลายแห่งค่อยๆ ชบเซาลง (ปริญญา ชูแก้ว, 2557:1) สำหรับประเทศไทยการศึกษาทางวิชาการในเรื่องชุมชนหรือย่านประวัติศาสตร์ในเมือง น่าจะเริ่มมีมาเป็นเวลากว่าสามทศวรรษแล้ว จะเห็นได้จากการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตามชุมชนและตลาดเก่าต่างๆ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:102)

อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีพัฒนาการด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมมาได้ไม่นาน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์อย่าง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น จุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2524 เมื่อคณะรัฐมนตรีมีนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน และการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรีโดยเห็นชอบในข้อเสนอของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจากนั้นได้มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาที่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ปริญญา ชูแก้ว, 2557:3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากบทความของ ยงนิตร์ พิมลเสถียร (2555) ซึ่งได้ทำการสำรวจชุมชนดั้งเดิมในประเทศไทย พบว่า ในการสำรวจชุมชนประวัติศาสตร์เบื้องต้น 140 แห่งใน 54 จังหวัด ได้แบ่งพื้นที่การออกสำรวจตามภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ (สำรวจได้ 9 จังหวัด รวม 26 ชุมชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำรวจได้ 12 จังหวัด รวม 30 ชุมชน) ภาคกลางรวมภาคตะวันออก (สำรวจได้ 20 จังหวัด รวม 33 ชุมชน) ภาคใต้ (สำรวจได้ 12 จังหวัด รวม 26 ชุมชน) และได้แยกกรุงเทพมหานครออกต่างหาก (รวม 25 ชุมชน) ตามตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำรวจตามภาคต่างๆ

ประเภทชุมชน	ภาค					รวม
	เหนือ	ต.เฉียงเหนือ	กลางรวมต.	ใต้	กทม	
1. เรือนแพ	1	-	1	-	-	2
2. ชุมชนริมน้ำ	-	-	10	3	3	16
3. ย่านถนนการค้า	8	21	8	18	12	67
4. ย่านชุมชนหมู่บ้าน	9	5	1	2	7	24
5. ย่านตลาด	8	4	13	3	3	31
รวม	26	30	33	26	25	140

(ยงนิตร์ พิมลเสถียร, 2555:105)

จากรายงานของ อาจารย์ยงนิตร์ พิมลเสถียร ได้ระบุระดับการดำเนินการอนุรักษ์จากการสำรวจ โดยประเมินสถานการณ์การอนุรักษ์ชุมชนในระดับต่างๆ (ตามตารางที่ 2.2) จากการสอบถาม เอกสารจากชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นอย่างเทศบาล รวมถึงข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ จนสามารถสรุปขั้นตอนการอนุรักษ์ชุมชนออกเป็น 4 ขั้นคือ ขั้นที่ 0 ไม่พบการดำเนินการใดๆ (laissez-fair) ขั้นที่ 1 การระบุ (identification) ขั้นที่ 2 การจัดตั้งกลุ่มประวัติศาสตร์ (historic group) ขั้นที่ 3 การจัดทำแผนหรือจัดกิจกรรมอนุรักษ์ (conservation plan and activity) ขั้นที่ 4 การปฏิบัติจริง (implementation) (ยงนิตร์ พิมลเสถียร, 2555:107-109) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 0 ไม่พบการดำเนินการใดๆ มีทั้งส่วนดี คือ ชุมชนนั้นจะไม่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกมาทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนข้อเสีย คือ หากไม่มีการดำเนินการใดๆ ชุมชนนั้นก็อาจไม่ได้รับความช่วยเหลือเมื่อมีต้องการจะอนุรักษ์ ซึ่งพบว่ามีชุมชนทั้งหมด 66 แห่ง อยู่ในขั้นนี้

ขั้นที่ 1 การระบุ (identification) ว่าชุมชนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรมอย่างไร โดยพิจารณาว่ามีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามรดกวัฒนธรรมในชุมชนในแง่มุมต่างๆ เช่น บทความหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ หรืองานวิจัยต่างๆ หรือไม่ ในการสำรวจพบว่ามีชุมชนที่ดำเนินการถึงขั้นนี้ 33 แห่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขั้นที่ 2 การจัดตั้งกลุ่มประวัติศาสตร์ หลังจากมีการศึกษาหรือระบุว่าชุมชนมีความสำคัญแล้ว ส่วนใหญ่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเองมักจะรวมกลุ่มกันขึ้นมา หรือบางแห่งมีองค์กรชุมชนอยู่แล้วและได้รวมเรื่องการอนุรักษ์ไว้ในการพัฒนาชุมชน จากการข้อมูลรายงานว่ามีชุมชนที่ดำเนินการถึงขั้นนี้จำนวน 25 แห่ง

ขั้นที่ 3 การจัดทำแผนหรือจัดกิจกรรมอนุรักษ์ (conservation plan and activity) เป็นขั้นที่องค์กรชุมชนหรือหน่วยงานอื่นๆ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานย้อนอดีตการจัดเทศกาลของโบราณในชุมชน ฯลฯ พบว่ามีชุมชนที่ดำเนินการถึงขั้นนี้ 5 แห่ง

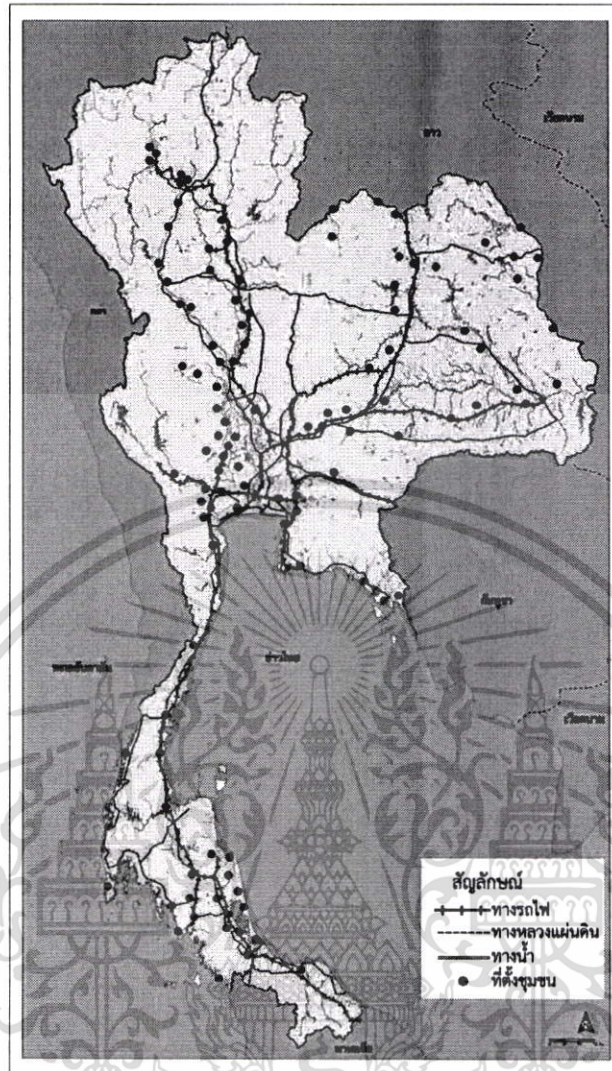
ขั้นที่ 4 การปฏิบัติจริง หมายถึง มีการดำเนินการอนุรักษ์จริงโดยเฉพาะในด้านการบูรณะซ่อมแซมอาคาร ในที่นี้ไม่ได้เน้นที่ฝีมือหรือเทคนิคการอนุรักษ์ แต่เน้นที่ชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ได้มีการอนุรักษ์อาคารที่มาจากความตั้งใจหรือไม่ พบว่ามีชุมชนที่ดำเนินการถึงขั้นนี้แล้วจำนวน 11 แห่ง

ตารางที่ 2.2 จำนวนชุมชนประวัติศาสตร์จำแนกตามระดับการอนุรักษ์

ประเภทชุมชน	ภาค					รวม
	เหนือ	ต่อ.เฉียงเหนือ	กลางรวมตอ.	ใต้	กทม	
1. ยังไม่พบการดำเนินการใดๆ	15	26	7	15	3	66
2. มีการศึกษา งานวิจัย	6	3	8	6	10	33
3. จัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มในท้องถิ่น	4	1	10	3	7	25
4. มีการจัดแผน จัดกิจกรรมอนุรักษ์	-	-	4	-	7	5
5. มีการปฏิบัติ บูรณะซ่อมแซมอาคาร	1	-	4	2	4	11
รวม	26	30	33	26	25	140

(ยงธนีสร์ พิมลเสถียร, 2555:109)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำรวจ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:108)

ประเภทของย่านชุมชนในประเทศไทยเมื่อพิจารณาจากบริบทที่ตั้ง แบ่งออกเป็นหลายประเภท โดยในวิจัยฉบับนี้มีความสนใจย่านชุมชนดั้งเดิม ที่เป็นชุมชนริมน้ำ ชุมชนตลาดการค้าและชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งในบางชุมชนอาจมีลักษณะร่วมกันได้ โดยทั้งสามชุมชนสามารถอธิบายตามความหมายของ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555) ดังนี้

ชุมชนริมน้ำ เป็นย่านชุมชนที่ยึดเอาลำน้ำในการตั้งถิ่นฐาน อาจประกอบไปด้วยตัวตลาดและส่วนบ้านเรือนพักอาศัย มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและประโยชน์ใช้สอย รวมถึงองค์ประกอบในเชิงระบบนิเวศลำน้ำ พืชพันธุ์ และระบบการผลิตเข้ามาเกี่ยวข้อง (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:16)

ชุมชนตลาดการค้า เป็นย่านชุมชนที่มีกิจกรรมด้านการค้าเป็นหลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดการเมือง หรือของชุมชนในละแวก อาจประกอบไปด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่นตลาดสด และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวหรือห้องแถวค้าขาย (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:18)

ชุมชนหมู่บ้าน เป็นพื้นที่หมู่บ้านในบริเวณชนบท มีลักษณะเป็นชุมชนพื้นถิ่นประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านเรือนที่สะท้อนลักษณะของท้องถิ่น มีบริเวณบ้าน ลาน และเส้นทางสัญจร เป็นองค์ประกอบของชุมชน และมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในเชิงระบบวิถีชีวิต มีลักษณะการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสูง (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:19)

สรุป ในประเทศไทยมีย่านชุมชนเก่ากระจายอยู่ทั่วประเทศจากการสำรวจเมื่อปี 2555 พบทั้งหมด 140 แห่งซึ่งมีทั้งอายุเกิน 100 ปีและมากกว่า 50 ปี โดยมีการแบ่งประเภทของย่านชุมชนเก่าออกตามลักษณะที่ตั้งซึ่งในการวิจัยฉบับนี้สนใจศึกษาชุมชนเก่า ประเภทชุมชนริมน้ำ ชุมชนตลาดและชุมชนหมู่บ้าน

2.1.2 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)

ในอนุสัญญา (ตามมาตรา 1) ของ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage) ได้ให้ความหมายครอบคลุม 3 ลักษณะ คือ อนุสรณ์สถาน (Monument) กลุ่มอาคาร (Groups of buildings) และบริเวณ (site) (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:4)

อนุสรณ์สถาน (Monuments) อันรวมไปถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555:104)

กลุ่มอาคาร (Groups of buildings) อันรวมไปถึง กลุ่มของอาคารไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555:104)

แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (Sites) หรือผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติและบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555:104)

ทั้งนี้องค์การ UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ในปี พ.ศ. 2519 เพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการ

กำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ พร้อม
เอกสารแนบท้ายฉบับนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ...
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กันนี้ได้ตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแล้ว (กาญจนา แสงลัทธิสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลัทธิสุวรรณ, 2555:104)

ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมนั้นหมายรวมถึงในสองรูปแบบคือ มรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ (Tangible cultural heritage) และ มรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ (Intangible cultural heritage) มรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ คือ มรดกทางกายภาพที่มองเห็นและจับต้องได้ เกี่ยวข้องกับวัสดุและสิ่งก่อสร้างที่สร้างสรรค์โดยบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นโบราณวัตถุหรือชิ้นงาน (Artifact) ซากปรักหักพัง (Manufactured debris/Ruins) สิ่งก่อสร้าง (Structure) อนุสรณ์สถาน (Monument) ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ หรือเหลือร่องรอยทางโบราณคดีและมีการใช้งานในปัจจุบันหรือไม่ได้ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:3) มรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ (Intangible cultural heritage) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและสั่งสมมาเป็นเวลานาน มรดกทางจิตวิญญาณ กระบวนการเรียนรู้ ความรู้สึก ความคิดที่ไม่สามารถเห็นและจับต้องได้ เช่น ภาษา ขนบประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อ สถานที่ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:4)

พัฒนาการแนวคิดการอนุรักษ์ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการอนุรักษ์ค่อนข้างมากโดยเฉพาะในยุโรปในช่วงยุคสมัยใหม่หรือยุคโมเดิร์น (คริสต์ศตวรรษที่ 16-19) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการปฏิวัติทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในยุโรป แนวคิดที่มีต่องานศิลปะ ประวัติศาสตร์ได้เปลี่ยนไปทำให้ส่งผลต่อแนวคิดการอนุรักษ์ด้วย (Jokileto 2002:16-17 อ้างใน ยงนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:3) ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้นว่าสิ่งใดเป็นมรดกควรอนุรักษ์

ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มสถาปนิกและช่างเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์โบราณสถาน ได้จัดประชุมนานาชาติขึ้นเป็นครั้งแรก คือ กงกัทรเอเธนส์ เพื่อการบูรณะอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเน้นการอนุรักษ์ในแบบที่ให้ความเคารพข้อมูลทางประวัติศาสตร์และมีมือของผู้สร้างสรรค์อย่างการอนุรักษ์วิหารพาร์เธนอนในกรีซ (ยงนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:3) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังการทิ้งระเบิดหลายเมืองทำให้โบราณสถานถูกทำลายไปมาก สังคมใน ค.ศ. 1950 จึงเริ่มตระหนักว่าสิ่งที่ควรรักษาเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ มนุษย์ซึ่งได้หล่อหลอมให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน (Feilden et al. 1998:11 อ้างในยงนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:3) และเริ่มใช้คำว่า ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (Cultural property)

อย่างไรก็ตามแม้องค์กรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์จะมีจุดเริ่มต้นมาจากจากประเทศยุโรปตะวันตกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) และสมาชิการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council for Monuments and Sites) อย่างไรก็ตาม ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Council on Monuments and Sites) หรือ อีโคโมส (ICOMOS) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของนักวิชาการในศาสตร์ทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ แต่องค์กรเหล่านี้ก็เกิดขึ้นภายหลังจากประเทศแต่ละประเทศในยุโรปได้ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในด้านต่างๆ ไปแล้วมากกว่าศตวรรษ จากประสบการณ์ของประเทศในยุโรป แต่ละประเทศก็มีมาตรการและแนวทางในการอนุรักษ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตน (ภานุวัฒน์ โทบูล, 2556:31) โดยประเทศอิตาลีและเยอรมัน การอนุรักษ์อาคารสำคัญได้ฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของคน กลายเป็นความภาคภูมิใจทางด้านวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นแรงผลักดันในการรวมชาติให้เป็นหนึ่งเดียว ส่วนในประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษกลับมีแนวคิดในทางอนุรักษ์ที่สะท้อนถึงการต่อต้านผลกระทบทางสังคม ที่เป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมจากระบบของทุนนิยม ที่ส่งผลโดยตรงต่อการอนุรักษ์อาคารในยุคกลางซึ่งเป็นยุคแห่งรัฐอิสระและศาสนจักร เป็นการแสวงหาซึ่งรากเหง้าของชาติ ซึ่งประเทศอิตาลีในฐานะที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนั้น ได้พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาสถาปัตยกรรมทั้งในยุคโรมันและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ซึ่งถือว่าเป็นรากเหง้าของตัวเองตลอดช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 (ภานุวัฒน์ โทบูล, 2556:31-32) สำหรับยุโรปที่มีการตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์มายาวนาน ผู้คนมีความซาบซึ้งประทับใจในความงามศิลปะของอาคารโบราณสถาน จึงให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ (ซูวิทย์ สุจฉายา, 2552:1)

เส้นทางอนุรักษ์ที่เริ่มจากการอนุรักษ์อาคารเดี่ยวๆ และกลุ่มอาคารได้ขยายครอบคลุมไปถึงเมืองและชุมชนซึ่งเป็นการขยายวงกว้างออกไปนั้น มีพื้นฐานมาจากการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งในยุคแรกอาคารสำคัญถูกครอบครองโดยกษัตริย์เจ้าเมืองรวมไปถึงชนชั้นสูง จนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการเข้ามามีบทบาทในอนุรักษ์โดยกลุ่มนักวิชาชีพนักวิชาการ จากความพยายามในการกำหนดมาตรฐานเดียวกันทั่วโลกโดยการออกกฎบัตร หลังจากนั้นจึงเป็นยุคของภาคประชาชนและท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทต่อเรื่องนี้ การที่ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาท จากเดิมที่เป็นเพียงชนชั้นสูงและนักวิชาการได้เป็นไปตามกระแสของการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจในโลกตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 1950-1960 และในประเทศกำลังพัฒนาในช่วง ค.ศ. 1980-1990 (ยงฉนิทร์ พิมลเสถียร, 2556:4)

สรุป แรกเริ่มนั้นการอนุรักษ์เริ่มต้นในประเทศแถบยุโรปที่ให้ความสำคัญต่ออาคารที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบในแนวทางการอนุรักษ์ ในยุคถัดมาการอนุรักษ์เกิดขึ้นโดยกลุ่มสถาปนิกและนักวิชาการโดยมีการประชุมนานาชาติหลายครั้งเพื่อกำหนดกฎบัตร จนมาถึงยุคหลังที่ภาคประชาชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากขึ้น ยูเนสโกได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลกเพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมนั้นหมายรวมถึงในสองรูปแบบคือ มรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพและมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งการวิจัยนี้ต้องการดูผลกระทบจากการอนุรักษ์กายภาพที่ไม่ส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

2.2 หลักการในการอนุรักษ์

สิ่งสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมของเมืองเก่าให้สามารถดำรงคุณค่าอยู่ได้ คือการรักษาเอกลักษณ์และภูมิทัศน์ของเมืองเก่า ตลอดจนการฟื้นฟูในส่วนที่มีการเสื่อมสภาพให้กลับคืนสู่สภาพเดิม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่ม 2, 2554:37) มาตรการที่ดีสำหรับการอนุรักษ์ประกอบไปด้วย หนึ่งการใช้กฎหมายข้อบังคับ สองการจัดทำรายชื่ออาคาร สามการตรวจสอบอาคาร และสุดท้ายการบังคับใช้กฎหมายผังเมือง (Feilden, 2003:18 อ้างใน ภาณุวัฒน์ โทบุบล, 2556:30)

2.2.1 การระบุแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Identification)

สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงในการอนุรักษ์เมืองหรือส่วนของเมืองคือการกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรอนุรักษ์และสิ่งที่ควรอนุรักษ์นั้นมีสถานะเป็นอย่างไร ในการหาคำตอบว่าสิ่งใดควรอนุรักษ์จะต้องมีการศึกษาก่อนว่าสิ่งนั้นมีความสำคัญตามหลักเหตุผลของการอนุรักษ์ คือมีความสำคัญในด้านใดด้านหนึ่ง ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ หมายถึง มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล หรือเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีการบันทึกไว้ โบราณคดี หมายถึงมีหลักฐานที่พิสูจน์ได้ถึงอารยธรรมของมนุษย์ในอดีตที่ได้มีการบันทึกไว้ ลักษณะแห่งการก่อสร้าง หมายถึง ลักษณะพิเศษที่เกี่ยวกับรูปแบบสถาปัตยกรรม โครงสร้างสุนทรียภาพ หรือบางทีก็พิจารณาถึงอายุด้วยซึ่งอาจกำหนดเป็นจำนวนปี เช่น สหรัฐอเมริกาคำหนดอาคารประวัติศาสตร์ที่อายุเกิน 50 ปี หรือบางครั้งกำหนดด้วยยุคสมัยที่อาคารนั้นก่อสร้าง เช่น สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา อย่างไรก็ตาม เกณฑ์การพิจารณาด้วยอายุนั้นบางประเทศไม่ได้นำไปใช้พิจารณา

ในการระบุนั้นควรจัดทำเอกสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำมาใช้ในการตัดสินใจ เช่น การอธิบายถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม ซึ่งอาจทำในรูปของรายงาน แผนที่รูปถ่าย หรือแบบสถาปัตยกรรมที่ได้มีการทำร่างวัดและสำรวจแล้ว การจัดทำเอกสารดังกล่าวมีหลายรูปแบบ สำหรับเมืองเก่าหรือย่านประวัติศาสตร์จะมีความแตกต่างจากย่านโบราณสถานเดี่ยวๆ คือจะต้องมีขอบเขตพื้นที่ ระบุด้วยว่าเป็นพื้นที่อนุรักษ์ (Conservation area) และในพื้นที่อนุรักษ์อาจประกอบไปด้วยการระบุงค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

อาคาร ซึ่งแบ่งเป็นอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์กับอาคารอื่นๆ ในกรีของอาคารอื่นๆ อาจแบ่งย่อยได้อีกเป็น อาคารที่ไม่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมกับอาคารที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งก่อสร้าง เช่น ป้อมปราการ อนุสาวรีย์ สะพาน ถนน ฯลฯ ที่ได้ศึกษาแล้วว่ามี ความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการเมือง

แหล่งธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง พื้นที่โล่ง ต้นไม้ พืชพรรณ ที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือมีความงดงาม มีเอกลักษณ์ มีความหมายต่อชุมชน ฯลฯ

นอกจากนั้น ในการระบุแหล่งมรดกวัฒนธรรมในเมืองอาจต้องมีการศึกษาและอธิบาย เกี่ยวกับมรดก ที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น คติ ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร ระเบียบประเพณี กิจกรรมทางสังคม วิธีการดำเนินชีวิตและอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้พื้นที่อาคาร เช่น การใช้เป็นพื้นที่ หรืออาคารสำคัญในเมืองเพื่อจัดประเพณีประจำปีมาตั้งแต่สมัยโบราณ หรือการใช้เส้นทางในการ ประกอบพิธีกรรมสำคัญของเมือง หรือคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมทั้งนี้เพื่อให้ได้ เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพกับที่ไม่ใช่กายภาพที่บางครั้งไม่สามารถแยกพิจารณาเป็นส่วนตัวได้สิ่งที่จะต้องกำหนดในการระบุแหล่งมรดกวัฒนธรรมอีกประการ หนึ่งคือ ขนาดของเมืองหรือส่วนของเมืองที่จอนุรักษนั้นควรเป็นเท่าใด มีอาณาเขตอย่างไร ซึ่งมี ประเด็นพิจารณา ดังนี้

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและพัฒนาการเมือง ได้แก่ ลักษณะเฉพาะกายภาพ (Physical character) ซึ่งหมายถึงรูปแบบและประเภทอาคาร (Building type and character) เส้นขอบฟ้า (Skyline) ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) มุมมอง (view) โครงสร้างต่างๆ (edges) (structures) ลำดับคักยของที่ว่าง (hierarchy of space) สภาพปิด ล้อม (enclosure) และอื่นๆ

กิจกรรม (Activities) และการเชื่อมโยงกิจกรรมนั้นด้วยพื้นที่ลักษณะต่างๆ

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ที่ยังมีหลักฐานทางกายภาพหลงเหลืออยู่

ปัจจัยและผลกระทบทางการเมือง เช่น การเห็นชอบของผู้อยู่อาศัยที่จะเป็นพื้นที่ อนุรักษซึ่งอาจทำให้การกำหนดพื้นที่อนุรักษในขั้นแรกอาจไม่ได้ครอบคลุมความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ทั้งหมด

เมื่อได้ระบุแล้วว่ามีแหล่งใดที่ควรอนุรักษได้แล้วและมีของเขตเท่าใดแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือการประเมินว่าสิ่งที่จะอนุรักษนั้นมรสถานะเป็นอย่างไร ในขั้นตอนนี้มักจะทำการประเมินแหล่ง มรดกที่ได้ระบุแล้วเป็นแหล่ง ได้ประเมินโดยรวมเนื่องจากแต่ละแห่งจะไม่เหมือนกัน ในขั้นตอนนี้แบ่ง ออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยคือ การทดสอบความแท้กับการบูรณภาพ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:44)

2.2.2 ทางเลือกวิธีการอนุรักษ (Alternative conservation treatment)

วิธีการอนุรักษ (Treatments) หมายถึงการดำเนินการในการรักษาแหล่งมรดกทาง วัฒนธรรมให้ยังคงคุณค่าต่อไปอย่างมั่นคงถาวรด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งพอสรุปได้เป็นแนวทางได้ 7 ระดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การป้องกัน (Protection) หมายถึงการดำเนินการโดยไม่รบกวนสภาพปัจจุบันของมรดกวัฒนธรรม แต่จะต้องปกป้องมิให้เสื่อมสภาพไปมากกว่านี้

การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึงการรักษาให้คงสภาพโดยไม่มี การต่อเติมใดๆ แต่อาจทำการเสริมความมั่นคงได้

บูรณะ (Protection) หมายถึงการทำให้คืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นในอดีตซึ่งสามารถเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปโดยมีหลักฐานที่ชัดเจน

ฟื้นฟู (Rehabilitation) หมายถึงการรักษาส่วนที่มีคุณค่าไว้ แต่อาจเพิ่มเติมส่วนอื่นๆ ได้เพื่อประโยชน์ของการใช้สอย ในปัจจุบันหรือบางทีก็เรียกการประยุกต์การใช้สอย (Adaptive re-use)

สร้างขึ้นใหม่หรือปฏิสังขรณ์ (Reconstruction) หมายถึงการก่อสร้างแหล่งมรดกขึ้นมาใหม่บนพื้นที่เดิมและให้มีขนาดรูปร่างเหมือนเดิม

ย้ายที่ตั้ง (Relocation) หมายถึงการย้ายแหล่งมรดกที่ตั้งเดิมไปยังที่ใหม่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกว่า

สื่อความหมาย (Interpretation) หมายถึงการสร้างสรรคงานใหม่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งมรดกวัฒนธรรมโดยที่อาจไม่มีแหล่งมรดกนั้นให้เห็นเป็นหลักฐานแล้วก็ได้

วิธีการต่างๆ นี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อได้มีการวิเคราะห์คุณค่า ความสำคัญ รวมทั้งการทดสอบความแท้และประเมินบูรณาการแล้ว ในเขตเมืองเก่าหรือชุมชนเก่าที่มีองค์ประกอบที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เช่น กำแพงเมือง คูเมือง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรใช้วิธีการอนุรักษ์ที่เคร่งครัด เช่น การสงวนรักษา หรือการบูรณะ แต่สำหรับอาคารเก่าที่ยังมีผู้อยู่อาศัยอยู่ อาจเลือกใช้วิธีการฟื้นฟู ส่วนการสื่อความหมายเนื่องจากมีหลายวิธีที่หลากหลาย สามารถทำได้ในทุกกรณีเพื่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมมากขึ้น (ยงฉนิทร์ พิมลเสถียร, 2556:46)

2.2.3 การบูรณาการแผนการอนุรักษ์กับแผนพัฒนาเมือง

ในการอนุรักษ์เมืองเก่าจำเป็นต้องมีแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลอย่างน้อยสองประการ ประการแรกเพื่อให้มีการจัดตั้ง และจัดสรรงบประมาณการอนุรักษ์องค์ประกอบของเมืองที่อยู่ในความดูแลของราชการ เช่น กำแพงเมือง คูเมือง ถนนทางเท้า ที่ว่าง สาธารณะ อาคารสำคัญต่างๆ ประการที่สองเพื่อให้การพัฒนาโครงการต่างๆ ในเมืองไม่รบกวนหรือทำลายคุณค่าของเมืองเก่า เช่น การก่อสร้างทางด่วน รถไฟฟ้าลอยฟ้า ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือการทำผนังป้องกันน้ำท่วมริมฝั่งชุมชนโบราณ ฯลฯ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นหากไม่มีการบูรณาการระหว่างการอนุรักษ์เมืองกับการพัฒนาสิ่งใหม่ของเมือง งบประมาณที่จัดตั้งอาจรวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของเมืองด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ทั้งฉบับและเนื้อหาบางส่วน มีอยู่ภายใต้เงื่อนไขของลิขสิทธิ์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดทำแผนอนุรักษ์เมืองหรือส่วนของเมืองอาจทำได้สองลักษณะดังนี้ หนึ่งจัดทำแผนการอนุรักษ์เป็นเอกเทศ สอง ผสมผสานงานและโครงการอนุรักษ์ในแผนพัฒนาเมือง

ไม่ว่าจะเป็นแผนการอนุรักษ์เมืองเก่าที่มาจากส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่นอย่างน้อยควรมีลักษณะการบูรณาการ คือมีการคำนึงถึงโครงสร้างทางกายภาพที่เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองเก่าให้การอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเมืองหรือแผนยุทธศาสตร์ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:47)

2.2.4 ควบคุมความเปลี่ยนแปลง (Control of change)

การควบคุมอัตราการเจริญเติบโตหรือการพัฒนาใหม่ๆ เป็นวัตถุประสงค์หลักอีกประการหนึ่ง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมจะทำให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี โดยการหามาตรการควบคุมการพัฒนาที่มีมากเกินไป โดยการกำหนดขนาดและรูปแบบอาคาร การจำกัดปริมาณการจราจร และการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่ม 2, 2554:39)

นอกจากอาคารสิ่งก่อสร้างและสถานที่ที่มีคุณค่าแล้ว ในย่านเมืองเก่าที่มีชีวิตยังประกอบไปด้วยอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีโอกาสที่สิ่งก่อสร้างใหม่จะเกิดขึ้นได้อีกจากการรื้ออาคารเดิมและจากที่ว่างที่รอการพัฒนา ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองและมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อคุณค่าความสำคัญของเมือง การควบคุมดังกล่าวอาจต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยทั่วไปในย่านเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตจะให้คงลักษณะของการอยู่อาศัย การค้าและการบริการที่สนับสนุนการพักอาศัยและการท่องเที่ยว แต่มักห้ามกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการรบกวนชุมชน กิจกรรมอุตสาหกรรม (ยกเว้นอุตสาหกรรมครัวเรือนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในชุมชน เช่น บ้านบาตร บ้านช่างบุ บ้านช่างหล่อ) หรือกิจการสาธารณูปโภค-สาธารณูปการบางอย่าง ได้แก่ สุสาน เมรุเผาศพ สถานที่เก็บ พัก คัดแยก กำจัดขยะมูลฝอย บำบัดน้ำเสีย เป็นต้น การควบคุมในเรื่องนี้มักใช้กฎหมายผังเมือง โดยเฉพาะข้อกัณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินในผังเมืองรวมที่ประกาศเป็นกฎกระทรวง หรือบางแห่งอาจใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นตามอำนาจของกฎหมายควบคุมอาคาร

ขนาดของการพัฒนาและความหนาแน่น ได้แก่ขนาดของอาคาร ความสูง ระยะเวลา (กรณีย่านตึกแถวเก่ามักให้รักษาแนวอาคารติดถนนโดยไม่ต้องเว้นระยะร่นของตึกแถวตามกฎหมายควบคุมอาคาร) ในบางกรณีอาจควบคุมการควบคุมอัตราส่วนพื้นที่อาคารเดิมต่อพื้นที่ (Floor area ratio-FAR) อัตราส่วนพื้นที่ปกคลุมอาคาร (Building coverage ratio -BCR) ร้อยละของพื้นที่ว่างต่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่อาคารรวม (Open space ratio-SR) ด้วย การควบคุมในส่วนนี้อาจใช้กฎหมายผังเมืองหรือกฎหมายควบคุมอาคารได้เช่นกัน

การปกป้องแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ทั้งอาคารสำคัญและแห่งประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดีที่อยู่ในเมืองเก่า ในหลายประเทศได้มีกลไกในการขึ้นทะเบียนย่านเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตในกฎหมายโบราณสถาน เช่น ในสหรัฐอเมริกา เรียก ย่านประวัติศาสตร์ (Historic districts) ในกฎหมายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของชาติ ค.ศ. 1966 ในญี่ปุ่น เรียกย่านอนุรักษ์กลุ่มอาคารประวัติศาสตร์สำคัญ (Preservation districts of group of important historic buildings) ในการแก้ไขกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเมื่อ ค.ศ. 1975 แต่ในประเทศไทยยังไม่มีดำเนินการในลักษณะนี้

การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางธรรมชาติในเขตเมืองเก่า เช่น แม่น้ำ คูคลอง หนองบึง ภูเขา ต้นไม้ใหญ่ ควรมีการปกป้องด้วยกฎหมายหรือการขึ้นบัญชีเป็นพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติในข้อกำหนดผังเมืองหรือประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม

การกำหนดพื้นที่กันชน (Buffer area) เมืองเก่าบางเมืองนอกจากจะมีการกำหนดย่านเมืองเก่าแล้ว ยังอาจกำหนดพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นพื้นที่กันชน เพื่อกำหนดให้มีระดับการพัฒนาที่ยังไม่สูงมากนัก และช่วยรักษาภูมิทัศน์ของเมืองเก่า ตัวอย่างเช่น การจัดการพื้นที่กันชนของเมืองปิ้งและเมืองมะละกา ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ตามเงื่อนไขของมรดกโลก เงื่อนไขการพัฒนาในพื้นที่กันชนอาจทำได้โดยใช้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในผังเมืองรวม (ยงจินศรี พิมลเสถียร, 2556:48-49)

2.2.5 การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติม (Infill design)

การออกแบบอาคารใหม่หรือโครงสร้างหรือส่วนต่อเติม ควรมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเนื้อเมือง (Urban fabric) และหน้าที่ใช้สอย (Function) ดังนั้น หลักการของการออกแบบชุมชนเมืองและความงามของเมือง จะต้องนำมาประยุกต์ใช้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่ม 2, 2554:39)

แม้จะมีการควบคุมการพัฒนาเมืองเก่าแล้ว แต่ในรายละเอียดของการพัฒนาอาคารที่จะสร้างขึ้นใหม่หรือมีการต่อเติมอาคารดั้งเดิมที่เป็นอาคารที่มีคุณค่าหรืออาคารอื่นๆ โดยเฉพาะในเรื่องรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม อาจจะต้องมีการกำหนดแนวทางในการออกแบบด้วยความเหมาะสมกลมกลืนกับลักษณะเฉพาะของย่านเมืองเก่า โดยมากในการสร้างกลไกในการออกแบบสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมนี้ประกอบไปด้วยสองสิ่ง ได้แก่ หนึ่งแนวทางในการพัฒนาหรือแบบอาคาร (Design guideline) ซึ่งเป็นเอกสารสำหรับใช้อ้างอิง และ สองกลไกการตัดสินใจ เช่น การกำหนดให้มีคณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อกลั่นกรองโครงการพัฒนา (Design review board design หรือ review commission) (ยงจินศรี พิมลเสถียร, 2556:50)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์และสงวนสิทธิ์ในเนื้อหา ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.6 การบริหารจัดการและบุคลากรวิชาชีพ

การบริหารและการจัดการในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ได้มีการกล่าวไว้ว่า ไม่มีแผนอนุรักษ์ใดที่ทำได้สำเร็จ หากไร้การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น (Shankland, 1975) และในบางครั้งอาจต้องอาศัยอำนาจระดับสูงในการดำเนินงานให้เป็นผล (Holiday, 1973) นอกจากหน่วยงานท้องถิ่นแล้ว ยังมีหน่วยงานอีกหลายส่วนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการรวมทั้ง การออกกฎหมายและมาตรการควบคุมและสนับสนุนให้เป็นไป ตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้ การบริหารจัดการเมืองเก่า จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในกรณีเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหรือมีกิจกรรม (Living city) และเมืองที่ตายแล้วหรือไร้กิจกรรม (Dead city) เมืองเก่าที่ยังมีชีวิต หมายถึงเมืองที่ยังคงมีกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรม ทางเศรษฐกิจอยู่ การส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่า จะต้องคำนึงถึงเครื่อง มือทางการเมืองที่ยังมีพลวัต (Dynamic political instruments) มากกว่าวิธีการที่หยุดนิ่งหรือเน้นเฉพาะทางด้านเทคนิค (Static or technical means) ซึ่งจะช่วยให้เมืองหยุดการเจริญเติบโต และให้ผลร้ายกับพื้นที่อนุรักษ์ไปด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่ จะต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเน้นทางด้านกายภาพ (Feilden, 1993) แต่สำหรับเมืองที่ตายแล้ว วิธีการจะเน้นที่การสร้างสรรค์ หรือจัดเตรียมที่ว่าง (space) และลักษณะภูมิทัศน์ ให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างที่มีการอนุรักษ์การควบคุมลักษณะภูมิทัศน์ทั้งหมด จะมีความสำคัญมาก (Goakes, 1987) ดังนั้น การบริหารจัดการควรจะให้มีความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านกายภาพมากกว่าการพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่ม 2, 2554:40)

เมืองที่มีย่านเมืองเก่าหรือพื้นที่ประวัติศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่พิเศษที่ต้องมีการดูแลและบำรุงรักษาโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงควรมีการจัดการและจัดทาบุคคลาการที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ การบริหารจัดการที่ต้องกำหนดกลไกในการดำเนินงาน โดยให้มีคณะกรรมการท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่าที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการอนุรักษ์ระดับชาติ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. 2546 และคณะกรรมการหรืออนุกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่าในระดับจังหวัด หรือบางกรณีอาจเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการวิชาการเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร นอกจากนั้นในระดับท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมให้มีคณะกรรมการในย่านอนุรักษ์เพื่อสร้างการเชื่อมโยงระหว่างผู้อยู่อาศัยกับหน่วยงานองค์กรของรัฐและเอกชน และอาจมีองค์กรสนับสนุนที่เป็นองค์กรการกุศล เช่น มูลนิธิฟื้นฟูเมืองเก่า หรืออื่นๆ ในด้านบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญ ประเทศไทยยังคงมีปัญหาในด้านการขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองจากเอกสารของยูเนสโก ได้แนะนำวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองไว้เป็นจำนวนมาก แต่วิชาชีพและผู้เชี่ยวชาญที่จำเป็นนั้นมีสถาปนิก วิศวกร นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ศิลปะ นัก

เอกสารอนุรักษ์ นักผังเมือง และนักบริหาร ในเมืองหรือท้องถิ่นที่ยังมีความขาดแคลนวิชาชีพดังกล่าวอยู่ อาจไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใช้วิธีการขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมาช่วยในการดำเนินการเป็นครั้งคราว แต่ในเมืองขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนและมีงบประมาณเพียงพอก็ควรที่จะกำหนดตำแหน่งวิชาชีพที่เกี่ยวข้องตามสาขาดังกล่าว เพื่อให้สามารถดำเนินการอนุรักษ์ได้อย่างต่อเนื่อง (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:50; ชูวิทย์ สุจฉายา, 2552:78; สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:22)

2.3 องค์การ และกฎบัตรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

2.3.1 องค์การที่เกี่ยวข้อง

ประกอบไปด้วยองค์การระดับนานาชาติและองค์การในประเทศ ได้แก่

องค์การอนุรักษ์ระดับนานาชาติ ที่มีบทบาทโดยตรงมีหลายองค์การ ซึ่งเป็นทั้งองค์การสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ เคลือข่ายนานาชาติหรือสภาระหว่างประเทศ เช่น ยูเนสโก มรดกโลก (World heritage) ศูนย์นานาชาติว่าด้วยการศึกษาการอนุรักษ์และบูรณะทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (ICCROM) สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรือไอโคโมส (ICOMOS) ศูนย์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยโบราณคดีและวิจิตรศิลป์ (SPAFA)

ยูเนสโก มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างสรรค์สันติภาพและความมั่นคงของโลกผ่านทางการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม มีสำนักงานใหญ่ที่กรุงปารีสประเทศฝรั่งเศสโดยยูดีไปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี ค.ศ. 1945 ได้มีการประชุมนานาชาติขึ้นที่ประเทศสวizzeraอาณาจักร มีการจัดทำธรรมนูญขององค์การและได้รับการรองรับจาก 20 ชาติแรกเมื่อ ค.ศ. 1946 ส่วนประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อ ค.ศ. 1949 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมคืองานด้านวัฒนธรรม โดยในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกยูเนสโกมีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพมหานคร

ศูนย์นานาชาติว่าด้วยการศึกษาการอนุรักษ์และบูรณะทรัพย์สินทางวัฒนธรรม เป็นองค์การนานาชาติที่เป็นผู้นำทางด้านการศึกษาการอนุรักษ์และบูรณะรวมถึงกระบวนการในการจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วย วัตถุประสงค์ของอิครอมคือการสร้างสรรค์หรือปรับปรุงสถานภาพของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพทั่วโลก (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556 :92)

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรือไอโคโมส เป็นองค์การเอกชนที่ทำงานหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการและกฎบัตรนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากหลักปรัชญา แนวคิด และวิธีการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมของแต่ละประเทศแตกต่างกัน หลายประเทศจึงตั้งสภาโบราณสถานที่เป็นองค์กรอิสระของแต่ละประเทศโดยสมัครเป็นสมาชิกของไอโคโมส สำหรับประเทศไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบเข้าเป็นสมาชิกไอโคโมสและแต่งตั้งคณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นชอบให้เผยแพร่ขึ้นต้นการดำเนินการ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่างประเทศ เมื่อ ค.ศ. 1985 และในปี ค.ศ. 2009 โอโคโมสได้จดทะเบียนเป็นสมาคมเรียกโอโคโมสไทย เป็นสมาคมไม่แสวงหาผลกำไรและมีสมาชิกภายในประเทศกว่า 300 คน (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556 :93-94)

องค์กรอนุรักษ์ในประเทศไทยมีอยู่จำนวนมากและมีความหลากหลายตั้งแต่องค์กรของรัฐบาลซึ่งปัจจุบันมีทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนซึ่งทั้งองค์กรที่ตั้งโดยใช้กฎหมายกับองค์กรที่มาจากการรวมตัวของประชาชนหรือชุมชน องค์กรอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมในเมือง เช่น กรมศิลปากร สำนักนโยบายและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คณะกรรมการชุมชนและกลุ่มประวัติศาสตร์ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมสถาปนิกสยาม สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:96)

2.3.2 กฎบัตร

นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้มีความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เห็นได้จากการประกาศใช้กฎเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ที่ใช้อ้างอิงร่วมกันและการจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศ สำหรับกฎเกณฑ์การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมระหว่างประเทศฉบับแรกๆ คือ กฎบัตรเฮเธนส์ว่าด้วยการบูรณะอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ ที่ประกาศใช้ ค.ศ. 1931 ซึ่งกลายมาเป็นรากฐานให้แก่กฎบัตรเวนิซที่เป็นกฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์ในปัจจุบัน หลังจากนั้นได้มีการขยายขอบเขตของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจากอนุสรณ์สถานไปยังแหล่งมรดกที่มีความเฉพาะมากขึ้นอย่างเมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ด้วย (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:121)

กฎบัตรเวนิซ (The Venice Charter) มีรากฐานมาจากกฎบัตรเฮเธนส์ซึ่งถือกำเนิดมาจากภาคพื้นยุโรปและเป็นผลพวงจากแนวคิดการอนุรักษ์ในยุคสมัยใหม่หรือยุคโมเดิร์น ในปี ค.ศ. 1964 เกิดขึ้นโดยรัฐบาลอิตาลีได้เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาการอนุรักษ์จากทั่วโลกเข้าร่วมประชุมนานาชาติที่เมืองเวนิซ การประชุมนี้ก่อให้เกิดผลที่มีอิทธิพลต่อวิชาการอนุรักษ์ไปทั่วโลกจนถึงทุกวันนี้ 3 ประการ หนึ่งคือการประกาศกฎบัตรเวนิซ สองการเกิดสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) และสามหลักสูตรนานาชาติด้านการอนุรักษ์โดย ICCROM ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก มีผู้เข้าร่วมประชุมมากกว่า 600 คนจาก 61 ประเทศ โดยมีคณะกรรมการร่างกฎบัตรทั้งหมด 23 คน ประกอบด้วยชาวยุโรปและอเมริกา 19 คน และ 4 คน เป็นชาวญี่ปุ่น ตูนิเซีย เม็กซิโก และเปรู กฎบัตรนี้มีผู้เชี่ยวชาญตั้งข้อสังเกตว่า ถือเป็นกฎบัตรเฮเธนส์ใหม่ มีรากฐานมาจากแนวคิดการอนุรักษ์ของประเทศอิตาลี และแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างของคำว่า Conservation และ Restoration (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:121-125) กฎบัตรเวนิซ (The Venice Charter 1964) ประกาศในปี พ.ศ. 2507 โดยเน้นความรับผิดชอบร่วมกันใน การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นของแท้ดั้งเดิม เพื่อส่งมอบสู่อนุชนในรุ่นต่อไป ในข้อแรกของกฎบัตรนี้มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า เมื่อผู้ผู้ใดเห็นชอบใช้ประโยชน์ในการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เก่าเป็นอย่างมาก (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:15-16)

กฎบัตรวอชิงตัน (Washington Charter) สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรืออิโคโมส (International council on monuments and sites – ICOMOS) ได้ประกาศกฎบัตรนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ (Charter for the conservation of historic towns and urban areas) หรือ กฎบัตรวอชิงตัน (Washington Charter) ใน ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่เอกสารแนวปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญามรดกโลก (Operational guidelines for the implementation of world heritage convention) ได้บรรจุเมืองประวัติศาสตร์และศูนย์กลางเมือง (historic towns and town centres) ให้เป็นประเภทย่อยของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเภทของกลุ่มอาคาร (Groups of buildings) และมีแนวปฏิบัติในการอนุรักษ์ที่ชัดเจน การที่องค์กรอนุรักษ์ระหว่างประเทศต้องกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการอนุรักษ์ชุมชนหรือย่านประวัติศาสตร์นั้น เนื่องจากมีความแตกต่างจากการอนุรักษ์โบราณสถาน (Ancient monument) หรือแหล่งโบราณคดีอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรก การอนุรักษ์ชุมชนหรือย่านประวัติศาสตร์ในเมืองเป็นการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ ไม่ใช่อาคารหรือสถานที่เดี่ยวๆ ประการที่สอง คือ เรื่องของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งในชุมชนประวัติศาสตร์อาจมีหลายเจ้าของ ไม่ใช่พื้นที่ที่รัฐจะเข้าไปครอบครองได้ทั้งหมด และประการที่สาม ชุมชนและย่านประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัยอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่ไม่มีการใช้งาน (บางแห่งเรียกโบราณสถานที่ยาวแล้ว) ดังนั้น วิธีและกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์จึงมีความซับซ้อนแตกต่างไปจากการอนุรักษ์โบราณสถานเดี่ยวๆ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:102)

สรุป องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มีทั้งองค์กรนานาชาติและระดับชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันไป มีการตั้งกฎเกณฑ์ข้อตกลงร่วมกัน การออกกฎบัตร การอบรมผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์เพื่อให้การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีประสิทธิภาพทั่วโลกและในไทยเองก็มีหน่วยงานด้านการอนุรักษ์เกิดขึ้นบ้างแล้ว

2.4 กฎหมายในประเทศไทย

ในประเทศไทยกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มีหลายฉบับโดยเฉพาะการอนุรักษ์ชุมชนเมืองซึ่งมีอยู่หลายฉบับแยกได้หลายมิติ เช่น สิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ลำดับศัภย์ของกฎหมาย ลักษณะการควบคุม และระยะเวลาการบังคับใช้ ซึ่งในส่วนการอนุรักษ์ชุมชนนั้นอาจใช้ช่องทางกฎหมายได้หลายฉบับ ตั้งแต่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติการผังเมือง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รวมไปถึงการใช้ข้อบังคับท้องถิ่น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:105)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.1 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้หลังจากที่ได้มีการวางและจัดทำผังเมืองรวมแล้ว การอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารเพื่อประกอบกิจการจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ป้องกันผลกระทบและการรบกวนซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารด้วยกัน กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการช่วยในการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน การกำหนดมาตรการต่างๆ ภายในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวจึงจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการออกกฎกระทรวงเพื่อควบคุมการก่อสร้างอาคาร การใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดบางประเภทด้วย

การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่สงวน และพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการก่อสร้างอาคารนั้น สามารถใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลได้ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับอาคารนั้นประกอบด้วย หนึ่ง พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 สองพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 สี่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550

ทั้งนี้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่น ในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น หมายถึง กฎซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจนิติบัญญัติของราชการส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับตำบล ข้อบัญญัติจังหวัด เป็นต้น (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:53)

2.4.2 พระราชบัญญัติการผังเมือง

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองโดยตรง เนื้อหาประกอบด้วย 11 หมวด 84 มาตรา โดยกล่าวถึง คณะกรรมการผังเมือง การสำรวจเพื่อวางและจัดทำผังเมืองรวม หรือผังเมืองเฉพาะ การบังคับใช้ผังเมืองรวม การวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ คณะกรรมการบริหาร

การผังเมืองส่วนท้องถิ่น การรื้อ ย้าย หรือดัดแปลงอาคาร การอุทธรณ์ บทเบ็ดเสร็จและบทกำหนดโทษ พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์และวิธีการวางผังเมืองเท่านั้น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ถือเป็นกฎหมายสำคัญในการให้อำนาจหน่วยงานของรัฐในการกำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานหลักที่บังคับใช้กฎหมายผังเมือง คือ กรมโยธาธิการและผังเมือง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติฉบับนี้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ

เอกสารพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชบัญญัติฉบับนี้สามารถกำหนดพื้นที่เมืองเก่าให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เมืองได้ ในกฎกระทรวงผังเมืองรวม หรือกำหนดพื้นที่อนุรักษ์เพื่อดำเนินโครงการต่างๆ โดยประกาศเป็นผังเมืองเฉพาะ ซึ่งต้องออกเป็นพระราชบัญญัติการผังเมืองเฉพาะ ดังปรากฏรายละเอียดของการสำรวจเพื่อวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะในหมวดที่ 2 การวางและจัดทำผังเมืองรวมในหมวดที่ 3 และการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะในหมวดที่ 5 ซึ่งในมาตรา 28 อนุมาตราที่ 3 ข้อ (ฉ) และ (ข) ได้มีการระบุอย่างชัดเจนถึงสาระสำคัญของแผนผังเมืองหรือแผนผังบริเวณว่า สามารถออกแผนผังกำหนดบริเวณของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำคัญของเมืองเก่าได้ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:48-51)

2.4.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีสาระสำคัญคือ การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใหม่ (การจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมจำนวน 3 หน่วยงานที่รับผิดชอบงานสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) การกระจายอำนาจการจัดการสิ่งแวดล้อมไปสู่ระดับจังหวัดและท้องถิ่น การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนบทบาทของ เอกชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดทำแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว 20 ปี แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดให้พื้นที่ใดๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่ยังไม่ได้ถูกประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ตามกฎหมายฉบับนี้หรือกฎหมายอื่น และมีเงื่อนไขตามความในมาตรา 43-45 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:36-37)

นอกจากประกาศพื้นที่คุ้มครองหรือปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมแล้ว ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม ยังได้กำหนดกลไกของการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental impact assessment - EIA) ด้วย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ในประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2552 ได้กำหนดให้ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยรอบโบราณสถานในรัศมี 2 กิโลเมตรสำหรับโครงการ 3 กรณีดังนี้ หนึ่งการทำเหมืองแร่ทุกขนาด สองการก่อสร้างถนนทุกขนาด และสามารถก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 23 เมตรและพื่นที่เกิน 100,000 ตารางเมตร (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:113)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.4 ข้อบังคับท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้น หลังหน่วยงานราชการส่วนกลางได้ถ่ายโอนอำนาจบางอย่างให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังปรากฏในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:95; ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:115)

มาตรการในด้านกฎหมายที่มีความสำคัญกับการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองเก่า ได้แก่ การออกกฎหมายกระทรวงผังเมืองรวม ตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 เพื่อกำหนดรายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรืออาจลงรายละเอียดในลักษณะของแต่ละย่านโดยตราพระราชบัญญัติการผังเมืองเฉพาะตามมาตรา 28 เฉพาะบางพื้นที่ก็ได้ นอกจากนี้ในการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายในระดับจังหวัดนั้น จังหวัดสามารถออกประกาศจังหวัด เพื่อควบคุมกิจกรรมบางประการที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองเก่า เช่น ประกาศจังหวัดน่านที่ห้ามมิให้รถบรรทุกผ่านพื้นที่อนุรักษ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเป็นหนึ่งในหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังปรากฏในหมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ในมาตรา 16 สำหรับเทศบาลเมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนตำบล ในข้อ (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ข้อ (25) การผังเมืองและข้อ (28) การควบคุมอาคาร เป็นต้น สอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 10 พ.ศ.2542 ในมาตรา 50 ข้อ (8) ที่ว่า “บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น” และสิ่งพิเศษสำหรับพระราชบัญญัติเทศบาลก็คือ การกำหนดให้เทศบาลตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป สามารถทำการได้ ดังนั้น ในเมืองเก่าที่อยู่ในความดูแลของเทศบาลตั้งแต่สองแห่งขึ้นไป จึงสามารถทำการได้ ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:95)

หากเทศบาลหรือท้องถิ่นใดมีความประสงค์จะปกป้องพื้นที่ประวัติศาสตร์ของตนเองก็สามารถทำได้ อุปสรรคในการออกกฎหมายดังกล่าวอาจมาจากการไม่มีระบบแรงจูงใจและขาดวิสัยทัศน์ในการเห็นความสำคัญของย่านประวัติศาสตร์ของผู้บริหารเทศบาลเองซึ่งมักพบข้อขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาในเทศบาล (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:116)

ตัวอย่างของข้อบัญญัติท้องถิ่นแห่งแรกคือ “ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ภายในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ในท้องที่แขวงพระบรมราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528”

นอกจากนี้ในต่างจังหวัดยังมีกรออกเทศบัญญัติเพื่อควบคุมการพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์คือเทศบาลนครลำปาง ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชียงใหม่และเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งในส่วนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้มีการออก “เทศบัญญัติเทศบาลเชียงใหม่ เรื่อง กำหนดประเภทลักษณะ แบบ รูปทรง ระยะเวลาหรือระดับของอาคาร และบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือรื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่เทศบาลตำบลเชียงใหม่ จังหวัดเลย พ.ศ. 2553” (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:116-117) ซึ่งออกข้อบัญญัติท้องถิ่นของเทศบาลนครเชียงใหม่ ถือเป็นบัญญัติท้องถิ่นแห่งแรกในประเทศไทยสำหรับการอนุรักษ์ย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิม (ปริญาญา ชูแก้ว, 2557:9)

2.4.5 มาตรการทางกฎหมายที่ผลักดันโดยภาคประชาชน

ในส่วนของภาคประชาชน สามารถเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่น เพื่อดำเนินการให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็สามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ แล้วแต่กรณีดังนั้น หากภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่ามีความประสงค์จะให้ออกเทศบัญญัติเพื่อเป็นมาตรการในการคุ้มครอง และอนุรักษ์เมืองเก่าสามารถดำเนินการได้ใน 2 แนวทาง คือ รวมตัวกันยื่นข้อเสนอให้นายกเทศมนตรีหรือสมาชิกสภาเทศบาลไม่น้อยกว่า 2 คน ยกร่างเทศบัญญัติ หรือเข้าชื่อกันในจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลนั้นเพื่อเสนอร่างเทศบัญญัติแก่สภาเทศบาล (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3, 2555:95-97)

ในบรรดากฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จะเห็นได้ว่าข้อบังคับท้องถิ่นสามารถออกมาตรการในการกำหนดรูปลักษณะของอาคารเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและคุณค่าของย่านเมืองเก่าได้ละเอียดและมีความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นได้มากกว่ากฎหมายประเภทอื่น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556:119) แม้ว่าบังคับท้องถิ่นเป็นช่องทางที่มีความเหมาะสม แต่ต้องมีปัจจัยประกอบที่สำคัญคือประสิทธิภาพของความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่น ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งต้องมีความเห็นชอบร่วมกันในการจัดทำและดำเนินการ การมีช่องทางต่างๆ ของกฎหมายในการป้องกันชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมข้างต้น ช่วยให้ไม่ต้องร่างกฎหมายฉบับใหม่โดยเฉพาะแต่สิ่งสำคัญ คือ การบูรณาการให้ท้องถิ่นสามารถประกาศพื้นที่เพื่อปกป้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปริญาญา ชูแก้ว 2557:9)

สรุป กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ในประเทศไทยประกอบไปด้วย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติการผังเมือง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ข้อบังคับท้องถิ่น มาตรการทางกฎหมายที่ผลักดันโดยภาคประชาชน ซึ่งในการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนุรักษ์ชุมชนนั้นข้อบังคับท้องถิ่นถือเป็นมาตรการที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและมีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์

2.5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์ในประเทศไทย

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งจากแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องควบคู่ไปด้วยกันทั้งกายภาพและวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร, 2556) แต่ในประเทศไทยเมื่อมีการอนุรักษ์ชุมชนมรดกทางวัฒนธรรมและนำการท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจกลับพบว่า ในเบื้องต้นสามารถเก็บรักษาลักษณะทางกายภาพไว้ได้ แต่กลับเกิดความเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมและมีการย้ายออกจากพื้นที่ของคนในชุมชนในหลายพื้นที่

การท่องเที่ยวนำมาซึ่งชื่อเสียงของสถานที่และดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามา ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านทางเศรษฐกิจ ซึ่งแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจนี้ทำให้คนภายนอกเข้ามาและเกิดโอกาสที่คนภายในชุมชนจะย้ายออก เมื่อคนเดิมย้ายออกไปจึงเกิดผลกระทบตามมาในหลายๆ ด้าน ซึ่งทั้งหมดส่งผลเสียในภาพรวมของความเป็นคุณค่าชุมชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการท่องเที่ยวไม่ควรทำลายมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไป แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนยังอยู่คือแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางที่ว่า เพื่อมุ่งเน้นการการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนคากัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลเสียต่อมูลค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้น หลักการพัฒนาที่สำคัญของ (Swarbrooke, 1999)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ โดยเป็นการรวบรวมผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ จากงานวิจัยและบทความวิชาการที่ได้มีการศึกษา ในช่วงปี 2003 - 2015 จากบทความสามารถแบ่งออกเป็นสามประเด็นใหญ่ๆ คือ ผลกระทบทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากการวิจัยนี้เน้นประเด็นผลกระทบเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จึงตัดผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพออกไป

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ซึ่งรายได้ตกอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่ มีการแข่งขันสูง ค่าครองชีพสูงขึ้น มีการนำสินค้าต่างถิ่นที่ได้รับความนิยมเข้ามาขายในพื้นที่แทนสินค้าเดิมในท้องถิ่น ผู้ประกอบการขัดแย้งกับชาวบ้านเพราะไม่คืนผลประโยชน์ให้ชุมชน รูปแบบธุรกิจเปลี่ยนไปเป็นการขายโดยเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามผลกระทบในทางที่ดีคือชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ปล่อยเช่าบ้านในราคาที่สูง มีอาชีพที่หลากหลายกว่าอาชีพดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลกระทบสังคม จากเดิมที่อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่มีชีวิตไม่เร่งรีบ ความเปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลงเนื่องจากคนในครอบครัวต้องทำอาชีพเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว และมีการแข่งขันกันระหว่างคู่ค้า สังคมมีความแออัดมากขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยวและพ่อค้าแม่ค้า มีการเลียนพฤติกรรมจากนักท่องเที่ยวต่างถิ่นและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เช่นการกินดื่มในตอนกลางคืน การเปิดเพลงของสถานบันเทิง การมีสังคมแบบคนเมือง เป็นต้น บางพื้นที่มีการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเรื่องราคา และไม่สนใจนักท่องเที่ยวชาวไทย ในส่วนข้อดีของการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคมคือคนในชุมชนได้ติดต่อกับบุคคลภายนอกมากขึ้นเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ง่าย

ผลกระทบวัฒนธรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญและการเปลี่ยนไปของบริบททางสังคม เช่นการตักบาตร ทางเรือของชุมชนอัมพา และการตักบาตรข้าวเหนียวของชุมชนเชียงคาน ที่เป็นประเพณีที่งดงาม มีความเฉพาะตัว เมื่อบริบทเปลี่ยนการตักบาตรจึงเน้นไปที่กลุ่มนักท่องเที่ยวแทน การเลือนหายของอาชีพดั้งเดิม การแต่งกายและการใช้ภาษาพบว่าในพื้นที่เชียงคานมีการแต่งกายที่ทันสมัยตามกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ใช้ภาษากลางมากขึ้นและมีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

การเข้ามาของการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนมรดกทางวัฒนธรรมนั้นก่อนให้เกิดผลกระทบในทุกพื้นที่ในระดับที่แตกต่างกัน และมีประเด็นที่ได้รับผลกระทบทั้งที่เหมือนและต่างกันไป ผลกระทบมีทั้งในแง่ดีและแง่ลบ ซึ่งส่วนใหญ่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไม่เพียงด้านสภาพแวดล้อมกายภาพแต่ยังรวมถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงจะเกิดมากตามปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและความมีชื่อเสียงของพื้นที่ชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ยิ่งชุมชนมีชื่อเสียงและจำนวนนักท่องเที่ยวมากเท่าไรความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจะมากตาม (Prompayuk and Chairatananonda, 2017)

ตารางที่ 2.3 สรุปผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ค.ศ.	ผู้แต่ง	พื้นที่	ประเด็น	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
2014	อัญญารัตน์ ธรวารธรม มวีวรรณ ผิวนิม	เชียงคาน	- สังคม - ทรัพยากร วัฒนธรรม	- ความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลง - สังคมมีความแออัดมากขึ้น - ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนถูกลดคุณค่าลงไป - มีการเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการขัดแย้งทางวัฒนธรรม
2015	มนัสนันท์ จันทรเพ็ช ปนายุ ไชยรัตนานนท์	เชียงคาน	กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม	- การเลือนหายของอาชีพดั้งเดิม โครงสร้างครอบครัว เน้นตอบสนองพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (ดื่มกิน) รับวัฒนธรรมใหม่ เลียนแบบนักท่องเที่ยว
2013	ศิริลักษณ์ เมฆอ่อน มนสิชา เพชรานนท์	อัมพวา	- กิจกรรมบน พื้นที่ การสื่อความ หมาย/ สัญลักษณ์	การรื้อถอนอาคารไม้ วิถีชีวิตเปลี่ยน คนนอกพื้นที่เข้ามาค้าขาย - สร้างจุดเด่นในรูปแบบสินค้าการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้น การ เติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ลดทอนคุณค่าอัตลักษณ์ ชุมชนอย่างรวดเร็ว
2009	อริสรา เสยานนท์	อัมพวา	- สิ่งแวดล้อม	- เสียง มลพิษ ระบบนิเวศ
2003	มณีวรรณ ผิวนิม	ตลิ่งชัน	- เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ชุมชน	- มลภาวะ - ประชาคมเริ่มโดนตั้งคำถามว่าแสวงหาผลประโยชน์ให้ พวก ตัวเองจากตลิ่งชันทั่วรัวกว่าผู้ค้าคนอื่น
		ตลาดน้ำ ดำเนินสะ ดวก	เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ชุมชน	- รายได้ตกอยู่กับผู้ประกอบการขนาดใหญ่ผู้ประกอบการ การขัดแย้งกับชาวบ้านเพราะไม่คืนผลประโยชน์ให้ ชุมชน - รูปแบบธุรกิจเปลี่ยนมาเป็นเพื่อขายนักท่องเที่ยว จริยธรรมน้อยลง เพราะต้องการกำไร - ไม่สนใจลูกค้าชาวไทยเพราะคิดว่าไม่ซื้อของ เขา เปรียบนักท่องเที่ยว ตั้งราคาสูง

(Prompayuk and Chairatananonda, 2017)

นอกจากนี้ยังมีข้อสรุปจากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ในพื้นที่ชุมชนเก่าสามพื้นที่ดังนี้

ตลาดน้ำอัมพวา เป็นตลาดที่มีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์พบว่า หลังการเข้ามาของการท่องเที่ยวเกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ราคาที่ดินพุ่งสูง ชาวบ้านส่วนใหญ่ยินดีที่จะขายอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านไม้ริมน้ำโบราณ โดยจากมุมมองของนักท่องเที่ยวและคนภายนอกเห็นว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงมาก ซึ่งการเข้ามาของนายทุนได้ทำการรื้อถอนบ้านเก่าเพื่อสร้างโรงแรมใน

เอกสไตน์ตะวันตกที่ดูขัดแย้งกับภูมิทัศน์โดยรอบพื้นที่รีดแต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าราคาที่ดินที่พุ่งขึ้นหลายล้านจะ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช่วยนำมาซึ่งชีวิตที่ดีกว่าและรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน นอกจากนี้ยังมีเรื่องราคาค่าเช่าพื้นที่ที่สูงมากขึ้นทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่สามารถรับภาระดังกล่าวได้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนดั้งเดิมย้ายออกจากพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพอื่นและบางส่วนไปซื้อหมู่บ้านจัดสรรคแทนการอยู่บ้านริมน้ำแบบเดิม ส่งผลให้เกิดการเข้ามาแทนที่ด้วยพ่อค้าแม่ค้าจากพื้นที่อื่น ด้านสังคมวัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงจากแต่ก่อนมีความเป็นชนบทและทำอาชีพเกษตรกรรม ได้เปลี่ยนมาเป็นวิถีชีวิตที่เร่งรีบหันมาทำอาชีพค้าขายและบริการนักท่องเที่ยวแทน วัฒนธรรมดั้งเดิมถูกนำมาเสนอเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวซึ่งมีข้อดีคือเป็นการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างการตักบาตรทางเรือ ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมอาจแตกต่างไปจากเดิมด้วยบริบทที่เปลี่ยนไป

ตลาด 100ปี สามชุก มีการเข้ามาของพ่อค้าแม่ค้าต่างถิ่นและนำสินค้าจากที่อื่นเข้ามาขายแทนสินค้าเดิมบ้าง แต่คนกลุ่มใหญ่ยังคงเป็นคนในพื้นที่และค้าขายสินค้าที่มีอยู่เดิม การย้ายออกจากพื้นที่เนื่องจากค่าเช่าที่แพงขึ้นบางกลุ่มจึงย้ายเข้ากรุงเทพมหานครเพื่อมองหาช่องทางอื่นในการประกอบอาชีพ สภาพสังคมครอบครัวมีความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและคนกลุ่มใหม่ที่เข้ามา วัฒนธรรมดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังคงมีการสืบสานกันต่อมา เช่น การทำบุญตลาด งานกินฟรีทั้งตลาดสามชุกทุกปีของวันสิ้นปี เป็นต้น ส่วนนี้อันเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมและการเห็นคุณค่าของคนในพื้นที่เดิม

เชียงคานเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมแต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีน้อยกว่าสองชุมชนข้างต้น ถึงแม้จะมีการกว้านซื้อที่ดินจากนายทุนกลุ่มใหญ่ และการปรับตัวของคนกลุ่มเดิมไปสู่อาชีพบริการนักท่องเที่ยว แต่โดยรวมแล้วการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมเดิมสูญหายมากนัก และการย้ายออกจากพื้นที่ที่เกิดขึ้นค่อนข้างน้อย อันเนื่องมาจากการบริหารจัดการในพื้นที่และการประกาศเทศบัญญัติตั้งแต่แรกของเชียงคานทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปในทิศทางที่ค่อยเป็นค่อยไป รวมถึงการที่พื้นที่โดยรอบยังมีความเป็นชนบท แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อการเปลี่ยนไปสู่สังคมเมือง นอกจากการเปลี่ยนไปทางกายภาพแล้ว ยังมีการเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายที่ทันสมัย พฤติกรรมการกินดื่มเลียนแบบนักท่องเที่ยว และการใช้ภาษากลางมากขึ้นจากแต่ก่อนที่พูดภาษาท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป คือ การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอนุรักษ์ส่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป การเปลี่ยนแปลงยิ่งมากยิ่งขึ้นส่งผลให้เกิดการย้ายออกจากพื้นที่เดิมของคนในพื้นที่ การบริหารจัดการที่ดีของท้องถิ่นและความเข้มแข็งของคนในชุมชนเป็นสองประเด็นสำคัญที่ลดผลกระทบดังกล่าวได้

ตารางที่ 2.4 สรุปผลกระทบการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์

พื้นที่ชุมชนวัฒนธรรม	ประเด็น	ผลกระทบ
อัมพวา		
	เศรษฐกิจ	- มูลค่าที่ดินเพิ่ม คนดั้งเดิมขายอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ นายทุน
		- ส่วนใหญ่ขายของที่นำมาจากพื้นที่อื่น
	สังคม	- ย้ายออกจากพื้นที่เพราะค่าเช่าแพงและขายที่ดิน ซื้อบ้าน สมัยใหม่สะดวกสบาย
		- มีคนต่างถิ่นและคนกรุงเทพเข้ามาเพื่อค้าขาย
	วัฒนธรรม	- บางอย่างหายไป มีความเร่งรีบ วิถีชีวิตเปลี่ยน
		- เน้นตอบสนองนักท่องเที่ยวมากขึ้น
สามชุก		
	เศรษฐกิจ	- ค่าเช่าแพงขึ้น การแข่งขันสูง
		- มีการนำสินค้าจากที่อื่นมาขายแทนสินค้าดั้งเดิม
	สังคม	- คนดั้งเดิมย้ายออกจากพื้นที่ประมาณ 30 % และ 70% เป็นคนดั้งเดิม
		- คนย้ายเข้ากรุงเทพเพื่อหางานทำ
	วัฒนธรรม	- มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพียงเล็กน้อย
		- วัฒนธรรมหลายอย่างยังคงอยู่
เชียงคาน		
	เศรษฐกิจ	- แบ่งขายที่ดินให้กับนายทุน แต่มีการย้ายออกจากพื้นที่ น้อย
		- การแข่งขันสูง ค่าครองชีพสูง
	สังคม	- เป็นสังคมเมืองมากขึ้น
		- มีความทันสมัย การแต่งกายตามสมัยนิยม
	วัฒนธรรม	- วิถีชีวิตชนบทหายไปบ้าง ตามความเปลี่ยนเป็นสังคม เมือง
		- กิจกรรมหลายอย่างยังมีอยู่ มีวัฒนธรรมที่ถูกนำมาเสนอ ต่อนักท่องเที่ยว

(Prompayuk and Chairatananonda, 2017)

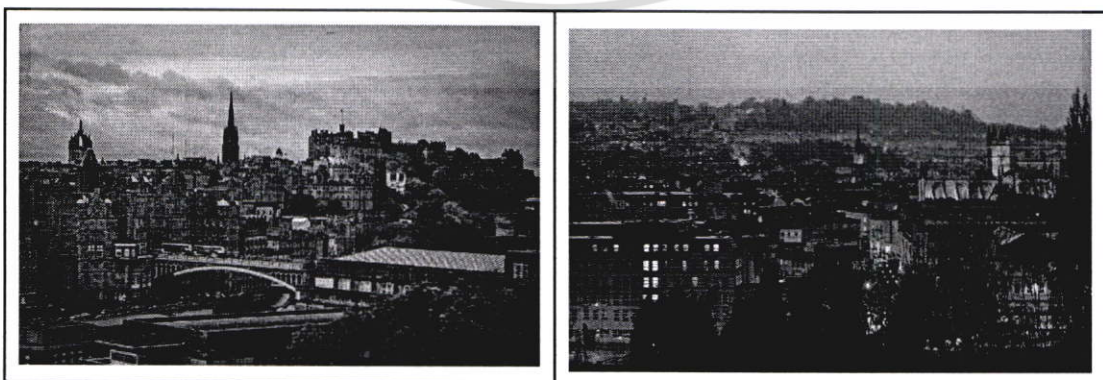
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.6 การอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักร

การอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักรมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1960 - 1970 ที่นโยบายภาครัฐและผู้มีอำนาจตัดสินใจได้เริ่มให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ จากที่เคยเน้นไปที่การพัฒนาเพียงอย่างเดียว (John Pendlebury, 1999) ประเทศอังกฤษถือเป็นแม่แบบของการอนุรักษ์ เนื่องมาจากมีประวัติศาสตร์อันยาวนานจึงมีอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก เฉพาะในกรุงลอนดอนมีพื้นที่อนุรักษ์กว่า 1,000 แห่ง อาคารขึ้นทะเบียนกว่า 19,000 หลัง (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:281) มีหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านอนุรักษ์จำนวนมาก อังกฤษให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ทั้งการเกิดองค์กร กรอบในการอนุรักษ์ สร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ นอกจากหน่วยงานแล้วในมหาวิทยาลัยก็มีการค้นคว้าวิจัย และเผยแพร่ผลงานอยู่เสมออย่างมหาวิทยาลัยยอร์ก (ภาณุวัฒน์ โทนบูล 2556) นอกจากหน่วยงานแล้วประชาชนเองก็เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ จากรายงานขององค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษ (English heritage) ถึงข้อสรุปจากการสำรวจของ MORI poll ในปี 2000 พบว่าผู้คนที่กว่า 75% (อายุ 17-24 ปี) เห็นด้วยกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารเก่าแก่ (Forsyth, 2013)

2.6.1 ความเป็นมา

หากกล่าวย้อนไปในอดีต ความเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักร เริ่มต้นจากนักคิดนักวิจารณ์ศิลปะ จอร์น รุสกิน (John Ruskin 1819-1900) กับศิลปินนักวิพากษ์สังคม วิลเลียม มอริส (William Morris 1834-1896) (ภาณุวัฒน์ โทนบูล, 2556:33) รุสกิน ได้แสดงแนวคิดถึงการเห็นคุณค่าและความสำคัญของอาคารและวัตถุประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน รวมไปถึงเรื่องสัจจะวัสดุในงานสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ เขาเห็นว่าการซ่อมแซมใดๆ เป็นการทำลายความแท้ของชิ้นงาน ถึงแม้ว่าจะเป็นการใช้เทคนิคที่มีมาแต่อดีตก็ตาม ซึ่งกลายมาเป็นรากฐานและแนวคิดของการอนุรักษ์สมัยใหม่ (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:58)

ภาพที่ 2.2 ซ้ายเมืองเอดินเบอระ ขวาเมืองบาส

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในยุคปลายศตวรรษที่ 19 ปี ค.ศ. 1877 วิลเลียม มอริส (William Morris) ได้ตั้งสมาคมเพื่อการคุ้มครองอาคารโบราณสถาน (Society for the Protection of Ancient Buildings: SPAB) (Forsyth, 2013) ซึ่งเป็นสมาคมที่เก่าแก่ที่สุดในโลกด้านการอนุรักษ์ (ภานุวัฒน์ โทณบล, 2556:33) โดยมีคำประกาศที่เป็นรากฐานของนโยบายการอนุรักษ์สมัยใหม่สองประการ ประการที่หนึ่งคือการอนุรักษ์ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ประการที่สองอนุสรณ์โบราณสถานแสดงถึงยุคสมัยใดสมัยหนึ่งเฉพาะก็ต่อเมื่อความแท้ของวัสดุนั้นไม่ได้ถูกรบกวนและยังคงอยู่ที่เดิม โดยสมาคมเน้นถึงหลักการทำให้ใหม่ให้แตกต่างจากโครงสร้างเดิม เอสพีเอบีเป็นสมาคมที่ช่วยรักษาอาคารทางประวัติศาสตร์ในประเทศอังกฤษให้รอดพ้นจากการรื้อถอน (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:58) ซึ่งตัวมอริสเองมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทั้งด้านออกแบบอาคารสมัยใหม่และการอนุรักษ์ เขาทำงานร่วมกับ Phillip Webb, Richard Lethaby (1857-1931) และ Richard Norman Show (1831-1921) มีอิทธิพลต่อ Frank Lloyd Wright Henny van de Velde, Adolf Loos, Hermann Muthesius และกลุ่มเบาเฮาส์ (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:58)

2.6.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในด้านการออกกฎหมายข้อบังคับในเรื่องการอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักรเริ่มจากการออกกฎหมายเพื่อปกป้องโบราณสถานครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1882 (Ancient Monument Protection Act 1882) และได้มีการปรับปรุงแก้ไขจนปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติโบราณสถานและพื้นที่ทางโบราณคดี (Ancient Monuments and Archaeological Areas Act) ค.ศ. 1979 โดยลักษณะการขึ้นทะเบียนนั้นเรียกว่า สเกตดวล (Scheduled)

ส่วนการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่ส่วนใหญ่ยังมีผู้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ ได้ใช้ช่องทางของประมวลกฎหมายผังเมืองซึ่งเริ่มใน ค.ศ. 1944 (Town and country planning ACT) (Forsyth, 2013) เรียกการขึ้นบัญชีอาคารสำคัญ (Listed buildings) หลังจากนั้นต่อมาถึงได้มีการขยายมาถึงการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ด้วยเรียกว่าพื้นที่อนุรักษ์ (Conservation areas) โดยเริ่มใน ค.ศ. 1967 ซึ่งปัจจุบันได้มีการปรับปรุงกฎหมายและใช้ประมวลกฎหมายผังเมือง ในเรื่องของบัญชีอาคารสำคัญและพื้นที่อนุรักษ์ (Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act) ค.ศ. 1990

หลังจาก ค.ศ. 1967 อังกฤษได้มีการถ่ายโอนอำนาจทางการผังเมืองให้รัฐบาลท้องถิ่น วาง จัดทำและประกาศใช้ผังเมืองของท้องถิ่นได้ โดยรัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละที่จะสามารถนำเสนอแผนงานในการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้โดยผ่านทางหน่วยงานของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเกณฑ์ในการวางแผนการอนุรักษ์ การบริหารจัดการแหล่งโบราณคดีโบราณสถาน และเขตอนุรักษ์เหล่านี้ได้ถูก

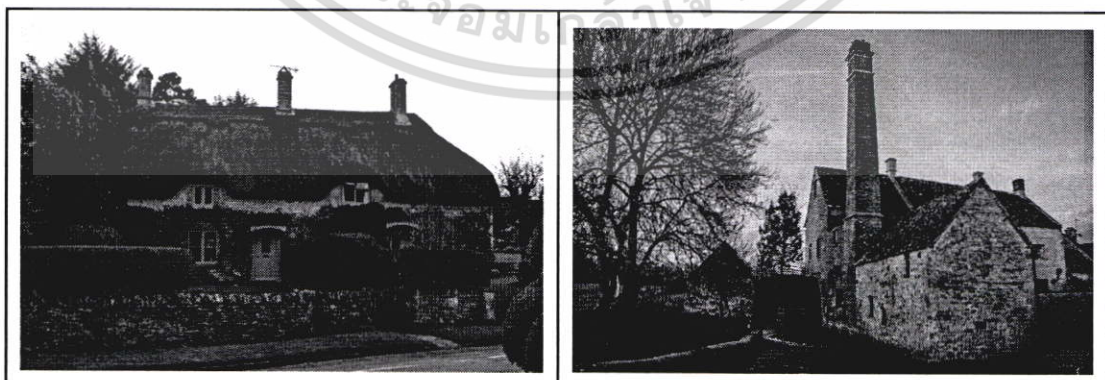
ระบุไว้ในหลักเกณฑ์ การวางแผนแยกตามแต่ละที่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น ปัจจุบันในอังกฤษมีย่านอนุรักษ์กว่า 8,000 แห่ง (ยงธนิศน์ พิมลเสถียร, 2556:136)

ภาพที่ 2.3 ซ้ายบ้านไม้เก่าในอ็อกฟอร์ด ขวาสะพานเก่าแกในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

องค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ในประเทศอังกฤษมีหลายหน่วยงาน โดยองค์กรอนุรักษ์สถานที่เพื่อประโยชน์ทางประวัติศาสตร์หรือความสวยงามแห่งชาติ (National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty) ได้ถูกตั้งขึ้นใน ปี ค.ศ.1895 องค์กรการกุศลนี้มีความเชื่อว่าวิธีที่ดีที่สุดในการอนุรักษ์โบราณสถานไว้ก็คือการเป็นเจ้าของโบราณสถานนั่นเอง เพื่อจะได้ควบคุมในทุกๆ ขั้นตอนของการอนุรักษ์ ในปัจจุบัน National Trust มีสิ่งทรมิตรพิพในสหราชอาณาจักรเป็นรองเพียงทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เท่านั้น กล่าวคือ National Trust เป็นเจ้าของชายฝั่งทะเล ยาว 700 ไมล์ ที่ดิน 610,000 เอเคอร์ (ประมาณ 1.54 ล้านไร่) โบราณสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ 5,000 แห่ง และอาคารโบราณสถานอีก 1,100 แห่ง และเป็นเจ้าของมรดกโลกหรือบางส่วนของมรดกโลกถึง 8 แห่ง รวมถึงกำแพงโรมันโบราณ (Hadrian's Wall) และสโตนเฮนจ์ (ภานุวัฒน์ โทณกุล, 2556:33)

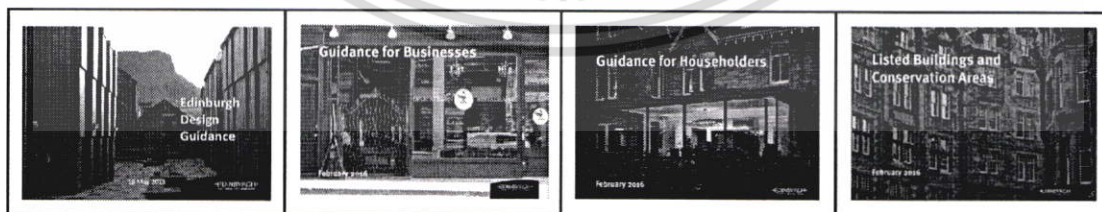

ภาพที่ 2.4 ซ้ายบ้านในเขตคอทส์วอลล์ ขวาโรงโม่ในเขตคอทส์วอลล์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การควบคุมดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี โบราณสถานและเขตอนุรักษ์ข้างต้นจะดำเนินการโดย องค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษ (English Heritage) ซึ่ง จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. National Heritage Act ในปี ค.ศ. 1982 อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลคือกระทรวงวัฒนธรรม สื่อ และกีฬา องค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษทำหน้าที่เสนอแนะ การขึ้นบัญชี และการแนะนำรัฐบาลท้องถิ่นในการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่ขึ้นบัญชีแล้ว หรือนำเสนอแนวทางในการจัดการกับแหล่งโบราณคดีต่อกระทรวง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการจดทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภท ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงจากการปล่อยทิ้งร้าง เสื่อมสภาพ หรือถูกคุกคามจากการพัฒนาสมัยใหม่ องค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษ บริหารจัดการโบราณสถานมากกว่า 400 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการฟื้นฟูโบราณสถานและการให้ทุนสนับสนุนทางอนุรักษ์และทางโบราณคดี ความสำคัญประการแรกก็คือต้องเน้นย้ำถึงความต้องการอนุรักษ์วัตถุหรืออาคารในระยะยาว ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การปกป้องสมบัติของชาตินี้ยังครอบคลุมไปถึงเมืองและอาคารอุตสาหกรรม ผับเขตทหาร และสถานที่สำคัญในยุคสงครามโลก

ในเวลส์เองก็มีหน่วยงานรัฐลักษณะเดียวกันกับองค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษ คือ Cadw อยู่ภายใต้รัฐบาลเวลส์ ทำหน้าที่ควบคุม ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี โบราณสถานและเขตอนุรักษ์ในแคว้นเวลส์ เช่นเดียวกับกับ Northern Ireland Environment Agency ในไอร์แลนด์เหนือที่ทำหน้าที่ดูแล ปกป้องโบราณสถานมากกว่า 15,000 แห่งในแคว้นไอร์แลนด์เหนือ และ Historic Scotland ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการพัฒนาของรัฐบาลสกอตแลนด์ ทำหน้าที่ดูแลโบราณสถานในสกอตแลนด์โดยใช้ เกณฑ์คล้ายกันกับองค์กรอนุรักษ์แห่งอังกฤษ และ Cadw โดยทั้งนี้รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละแคว้นจะสามารถนำเสนอแผนงานในการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้โดยผ่านทางหน่วยงานที่กล่าวข้างต้น ซึ่งเกณฑ์ในการวางแผนการอนุรักษ์ การบริหารจัดการแหล่งโบราณคดี โบราณสถานและเขตอนุรักษ์เหล่านี้ ได้ถูกระบุไว้ในหลักเกณฑ์การวางแผนแยกตามแคว้นแต่ละแคว้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและประวัติศาสตร์พื้นถิ่นนอกจากหน่วยงานที่กล่าวไป

ภาพที่ 2.5 คู่มือสำหรับการอนุรักษ์จัดทำโดยส่วนท้องถิ่นเมืองเอดิเนบอร์

องค์กรหลักในการให้ทุนพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้อีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งก็คือ กองทุนลอตเตอรี่ ฟื้นฟูอนุรักษ์มรดกชาติ (Heritage Lottery Fund) ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1993 เพื่อการให้ทุนสนับสนุนการพัฒนานี้ประสบความสำเร็จมากในสหราชอาณาจักร เนื่องจากการพัฒนาแหล่งมรดกของชาติหรือท้องถิ่นนั้น ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาเมือง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คนในชุมชน และทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญมากในการอนุรักษ์ ดังจะเห็นได้จากจำนวนโครงการที่ได้รับการสนับสนุนไปแล้วเกือบ 35,000 โครงการ และรวมถึงการฟื้นฟูเมือง (Urban Regeneration) ในกว่า 240 เมืองทั่วสหราชอาณาจักรฯ ด้วยจำนวนเงินที่มากกว่า 8 พันล้านเหรียญในการให้เงินสนับสนุน (ภาณุวัฒน์ โทบุบล, 2556)

ตารางที่ 2.5 สรุปการอนุรักษ์ในสหราชอาณาจักร

		อังกฤษ
เริ่มต้น	ค.ศ. 1966 ศึกษาเมืองประวัติศาสตร์ Chichester Chester, Bath และ York ได้มีการเสนอแนะให้มีการกำหนดงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมอาคาร	
เรียกว่า	พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation areas) ประกาศตามพระราชบัญญัติผังเมือง ค.ศ. 1968	
กองทุน	กองทุนแห่งชาติเพื่อสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือความงาม ทางธรรมชาติ (The National Trust for Places of Historic Interest or National Beauty)	
หน่วยงาน	ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่น	
วิธีการ	ออกเทศบัญญัติควบคุมและขึ้นทะเบียนอาคารทางประวัติศาสตร์	
แรงจูงใจ	ลดภาษีให้ผู้บริจาคเข้ากองทุน ยกเว้นภาษีมรดก การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีมูลค่าเพิ่ม หากมีการอนุรักษ์อาคารซึ่งจะต้องเป็นไปตามระเบียบและเงื่อนไขที่กำหนด	
ภาษีที่ดิน อสังหาริมทรัพย์	อัตราภาษี 42% - 43.6% - รอบประเมิน 3 ปี	

สรุป อังกฤษมีวิวัฒนาการด้านการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์มายาวนาน ถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านการอนุรักษ์เนื่องจากมีการแยกกฎหมายอนุรักษ์ที่แยกย่านประวัติศาสตร์ออกจากโบราณสถาน มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นสามารถให้ท้องถิ่นและประชาชนสามารถดำเนินการอนุรักษ์เองได้ (ปริญา ชูแก้ว 2557:10) ซึ่งรัฐบาลท้องถิ่นคอยดูแลและควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้างเอง ซึ่งท้องถิ่นของแต่ละที่ในประเทศอังกฤษมีการประเมินอาคาร ขึ้นทะเบียนอาคาร และออกคู่มือถึงข้อระเบียบข้อปฏิบัติต่างๆ จากท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น ส่วนท้องถิ่นของเมืองเอดินบะระ (The city of Edinburgh council) ในสกอตแลนด์มีการออกคู่มือข้อบังคับ โดยประชาชนคนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทางเว็บไซต์ เช่นเดียวกับส่วนท้องถิ่นของคอสวอลด์ (Cotswold District Council) ซึ่งมีพื้นที่ของชุมชนชนบทในความดูแลจำนวนหลายชุมชนในมณฑล Oxfordshire

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7 กรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร

2.7.1 ดินวิลเลจ เอดินเบอร์ระ

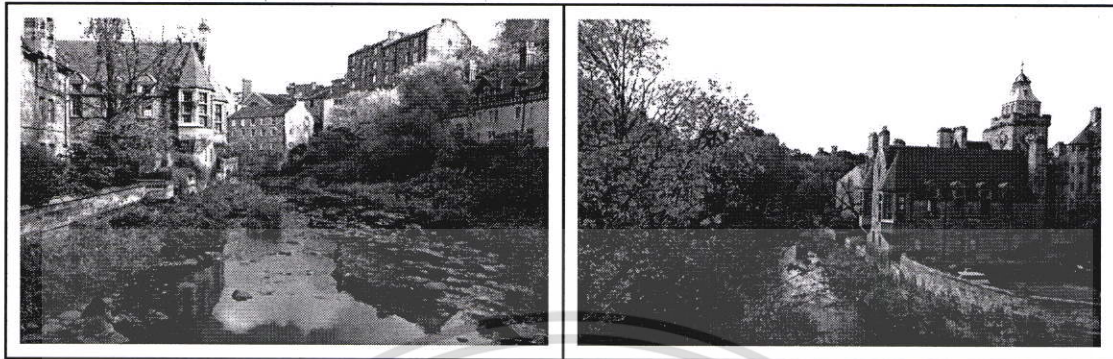
ดินวิลเลจ เอดินเบอร์ระ (Dean village edinburgh) เป็นหนึ่งในหมู่บ้านโบราณเก่าแก่ในสกอตแลนด์ หมู่บ้านตั้งอยู่ในหุบเขาสูงชันซึ่งด้านล่างมีป่าและแม่น้ำลีธ (Water of leith) บนที่ราบสูงเหนือหุบเขามีสะพานหินพาดผ่านไปยังอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นห้องแสดงศิลปะและที่อยู่อาศัย เขตอนุรักษ์ดินมีประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ประมาณ 1,100 คน (The city of edinburgh council, 2004:5)

ประวัติ แรกเริ่มหมู่บ้านแห่งนี้ชื่อ Dene และ Denne หมายถึงหุบเขาแคบๆ และปัจจุบันกลายเป็น ดิน (Dean) ก่อนการตั้งหมู่บ้านที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน แต่เดิมพื้นที่นี้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานโรงโม่เก่าแก่ที่ใหญ่ที่สุดในเอดินเบอร์ระ เนื่องจากลักษณะพื้นที่ลุ่มต่ำในหุบเขาที่มีน้ำไหลผ่านตลอดเวลา จึงเป็นทำเลที่เหมาะสมแก่การสร้างโรงโม่พลังงานน้ำ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันสร้างโรงโม่เพื่อทำขนมปัง (Bakers) โดยในช่วงที่รุ่งเรืองที่สุดคือช่วงศตวรรษที่ 17 มีโรงโม่ในแถบนี้ถึง 11 โรงด้วยกัน ความเจริญรุ่งเรืองและการขยายตัวในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมใหม่ได้รับการพัฒนาในพื้นที่รวมถึงโรงกลั่นและโรงฟอกหนังด้วย สะพานหินถูกรื้อสร้างขึ้นใน ค.ศ. 1832 ด้วยการเพิ่มขึ้นของประชากร ความต้องการที่อยู่อาศัยและการจราจรที่คับคั่งโดยสะพานเป็นโครงสร้างโค้ง มีความสูงจากหุบเขาจนถึงเขาด้านบน พาดผ่านแม่น้ำลีธซึ่งใช้เชื่อมต่อการคมนาคมคนในสองฝั่ง จากนั้นโรงโม่ทั้งหลายค่อยๆ หายไปในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 (The city of edinburgh council, 2004:8) จากการเข้ามาของเครื่องจักรไอน้ำในประเทศอังกฤษ

อาคารสำคัญที่เป็นจุดหมายตาสำคัญในหมู่บ้านดินคือ อาคารเวลคอร์ต (Well Court) ถูกสร้างขึ้นใน ค.ศ. 1883-5 มีรูปแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัสของแพลตฟอร์มขนาดเล็ก มีพื้นที่โอบล้อมตรงกลางลานและมีห้องโถง (ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงาน) มีการพัฒนาอาคารเป็นกิจการการกุศลโดยจอห์นอาร์ฟินด์ (John R. Findlay) เจ้าของแล้วหนังสือพิมพ์ “The Scotsman” เขาได้มีการปรับปรุงอาคารบางส่วน ซึ่งออกแบบโดยซิดนีย์มิตเชลล์ (Sidney Mitchell) โดยงานออกแบบของเขาแสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมของชาวสก็อต ลักษณะอาคารหลังนี้โครงสร้างเป็นหินทราย ส่วนผนังใช้หินทรายสีแดง และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องแดง มีหน้าต่างเป็นช่องสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก (Astragalled windows) หน้าจั่วเป็นชั้น (Crowstep gables) ป้อมปราการและหลังคาสี่เหลี่ยมที่ได้อิทธิพลจากรูปแบบเรอเนซองส์สก็อต (Scottish Renaissance forms) ในภาพรวมแล้วทำให้อาคารหลังนี้สวยงามโดดเด่น นอกจากนี้หอนาฬิกาห้าชั้นของห้องโถงชุมชนกับหลังคาที่ซับซ้อนก็เป็นจุดหมายตาท้องถิ่นที่สำคัญ (The city of edinburgh council, 2004:24) หมู่บ้านดิน แม้ที่ตั้งจะอยู่ไม่ไกลจากถนนใหญ่แต่ด้วยลักษณะพื้นที่ตั้งในหุบเขาลึกที่มีแม่น้ำและเต็มไปด้วยต้นไม้ทำให้พื้นที่นี้ยัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คงเจียบสงบของบรรยากาศที่พักอาศัย และมุมมองต่ำสลับสูงทำให้มองเห็นสถาปัตยกรรมดั้งเดิม สลับกับภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงามอีกด้วย (The city of edinburgh council, 2004:33)

ภาพที่ 2.6 ดินวิลเลจ

เขตอนุรักษ์ดินวิลเลจ ถูกกำหนดขึ้นในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1975 และขยายพื้นที่เพิ่มเติมในเดือน กรกฎาคม ค.ศ. 1977 เริ่มมาจากการบังคับใช้ของแผนท้องถิ่นเมืองเอดิเนบอร์ (Central Edinburgh Local Plan) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1997 ที่มีการขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์เพิ่มเติมจากแผนการอนุรักษ์เดิมของเมือง ทำให้เกิดพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มในเมืองเอดิเนบอร์รวมถึงการขยายในพื้นที่หมู่บ้านดินด้วย (The city of edinburgh council, 2004:5) โดยรวมแล้วในเอดิเนบอร์มีพื้นที่อนุรักษ์ 38 แห่งด้วยกัน ประกอบไปด้วยพื้นที่ศูนย์กลางเมือง พื้นที่ชานเมืองแบบวิคตอเรียน และหมู่บ้านเก่า ซึ่งแต่ละพื้นที่มีรูปลักษณ์และหน้าตาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

พื้นที่อนุรักษ์หมู่บ้านดินนี้กินพื้นที่กว่าครึ่งไมล์ (0.8 กิโลเมตร) ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของใจกลางเมืองและอยู่ทางทิศตะวันตกของเขตอนุรักษ์เมืองใหม่ หมู่บ้านดินเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่อนุรักษ์มรดกโลกเอดิเนบอร์ ซึ่งกองทุน (The Edinburgh World Heritage Trust) เป็นส่วนสำคัญที่ได้เตรียมแผนและการบริหารจัดการและการประเมิน (The city of edinburgh council, 2004:5)

การอนุรักษ์ในพื้นที่หมู่บ้านดินยึดตามมาตรา 61 (Section 61 of the Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) (Scotland) Act 1997) ที่ให้ความหมายของพื้นที่อนุรักษ์ว่า พื้นที่ที่มีสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีรูปร่างหน้าตาที่ควรสงวนรักษาไว้และปรับปรุงให้ดีขึ้น โดย Act นี้สร้างข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการออกแบบที่แตกต่างจากอาคารทั่วไปและต้องการหน่วยงานทางด้านผังเมืองมากำหนดว่าพื้นที่ใดคือพื้นที่อนุรักษ์

การประเมินรูปลักษณ์และหน้าตาของพื้นที่อนุรักษ์ นอกจากการสงวนรักษาและการปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้ว ยังต้องการหน่วยงานทางด้านผังเมืองและหน่วยงานฝ่ายบริหารมาช่วยป้องกันพื้นที่อนุรักษ์จากการเติบโตและการพัฒนาของเมืองที่จะกระทบกับรูปลักษณ์และหน้าตาของพื้นที่

อนุรักษ์ ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ นักอนุรักษ์ และคนในพื้นที่ การประเมินรูปลักษณ์และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปเผยแพร่หรือใช้ในการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน้าตาของพื้นที่อนุรักษ์เป็นกระบวนการที่ดีที่สุดซึ่งเป็นกุญแจไปสู่การอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าว เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานด้านผังเมืองในระดับท้องถิ่นเพื่อใช้ในการตัดสินใจ เช่นการกำหนดว่าจะใช้วัสดุอะไรในการก่อสร้างอาคารใหม่ๆ หรือจะให้มีการประเภทใดบ้างในพื้นที่ (The city of edinburgh council, 2004:4)

การอนุรักษ์ในพื้นที่นี้ แม้ว่าอาคารเกือบทั้งหมดยังมีการใช้งานทั้งเป็นที่อยู่อาศัยและสำนักงาน แต่สำหรับรูปปลั๊กภายนอกและพื้นที่เปิดโล่งทั้งหมดถือว่าอยู่ในข้อกำหนดการอนุรักษ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ได้รับการประเมินแล้วว่ามีความคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่มีความสวยงามและคุณภาพของภูมิทัศน์ธรรมชาติและภูมิทัศน์เมือง อีกทั้งยังอยู่ในเขตคุ้มครองสัตว์ในเมือง (Urban wildlife site) ทำให้เทศบาลมีข้อกำหนดที่ต้องการปกป้องพื้นที่ในระดับสูง ซึ่งเทศบาลไม่อนุญาตให้มีการพัฒนาในพื้นที่นี้ (The city of edinburgh council, 2004:36) อย่างไรก็ตามการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์แบบเข้มข้นนั้นส่งผลเสีย ข้อคือการสงวนรักษามรดกที่สวยงามไว้ได้แต่ข้อจำกัดต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนต่างๆ ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่พัฒนาในส่วนที่ทำได้อย่างการบูรณาการจัดการน้ำลึช การเพิ่มไฟถนน เฟอร์นิเจอร์ทางเท้าที่เหมาะสมและการเพิ่มงานศิลปะเข้าไปในพื้นที่หรืออาจจะเพิ่มในส่วนทางเดินริมน้ำ (The city of edinburgh council, 2004:34)

2.7.2 ไบบูรี กลอสเตอร์เชอร์

ไบบูรี (Bibury) หมู่บ้านชนบทดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษ ในแคว้นกลอสเตอร์เชอร์ (Gloucestershire) พื้นที่ริมแม่น้ำโค่น (Coln) สายเล็กๆ แห่งนี้มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ช่วงยุคกลาง รุ่งเรืองด้วยอุตสาหกรรมทอผ้าขนสัตว์ที่ได้จากแกะ (Woolen industry) และมีการตั้งโรงโม่พลังงานน้ำริมแม่น้ำโค่น อุตสาหกรรมทอผ้าดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ส่วนโรงโม่ยังมีการใช้งานมาจนถึงปี ค.ศ. 1920 (Cotwold district council, 2000a:5)

ประวัติ สถาปัตยกรรมที่เป็นบ้านกระท่อมหลังเล็ก (Cottage) ส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 17 (Cotwold district council, 2000a:4) ค.ศ. 1633 (Cristofori, 2015:42) ที่ใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย เก็บขนแกะ และทอขนแกะในช่วงที่อุตสาหกรรมทอผ้าเจริญรุ่งเรืองในพื้นที่นี้ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นบ้านขนาดเล็กเหมือนกระท่อมชั้นเดียว ที่สร้างด้วยหินสีน้ำตาลเรียกว่า ครอสเวิร์ตสโตน หินปูนตามธรรมชาติพบได้บริเวณเนินเขาครอสเวิร์ต มีความคงทน ง่ายในท้องถิ่น ลักษณะของหลังคาแหลมสูงมุงด้วยกระเบื้อง หนึ่งในบ้านหินขนาดเล็กที่สำคัญซึ่งมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไบบูรีคือ ออลิงตันโลว์ (Arlington row) ที่ถูกสร้างเรียงรายติดกันอย่างสวยงาม ตั้งเรียงรายไปตามริมฝั่งของแม่น้ำโค่น (Cotwold district council, 2000a:5)

นอกจากโรงโม่และบ้านแล้ว ยังมีโบสถ์ ฟาร์มปลาเทราต์ และโรงแรมที่ถูกสร้างขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 18

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปเผยแพร่ขอขอบคุณ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไบเบอร์รี่เป็นหนึ่งในหมู่บ้านเล็กๆ จำนวนมากที่ตั้งอยู่ในพื้นที่คอตส์วอล (Cotswold) (Cristofori, 2015:42) คอตส์วอลส์เป็นพื้นที่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษ มีเนินเขา สลับทุ่งหญ้าทุ่งดอกไม้และแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพหลักคือการทำปศุสัตว์มีการสร้างกำแพงหินซ้อนเพื่อกั้นพื้นที่สัตว์ในบริเวณใกล้เคียงกับกระท่อมชนบทแบบอังกฤษ แต่ละพื้นที่เชื่อมกันด้วยถนนชนบทสายเล็กๆ ทำให้พื้นที่ยังคงความเป็นชนบทและเงียบสงบ พื้นที่นี้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นอังกฤษชนบทอย่างแท้จริง (Brace, 1999:502) อาคารเกือบทั้งหมดมีการใช้งานอยู่อาศัยมาตั้งแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันหมู่บ้านไบเบอร์รี่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว อาคารบางส่วนนอกจากใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังถูกปรับเป็นที่พักร้านอาหารและโรงแรม ช่วงฤดูร้อนแต่ละบ้านจะพร้อมใจกันตกแต่งสวนให้สวยงามด้วยพุ่มไม้ขนาดเล็กและดอกไม้เพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและถ่ายภาพ แม้ว่าไบเบอร์รี่จะเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงแต่ยังคงความสงบเนื่องจากพื้นที่นี้ห่างไกลจากเมืองและระบบรางรถไฟการเข้าถึงมีเพียงรถบัสและรถส่วนตัว จากความเป็นอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมทำให้ไบเบอร์รี่ได้รับการดูแลทั้งจาก Royal College of Arts และ National Trust Wildfowl Reserve. (Cristofori, 2015:42)

ภาพที่ 2.7 ไบเบอร์รี่

การอนุรักษ์ในหมู่บ้านไบเบอร์รี่ ไบเบอร์รี่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ (Conservation area) ครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1971 ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่น (Cotswold District Council และ Bibury Parish Council) และผ่านความเห็นชอบในฉบับร่างจากการประชุมของประชาชนในท้องถิ่น จากนั้นจึงมีการปรับปรุงอีก 2 ฉบับคือ กันยายน ค.ศ. 1990 และพฤษภาคม ค.ศ. 1998 ตามลำดับ (Cotswold district council, 2000:3) ซึ่งในปัจจุบันได้ยึดตามฉบับ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1998 ที่ถูกบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน การบังคับใช้ข้อกำหนดผังเมือง (Planning Guidance) นี้ท้องถิ่นมีอำนาจเต็มในการออกข้อกำหนดดังกล่าว เพราะได้รับการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลกลางมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2555:110)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งการอนุรักษ์พื้นที่ของหมู่บ้านไบเบอร์รี่นี้อยู่ภายใต้กฎหมายที่ผู้อยู่อาศัยต้องอ่านข้อกำหนดอย่างเคร่งครัดทั้ง (Cotwold District Local Plan, The Gloucestershire County Structure Plan, และ National Planning Policy Guidance) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางนโยบายทางผังเมือง (Planning Policy Guidance) มาตรา 15 (PPG15) ผังเมืองและประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อม (Planning and the Historic Environment) (Cotwold district council, 2000:3)

พื้นที่อนุรักษ์ไบเบอร์รี่ (Bibury Conservation Areas) ถือว่าอยู่ในข้อกำหนดมาตรา 29 พื้นที่อนุรักษ์ สถาปัตยกรรมพิเศษหรือมีลักษณะทางประวัติที่น่าสนใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่ประทับใจน่าเก็บรักษาไว้หรือเพิ่มเติมจากที่กล่าวมา ตามมาตรา 69 (Section 69 of the planning (Listes of buildings and conservation areas) Act 1990) ข้อกำหนดนี้เป็นแนวทางของวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์ลักษณะเฉพาะ (Character)

ขั้นตอนการอนุรักษ์ในความรับผิดชอบของท้องถิ่นในพื้นที่ไบเบอร์รี่เริ่มจาก เจ้าหน้าที่ผังเมืองท้องถิ่นได้จัดทำแนวทาง (Guidance) และเผยแพร่แนวทางสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้แก่ประชาชน ซึ่งต้องทำในทุกส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ (Section 71 of the Act) และต้องเป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมายข้างต้น (Cotwold district council, 2000:3) และให้ประชาชนยึดตามเอกสารดังกล่าว

การพัฒนาสามารถเกิดขึ้นได้ในพื้นที่อนุรักษ์ไบเบอร์รี่ การตัดสินใจในกรณีที่จะมีการพัฒนาในพื้นที่อนุรักษ์นี้ต้องมีการจ่ายเงินให้กับพื้นที่อนุรักษ์ (Section 71 of the Act) และเจ้าของโครงการเองจะต้องมีการตรวจสอบให้แน่ใจว่าการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้น ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่อนุรักษ์ แม้ว่าบางกรณีสามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตก็ตาม เจ้าหน้าที่ผังเมืองท้องถิ่นมีอำนาจในการรื้อถอนหรือยกเลิกการพัฒนาปรับปรุงได้หากมีความจำเป็นและเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ (Cotwold district council, 2000:3)

อาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจะได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนและข้อกำหนดการลดภาษียึดตามกฎหมาย ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ แม้ว่าไบเบอร์รี่จะถูกจำกัดข้อกำหนดในการเปลี่ยนแปลงอาคารและสภาพแวดล้อมโดยรอบอย่างเคร่งครัดทั้งจากกฎหมายและรัฐบาลท้องถิ่น แต่ผู้คนยังคงใช้ชีวิตและอยู่อาศัยในพื้นที่นี้มาหลายยุคหลายสมัย ยังคงดำรงวิถีชีวิตในแบบชนบทควบคู่ไปกับการทำธุรกิจเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกันพื้นที่ไบเบอร์รี่นี้ก็ยังคงสงบเงียบเนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวแบบวันเดียวกลับ เน้นพักในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าไบเบอร์รี่อย่างหมู่บ้าน (bourton-on-the-water) ซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก โดยที่นั่นมีโรงแรม ร้านอาหาร คลับที่เปิดรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากและราคาถูกกว่าที่หมู่บ้านไบเบอร์รี่ ทำให้ไบเบอร์รี่เองยังคงความเงียบสงบในแบบชนบทอังกฤษ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7.3 เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ กลอสเตอร์เชอร์

หมู่บ้านเบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ (Bourton on the Water) เป็นหมู่บ้านเก่าแกในชนบทอังกฤษ (Cottage) อาคารสร้างด้วยหิน มีหน้าต่างขนาดเล็ก ตัวอาคารมีขนาดกระทัดรัด บ้านถูกสร้างเรียงรายไปตามริมสองฝั่งของแม่น้ำขนาดเล็กชื่อว่า วินด์ริช (Windrush) ที่ใสสะอาดจนสามารถมองเห็นพื้นและปลาได้ รอบๆ ริมน้ำเป็นสนามหญ้าสีเขียวเพื่อการพักผ่อน และมีจุดสนใจด้วยสะพานหินขนาดเล็ก เตี้ยๆ เชื่อมพื้นที่ทั้งสองฝั่ง หมู่บ้านเปิดรับนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรม ร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายทำให้เป็นหมู่บ้านชนบทที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วไป

ประวัติ ย้อนประวัติศาสตร์กลับไปสมัยแองโกล-แซกซัน (Anglo-saxon) ชื่อหมู่บ้านมาจากคำดั้งเดิม (“burh” ป้อมปราการหรือค่ายและ “ton” ซึ่งหมายความว่าทรัพย์สินหรือหมู่บ้าน) เป็นการรวมกันของคำที่หมายถึง หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ข้างป้อม (The village beside the camp)

มีหลักฐานการตั้งถิ่นของชุมชนและกิจกรรมของมนุษย์ ที่ช่วยอธิบายว่ามีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 11 โดยมีการสร้างอาคารโบสถ์คริสต์ และหลังจากนั้นในศตวรรษที่ 12 หมู่บ้านเบอร์ตันเริ่มขยายตัวก่อสร้างตัวโดยสร้างเรียงรายไปตามแม่น้ำวินด์ริช (Windrush) และในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 หมู่บ้านได้ขยายตัวออกไปอีกทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีสร้างความเชื่อมต่อระหว่างคนสองฝั่งด้วยสะพานเพื่อความสะดวกในการข้ามไประหว่างบ้าน โดยการสร้างสะพานขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 15-18 เป็นสะพานหินเตี้ยๆ แบนๆ ข้ามลำน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะโครงสร้างโค้งด้านล่างเพื่อรับน้ำหนัก (Cotwold district council, 2002:4)

เบอร์ตันค่อยๆ เติบโตขึ้นทั้งการขยายของพื้นที่ออกไปและความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจเอง ในช่วงกลางศตวรรษที่ 17 ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรมาเป็นการทำธุรกิจซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชนชั้นกลางและนักธุรกิจ ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1862 และ ค.ศ. 1962 มีการขยายระบบคมนาคมออกมาจากศูนย์กลาง โดยการสร้างสถานีรถไฟที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน และเชื่อมต่อบริเวณคมนาคมมายังกลางหมู่บ้านด้วยการสร้างถนนทำให้เศรษฐกิจยิ่งเติบโตมากขึ้น ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1931 และปี ค.ศ. 1951 จำนวนประชากรของเบอร์ตันเพิ่มขึ้นมากกว่าครึ่งหนึ่ง อาคารบ้านเรือนใหม่ๆ ได้ถูกสร้างขึ้นอีกไปตามแนวของถนน

การใช้งานที่เพิ่มขึ้นของรถยนต์ในช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้การจราจรคับคั่งในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ และในช่วงตอนท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเภทของการท่องเที่ยวท้องถิ่นและชุมชนได้รับความสนใจมากขึ้น มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและธุรกิจเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว อย่างโรงแรมโอดินวินน์ (Old New Inn) เองก็ได้สร้างหมู่บ้านเบอร์ตันจำลองและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมในปี ค.ศ. 1937 นอกจากนี้ยังมีการสร้างพิพิธภัณฑ์รถยนต์และรถไฟจำลอง ซึ่งเป็นผลให้มีร้านน้ำชา ร้านขายของที่ระลึกและที่พักเกิดขึ้นจำนวนมากในเบอร์ตัน (Cotwold district council, 2002:5)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจุบันเบอร์ตันได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ที่ต้องการมาสัมผัสชุมชนชนบทในอังกฤษ ที่มีบรรยากาศสวยงาม และเต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งร้านอาหาร ร้านชา ร้านขายของที่ระลึก ที่พักโรงแรมและผับ แม้จะเต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายแต่สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเบอร์ตันยังคงมีสภาพไม่ต่างช่วงศตวรรษที่ 17 ทั้งนี้เนื่องจากเบอร์ตันอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 2.8 เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์

การอนุรักษ์ในเบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ จุดมุ่งหมายของการเกิดการอนุรักษ์ในพื้นที่เบอร์ตัน ออนเดอะวอเตอร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูหมู่บ้าน ที่จะรักษาความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและความงามตามธรรมชาติของเบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ (Cotswold district council, 2002:1) เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ (Conservation area) ครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1971 ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่น (Cotswold District Council และ Bourton-on-the-Water Parish Council) และผ่านความเห็นชอบในฉบับร่างจากการประชุมของประชาชนในท้องถิ่น จากนั้นจึงมีการปรับปรุงอีกในเดือน มกราคม ค.ศ. 2000 (Cotswold district council, 2002:3)

ซึ่งการอนุรักษ์พื้นที่ของเมืองเบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ อยู่ภายใต้กฎหมายที่ผู้อยู่อาศัยต้องอ่านข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด (Cotswold District Local Plan, The Gloucestershire County Structure Plan, และ National Planning Policy Guidance) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางนโยบายทางผังเมือง (Planning Policy Guidance) มาตรา 15 (PPG15) ผังเมืองและประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อม (Planning and the Historic Environment) (Cotswold district council, 2002:3)

พื้นที่อนุรักษ์เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ ถือว่าอยู่ในข้อกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สถาปัตยกรรมพิเศษหรือมีลักษณะทางประวัติที่น่าสนใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่ประทับใจน่าเก็บรักษาไว้หรือเพิ่มเติมจากที่กล่าวมา ตามมาตรา 69 (Section 69 of the planning (Listes of buildings เอกส and conservation areas) Act 1990) การเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขั้นตอนการอนุรักษ์ในความรับผิดชอบของท้องถิ่นในพื้นที่เมืองเบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์ เริ่มจากเจ้าหน้าที่ผังเมืองท้องถิ่นได้จัดทำแนวทาง (Guidance) และเผยแพร่แนวทางสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้แก่ประชาชน ซึ่งต้องทำในทุกส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ (Section 71 of the Act) และต้องเป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมายข้างต้น (Cotwold district council, 2002:3) และให้ประชาชนยึดตามเอกสารดังกล่าว

การพัฒนาสามารถเกิดขึ้นได้ในพื้นที่อนุรักษ์เบอร์ตันออนเดอะวอเตอร์การตัดสินใจในกรณีที่จะมีการพัฒนาในพื้นที่อนุรักษ์นี้ต้องมีการจ่ายเงินให้กับพื้นที่อนุรักษ์ (Section 71 of the Act) และเจ้าของโครงการเองจะต้องมีการตรวจสอบให้แน่ใจว่าการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่อนุรักษ์ แม้ว่าบางกรณีสามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตก็ตาม เจ้าหน้าที่ผังเมืองท้องถิ่นมีอำนาจในการรื้อถอนหรือยกเลิกการพัฒนาปรับปรุงได้หากมีความจำเป็น และเห็นว่าสิ่งที่ทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ (Cotwold district council, 2002:3)

2.7.4 เทนบี้ เวลส์

เทนบี้ เวลส์ (Tenby wales) เป็นเมืองประวัติศาสตร์เมืองหนึ่งในเกาะบริเตนใหญ่ ที่มีความสวยงามของสถาปัตยกรรมเก่าแก่ กำแพงเมือง โบสถ์ รวมไปถึงท่าเรือทางประวัติศาสตร์ที่สวยงาม (Haskell, 2006:161) เทนบี้มีอาคารกว่า 300 อาคารที่ถูกขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เมืองสร้างขึ้นในยุคกลาง (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:5) พื้นที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล ถือเป็นเมืองตากอากาศเมืองหนึ่งของเวลส์ และเพิ่งมีการฉลองครบรอบ 200 ปีของการท่องเที่ยว (Haskell, 2006:161)

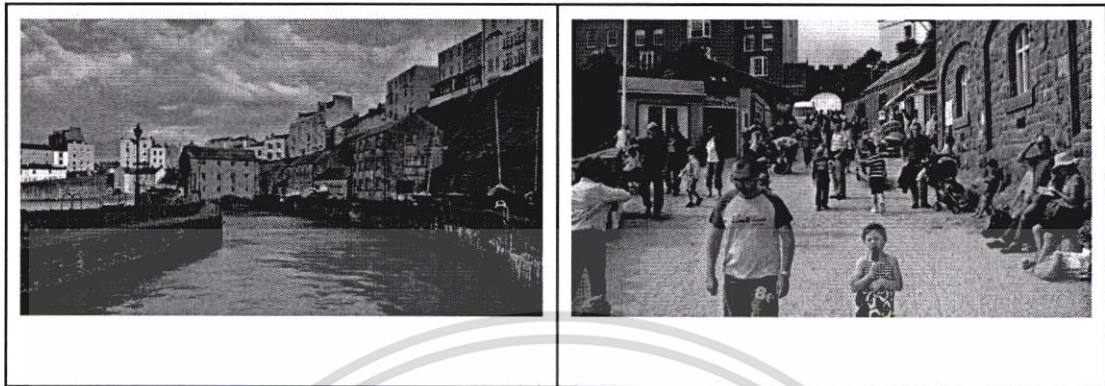
ประวัติ ไปในอดีตเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองสุดๆ ช่วงปลายศตวรรษที่ 15 ถึงต้นศตวรรษที่ 16 (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:5) จากนั้นในยุคสมัยอลิซาเบธที่มีการทำสงครามกับฝรั่งเศสและสเปนทำให้เมืองสูญเสียการตลาดทางทะเล

ค.ศ. 1781 ได้มีการฟื้นฟูเมือง โดยในช่วงแรกได้มีการปรับเป็นสถานที่สำหรับตากอากาศชายทะเลที่สำคัญสำหรับคนรวย การพัฒนานี้เกิดขึ้นในช่วงยุควิกตอเรีย (Haskell, 2006:161) ได้มีการฟื้นฟูเป็นรีสอร์ทพักผ่อนตากอากาศในช่วงสุดสัปดาห์ จากการปรับโบสถ์ของชาวประมงมาเป็นโรงอาบน้ำ จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยความหนาแน่นจะเกิดขึ้นในบริเวณเขตกำแพงเมืองของโบสถ์แมรี่ และมีการขยายตัวออกนอกกำแพงเมืองออกไป (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:5)

การเข้ามาของระบบขนส่งมวลชนโดยรถไฟในปี ค.ศ. 1863 เมืองขยายตัวไปในพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งบ้านเรือนและการสร้างพื้นที่สาธารณะริมทะเล การท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างมากและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้รับความนิยมนอย่างสูง ทำให้เทนบี้เป็นเมืองที่พึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก เศรษฐกิจหลักของเมือง

ภาพที่ 2.9 เทนบี้ เวลส์ (<http://www.visitwales.com/explore/west-wales/pembrokeshire/best-of-tenby>)

การอนุรักษ์ในเทนบี้ ช่วงที่มีการพัฒนาเมืองในช่วงหลังที่เน้นไปที่การท่องเที่ยวเพื่อพุงเศรษฐกิจของประเทศ และมาถึงช่วงซบเซาในพื้นที่ ผู้คนนิยมท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของเทนบี้ลดลง ในปี ค.ศ. 1989 ทางเมืองและชุมชนได้มองเห็นถึงปัญหาดังกล่าว กลุ่มทีไอจี (TIG: Tenby Implementation Group) ได้เสนอแก่ National Park South Pembrokeshire District Council, Dyfed County Council, Wales Tourist Board, Welsh Development Agency และ Cadw เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง เพื่อให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ ซึ่งแรกเริ่มได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาทางการท่องเที่ยว ซึ่งข้อเสนอแนะจากงานวิจัยดังกล่าวเสนอให้พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในวันหยุดด้วยการพัฒนาเมืองและสภาพแวดล้อมในแนวทางที่ยั่งยืน (Haskell, 2006:161) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดการอนุรักษ์ในพื้นที่นี้

เทนบี้ถูกประกาศเป็นเขตอนุรักษ์เมื่อค.ศ. 1971 และมีการเพิ่มพื้นที่ในการอนุรักษ์อีกครั้งในเดือน กรกฎาคม ค.ศ. 1995 การอนุรักษ์เกิดจากความตระหนักถึงความสำคัญของคุณค่าของสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง ต้นไม้ องค์กรประกอบของสภาพแวดล้อมทั้งหมดในพื้นที่นี้ โดยมีการเสนอเป็นพื้นที่อนุรักษ์ภายใต้ข้อกำหนดของเทศบัญญัติในปี 1967 (Civic Amenities Act 1967) ภายใต้การควบคุมของ (Planning, Listed Building & Conservation Areas Act 1990)

ซึ่งทางรัฐบาลท้องถิ่นเห็นว่าพื้นที่นี้มีความเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ “Areas of special architectural or historic interest, the character or appearance of which it is desirable to preserve or enhance” (Section 69.1) จึงได้กำหนดพื้นที่และขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์ โดยท้องถิ่นออกข้อกำหนดในการอนุรักษ์ตามมาตรา 71 (Section 71) ซึ่งมีขั้นตอนการหารือและ

เอกสารผ่านความเห็นชอบจากชุมชน รับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Tenby Town Council และ The Pembrokeshire Coast National Park Authority PCNPA) ร่างข้อกำหนด มีการจัดนิทรรศการสู่สาธารณะชนและผ่านการทำประชาวิจารณ์ เห็นชอบจากประชาชน มีการนำข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับเพื่อความเหมาะสมที่สุด จนสุดท้ายผ่าน (Town Council) และอนุมัติโดย (National Park Development Control Committee) 12th August 2002 โดยการปรับปรุงรักษาคือต้องเป็นไปตามแผนพัฒนาเมือง Local Development Plan (LDP) (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:8)

จากข้อกำหนดได้มีการอธิบายถึงแนวทางคุณลักษณะของการอนุรักษ์พื้นที่เทนบี้ คือ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว นำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่า เพื่อให้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์สามารถคงอยู่และดำเนินต่อไปในอนาคตได้ เป็นการเพิ่มความรู้สึกของสถานที่และความเป็นอัตลักษณ์ของเมืองให้แก่ประชาชนและเจ้าของ เพื่อความยั่งยืนต่อการพัฒนาทักษะและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น เป็นการบูรณาการกันระหว่างศิลปะ มรดก อุทยานธรรมชาติ และเมือง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยโปรแกรมเมือง ที่มีบรรยากาศของยุคกลาง

มีการส่งเสริมการสร้างพื้นที่เพื่อชุมชนเพื่อเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมเพื่อสุดประสงค์ ให้เกิดโครงการต่างๆ ที่ช่วยให้ความรู้สึกเป็นชุมชนและทุกครั้งที่มีโครงการจะได้มีการหารือแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:34)

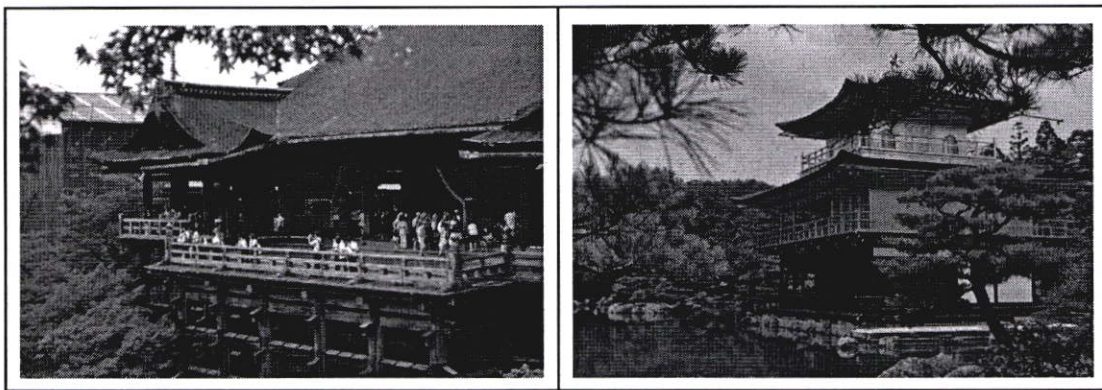
อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้ข้อกำหนดนั้นทางเทศบาลไม่ได้ต้องการกำหนดการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของเมืองเพียงอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างแต่ยังคำนึงถึงประเพณีและกิจกรรมดั้งเดิม ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:15)

สำหรับการพัฒนาในพื้นที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งอาคารใหม่และการปรับอาคารเพื่อธุรกิจ โดยต้องอยู่ภายใต้เกณฑ์อนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบ รูปทรงและวัสดุที่ใช้ควรเคารพต่อสภาพแวดล้อมและรูปแบบเดิมของพื้นที่ (Pembrokeshire Coast National Park Authority, 2011:37)

2.8 การอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีการประกาศพื้นที่อนุรักษ์หลายแห่ง ซึ่งรัฐบาลกลางให้อำนาจเทศบาลเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญทั้งการเสนอพื้นที่อนุรักษ์ กำหนดมาตรการและกลไกต่างๆ ออกเทศบัญญัติ ควบคุมอาคาร รูปร่าง ความสูง รวมถึงภูมิทัศน์โดยรอบ ให้เงินสนับสนุนการซ่อมแซม ซื่ออาคารเก่า แก่มาดูแล รวมไปถึงมีแรงจูงใจทางด้านภาษี โดยมีแนวคิดการอนุรักษ์ชุมชนที่เป็นแนวทางของตัวเอง ตามบริบทแบบฉบับญี่ปุ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.10 ซ้ายอาคารไม่วัดชีโยมิชิ ขวาวัดทอง

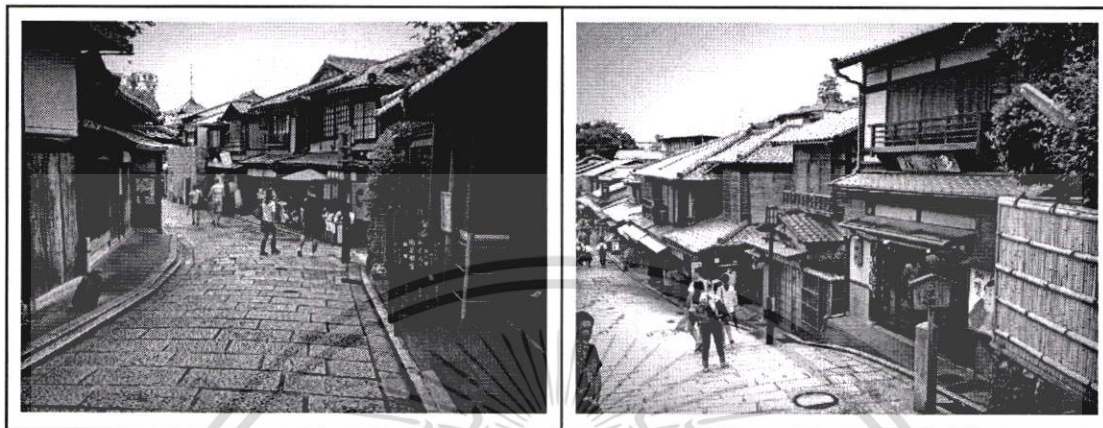
ภาพที่ 2.11 วัดเงินในกรุงเกียวโต

2.8.1 ความเป็นมา

การอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่นอาจกล่าวได้ว่าเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยเมจิ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 อย่างเข้ารัชการที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นสิ้นสุดระบอบโชกุนที่มีมายาวนานกว่า 600 ปี ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น เปลี่ยนมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญที่มีจักรพรรดิเป็นผู้นำสูงสุด ในการปรับตัวและพัฒนาประเทศเพื่อต่อต้านการคุกคามการค้าอาณานิคมในยุคนั้น ญี่ปุ่นได้ริบเอาเทคโนโลยีและความรู้จากชาติตะวันตกซึ่งรวมถึงการก่อสร้างอาคารและการวางผังเมือง การรับความรู้มีมาจนถึงช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อฟื้นฟูเมืองหลังประสบกับสงคราม อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้น 30 ปีได้มีนักวิชาการญี่ปุ่นออกมาแสดงความคิดเห็นต่อการรับแนวคิดตะวันตกมาใช้กับบริบทของชาติตะวันออกอย่างญี่ปุ่น ซึ่งทำให้เริ่มมีความขัดแย้งทางความคิด รวมไปถึงในช่วงเวลานั้นญี่ปุ่นเริ่มต้นตัวต่อกระแสประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของชุมชน ญี่ปุ่นจึงมีแนวคิดการปลูกชุมชนแบบ “มะจิซึคิริ” (Machitsukuri) ซึ่งเป็นแบบฉบับของญี่ปุ่นเอง ซึ่งนอกจากความหมายที่แปลว่า “การวางผังเมือง” แล้ว คำนี้แสดงถึงความหมายของการมีส่วนร่วมและการเสนอความคิดเห็นของชาวบ้านมากกว่าการจัดการเมืองและชุมชนโดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว (ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546:1) แนวคิดการสร้างชุมชนเรียกว่า มะจิซึคิริ” (Machizukuri :Community Development) (นิรมล กุลศรีสมบัติ และ พรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์

เอกสารนี้เป็นสงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

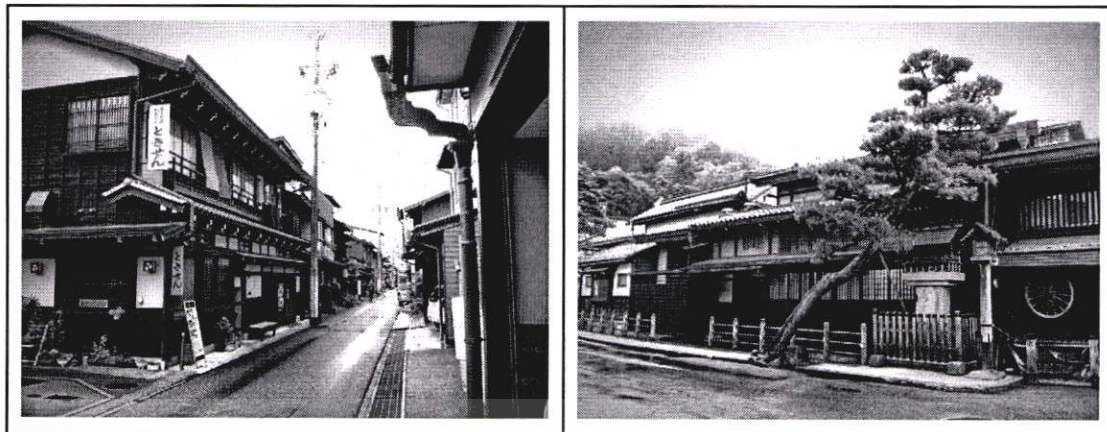
2546. 6) เป็นการเปลี่ยนการดำเนินงานจากภาครัฐมาสู่การดำเนินงานโดยประชาชน การดำเนินงานให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะตัวชุมชน สร้างคนดำเนินการอย่างสืบเนื่อง เน้นความคิดและความร่วมมือของผู้อยู่อาศัย

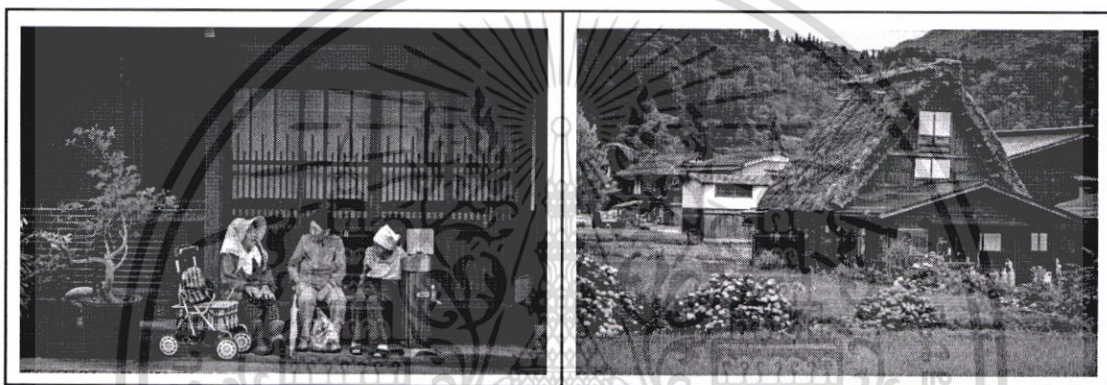
ภาพที่ 2.12 ชุมชนอนุรักษ์รอบวัดชีโยมิชิ

ค.ศ. 1950 ถึง 1960 เป็นช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจ มีการก่อสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการมากมาย โดยเฉพาะระบบขนส่งมวลชนรถไฟหัวกระสุน การพัฒนาต่างๆ ทำให้องค์ประกอบของเมืองและชุมชนเดิมถูกทำลายไป ไม่ว่าจะเป็นถนนเก่า ทางน้ำ ย่านชุมชน รวมไปถึงภูมิทัศน์เกษตรกรรม (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:36) สิ่งเหล่านี้ทำให้รัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นซึ่งอาจทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประเทศเปลี่ยนแปลงสูญหายไป จึงมีนโยบายการอนุรักษ์เมืองเก่าและเขตประวัติศาสตร์ที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ (ธิดารัตน์ ศรีอรุณจันทร์, xxx) ซึ่งก่อนหน้านั้นในช่วง ค.ศ. 1970 รัฐบาลท้องถิ่นที่มีย่านชุมชนเก่าได้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อรักษาองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรม จนเกิดการรับรู้ในระดับสาธารณะจนรัฐบาลกลางได้แก้ไขออกกฎหมายเพื่อปกป้องทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:36) จนถึง ค.ศ. 2010 ในประเทศญี่ปุ่นมีย่านอนุรักษ์ชุมชนเมืองที่มีชีวิต ที่ได้ประกาศไปแล้วตามกฎหมายมีประมาณ 80 แห่ง (ยงธนิศน์ พิมลเสถียร, 2556:136)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.13 ทาคายามา

ภาพที่ 2.14 หมู่บ้านชานาชิราคาวาโกะ

2.8.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยใน ค.ศ. 1868 (ตรงกับสมัยต้นรัชกาลที่ 5) แต่เห็นเป็นรูปธรรมในจากการปฏิรูปไทโชในช่วง ค.ศ. 1912-1926 การถ่ายโอนอำนาจการปกครองจากส่วนกลางสู่ส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1947 โดยกฎหมาย Local Autonomy Law การอนุรักษ์เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1871 โดยเน้นโบราณสถานประเภทวัดและวัตถุโบราณ จากนั้นรัฐบาลได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อีกหลายฉบับ จน ค.ศ. 1950 จึงได้รวบรวมกฎหมายต่างๆ ไว้ในฉบับเดียวกัน เรียกกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (Asano, Satoshi) โดยมีระบบการขึ้นทะเบียนที่ซับซ้อน แบ่งเป็นหลายประเภททั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมทั้งสามารถขึ้นทะเบียนบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ด้วย กฎหมายฉบับนี้ใน ค.ศ. 1954 ได้ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่นในการขึ้นทะเบียนได้เองด้วย ในส่วนของย่านอนุรักษ์ ได้มีการประกาศย่านอนุรักษ์เป็นครั้งแรกโดยรัฐบาลท้องถิ่นใน ค.ศ. 1968 ที่เมือง Kanazawa และ Kurashiki ซึ่งทำได้ตามกฎหมายผังเมืองที่มีการแก้ไขในปีเดียวกันที่ให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจวางแผนและประกาศใช้ผังเมืองของตนเองได้ (Sorensen, Andre) ต่อมาใน ค.ศ. 1975 ได้มีการแก้ไขกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมให้มีการประกาศย่านอนุรักษ์ที่เรียกว่า Dentotekiken, Zobutsugan, Hozon Chiku (เรียกอย่างย่อว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์การเชิงพาณิชย์เพื่อการศึกษาเท่านั้น มิใช่ผู้ใดเห็นชอบใจซึ่งจะยื่นคำให้การคำ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Denken-Chiku) ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Preservation District of Groups of Important Buildings หรือ ย่านอนุรักษ์กลุ่มอาคารสำคัญ ทำให้เกิดการบูรณาการการอนุรักษ์ชุมชน ประวัติศาสตร์ระหว่างการผังเมืองกับการอนุรักษ์ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร 2555)

ขั้นตอนที่สำคัญมากประการหนึ่งของระบบการอนุรักษ์ย่านกลุ่มอาคารดั้งเดิมคือ รัฐบาลท้องถิ่นต้องเป็นผู้ยื่นเอกสารข้อเสนอไปยังรัฐบาลกลางเพื่อขอถูกเลือกเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ย่านกลุ่มอาคารดั้งเดิมที่สำคัญ (Important preservation district group of traditional buildings) และจะต้องเป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น โดยใช้กฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเมื่อได้ถูกกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์แล้ว ท้องถิ่นจะต้องมีกลไกในการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและอาคาร โดยการสนับสนุนนั้นจะเป็นสัดส่วนที่แต่ละท้องถิ่นกำหนด ซึ่งการปรับปรุงโครงสร้างพื้นที่ใช้สอยภายในรวมไปถึงด้านหน้าอาคารฝั่งถนนจะขึ้นอยู่กับพิจารณา (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:37)

ตารางที่ 2.6 แรงจูงใจกับการอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่น

ประเภท	รายละเอียด
แรงจูงใจทางภาษี	<p>ภาษีแห่งชาติ</p> <ul style="list-style-type: none"> • 30%ของการลดภาษีมรดก สำหรับค่าเช่าชมภายในพื้นที่อนุรักษ์ที่กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ • ไม่มีการเก็บภาษีมูลค่าที่ดินภายในพื้นที่อนุรักษ์กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
แรงจูงใจทางภาษี	<p>ภาษีเทศบาล (รัฐบาลท้องถิ่น)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ไม่เก็บภาษีโรงเรือน สำหรับอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียนที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ • ภายในพื้นที่อนุรักษ์ ภาษีที่ดินของที่ดินที่เป็นที่ตั้งของอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียนจะลดลงเหลือครึ่งหนึ่ง ส่วนที่ดินที่ไม่เป็นที่ตั้งของอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียน จะมีการลดภาษีที่ดินเช่นกัน โดยลดลงในสัดส่วนตามที่แต่ละเทศบาลได้กำหนดกันเอง
การอนุรักษ์ในระยะยาวสำหรับการฟื้นฟูเมืองขึ้นมาใหม่	<ul style="list-style-type: none"> • อาคารที่ทรุดโทรมผุพังไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะอาคารที่มีรูปร่างหน้าตาขัดแย้งกับพื้นที่อนุรักษ์ ควรจะถูกซ่อมแซมแล้วให้มีรูปร่างหน้าตาที่กลมกลืนกับพื้นที่มากที่สุด
สิ่งป้องกันภัยพิบัติในพื้นที่อนุรักษ์	<ul style="list-style-type: none"> • เนื่องจากอาคารในพื้นที่อนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้ จึงต้องมีสิ่งป้องกันภัยพิบัติ เช่นระบบป้องกันอัคคีภัย เป็นต้น

(Agency for Cultural Affairs, 2012)

ญี่ปุ่นนอกจากความเป็นชาตินิยมแล้วชุมชนเข้มแข็งเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญซึ่งเป็นหัวใจของการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ โดยสังเกตได้ว่า การขับเคลื่อนของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนอนุรักษ์มากมายที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นมักเกิดขึ้นจากคนภายในชุมชน อย่างชุมชน ยานากะ ที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเก่าเอโดะ (กรุงโตเกียว) ซึ่งการอนุรักษ์นำโดยชาวบ้านและนักวิชาการในพื้นที่เป็นแกนนำสำคัญ โดยเริ่มต้นเมื่อกลุ่มแม่บ้านในย่านยานะเซนร่วมกันจัดทำวารสารรายปีเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและเกร็ดประวัติศาสตร์ของย่าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญถึงการตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จากนั้นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยศิลปะแห่งเกียว ได้เข้ามาทำการสำรวจโดยร่วมมือกับชาวบ้าน จากนั้นจึงจัดตั้งโรงงานยานะเซน โรงเรียนยานากะ และองค์กรชุมชน โดยมีการส่งเสริมความร่วมมือของผู้อาศัยในชุมชน ให้คำแนะนำในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ สถาปนิกของโรงเรียนยานากะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านในการก่อสร้างและดัดแปลงการใช้อาคาร ตลอดจนมีการจัดทำเกณฑ์การก่อสร้างอาคารใหม่ให้แก่ชาวบ้าน ทั้งนี้เกณฑ์ที่จัดทำขึ้นไม่ใช่ข้อบังคับ เป็นเพียงแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เช่น การประดับตกแต่งหน้าร้าน การวางตำแหน่งป้าย เพื่อให้เกิดความกลมกลืนไปในทิศทางเดียวกันของรูปลักษณะภายนอก นอกจากนี้ยังมีการเสนอแผนงานอนุรักษ์รูปแบบภายนอกอาคารด้วยการนำอาคารเก่าที่มีความหมายต่อชุมชนกลับมาใช้งานใหม่ (ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546:20-32)

ตารางที่ 2.7 สรุปการอนุรักษ์ในญี่ปุ่น

	ญี่ปุ่น
เริ่มต้น	ค.ศ. 1966 รัฐบาลประกาศให้เมืองเกียวโตเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีของประเทศ
เรียกว่า	ย่านอนุรักษ์กลุ่มอาคารประวัติศาสตร์สำคัญ (Dentotekiken Zobutsugan Hozon Chiku-Preservation district of group of important building) ประกาศตามกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ. 1950 ที่มีการปรับปรุงในปี 1975
กองทุน	กองทุนแห่งชาติญี่ปุ่นเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Japan National Trust for Culture and National Heritage Conservation)
หน่วยงาน	ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่น
วิธีการ	ออกเทศบัญญัติควบคุมและขึ้นทะเบียนอาคารทางประวัติศาสตร์
แรงจูงใจ	มีมาตรการแรงจูงใจทางภาษี ให้เงินสมทบ สนับสนุนในการซ่อมแซมทั้งจากท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง
ภาษีที่ดิน อสังหาริมทรัพย์	อัตรภาษี 1.4-2.1% รอบประเมิน 3 ปี รัฐบาลกลางเป็นผู้กำหนดอัตรภาษีมาตรฐานรวมทั้งภาษีขั้นสูง เพื่อให้ท้องถิ่นเลือกใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะการแบ่งพื้นที่ขึ้นอยู่กับแต่ละท้องถิ่น กรณีการอนุรักษ์ของเมืองเกียวโตนั้น กำหนดเขตอนุรักษ์ 3 ส่วนคือ 1. การอนุรักษ์บริเวณกลุ่มอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Preservation Districts For Groups of Historic Building) 2. การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม (Aesthetic Area) 3. บริเวณปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง กลุ่ม 1 (Townscape Adjustment Area , Category 1) บริเวณปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง กลุ่ม 2 (Townscape Adjustment Area , Category 2) (อิซารัตน์ ศรีอรชรจันทร์)

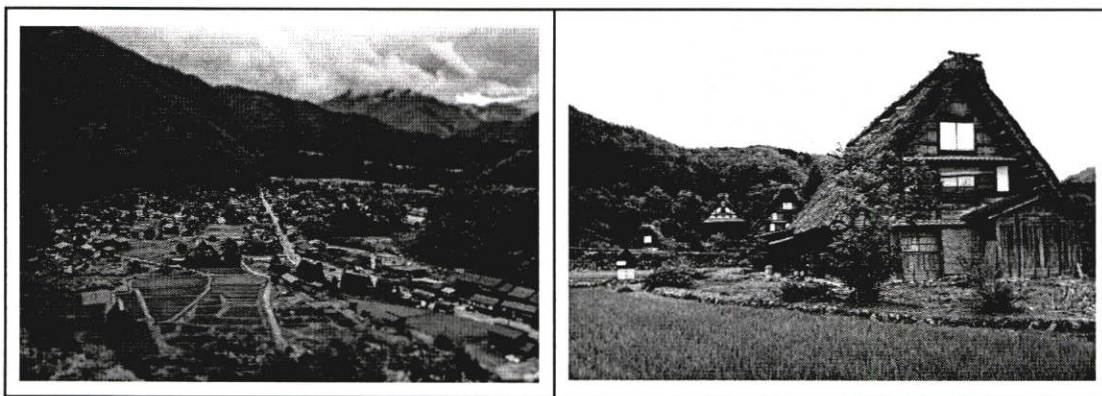
สรุป การอนุรักษ์ในประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่เกิดจากการผลักดันโดยคนในชุมชนและส่วนท้องถิ่นที่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม จากนั้นจึงมีการดำเนินการโดยยื่นเรื่องไปยังผู้มีอำนาจในรัฐบาลกลาง ซึ่งท้องถิ่นได้รับอำนาจในการออกข้อกำหนดแลบริหารจัดการในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังมีการบังคับใช้กฎหมายผังเมือง การจัดตั้งกองทุนแห่งชาติ และแรงจูงใจทางภาษี ไม่เพียงการอนุรักษ์สิ่งที่เป็นกายภาพเท่านั้น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญและขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ที่ทำกันมาต่อเนื่องตั้งแต่บรรพบุรุษ

2.9 กรณีศึกษาในประเทศญี่ปุ่น

2.9.1 โอกิมาชิ ชิระคาเวะ

หมู่บ้านโอกิมาชิ (Ogimachi) แห่งชิระคาเวะมารุ เป็นหมู่บ้านชานาในหุบเขา ที่ยังคงความเป็นชนบทดั้งเดิมไว้ได้แม้ว่าญี่ปุ่นจะมีการพัฒนาสูงด้านคมนาคมขนส่ง พื้นที่ตั้งอยู่กลางหุบเขา และมีหิมะตกหนักในหน้าหนาวซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านชนบทนี้เข้าถึงยาก และยังคงวิถีดั้งเดิม (Jimura, 2011:288) หมู่บ้านชานาโอกิมาชิ อยู่ในพื้นที่มรดกทางสถาปัตยกรรมแบบกัสโช (Gassho - style) ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมโดดเด่นที่สำคัญ ของบ้านแบบชานาญี่ปุ่นที่ยังคงหลงเหลืออยู่ มีลักษณะเด่นคือบ้านทรง "ประนมมือ" หลังคารูปทรงสามเหลี่ยมหน้าจั่วที่สูงสามถึงสี่ชั้น มีโครงสร้างทำจากไม้และมุงด้วยฟางที่เอามารวมกันเป็นชั้นหนาๆ ซึ่งบ้านเกือบทั้งหมดสร้างขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 - 19 ลักษณะรูปแบบเฉพาะตัวทางสถาปัตยกรรมนี้เองที่ทำให้หมู่บ้านโอกิมาชิได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในปี 1995 (Yamaguchi et al., 2003:1) โดยตรงตามเงื่อนไขของมรดกทางวัฒนธรรมแบบกลุ่มอาคาร (Group of building) (Jimura, 2011:288) อธิบายไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญามรดกโลก (UNESCO world heritage centre, 2010)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.15 ชิราคาวาโกะ กิฟุ

ในหมู่บ้านชิระคาวะแห่งนี้จะมีบ้านในลักษณะกัสโซนี้อยู่ถึง 117 หลัง ในพื้นที่มีอาคารที่สร้างใหม่ 329 อาคาร วัดพุทธ 2 หลัง ศาลเจ้าชินโต 2 หลัง และอาคารอื่น ๆ มีประชากรประมาณ 1,746 คน กว่า 500 ครอบครัวที่อยู่อาศัยแบบบ้าน แต่ยังมีคนอีกจำนวนหนึ่งที่ปรับบ้านเป็นที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก พิพิธภัณฑ์และธุรกิจท่องเที่ยวอื่น ๆ (Radzuan et al., 2014:136) กระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ทุ่งนาโดยมีฝั้นป่าอยู่ล้อมรอบหมู่บ้านเมื่อมองจากมุมสูงจะเห็นหมู่บ้านชวาขนาดใหญ่กลางหุบเขาที่สวยงาม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีบ้านสมัยใหม่แทรกตัวอยู่กับบ้านรูปแบบดั้งเดิมบ้าง แต่ก็สร้างอย่างกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมแบบชนบทที่เป็นอยู่ การที่หมู่บ้านแห่งนี้ยังสามารถดำรงอยู่ได้ในแบบดั้งเดิมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงประเทศอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นที่มีอาคารทันสมัยเกิดขึ้นมากมายทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งคนญี่ปุ่นและคนต่างชาติ (จักรี เตจิวารี, 2552:2)

แผนการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มอาคารถูกตราขึ้นในปี ค.ศ. 1976 (Shirakawa-mura Ogimachi, 1994) ลักษณะต่างๆ ของอาคารและโครงสร้าง ถูกอธิบายไว้ในแผนการอนุรักษ์ โดยมีข้อกำหนดลักษณะของ คลอง ต้นไม้ ซลประทานนาข้าว รวมไปถึงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ซึ่งการดูแลรักษาอาคารเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าของเจ้าของบ้าน (Agency for Cultural Affairs, 1994)

แผนพัฒนาด้านการอนุรักษ์ของชิราคาวะโกะเพื่อความยั่งยืนประกอบไปด้วย ก่อตั้งมูลนิธิอนุรักษ์มรดกโลกชิราคาวะมารุ (World Heritage Shirakawa-go Conservation Foundation) ขึ้นในปี 1996 จัดทำแผนพัฒนา 5 (Fifth Development Plan) ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยวิธีการแบบองค์รวม นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง “คณะกรรมการท้องถิ่น” เพื่อให้สอดคล้องกับเสียงของผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่

มีการจัดตั้งคณะกรรมการท้องถิ่นขึ้นใน ค.ศ. 1971 มีความคิดริเริ่มมุ่งเป้าไปที่การปกป้องสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอนุรักษ์พื้นที่ มีการใช้กฎบัตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนุรักษมรดกวัฒนธรรมของชิราคาวะมารุ (Charter of Cultural Preservation of Shirakawa-mura)

จากแผนพัฒนา 5 นั้น ได้มีการให้ความสำคัญในเรื่องอนุรักษคือ ในแผนพัฒนาสาม (1986-1995) ของชิราคาวะมารุ ได้เน้นการอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่น แผนพัฒนาที่สี่ (1995-2000) ระบุความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานที่ดีขึ้นพร้อมกับการเก็บรักษาของธรรมชาติสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกับการอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับรุ่นต่อไป แนวทางอนุรักษถูกพัฒนาไปพร้อมๆ กับการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญซึ่งทุกครั้งจะมีการฟังเสียงของประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นแรงผลักดันที่สำคัญนอกจากนี้เสียงความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ก็ได้รับการให้ความสำคัญด้วย เพราะถือว่าเป็นคนรุ่นถัดไป (Yamaguchi et al., 2003:8) การอนุรักษของชิราคาวะมารุไม่เพียงแต่การอนุรักษอาคารเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม อาชีพดั้งเดิม และวิถีชีวิต ซึ่งจะเห็นได้จากยังมีการทำการเกษตร และการรวมพลในหมู่บ้านเมื่อครบกำหนดการเปลี่ยนหลังคาที่ทำจากฟางที่ถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้าน

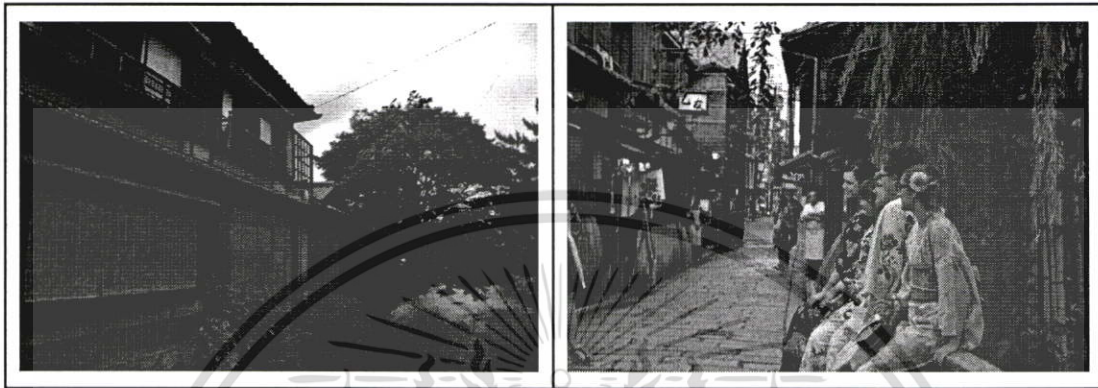
การอนุรักษของชิราคาวะมารุ ถูกผลักดันโดยคนในชุมชนที่จัดตั้งกรรมการท้องถิ่นขึ้นมา มีการเสนอแผนพัฒนาและการอนุรักษต่างๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งแผนระยะสั้นและแผนระยะยาวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียของคนในพื้นที่โดยบูรณาการการอนุรักษชุมชน วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กัน จากนั้นจึงผลักดันแผนไปสู่ข้อกำหนดทางกฎหมาย โดยแนวทางการอนุรักษจะมีคณะกรรมการชุมชนคอยดูแลและตรวจสอบ โดยกฎแจสำคัญสู่ความสำเร็จในการอนุรักษของชิราคาวะมารุคือ รัฐบาลท้องถิ่นและคนในชุมชน (Yamaguchi et al., 2003:10) นอกจากนี้ยังมีการสร้างแรงจูงใจการอนุรักษด้วยการใช้ระบบการลดภาษีต่างๆ ทั้งจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น (Radzuan et al., 2014:136) เป็นตัวขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.9.2 เกียวโต

เมืองเกียวโต (Kyoto Fu) เป็นเมืองหลวงเก่าแก่ของญี่ปุ่นที่มีอายุกว่า 1,200 ปี เกียวโตเป็นเมืองหลวงอยู่กว่าพันปี จนกระทั่งมีการย้ายเมืองหลวงไปยังเอโดะหรือนครเกียวโตในปัจจุบัน (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:291) มีชื่อเดิมคือ เซอันเกียว หมายถึงเมืองแห่งความสวยงาม เมืองเกียวโตเป็นเมืองที่มีการอนุรักษประเพณีและวัฒนธรรมของญี่ปุ่นไว้อย่างชัดเจน เกียวโตถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปอย่างมากในช่วงสงคราม Onin (ค.ศ. 1467-1477) ที่มีการสู้รบกันของซามูไรบนท้องถนน และได้รับการฟื้นฟูช่วง ศตวรรษที่ 16 สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่สร้างในสมัยเอโดะ (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:293)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วยความที่เคยเป็นเมืองหลวงเก่าที่ยาวนาน จึงมีศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และพระราชวังที่เก่าแก่ที่มีชื่อเสียง และเป็นเมืองหนึ่ง ที่ไม่ถูกทิ้งระเบิด จึงทำให้บ้านเรือนและแหล่งโบราณสถานต่างๆ ยังคงอยู่ และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในประเทศญี่ปุ่น

ภาพที่ 2.16 กิออน เกียวโต

เกียวโตมีอาคารและพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อยู่จำนวนมาก มีระบบการขึ้นทะเบียนโบราณสถานและสถานที่สำคัญเหล่านี้เป็นอย่างดี (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:298) โดยมีนโยบายคือ สร้างสรรค์ภูมิทัศน์เมืองที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ สร้างสรรค์ภูมิทัศน์เมืองโดยเน้นความกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับใหม่ สร้างสรรค์ภูมิทัศน์เมืองที่ประกอบด้วยพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความหลากหลาย สร้างสรรค์ภูมิทัศน์เมืองที่ส่งเสริมชีวิตเมือง (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:299)

การอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ เมืองเกียวโตเทศบาลได้กำหนดเขตอนุรักษ์ 3 ส่วนคือ หนึ่งการอนุรักษ์บริเวณกลุ่มอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Preservation Districts For Groups of Historic Building) สองการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม (Aesthetic Area) สามบริเวณปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง กลุ่ม 1 (Townscape Adjustment Area , Category 1) และบริเวณปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง กลุ่ม 2 (Townscape Adjustment Area , Category 2)

โบราณสถานและอาคารบ้านเรือนในเกียวโต ได้รับการพัฒนามาหลายช่วงอายุคน ปัจจุบันกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ถูกประกาศใช้อย่างชัดเจน โดยมีการประกาศใช้ครั้งแรกในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ ปีค.ศ. 1972 มีการทำแผนบูรณการอย่างเป็นระบบ เพื่ออนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองไว้ โดยมีเทศบาลเป็นผู้ควบคุม ระบบนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่พิเศษของอาคารแบบดั้งเดิม ในเขตที่ภูมิทัศน์เมือง มีลักษณะเฉพาะแบบเกียวโต ระบบนี้ต้องการปฏิสังขรณ์อาคารบ้านเรือนภายนอกที่เป็นแบบดั้งเดิม ซึ่งจะต้องมีเงินทุนในการซ่อมแซมอาคารดังกล่าว

นโยบายและแนวทางอนุรักษ์ เทศบาลเมืองเกียวโตมีนโยบายหลักในการส่งเสริมให้ประชากรในเขตเกียวโต มีความสุขหน่วยงานภาครัฐมีความสามัคคี และคนต่างวัยสามารถอยู่อาศัยไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วยกันได้ โดยการพัฒนานี้มีประเด็นสำคัญคือ สิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ทำให้ประชากรมีสุขภาพจิตและกายที่ดี การทำบ้านที่ทรุดโทรมให้แข็งแรงปลอดภัยต่อผู้อยู่อาศัย ใน ปี ค.ศ. 1930 ได้มีการพัฒนาภูมิทัศน์ ให้สวยงาม และพัฒนาต่อเนื่องมาถึงปี 2002 ได้ดำเนินการแล้วเสร็จ ในแผนพัฒนาได้แบ่งเขตอนุรักษ์เป็นหลายส่วน ตามความหนาแน่นของพื้นที่ รวมถึงแผนอนุรักษ์ป่าภูเขา สิ่งแวดล้อมของเมือง โดยมีขั้นตอนการพัฒนาคือ

หนึ่งกำหนดเขตอนุรักษ์ในปี ค.ศ. 1972 มีเขตอนุรักษ์พิเศษคือ Sanneizaka อยู่ใกล้กับวัด Kiyomizu มีจำนวนอาคาร 240 หลัง ตามมาด้วยเขต Gionshimbashi มีจำนวน 100 หลังซึ่งเป็นช่วงบุกเบิก ต่อมาโครงการมากมายเกิดขึ้นเมื่อมีการกำหนดเขตอนุรักษ์ เพื่อทำให้สถานที่นั้นๆ ดึงดูดความสนใจมากขึ้น และเพื่อให้มีการปรับปรุงต่อไปอย่างต่อเนื่อง

สองพัฒนาบริเวณแหล่งชุมชนให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงามมีชีวิตชีวาโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา (Community Landscape Development Districts)

สามให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินสำหรับบ้านเรือน และร้านค้าที่เป็นอาคารเก่าแก่ที่มีสภาพทรุดโทรม หรือต้องการซ่อมแซม โดยมีวิธีการโน้มน้าวเจ้าของบ้านให้เกิดการพัฒนา หากพบบ้านที่มีปัญหาทางเทศบาลจะซื้อไว้และซ่อมแซมให้มีสภาพที่น่าอยู่และปลอดภัย ทั้งนี้รูปแบบจะต้องสอดคล้องกับแบบเดิมของเกียวโต

สี่เมื่อมีการก่อสร้างหรือปรับเปลี่ยนทางด้านสถาปัตยกรรมขึ้นใหม่ ทั้งทางสูงและทางราบจะถูกควบคุม การออกแบบจะต้องสอดคล้องกับ รูปแบบเดิม สิ่งปลูกสร้างที่ใช้ต้องไม่ขัดกับบรรยากาศเดิม และต้องได้รับการเห็นชอบจากเทศบาล

ห้าเขตอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีความสำคัญทางวัฒนธรรม เช่น วัดหรือบ้านที่มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ทางเทศบาลจะไม่อนุญาตให้ปรับปรุงแก้ไข แต่จะให้เงินช่วยเหลือในการซ่อมแซม สูงสุด 8 ล้านเยนเช่นเดียวกับเขต Kurashiki ใน Okayama โดยได้รับการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน

หกบริเวณที่มีปัญหาทางด้านสาธารณสุขโรค ทางเทศบาลจะมีวิธีการชักชวนชาวบ้านให้ย้ายออก และช่วยเหลือในด้านจัดหาที่อยู่ใหม่ แล้วทำการพัฒนาระบบสาธารณสุขโรคใหม่ เช่น การสร้างถนนสาธารณะ การทำท่อระบายน้ำใหม่ การพัฒนาทั้งหมดจะเน้นวิธีการที่นุ่มนวลที่สุด เนื่องจากผู้อยู่อาศัยบางครอบครัวมีความผูกพันกัน จึงต้องโน้มน้าวให้เห็นถึงผลดีที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งกลุ่ม

แผนอนุรักษ์เกียวโต มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาเมือง กำหนดต่างๆ แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ สิ่งที่ควบคุมหลักๆ คือ ความสูงอาคาร มุมมอง และป้ายโฆษณา อย่างไรก็ตาม การควบคุมอาคารสูงมีระบบผ่อนผันให้สามารถสูงเกินกว่ากำหนดได้หากเป็นอาคารที่ดีมีคุณภาพ และส่งเสริมภูมิทัศน์เมืองให้น่าสนใจโดยไม่ทำลายความกลมกลืนของเมือง โดยต้อง มีการออกแบบ

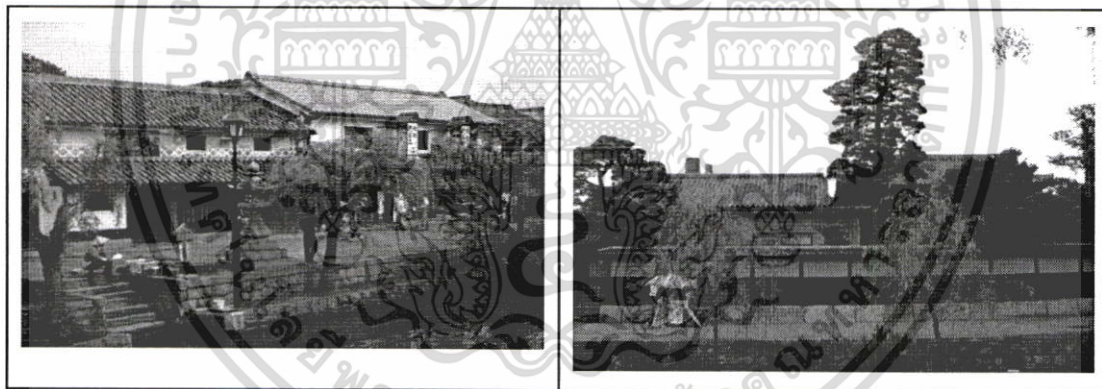
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และรูปทรงศิลปะ สร้างเพื่อประโยชน์สาธารณะกลมกลืนกับภูมิทัศน์โดยรอบ สร้างภูมิทัศน์ที่ติดต่อกัน เป็นไปตามโครงสร้างและความปลอดภัยของอาคาร (ปรานอม ต้นสุขานันท์, 2559:303)

2.9.3 ครุซิกิ โอokayama

เขตครุซิกิ (Kurashiki) ในจังหวัดโอokayama เป็นเขตที่มีวัฒนธรรมมายาวนาน มีการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ยุคเอโดะไว้ โดยเทศบาลเป็นผู้ดูแล บ้านเรือนโบราณทอดยาวตามแนวคลอง ซึ่งถือเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่มียุคประมาณ 400 ปีมาแล้ว บริเวณแห่งนี้เดิมเป็นทะเล จึงมีการถมทะเลเพื่อสร้างเมือง ได้มีการประกาศย่านอนุรักษ์เป็นครั้งแรกโดยรัฐบาลท้องถิ่นใน ค.ศ. 1968 ที่เมืองคานาซาวาและครุซิกิซึ่งทำได้ตามกฎหมายผังเมืองที่มีการแก้ไขในปีเดียวกันที่ให้รัฐบาล ท้องถิ่นมีอำนาจวางแผนและประกาศใช้ผังเมืองของตนเองได้ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:111)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ในเขตครุซิกิ เป็นบ้านก่ออิฐถือปูน ส่วนประตูบ้านและหน้าต่างเป็นไม้ บ้านหลายหลังมีอายุมากกว่า 150 ปี หลายหลังที่ได้รับการซ่อมแซมและเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้มีความสอดคล้องกัน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในเขตนี้

ภาพที่ 2.17 ครุซิกิ โอokayama

ปัจจุบันเทศบาลเขตครุซิกิ ได้แบ่งเขตการอนุรักษ์เป็นหลายส่วน มีทั้งการอนุรักษ์บ้านเรือนโบราณ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมือง เช่นการร้อยย้ายเสาไฟฟ้าที่ไม่เป็นระเบียบบนท้องถนนบริเวณแนวคลอง เปลี่ยนเป็นฝังสายไฟฟ้าไว้ใต้ดิน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบของเมือง (ธิดารัตน์ ศรีอรรคจันทร์)

การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ของเทศบาล เขตครุซิกิในเมือง Okayama เทศบาลได้กำหนดเขตอนุรักษ์ 3 ส่วนคือ หนึ่งบริเวณอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Preservation Districts For Groups of Historic Building) สองพื้นที่ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม (Aesthetic Area) และสามบริเวณปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง (Townscape Adjustment)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขตคุรุชิกิถือเป็นเมืองประวัติศาสตร์แห่งแรกในญี่ปุ่นที่มีการใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ โดยมีนโยบายหลัก 3 ข้อคือ

หนึ่งไม่อนุญาตให้ต่อเติมเปลี่ยนแปลงอาคารบ้านเรือนในเขตประวัติศาสตร์ หากเจ้าของบ้านต้องการต่อเติมและปรับปรุงต้องได้รับความเห็นชอบจากเทศบาล และการเปลี่ยนแปลงจะต้องสอดคล้องกับบ้านเดิมและบริเวณโดยรอบ

สองการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนในบริเวณเขตประวัติศาสตร์ให้คงสภาพแข็งแรงมั่นคง โดยในปี ค.ศ. 1978 ทางเขตเทศบาล Kurashiki ได้จัดตั้งกฎระเบียบใหม่โดยการให้เงินสนับสนุนการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของเจ้าของบ้านที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ซึ่งให้ค่าซ่อมแซมสูงสุดถึง 8 ล้านเยนต่อหลังในเขตเทศบาลและ 4 ล้านเยนสำหรับอาคารบ้านเรือนนอกเขตเทศบาล

สามควบคุมการก่อสร้างอาคารสูง ในปี ค.ศ. 1990 ประเทศญี่ปุ่นมีสภาพเศรษฐกิจดีมาก ทำให้เอกชนมีความต้องการสร้างตึกสูงเพิ่มขึ้น และบริเวณรอบๆ ย่านประวัติศาสตร์มีการก่อสร้างตึกสูงเพิ่มขึ้น ดังนั้นเทศบาลจึงตั้งกฎหมายพิเศษในการควบคุมความสูงโดยการกำหนดเส้นแนวขอบฟ้า (Sky line) คือห้ามสร้างตึกสูงในบริเวณเขตประวัติศาสตร์เกินเส้นนี้ และสำหรับบ้านบางหลังมีลูกหลานที่ได้รับมรดก จะมีค่าใช้จ่ายด้านภาษีแพงมาก เจ้าของบ้านอาจขายให้กับนายทุนที่ต้องการสร้างตึกสูง ทางเทศบาลก็มีนโยบายซื้อบ้านหลังนั้นเพื่อไม่ให้เอกชนนำไปสร้างตึกสูง แล้วนำมาเป็นสวนสาธารณะแทน บางหลังก็ถูกปรับปรุงเป็นร้านค้าและศูนย์ศิลปะ (อิคาร์ตัน ศรีอรรค จันทร)

2.9.4 เมืองเก่าทาคายาม่า

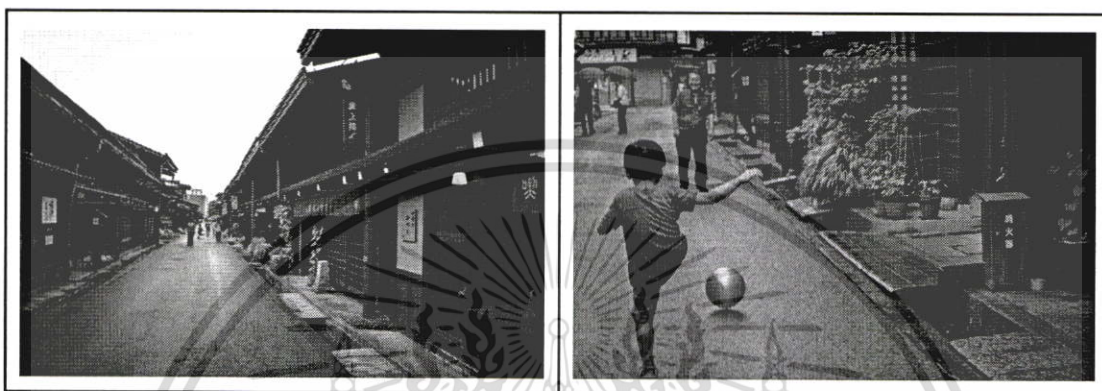
ทาคายาม่าเป็นเมืองที่มีการผสมผสานระหว่างเกี่ยวโตกับขนมธรรมเนียมประเพณียุคเอโดะเข้าด้วยกัน ตั้งอยู่บริเวณที่โอบล้อมไปด้วยภูเขาในจังหวัดกิฟุ มีบรรยากาศและขนมธรรมเนียมประเพณีแบบเมืองเก่าแก่ไว้ได้เป็นอย่างดี มีวัฒนธรรมเสมือนย้อนกลับไปสมัยยุคเอโดะ (1603-1868) ทาคายาม่านั้นแตกต่างกับเมืองอื่นในญี่ปุ่นอย่างชัดเจนเนื่องจากความโดดเด่นด้านขนบธรรมเนียมและวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม พื้นที่บริเวณเมืองทาคายาม่าจึงถูกปกครองโดยตรงจากรัฐบาลกลาง (บากูฟุ) เพื่อปกป้องและอนุรักษ์พื้นที่บริเวณชายป่า

สาเกเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นประจำเมืองทาคายาม่า โรงกลั่นสาเกเก่า(Old Sake Breweries) จึงสามารถพบได้ในเขตเมืองเก่า ทางเข้าร้านจะห้อยลูกบอลชุกิตามะ (sugidama) บอลที่ทำจากกิ่งไม้ซีดาร์

เมืองเก่าทาคายาม่า (Takayama Old town) ประกอบไปด้วย พื้นที่ที่คึกคักและพื้นที่ที่คึกเหิน ซึ่งนอกจากอาคารบ้านเรือนแล้วยังมีพิพิธภัณฑ์เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมด้านใน อาคารบ้านเรือนแถบนี้เป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยอาคารเก่าจำนวนมากปลูกเรียงรายติดกันอยู่สองข้างทาง ลักษณะอาคารเป็นไม้สีดำ โดยอาคารเกือบทั้งหมดมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบญี่ปุ่น ที่ถูกอนุรักษ์รูป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สงวนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่มีการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทางกายภาพไว้อย่างดี ด้านหน้าอาคารประดับด้วยต้นไม้ขนาดเล็กและมีคลองระบายน้ำขนาดเล็กตลอดสองข้าง ภายในอาคารถูกปรับให้เป็นร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านน้ำชา ร้านขายของที่ระลึกสินค้าต่างๆ ในท้องถิ่น พื้นที่นี้ถูกกันกับเมืองใหม่ด้วยแม่น้ำ ลักษณะพื้นที่โดนรอบมีการสร้างอาคารบ้านเรือนและร้านค้าสมัยใหม่ที่ดูกลมกลืนไปกับตัวอาคารเก่า ทั้งลักษณะรูปแบบรวมถึงการใช้สีของอาคารและป้ายโฆษณา

ภาพที่ 2.18 เมืองเก่าทาคายามา

ขั้นตอนที่สำคัญมากประการหนึ่งของระบบการอนุรักษ์ย่านกลุ่มอาคารดั้งเดิม คือ รัฐบาลท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น โดยใช้กฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น และต้องเป็นผู้ยื่นเอกสารข้อเสนอไปยังรัฐบาลกลางเพื่อขอถูกเลือก (Selection) เป็นพื้นที่อนุรักษ์ย่านกลุ่มอาคารดั้งเดิมที่สำคัญ (Important preservation district for groups of traditional buildings) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555:37)

รัฐบาลท้องถิ่นของทาคายามาเป็นหนึ่งในรัฐบาลท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและผลักดันการอนุรักษ์โดยตัวท้องถิ่นเอง โดยมีการจัดตั้งกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทาคายามา ขึ้นในปี ค.ศ. 1966 (Siegenthaler ,2004:36) รัฐบาลท้องถิ่นของทาคายามาไม่เพียงอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างดั้งเดิมและธรรมชาติโดยรอบแต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อย่างประเพณีประจำปีที่จัดขึ้นในทุกๆปี เรียกว่าเทศกาลทาคายาม่ามัตสึริ (Takayama Matsuri no Yatai Gyoji) ซึ่งเป็น 1 ใน 3 เทศกาลที่งดงามที่สุดของญี่ปุ่น จัดขึ้นปีละสองครั้งในช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงในเขตเมืองเก่าทาคายามา เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ(วันที่ 14-15 เมษายน) เป็นเทศกาลประจำปีของศาลเจ้าฮิเอะ(Hie Shrine หรือ Sanno-sama) ที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขตเมืองเก่าทาคายามา เทศกาลนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เทศกาลซังโนะ (Sanno Festival) เทศกาลฤดูใบไม้ร่วง(วันที่ 9-10 ตุลาคม) เป็นเทศกาลประจำปีของศาลเจ้าฮาจิมัน (Hachiman Shrine) ที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขตเมืองเก่าทาคายามา เทศกาลนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เทศกาลฮาจิมัน (Hachiman Festival)

เทศกาลทั้งสองฤดูจัดขึ้นในสถานที่เหมือนกัน แผนลำดับการของพิธีก็คล้ายคลึงกัน โดยแต่ละเทศกาลก็จะมีเกี้ยวสำหรับพิธียาไต (yatai) ของตนเอง เกี้ยวที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามจะไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตั้งไว้ที่พิพิธภัณฑ์ยาไตไคคัง (Yatai Kaikan) ส่วนอุปกรณ์อื่นๆ ก็จะเก็บไว้ในคลังทั่วเมืองเก่าทาคายาม่า
 11 เกี่ยวข้องจะจัดแสดงไว้ให้ประชาชนได้เข้าชมที่พิพิธภัณฑ์เทศกาลมัตสึริโนโมริ (Matsuri no
 Mori festival Museum) ซึ่งเทศกาลนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
 (Commissioner for Cultural Affairs, Japan, 2011)

เมืองทาคายาม่า ถือเป็น "เขตอนุรักษ์สำหรับกลุ่มของอาคารแบบดั้งเดิม" ที่มุ่งเป้าไปที่
 การเก็บรักษาของกลุ่มของโครงสร้างแบบดั้งเดิม ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความสง่างามทาง
 ประวัติศาสตร์และมีมูลค่าสูง (Urshima, 2012) โดยทั้งนี้ทั้งนั้นเมืองทาคายาม่ายังคงมีสิ่งอำนวยความสะดวก
 ความสะดวกต่างๆ โดยรอบซึ่งกลมกลืนและควบคู่ไปกับวิถีการอนุรักษ์

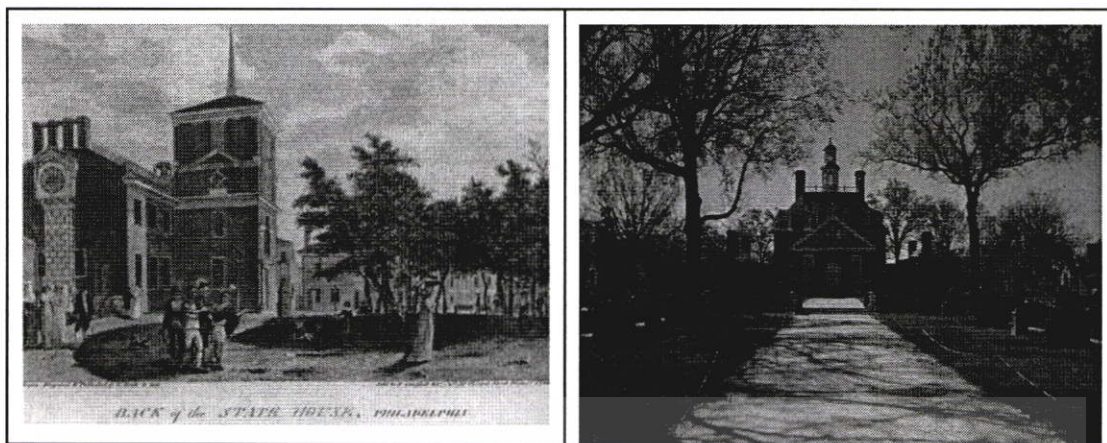
2.10 การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ แม้ว่าจะเป็นประเทศโลกใหม่ที่
 ไม่ได้มีประวัติศาสตร์ (คนผิวขาว) มายาวนานอย่างประเทศในยุโรป หรือประเทศในแถบเอเชีย (ยง
 ธนิศน์ พิมพ์เสถียร, 2554:28) แต่ถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์เมือง
 (ปริญญญาชูแก้ว, 2557:10) คำว่า "อนุรักษ์" ในสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า "Historic
 Preservation" (สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, 2547:42) สหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่การอนุรักษ์โบราณสถาน
 เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและย่านชุมชนเมือง โดยเริ่มแรกนั้นการอนุรักษ์เกิด
 ขึ้นโดยเอกชน ต่อมาได้มีการออกกฎหมายโดยภาครัฐ นำไปสู่ความร่วมมือที่เข้มแข็งของชุมชนและ
 ท้องถิ่น ซึ่งรัฐบาลกลางได้ถ่ายโอนอำนาจให้รัฐบาลมลรัฐสามารถออกข้อบังคับเองได้ และรัฐบาลใช้
 ภาษีเป็นแรงจูงใจ ทำให้การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกานั้นมีความเป็นระบบและค่อนข้างประสบความสำเร็จ

2.10.1 ความเป็นมา

การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกาเริ่มจากการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี ได้มีการดำเนินการหลัง
 จากการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติ โดยใน ค.ศ. 1906 รัฐบาลได้ออกกฎหมาย
 รักษาของโบราณ (Antiquities Act) ซึ่งมีข้อจำกัดคือจะต้องเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลเข้าครอบครองเท่านั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.19 ซ้ายอาคาร Independence Hall (C mires, 2011) ภาพขวา Williamsburg

(http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Backpalace_Williamsburg_Virginia.jpg)

การอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมได้มีการริเริ่มโดยภาคเอกชน ที่มีสถานะสูงทางการเงินและสังคม ค.ศ. 1813 ได้มีการอนุรักษ์อาคาร Independence Hall มลรัฐเพนซิลวาเนียใน ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์คือถูกใช้ในการประกาศอิสรภาพ และในปี คศ 1853 ได้มีการอนุรักษ์บ้านพักและบริเวณโดยรอบของบ้านอดีตประธานาธิบดีคนแรก คือ จอร์จ วอชิงตัน โดยสมาคมสตรีหาทุนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์เอง (ยงธนินันท์ พิมลเสถียร, 2554:29)

การอนุรักษ์พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชนในสหรัฐอเมริกาโดยอำนาจรัฐ เริ่มใน ค.ศ. 1931 ที่เมืองชาร์ลส์ตัน (Charleston) ในรัฐเซาท์แคโรไลนา (South Carolina) ซึ่งได้ประกาศให้ย่านชุมชนดั้งเดิมที่เรียกว่า แบตเตอรี่ (Battery) เป็น “ย่านเก่าแก่และประวัติศาสตร์ (Old and Historic District)” ต่อมา มีการออกกฎหมายควบคุมย่านประวัติศาสตร์ Vieux Carre เมืองนิวออร์ลีอันส์ (New Orleans) ในรัฐหลุยเซียน่าในปี ค.ศ. 1973 (สาธิตินี ศุภรัตน์เมธี, 2552:3)

การอนุรักษ์ภาคประชาชนและท้องถิ่น (ทศวรรษที่ 1930 - ค.ศ.1966) เป็นการอนุรักษ์ที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนสนับสนุนให้รัฐบาลท้องถิ่นออกกฎหมายเพื่ออนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจากการจัดตั้งกรรมาธิการ อนุรักษ์ท้องถิ่นสำหรับย่านไวแคแอร์ (Vieux Carre Commission) ที่เมืองนิวออร์ลีอันส์ มลรัฐหลุยเซียน่า ในค.ศ. 1921 ซึ่ง นับได้ว่าเป็นคณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์แห่งแรก ของประเทศ ต่อมาใน ค.ศ. 1926 ได้มีการจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ย่านไวแคแอร์

ส่วนเมืองที่มีการประกาศใช้ข้อบัญญัติโซนนิ่ง (Zoning Ordinance) โดยท้องถิ่นเป็นแห่งแรกคือเมืองชาร์ลส์ตัน มลรัฐเซาท์แคโรไลนา ซึ่งได้ประกาศให้ย่านชุมชนดั้งเดิมที่เรียกว่า แบตเตอรี่ (Battery) เป็น “ย่านเก่าแก่และประวัติศาสตร์ (Old and Historic District)” ใน ค.ศ. 1931 ซึ่ง การประกาศใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นของเทศบาลเมืองชาร์ลส์ตันนี้เองได้เป็นต้นแบบให้แก่หลายเมืองโดย ย่านไวแคแอร์ได้รับการประกาศเป็นย่านประวัติศาสตร์เป็นแห่งที่สองระหว่างค.ศ. 1936-37

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเพื่อการศึกษานี้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระแสการอนุรักษ์ย่านโดยภาคประชาชนที่มีชื่อเสียงไป ทั่วโลกคือ โครงการถนนสายหลัก (Main Street Program) ซึ่ง เกิดใน 3 พื้นที่ก่อนใน ค.ศ. 1977 ในเมืองเกิลส์เบิร์ก มลรัฐอิลลินอยส์ เมืองฮอทสปริง มลรัฐเซาธ์ดาโกตา และเมือง เมดิสัน มลรัฐอินเดียนา (Tyler 2000:173-174) ซึ่งมีย่าน การค้าใจกลางเมืองที่ซบเซาจากการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรร และร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ชานเมือง ซึ่งมีที่จอดรถสะดวกและ กว้างขวางกว่าในเมือง ผู้อาศัยในย่านถนนสายหลักได้ ร่วมกับ อาสาสมัครจากกองทุนแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ในการฟื้นฟูถนนสายหลักโดย ยึดหลัก 4 ประการ คือ ก) การ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สามารถแข่งขันได้ ข) การปรับปรุง อาคารเก่าและบริการสาธารณะให้น่าสนใจและทันสมัยขึ้น ค) การส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งที่มีในชุมชนที่เป็น ของแท้ให้

สรุป การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ช่วงแรกริเริ่มโดยเอกชน (ทศวรรษที่ 1810s-1930s) ช่วงสองอนุรักษ์โดยใช้อำนาจรัฐ (ทศวรรษที่ 1870s - 1960s) ช่วงสาม อนุรักษ์ภาคประชาชนและท้องถิ่น (ทศวรรษที่ 1930s - 1966s) ช่วงสี่อนุรักษ์ร่วมระหว่างรัฐกับ ประชาชน (ทศวรรษที่ 1966s - ปัจจุบัน) (ยงฉนิศน์ พิมลเสถียร 2554)

2.10.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน หลายๆ รัฐในอเมริกา อนุญาตให้ประชาชนเลือกพื้นที่ภายในหมู่บ้าน ชุมชน หรือเมือง สามารถกำหนดเป็นย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ (สาลีณี ศกรัตน์เมธี, 2552:3) โดย รัฐบาลกลางถ่ายโอนอำนาจให้รัฐบาลมลรัฐ ด้วยการออกกฎหมายให้อำนาจแก่มลรัฐ ซึ่งรัฐบาลมลรัฐ สามารถออกข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินได้เอง (Zoning ordinance) ตามกฎหมายผังเมืองของ สหรัฐอเมริกา ในการวางผังเมือง (A Standard State Zoning Enabling Act) ตั้งแต่ ค.ศ. 1926 รวมไปถึงการให้อำนาจแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดท้องถิ่น (Standard City Planning Enabling Act) ได้ในปี ค.ศ. 1928 (ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร, 2554:32; ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร, 2555:110) โดยกฎหมายการอนุรักษ์ย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ไป (สาลีณี ศกรัตน์เมธี, 2552:3) หรือในหลายๆ รัฐควบคุมอำนาจในการอนุรักษ์ผ่านทางกฎหมาย คุ้มครองสิ่งแวดล้อม (State Environment Protection Laws) (Zagars, 1997) การอนุรักษ์ย่าน ประวัติศาสตร์ได้พัฒนามาเรื่อยๆ จนในทุกวันนี้ทั้งสหรัฐอเมริกามีการประกาศย่านอนุรักษ์ไปแล้วกว่า 10,000 แห่ง ซึ่งเป็นการดำเนินการในระดับท้องถิ่น (ยงฉนิศน์ พิมลเสถียร, 2556:136)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง The national register of historic place (NRHP) เป็นหน่วยงานขึ้นทะเบียนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งชาติของสหรัฐอเมริการ ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1966 เพื่อขึ้นทะเบียนอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกย่าน หรือพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Murtagh, 1975) เพื่อขึ้นทะเบียน โดยพิจารณาจาก การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ออกแบบ ที่ตั้ง ฉาก วัสดุ ฝีมือ การรับรู้ ความสัมพันธ์ (สาลีณี ศกรัตน์เมธี, 2552:8) นอกจากนี้ยังมี กองทุนแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (National Trust for Historic Preservation)

ในปี ค.ศ.1966 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญมีการออกกฎหมายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Preservation Act) โดยตั้งระบบขึ้นทะเบียนสถานที่ประวัติศาสตร์ (Register of Historic Places) ขึ้นและแบ่งสิ่งที่จะอนุรักษ์ออกเป็น 5 ประเภทคือ อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัตถุ บริเวณ และย่าน โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลมลรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น สามารถขึ้นทะเบียนแหล่งประวัติศาสตร์ของตัวเองได้ ระบบแรงจูงใจทางภาษีมีหลายลักษณะดังนี้ (ยงธนิศน์ พิมลเสถียร, 2554:34)

การหักลดภาษีจากค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์ (Rehabilitation Tax Credit) รัฐบาลกลางให้หักจากค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูได้ร้อยละ 20 สำหรับอาคารที่ขึ้นทะเบียนและ ร้อยละ 10 สำหรับอาคารที่สร้างก่อน ค.ศ. 1936 โดยมีเงื่อนไขต้องปรับปรุงอาคารให้มีกิจกรรมที่มีผล ตอบแทนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี แรงจูงใจนี้ประสบความสำเร็จมากประเทศอื่นมักทำไม่ได้เนื่องจาก ระบบภาษีและโครงสร้างของรัฐบาลในระดับต่างๆ ไม่เหมือนกับในสหรัฐอเมริกา

การเก็บภาษีอสังหาริมทรัพย์คงที่ (Property Tax Abatement) มลรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่ ในสหรัฐอเมริกา มีรายได้จากการเก็บภาษีอสังหาริมทรัพย์ในอัตราสูงโดยเก็บตามมูลค่าอาคารและ ที่ดินที่ประเมินไว้ ซึ่งหากไม่เหมาะสมภาวะเศรษฐกิจถดถอยราคาประเมินจะสูงขึ้นทุกปี เพื่อเป็นแรง จูงใจในการอนุรักษ์บางรัฐจึงเก็บภาษีอสังหาริมทรัพย์สำหรับอาคารขึ้นทะเบียนในอัตรากึ่งที่เป็นระยะ เวลาหนึ่ง เช่น 8 ปีเมื่อเจ้าของอาคารนั้นมีการบูรณะซ่อมแซมตามมาตรฐานที่รัฐบาลตั้งไว้ ทำให้ เจ้าของอาคารนำส่วนต่างของภาษีมาช่วยในการรักษาอาคารได้

การโอนกรรมสิทธิ์บางส่วนของอาคารเพื่อการอนุรักษ์ (Preservation Easements) เจ้าของอาคารอนุรักษ์อาจโอนหรือมอบบางส่วน of อาคารที่มีคุณค่า (ส่วนใหญ่เป็นรูปด้านหน้าหรือ Façade) ให้แก่องค์กรรับโอนกรรมสิทธิ์ (Easement Holding Organizations) อย่างถาวรโดยมี เงื่อนไขคือเจ้าของจะต้องบูรณะและบำรุงรักษาส่วนที่โอนให้ขึ้นเป็นอย่างดี (Schofield 2003) เมื่อ โอนกรรมสิทธิ์บางส่วน of อาคารไปแล้ว เจ้าของอาคารจะเสียภาษีอสังหาริมทรัพย์นั้นน้อยลงตาม สัดส่วนที่โอนไป ทำให้ลดภาระค่าใช้จ่ายไปได้มาก

แรงจูงใจอื่นๆ เช่น การโอนสิทธิการพัฒนา (Transfer of Development Rights) หมายถึงการขายหรือถ่ายโอนสิทธิการพัฒนาจากพื้นที่อนุรักษ์ไปยังบริเวณที่พัฒนาได้มากกว่าและ พื้นที่อนุรักษ์จะได้ผลประโยชน์อื่นตอบแทนซึ่งมีการประกาศใช้เป็นข้อกำหนดท้องถิ่นในบางมลรัฐ นอกจากนี้ยังมีการลดภาษีมรดกสำหรับทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงเช่น เกิน 1 ล้านดอลลาร์ขึ้นไป หรือ การใช้งบประมาณบูรณะอาคารภายใต้โครงการฟื้นฟูเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.8 สรุปการอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา

		อเมริกา
เริ่มต้น		ค.ศ. 1923 เมื่อ John D Rockefeller ได้ให้ทุนสนับสนุนเมือง Williamsburg, Virginia
เรียกว่า		ย่านประวัติศาสตร์ (Historic district) / ย่านภูมิสัญลักษณ์ (Lanmark district) ประกาศตามกฎหมายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ
กองทุน		กองทุนแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (National Trust for Historic Preservation)
หน่วยงาน		ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่น
วิธีการ		ออกเทศบัญญัติควบคุมและขึ้นทะเบียนอาคารทางประวัติศาสตร์
แรงจูงใจ		<ul style="list-style-type: none"> - การหักลดภาษีจากค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์ (Rehabilitation Tax Credit) - เก็บภาษีอสังหาริมทรัพย์ในอัตราคงที่สำหรับอาคารขึ้นทะเบียน - การโอนกรรมสิทธิ์บางส่วนของอาคารเพื่อการอนุรักษ์ (Preservation Easements) - การโอนสิทธิการพัฒนา (Transfer of Development Rights)
ภาษีที่ดินอสังหาริมทรัพย์		<ul style="list-style-type: none"> - ขึ้นอยู่กับความต้องการใช้เงินของ อบต. แต่ต้องไม่เกินอัตราเพดานภาษีที่กำหนดไว้ในกฎหมาย - รอบประเมิน 1-5 ปี - ขึ้นอยู่กับรัฐ

การมีแรงจูงใจทางภาษีนี้นำให้เกิดการอนุรักษ์อาคารของเอกชนอย่างกว้างขวาง ทั้งในกรณีของอาคารเดี่ยวและย่านประวัติศาสตร์ซึ่งอาคารที่อยู่ในย่านประวัติศาสตร์อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คืออาคารที่มีความสำคัญที่ขึ้นทะเบียนต่างหาก อาคารที่ช่วยส่งเสริมความเป็นย่าน และอาคารที่ขัดแย้งกับย่าน อาคารที่มีการระบุว่าช่วยส่งเสริมความเป็นย่านก็สามารถได้รับแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวแล้วได้ด้วย (ยงธนิศน์ พิมลเสถียร, 2554:34)

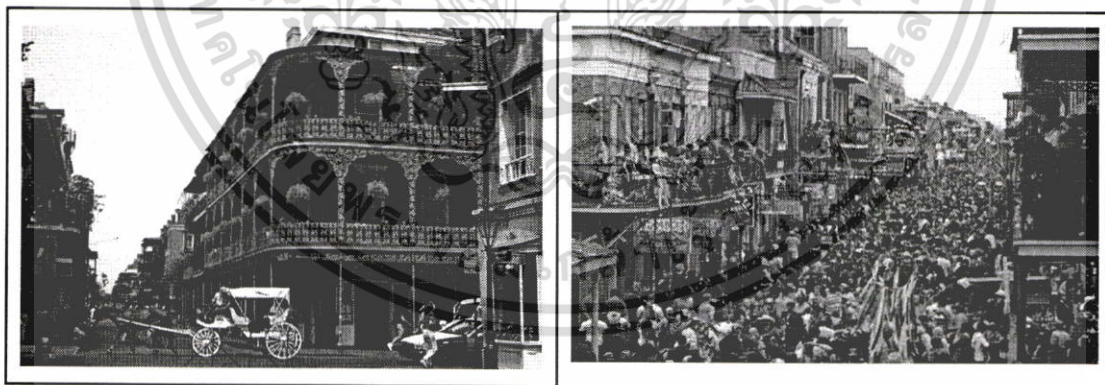
สรุป การอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งกองทุนแห่งชาติ การบังคับใช้ทางกฎหมายผังเมือง และการให้อำนาจส่วนท้องถิ่นในการดูแลจัดการควบคุมและการออกกฎหมาย รวมไปถึงเรื่องการจัดการทางภาษี มีการหารายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อให้การอนุรักษ์ดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังมีระบบการโอนสิทธิการพัฒนา เพื่อให้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้รับการคุ้มครองอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.11 กรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา

2.11.1 โวแคเออร์ นิวออริน

ย่านประวัติศาสตร์ โวแคเออร์ (Vieux Carre) นิวออริน (New Orleans) ในรัฐหลุยเซียน่า (Louisiana) เป็นการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของฝรั่งเศสและสเปน (สาลินี ศุภรัตน์เมธี, 2552:3) เมืองนิวออรินส์ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1718 เป็นเมืองอาณานิคมของฝรั่งเศส หลังจากก่อตั้งเมืองขึ้นแล้ว ถนนต่างๆ รวมทั้งบ้านเรือนธรรมดาๆ ก็ถูกสร้างขึ้นอย่างรวดเร็ว อาคารที่ทำการของรัฐและโบสถ์ถูกสร้างเพิ่มเติมขึ้นรอบๆ Place D'Armes ซึ่งปัจจุบันนี้คือ แจ็กสันสแควร์ ชื่อเมืองตั้งชื่อตามฟิลิปป์ที่ 2 ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแห่งดยุคแห่งออร์เลองส์ฝรั่งเศส นอกจากนี้ นิวออรินส์ได้รับขนานนามว่า "กรุงปารีสแห่งอเมริกา" โวแคเออร์ มีความเอกลักษณ์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ นอกจากนี้จะเป็นต้นกำเนิดดนตรีแจ๊ซแล้ว ยังมีและเทศกาล "มาร์ติกราส์" (Mardi Gras) ที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับเทศกาลอีสเตอร์ โดยชาวนิวออรินส์แต่งกายด้วยเสื้อผ้าหลากสีสันทัดแต่งอย่างสวยงาม ประดับด้วยขนนก หมวกสูง หน้ากากปกปิดใบหน้า เพื่อมาเข้าร่วมขบวนพาเหรด โดยมาจากชุมชนต่างๆ เพราะเหตุนี้ เมืองนิวออรินส์จึงเป็นที่สนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) นอกจากนี้นิวออรินส์ยังเป็นเมืองที่ชาวเมืองพยายามรักษาเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นเฉพาะตัวเอาไว้ ทั้งวิถีชีวิตวัฒนธรรม อาหารการกิน โดยก่อนที่ชาวยุโรปจะเดินทางเข้ามาถึงดินแดนที่เรียกว่านิวออรินส์นี้ มีชาวอินเดียนแดงเผ่าต่างๆอาศัยอยู่มานานแล้ว

ภาพที่ 2.20 ภาพซ้าย French Quarter (<https://www.elumdesigns.com/products/218-french-quarter-invitation>) ภาพขวา เทศกาลมาร์ติกราส์ (Gerald Herbert, AP) (<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/01/26/mardi-gras-super-bowl-new-orleans/1865425/>)

ในปี ค.ศ.1921 เริ่มมีการจัดตั้งกรมการอนุรักษ์ท้องถิ่นสำหรับย่านโวแคเออร์ ซึ่งนับว่าเป็นกรมการอนุรักษ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์แห่งแรกของประเทศ หลังจากนั้นในปี ใน ค.ศ.1926 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้มีการจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ย่านไวแคแอร์ และในช่วง ค.ศ. 1936 - 1937 ได้มีการประกาศใช้ข้อบัญญัติโซนนิ่ง (Tyler 2000:59 อ้างถึงใน ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554:32)

ลักษณะเด่นที่สำคัญคือ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมหลายรูปแบบในพื้นที่สามารถเข้ากันได้อย่างกลมกลืน รวมทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงถูกรักษาไว้ในสภาพเดิม ซึ่งเทศบาลท้องถิ่นได้เข้าเวนคืนที่ดินในการอนุรักษ์เพื่อจุดมุ่งหมายทางสาธารณะ ในส่วนของอาคารที่สร้างใหม่ ข้อบังคับย่านประวัติศาสตร์กำหนดให้สัมพันธ์กับอาคารเดิม เพื่ออนุรักษ์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของย่าน (สาลีณี ศุกลรัตน์เมธี, 2552:3)

2.11.2 ชาร์ลสตัน รัฐเซาท์แคโรไลนา

ชาร์ลสตัน รัฐเซาท์แคโรไลนา เมืองเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณที่แม่น้ำ Cooper และแม่น้ำ Ashley ไหลมาบรรจบกัน ก่อนที่จะไหลลงสู่มหาสมุทรแอตแลนติกเหนือ เป็นหนึ่งในเมืองอนุรักษ์ที่ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ในเมืองมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ท่องเที่ยวโดยรถม้าโดยพานักท่องเที่ยวชมตามอาคารประวัติศาสตร์ดั้งเดิมที่สวยงาม รวมถึงการชมบรรยากาศรอบๆ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเยี่ยมชมภายในอาคารต่างๆ ในพื้นที่อนุรักษ์อีกด้วย โดยเจ้าของอาคารจะเปิดอาคารไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 2.21 ชาร์ลสตัน รัฐเซาท์แคโรไลนา (<http://www.prestige-mls.com/blog/city-of-charleston/>)

รัฐเซาท์แคโรไลนา แต่เดิมเคยมีชาวอินเดียนเผ่ายามาชีอาศัยอยู่ ในปี 1663 พระเจ้าชาร์ลที่ 2 พระราชทานกรรมสิทธิ์แก่ราชบริพารใกล้ชิด 8 คนแล้วนักล่าอาณานิคมอังกฤษก็มาถึงในปี 1670 และแบ่งอาณานิคมออกเป็นแคโรไลนาเหนือและใต้ใน ปี 1713 ความจำเป็นของแรงงานทาสในการทำไร่ฝ้ายและยาสูบ ทำให้เซาท์แคโรไลนาทำสงครามกับรัฐที่ต้องการเลิกล้มระบบทาส ทำให้แคโรไลนาเป็นรัฐแรกที่ประกาศแยกตัวออกมาจากสหพันธรัฐ ในปี 1860 นำไปสู่สงครามกลางเมืองอเมริกา ณ ป้อมฟอร์ตซัมเทอร์บนท่าเรือชาร์ลตัน ตลอดช่วง 10 ปีหลังสงครามเซาท์แคโรไลนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปกครองโดยนักการเมืองจากรัฐทางเหนือ ที่ได้รับคะแนนเสียงจากคนผิวดำ รัฐนี้กลับมาอยู่ในสหพันธรัฐอีกครั้งในปี 1868

เป็นพื้นที่อนุรักษ์แห่งแรกที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากได้นำเสนอความเป็นวิถีชีวิตแบบอเมริกัน (Allison and Peters, 2011:143) ใน ค.ศ. 1931 เมืองชาร์ลสตัน มลรัฐเซาท์แคโรไลนาได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกา (Zoning Ordinance) โดยท้องถิ่นเป็นแห่งแรก ซึ่งกินพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (Old and historic charleston district) กว่า 80 เอเคอร์ ซึ่งการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองชาร์ลสตันนี้เองได้เป็นต้นแบบ (Blueprint) ให้แก่หลายเมืองที่สนใจการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ (Allison and Peters, 2011:141)

พระราชกฤษฎีกากำหนดได้ควบคุมในภาพรวม ซึ่งประกอบไปด้วย การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ให้ยังคงสมบูรณ์โดยที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่อนุรักษ์ โดยคณะกรรมการตรวจสอบทางสถาปัตยกรรม ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงสภาพกายภาพภายนอกและการก่อสร้างใหม่ คณะกรรมการชุดนี้สามารถออก "ใบรับรองความเหมาะสม" โดยแนวคิดถูกนำมาใช้ทั่วประเทศ

แม้ว่ากฎหมายชาร์ลสตันสร้างมาตรฐานของย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นแนวทางหลักของการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ แต่ก็เป็นการอนุรักษ์ที่เคลื่อนไหวโดยชุมชน โดยมีพื้นฐานแรงจูงใจในการอนุรักษ์ในสองประเด็น คือ หนึ่งค่านึงถึงประโยชน์ต่อ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม สองในทางปฏิบัติการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์นั้นมีผลระยะยาวและเอื้อประโยชน์อย่างมากต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกเหนือไปจากนี้เมืองยังมองหาแรงจูงใจที่การอนุรักษ์จะช่วยสร้างความน่าอยู่ในพื้นที่อีกด้วย (Allison and Peters, 2011:144)

การประกาศย่านประวัติศาสตร์โดยท้องถิ่นนี้สามารถทำได้เนื่องจากรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการออกกฎหมายโซนนิ่ง (Zoning Ordinance) ได้เองตามกฎหมายผังเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ให้อำนาจแก่มลรัฐและท้องถิ่นในการวางผังเมือง (Standard State Zoning Enabling Act) ได้เองตั้งแต่ ค.ศ. 1926 และการให้อำนาจแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดท้องถิ่น (Standard City Planning Enabling Act) ได้ในอีก 2 ปีต่อมา

เมื่อเทียบวิธีการอนุรักษ์ของเมืองระหว่าง วิลเลียมสเบิร์กและชาร์ลสตันแล้วจะเห็นได้ว่าแม้วิลเลียมสเบิร์กจะสามารถเก็บอนุรักษ์อาคารและสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาของยุคอาณานิคมไว้ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกวัน การมองหารูปแบบการบริหารจัดการระยะยาวที่มองบริบทของปัจจุบันช่วยให้การอนุรักษ์ยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งเมืองชาร์ลสตันนี้ถือเป็น รูปแบบการบริหารจัดการในระยะยาวของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการอนุรักษ์ในปัจจุบัน (Allison and Peters, 2011:142)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.11.3 นานทักเก็ต แมสซาชูเซ็ท

เมืองนานทักเก็ต (Nantucket) เป็นเกาะขนาด 50 ตารางไมล์ในรัฐแมสซาชูเซ็ท (Massachusetts) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่นิวอิงแลนด์ พื้นที่ประกอบไปด้วยเมืองและท่าเรือสำคัญในอดีต มีหมู่บ้านดั้งเดิมในพื้นที่เมืองและพื้นที่ริมทะเลที่ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมจากยุคโคโลเนียล รัฐบาลกลาง (Federal) กรีกและยูควิตอเรีย

พื้นที่นี้เคยรุ่งเรืองในช่วงศตวรรษที่ 17 ซึ่งมีการทำอุตสาหกรรมกล่าวหาฟ ได้มีการก่อสร้างที่พักริมทะเลซึ่งถือเป็นการสร้างที่พักชุมชนริมทะเลยุคแรกๆ ในช่วง ค.ศ.1790 จนเมื่อถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 19 เมื่ออุตสาหกรรมกล่าวหาฟเริ่มลดลง จึงได้มีการก่อสร้างรีสอร์ตตากอากาศริมทะเลในพื้นที่ Siasconset เนื่องจากสถานที่ริมทะเลแถบนี้ของนานทักเก็ตมีความสวยงาม อากาศดี เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ โดยทางเมืองได้ส่งเสริมไปกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จนกลายมาเป็นความสำเร็จทางเศรษฐกิจของเมืองนานทักเก็ต (National Park System Advisory Board:2)

ปลายศตวรรษที่ 19 ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเริ่มมีการเคลื่อนไหวเรื่องการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของเมืองโดยการจัดทำ ข้อเสนอแนะในการออกแบบ (voluntary guidelines) และนำไปสู่การประกาศใช้แผนเป็นพระราชกฤษฎีกาย่านประวัติศาสตร์ (historic district ordinance) โดยพยายามปกป้องพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ การใช้ที่ดิน (historic land uses) ตั้งแต่ทุ่งหญ้า พื้นที่ลุ่มน้ำรวมไปถึงทุ่งแคนเบอร์รี่ นอกจากนี้ท่าเรือลำปลาวาฟในอดีตก็ถูกกำหนดให้เป็นย่านประวัติศาสตร์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเมืองนานทักเก็ตเองยังมีหน่วยงานกองทุนเพื่อการอนุรักษ์เมืองนานทักเก็ต (Nantucket preservation trust) ที่ไม่แสวงผลกำไรเพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองนานทักเก็ต

ภาพที่ 2.22 พื้นที่อนุรักษ์ของเมืองนานทักเก็ต (National Park System Advisory Board)

ในช่วงศตวรรษที่ 20 ผลจากการเคลื่อนไหวและให้ความสำคัญด้านอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการฟื้นฟูสถาปัตยกรรม ทำให้เกิดการอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นขึ้นอย่างจริงจัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อนานทศกัศมีความพยายามในการอนุรักษ์พื้นที่ทั้งหมด โดยมากกว่า 40% ของพื้นที่บนเกาะเป็นพื้นที่โล่ง ได้มีการจัดการพื้นที่ประกอบไปด้วยทุ่งแครนเบอร์รี่ ที่ดินและทุ่งเลี้ยงสัตว์ การป้องกันคลื่นลมทะเล รวมไปถึงปกป้องทิวทัศน์ที่สวยงามของพื้นที่ (National Park System Advisory Board:2)

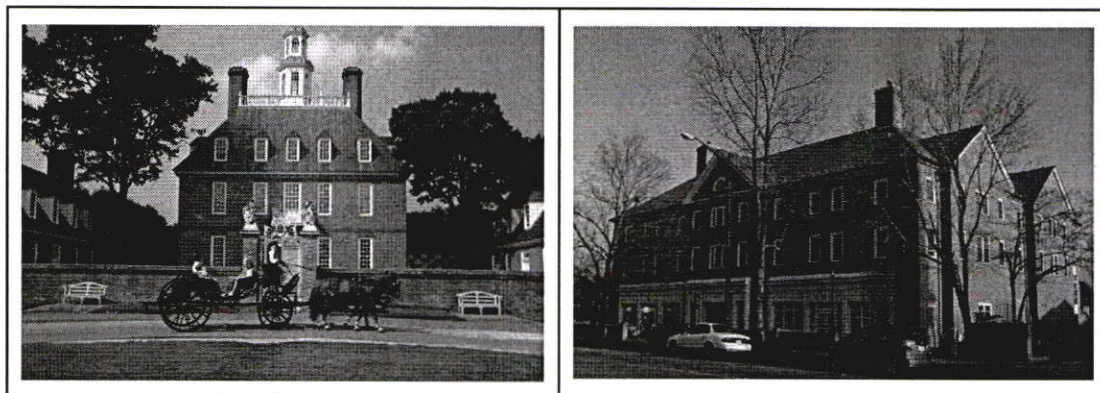
กฎหมายการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ควบคุมเฉพาะองค์ประกอบภายนอกของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวอาคารโดยเทียบเคียงกันรายละเอียด การตกแต่งภายใน หรือโครงสร้างอื่นที่ไม่มีผลต่อการมองเห็นโดยทั่วไป ในการบัญญัติกฎหมายนี้แตกต่างจากรัฐหลุยเซียน่า ตรงที่เป็นการคำนึงถึงเศรษฐกิจโดยรวมของเมืองที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐาน ข้อบังคับทางกฎหมายอยู่บนมาตรฐานที่รับรองว่าเมืองนี้จะคงเป็นสถานที่ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง (สาลีณี ศุภรัตน์เมธี, 2552:3)

2.11.4 โคลเนียลวิลเลียมสเบิร์ก เวอร์จิเนีย

วิลเลียมสเบิร์ก (Colonial Williamsburg) เมืองหลวงเก่าของมลรัฐเวอร์จิเนีย (Virginia) สมัยที่อังกฤษปกครองในช่วง ค.ศ. 1907 เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมเมื่อประมาณ 250 ปี ซึ่งเป็นสถานที่ที่บุคคลสำคัญของอเมริกาเริ่มก่อร่างประชาธิปไตยยุคใหม่ เมืองนี้เป็นที่กล่าวขวัญว่า เป็นตัวแทนของรูปแบบเด่นชัดทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของเมืองสมัยอาณานิคมในช่วงคริสต์วรรษที่ 18 (สาลีณี ศุภรัตน์เมธี :2552:3)

การอนุรักษ์เมืองนี้ริเริ่มโดยกลุ่มบุคคลรวมกันเป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร แทนที่จะเป็นหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ โดยมหาเศรษฐีน้ำมัน ดี ร็อกกีเฟลเลอร์ (John D. Rockefeller, Jr) ซึ่งผู้ให้ทุนมูลค่ากว่า 79 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Allison and Peters, 2011:141) ในการซื้อที่ดิน อาคารรวมทั้งการบูรณะทั้งหมด (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554:29) โดยในช่วงเริ่มแรกแผนเดิมที่จะทำการอนุรักษ์ (Restore) เฉพาะอาคารได้กลายมาเป็นการฟื้นฟูเมืองทั้งเมืองขึ้นมาใหม่ให้เหมือนช่วงสงครามปฏิวัติอเมริกา (Revolutionary War) การฟื้นฟูที่นี้เป็นการเปลี่ยนแนวคิดด้านการอนุรักษ์ที่เคยมีมา (Allison and Peters, 2011:141) โดยอาคารจำนวนมากได้รับการสร้างขึ้นมาใหม่โดยอิงตามประวัติศาสตร์และอาคารเดิมที่เคยมีมาจากการศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.23 อาคารอนุรักษ์ในเมืองวิลเลียมสเบิร์ก (ไม่ทราบแหล่งที่มา)

ปัจจุบันเมืองนี้เกือบทั้งเมืองอยู่ในความดูแลของมูลนิธิที่ตั้งขึ้นมาเพื่อให้สามารถบำรุงรักษาได้อย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จของการรวมกลุ่มและการใช้เงินทุนของภาคเอกชนในการอนุรักษ์ โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐได้แพร่หลายไปทั่วประเทศ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554:29) สำหรับเมือง วิลเลียมสเบิร์ก ใช้รายได้จากค่าเข้าชมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวจะได้เห็นบรรยากาศของเมืองเก่า ทั้งกายภาพของเมืองและกิจกรรมของคนในเมือง โดยมูลนิธิได้จ้างคนให้แต่งกายเหมือนในยุคอาณานิคม และมีการจัดกิจกรรมจำลองเหตุการณ์ต่างๆ ในช่วงนั้น บรรยากาศยุคเก่าทั้งเมืองนี้ช่วยดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวที่ช่วยนำมาสนับสนุนการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามการอิงรายได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวอาจมีรายลดลงในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2554:29)

กฎหมายการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ ใช้เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ให้เป็นย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ มากกว่าการอนุรักษ์ มีบริษัทเอกชนเข้าจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ การจัดทำผังเมืองรวมเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953 จึงเน้นความสำคัญของสุนทรียภาพและรูปลักษณ์ของเมือง (City of Williamsburg, 1953:127-134 อ้างถึงใน สาลีณี ศุกลรัตน์เมธี, 2552:3) เช่นการปลูกต้นไม้ริมถนน ย้ายเสาไฟและเสาสูงเหนือศีรษะออก จัดองค์ประกอบของเฟอร์นิเจอร์ถนน ประตูทางเข้าเมือง รวมทั้งรูปแบบของย่านอยู่อาศัย พาณิชยกรรม และพักผ่อนหย่อนใจ

2.12 การอนุรักษ์ในออสเตรเลีย

2.12.1 ความเป็นมา

ออสเตรเลียเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งมรดกทางธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้าง มีการออกกฎหมายที่ควบคุมโดยรัฐบาลท้องถิ่น และก่อตั้งองค์กรแห่งชาติเพื่อพิทักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีกฎบัตรบูรา (Burra Charter) ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Australia) เป็นกฎบัตรที่สำคัญที่ว่าด้วยการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ ออสเตรเลียความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมของออสเตรเลียนั้น เป็นการเชื่อมต่อชุมชนดั้งเดิมกับอดีตและมีความต่อเนื่องของการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม (Howard Cremer, 1983:2)

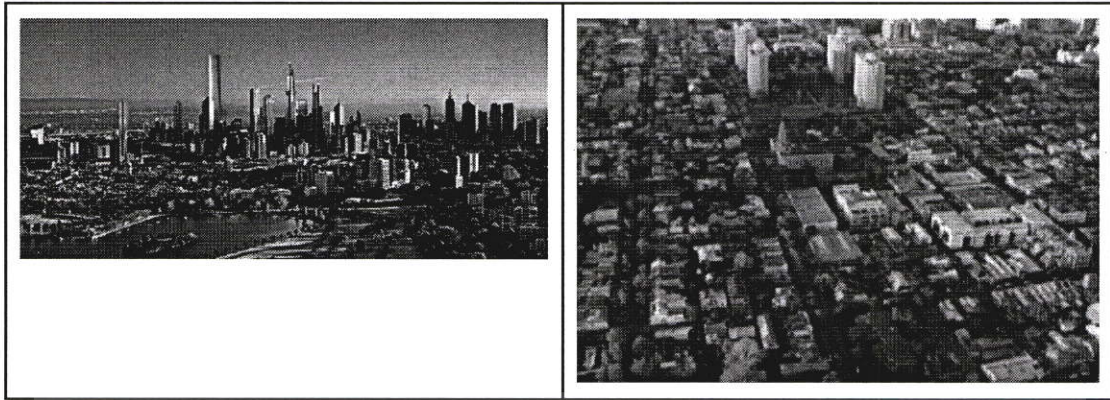
ออสเตรเลียมีประวัติศาสตร์การอยู่อาศัยของมนุษย์มายาวนาน แม้ว่าการก่อสร้างเมืองจะเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ของคนชาวยุโรปก็ตาม แต่ก่อนหน้านั้นได้เริ่มมีมนุษย์มาอยู่อาศัยในทวีปออสเตรเลียที่เป็นชาวพื้นเมืองออสเตรเลีย เรียกว่าชาวอะบอริจินซึ่งมีวัฒนธรรมต่อเนื่องที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ประชากรชาวพื้นเมืองของออสเตรเลียได้อาศัยอยู่ที่นั่นมาแล้ว ประมาณ 40,000 ถึง 60,000 ปี ต่อจากนั้น นักสำรวจชาวดัตช์เป็นกลุ่มแรกๆ ที่ขึ้นฝั่งในปี ค.ศ. 1606 กับนักสำรวจชาวดัตช์อีก 29 คนได้สำรวจชายฝั่งทางตะวันตกและทางใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และตั้งชื่อทวีปใหม่นี้ว่า “นิวฮอลแลนด์” นักจับปลิงทะเลชาวมาเก๊าซึ่งขึ้นฝั่งออสเตรเลียทางตอนเหนือหลังจาก ค.ศ. 1720 หลังจากนั้นนักสำรวจชาวยุโรปอื่นๆ ก็ตามมา มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกของอังกฤษในศตวรรษที่ 18 ฟิลิปส์ ที่ผู้สำเร็จราชการแทนกษัตริย์อังกฤษเชิงุธงชาติอังกฤษ ขึ้นสู่ยอดเสาที่อ่าวซิดนีย์ เมื่อปี ค.ศ.1788 การเข้ามาตั้งรกรากของชาวยุโรปส่วนใหญ่อยู่ทางตอนใต้ของออสเตรเลียคือ รัฐนิวเซาท์เวลส์และรัฐวิกตอเรีย ทำให้มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนแถบตอนใต้เป็นส่วนใหญ่

การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของออสเตรเลีย เห็นได้ชัดจากการมีพื้นที่มรดกโลกถึง 19 แห่งแม้ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติแต่ก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัยเช่นกัน ออสเตรเลียมีการก่อตั้งกองทุนแห่งชาติขึ้นครั้งแรกที่รัฐนิวเซาท์เวลส์ ปี ค.ศ. 1945 (National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty) และต่อมาในรัฐเซาท์ออสเตรเลียปี ค.ศ. 1955 และรัฐวิกตอเรียในปี ค.ศ.1956 ส่วนรัฐบาลกลางมีกองทุนแห่งชาติ (National Trust of Australia) เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1965

มรดกโลกของออสเตรเลีย นอกจากพื้นที่ทางธรรมชาติแล้วยังมีสถาปัตยกรรมได้แก่ โรงอุปรากรซิดนีย์ โอเปราเฮาส์ (Sydney Opera House) อาคารจัดแสดงนิทรรศการรอยัล เอ็กซิซิชั่นและนิคมนักโทษในออสเตรเลีย การเป็นเจ้าของพื้นที่เองเป็นหนึ่งในแนวทางที่ออสเตรเลียนำมาใช้อย่างอุทยานแห่งชาติและสัตว์ป่า (The Australian National Parks and Wildlife Service) มีการครอบครองด้วยการซื้อและเป็นเจ้าของเพื่ออำนวยความสะดวกการบริหารจัดการและจัดหมวดหมู่ในการอนุรักษ์ (Cathy Costin, 1991:29)

ออสเตรเลียได้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกของประเทศออสเตรเลียทั้งสิ้น 19 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ธรรมชาติ 16 แห่ง ระบบผังเมืองออสเตรเลียมีลักษณะกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลาง (Federal government) ซึ่งเป็นรัฐบาลระดับประเทศของออสเตรเลีย ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาของเครือรัฐ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.24 เมลเบิร์น ออสเตรเลีย (<http://www.educatepark.com>)

2.12.2 กฎเกณฑ์ข้อบังคับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลออสเตรเลียให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการออกกฎหมายผังเมืองและการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งในแต่ละรัฐจะมีข้อกำหนดและกฎหมายที่แตกต่างกันไปรวมถึงมีกองทุนแห่งชาติในแต่ละรัฐด้วย สิ่งสำคัญของการอนุรักษ์อีกประการของออสเตรเลียคือการมีกฎบัตรบูรรา

กฎบัตรบูรรา เป็นกฎบัตรที่สำคัญที่ว่าด้วยการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศออสเตรเลีย กฎบัตรนี้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์มรดกสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ที่มาจากหลักการความรู้และประสบการณ์ของสมาชิกใน Australia ICOMOS โดยถือว่าการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ มรดกสถานทางวัฒนธรรม

กฎบัตรบูรรา (the Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1979 ที่เมืองบูรรา ประเทศออสเตรเลีย (ได้รับการปรับปรุงแก้ไขครั้งล่าสุดในปี ค.ศ. 2013) เป็นการนำหลักการของกฎบัตรเวนิส (The Venice Charter ; เป็นประกาศกฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานในปีค.ศ. 1964) และ The Resolutions of 5th General Assembly of ICOMOS (Moscow, 1976) มาปรับใช้ และเพิ่มเติมกฎบัตรสำคัญอื่นๆ เพื่อเสริมหลักการปฏิบัติงาน (นราธิป ทับทัน, 2557:39) โดยมีข้อดีคือ การยกระดับมาตรฐานการอนุรักษ์เน้นกระตุ้นพัฒนาความคิดและมาตรการอนุรักษ์รวมไปถึงวิชาชีพที่เกี่ยวข้องด้วย โดยเป็นผลจากการประชุมสมัชชานานาชาติว่าด้วยการดูแลอนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี (ICOMOS) จัดทำโดยออสเตรเลียอิคอมโมส ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพทางมรดกวัฒนธรรมในระดับสากล มีเป้าหมายการทำงานเพื่อการอนุรักษ์และปกป้องคุ้มครองโบราณสถานในลักษณะขององค์กรอิสระ โดยมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการของยูเนสโกและคณะกรรมการมรดกโลก ในหลักการและวิธีการเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ขึ้นพื้นฐาน (นราธิป ทับทัน, 2557:39)

สาระของกฎบัตรบูรราโดยสรุป กฎบัตรบูรรา มีรายละเอียดเนื้อหา 36 มาตราครอบคลุมการกำหนดความหมาย หรือนิยามศัพท์หลักการอนุรักษ์กระบวนการอนุรักษ์และแนวทางการดำเนิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การอนุรักษ์ กระบวนการการอนุรักษ์ในออสเตรเลียตามที่ปรากฏใน กฎบัตรบูรพาประกอบด้วย 10 ขั้นตอนคือ (สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, 2546:44)

หนึ่งการระบุสถานที่อนุรักษ์และส่วนและส่วนที่เกี่ยวข้อง สองการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่อนุรักษ์ สามการประเมินความสำคัญ สี่การจัดเตรียมเอกสารหรือข้อความที่เป็นทางการเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่หรือสิ่งที่จะอนุรักษ์นั้น ห้าการระบุภาวะจำยอมที่เกิดจากความสำคัญ หกการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่ออนาคตของสถานที่อนุรักษ์ การพัฒนานโยบาย เจ็ดการพัฒนานโยบาย แปดการจัดเตรียมข้อความนโยบายในการดำเนินการอนุรักษ์ เก้าการบริหารจัดการสถานที่อนุรักษ์ตามกำหนดนโยบาย สิบการติดตามผลและสรุปปรับปรุงแก้ไข (Taylor, 2003)

ภาพที่ 2.25 พอร์ตอาร์เทอร์ นิคมนักโทษ (<https://th.wikipedia.org/wiki/>)

ออสเตรเลีย มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ชุมชนและพื้นที่โดยรัฐบาลกลางให้อำนาจท้องถิ่นในการออกกฎหมายผังเมือง และการจัดเก็บภาษีเอง ออสเตรเลียมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในวันที่ 1 มกราคม 1901 ทกอาณานิคมรวมตัวกันเป็นเครือรัฐออสเตรเลีย ได้แก่ รัฐนิวเซาท์เวลส์ รัฐควีนส์แลนด์ รัฐเซาท์ออสเตรเลีย รัฐแทสเมเนีย รัฐวิกตอเรีย และ รัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ซึ่งแต่ละรัฐมีกฎหมายที่แยกตามรัฐ

ในด้านอนุรักษ์แต่ละรัฐมีข้อกำหนดแตกต่างกันไป เช่น รัฐนิวเซาท์เวลส์ National Parks and Wildlife Act 1974 รัฐควีนส์แลนด์ Aboriginal Cultural Heritage Act 2003 รัฐเซาท์ออสเตรเลีย Aboriginal Heritage Act 1988 รัฐแทสเมเนีย Historic Cultural Heritage Act 1995 รัฐวิกตอเรีย Victorian Aboriginal Heritage Act 2006 เป็นต้น

การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Environment Protection and Biodiversity Conservation Act 1999 (EPBC Act)) พระราชบัญญัตินี้ ช่วยให้รัฐบาลออสเตรเลียที่จะเข้าร่วมกับรัฐและดินแดนในการให้บริการโครงการระดับชาติ เพื่อปกป้องสภาพแวดล้อมและการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชบัญญัตินี้ มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ของรัฐบาลออสเตรเลียเกี่ยวกับการคุ้มครองเรื่องความสำคัญของสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกับรัฐและส่วนท้องถิ่น

กฎหมายมรดกออสเตรเลียอยู่ในระดับแห่งชาติ (Australian heritage laws) แต่ละรัฐมีกฎหมายแยกต่างหากเพื่อคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและประวัติศาสตร์ กฎหมายของรัฐยังช่วยให้มรดกที่จะได้รับการคุ้มครองผ่านกฎระเบียบของรัฐบาลท้องถิ่น อย่างกฎหมายผังเมือง เพื่อปกป้องธรรมชาติวัฒนธรรมและมรดกทางประวัติศาสตร์ของประเทศออสเตรเลีย (Australian nation's natural, cultural, and historical heritage)

รัฐบาลท้องถิ่นจะอยู่ในรูปแบบของสภานครหรือสภาเมือง หรือแขวง มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการวางผังเมือง การอนุญาตก่อสร้าง ถนนในท้องถิ่น จัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น (หรือเรียกว่า Rates) จากเจ้าของบ้านตามสัดส่วนของมูลค่าบ้าน ภาษีเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จ่ายในการจัดหาบริการต่างๆ (cityofsydney.nsw.gov.au)

ตารางที่ 2.9 สรุปการอนุรักษ์ในออสเตรเลีย

		ออสเตรเลีย
เริ่มต้น	กองทุนแห่งชาติที่สร้างขึ้นแห่งแรกในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ปี ค.ศ. 1945	
เรียกว่า	พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation areas)	
กองทุน	กองทุนแห่งชาติออสเตรเลีย (National Trust of Australia) ค.ศ.1965	
หน่วยงาน	ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่น	
วิธีการ	ออกเทศบัญญัติควบคุมและขึ้นทะเบียนอาคารทางประวัติศาสตร์	
แรงจูงใจ	ลดภาษีให้ผู้บริจาคเข้ากองทุน การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีมูลค่าเพิ่ม หากมีการอนุรักษ์อาคารซึ่งจะต้องเป็นไปตามระเบียบและเงื่อนไขที่กำหนด	
ภาษีที่ดิน อสังหาริมทรัพย์	มูลค่าภาษีที่ดินจากการประเมินของสภาท้องถิ่น	

สรุป ออสเตรเลียเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองรวมถึงธรรมชาติ โดยออสเตรเลียเป็นประเทศที่ปกครองแบบรัฐซึ่งแต่ละรัฐมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันในการอนุรักษ์ ท้องถิ่นสามารถออกกฎหมายผังเมืองของตัวเองได้ ทำให้การอนุรักษ์เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้ยังมีแนวทางข้อกำหนดต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ รวมไปถึงสิ่งสำคัญคือออสเตรเลียมีการทำกฎบัตรของตัวเองเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์อีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.13 กรณีศึกษาในออสเตรเลีย

2.13.1 คาทอมบา

คาทอมบา (Katoomba) เมืองที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บลูเมาท์เทน รัฐนิวเซาท์เวลส์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากอยู่ในบริเวณพื้นที่ทางธรรมชาติที่สวยงาม ตั้งอยู่บนภูเขาสูงที่มองเห็นวิวภูเขาในมุมกว้างที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติ ตั้งอยู่ไม่ไกลจากซิดนีย์มากนัก และการเดินทางสะดวกสบายสามารถเดินทางโดยรถไฟสายตะวันตก

ประวัติ คาทอมบาเป็นเมืองท่องเที่ยวในช่วงเริ่มศตวรรษที่ 20 ที่ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ มีอาคารสถานที่สิ่งก่อสร้างหลายแห่งหลงเหลืออยู่ ท่ามกลางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง โบสถ์ โรงภาพยนตร์ ร้านกาแฟ อาคารที่พักอาศัย โรงละคร รวมไปถึงร้านค้า อาคารส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นใน ค.ศ.1910-1940 ประกอบไปด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย

ภาพที่ 2.26 คาทอมบา (<https://www.bluemts.com.au/info/towns/katoomba/>)

การอนุรักษ์ในคาทอมบา กองทุนมรดกทางวัฒนธรรมเทศบาลเมืองบลูเมาท์เทน (The Blue Mountains City Council Local Heritage Places Fund) จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2013 โดยสภาเทศบาลเมืองท้องถิ่นบลูเมาท์เทน (Blue mountain city council) มีความร่วมมือกับสำนักงานสิ่งแวดล้อมและมรดก (Environment and Heritage) ผ่าน NSW Heritage Division เพื่อที่จะช่วยเหลือเจ้าของอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมหรืออาคารที่มีความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรม พื้นที่อนุรักษ์เมืองคาทอมบา (Central Katoomba Urban Conservation Area) โดยมีทุนสนับสนุนให้กับอาคารสำหรับการปรับปรุงบูรณะลักษณะทางกายภาพภายนอกอาคาร (facade) และส่วนรายละเอียดภายนอกที่มองเห็นได้ชัดเจน ซึ่งในการซ่อมแซมอาคารเทศบาลจ่ายให้ 10,000

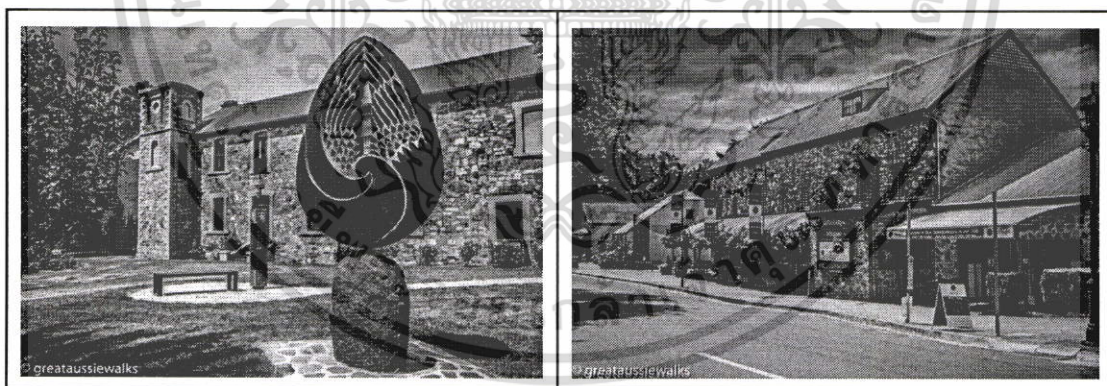
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดอลลาร์และ NSW Heritage Division อีก 10,000 ดอลลาร์ โดยกองทุนช่วยประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ของราคาค่าซ่อมแซม (Blue mountain city council, 2005:1)

2.13.2 ฮานดอร์ฟ

ฮานดอร์ฟ (Hahndorf) เป็นเมืองชนบทเล็กๆ ใน Adelaide Hills ของรัฐเซาท์ออสเตรเลียพื้นที่ที่มีชื่อเสียงเรื่องไวน์ที่ดีที่สุดใออสเตรเลีย ปัจจุบันเป็นฮานดอร์ฟหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นศูนย์กลางการเกษตรกรรมและการบริการ เป็นชุมชนชาวเยอรมันที่เก่าแก่ที่สุดในออสเตรเลีย ที่ได้มไปด้วยสถาปัตยกรรมยุคโบราณคลาสสิก มีร้านเบียร์สไตล์เยอรมันที่มีชื่อเสียงตั้งอยู่ในพื้นที่ มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ ค.ศ. 1838 ถือเป็นหนึ่งชุมชนเยอรมันเก่าแก่ที่สุดในออสเตรเลีย

ประวัติ ผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานคือผู้ลี้ภัยจากการกดขี่ทางศาสนาในพื้นที่ซิลีเซียแห่งปรัสเซีย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเยอรมนี) ในเดือนธันวาคม 1838 เป็นการอพยพมาของ 38 ครอบครัว มาขึ้นฝั่งที่ท่าเรือแอดิเลด (Port Adelaide) ระหว่างการเดินทางมีการปรึกษาหารือในกลุ่มผู้อพยพเพื่อหาพื้นที่ทำการเกษตร จากนั้นจึงมีการเจรจาและทำการบุกเบิกพื้นที่ทำเกษตรกรรมในพื้นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน เมืองค่อยๆ เติบโตขึ้นจากการเกษตรขยับมาทำธุรกิจและอุตสาหกรรม มีการสร้างอาคารบ้านเรือนมากขึ้น

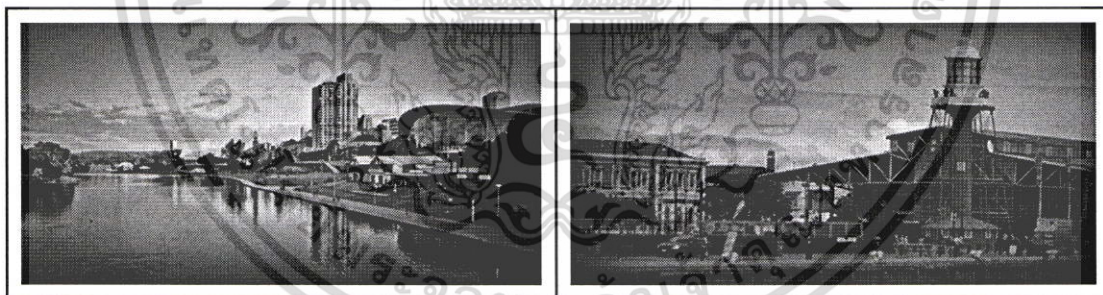
ภาพที่ 2.27 ฮานดอร์ฟ (www.weekendnotes.com/hahndorf-main-street-walk/)

การอนุรักษ์ในฮานดอร์ฟ ฮานดอร์ฟถูกประกาศให้เป็นพื้นที่มรดกของรัฐ (State Heritage Area) ใน 25 สิงหาคม ค.ศ. 1988 (State Heritage Unit, 2015a:1) เนื่องจากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อาคารหลายหลังถูกสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 19 แสดงถึงรูปแบบและเทคนิคของชาวเยอรมันแบบดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หลังการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ส่วนท้องถิ่นได้ออกแนวทางเพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงและการสร้างใหม่ในพื้นที่อนุรักษ์นี้ ซึ่งในการซ่อมแซมปรับปรุงต้องได้รับการอนุมัติจากส่วนท้องถิ่นก่อนจึงจะดำเนินการก่อสร้างได้ เทศบาลมีการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จัดเตรียมเจ้าหน้าที่สถาปนิกที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการปรับปรุงซ่อมแซม (State Heritage Unit, 2015a:1)

2.13.3 พอร์ตแอดิเลด

ประวัติ พอร์ตแอดิเลด (Port Adelaide) เป็นเมืองท่าเรือเก่าแก่ ล้อมรอบด้วยอาคารโบราณมากมาย ตั้งอยู่บนโค้งน้ำพอร์ต (Port River) สร้างขึ้นในปี ค.ศ.1836 ด้วยความเป็นท่าเรือศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ทำให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างรวดเร็ว มีการขยายพื้นที่ออกไปสร้างอาคารเพื่อรองรับการพัฒนา บ้านเรือนและอาคารสำคัญถูกสร้างขึ้นในช่วง ค.ศ.1855 ในพื้นที่ตติริมน้ำ จากนั้นในปี 1856 รัฐบาลได้สร้างความเชื่อมโยงการคมนาคมโดยการสร้างรถไฟและเปิดใช้เพื่อเชื่อมไปยังเมืองหลวง ช่วงปี 1860 เป็นเวลาของการพัฒนาและการเจริญเติบโตอย่างสูงสุดของพอร์ตแอดิเลด มีความสำเร็จทั้งผลิตภัณฑ์ เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมเกษตร (โดยเฉพาะข้าวสาลีและขนสัตว์) มีการส่งออกที่สำคัญ น้ำท่วมใหญ่ในปี 1865 ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากในหลายพื้นที่ เมื่อกระแสน้ำสูงบวกกับแรงลมทำให้น้ำล้นเขื่อนเข้ามายังพื้นที่ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องถมที่ดินส่งผลให้ต้องยกกระดับอาคารหลายหลัง การพัฒนาท่าเรือเกิดขึ้นอีกทั้ง แต่ทางกรรมการเมืองเห็นว่าอาคารกระทบและต้องรื้อถอนอาคารดั้งเดิม ดังนั้นจึงมีการขยับพื้นที่พัฒนาออกไปเล็กน้อยเพื่อไม่ต้องรื้ออาคารเก่าเหล่านั้น (State Heritage Unit, 2015b:2)

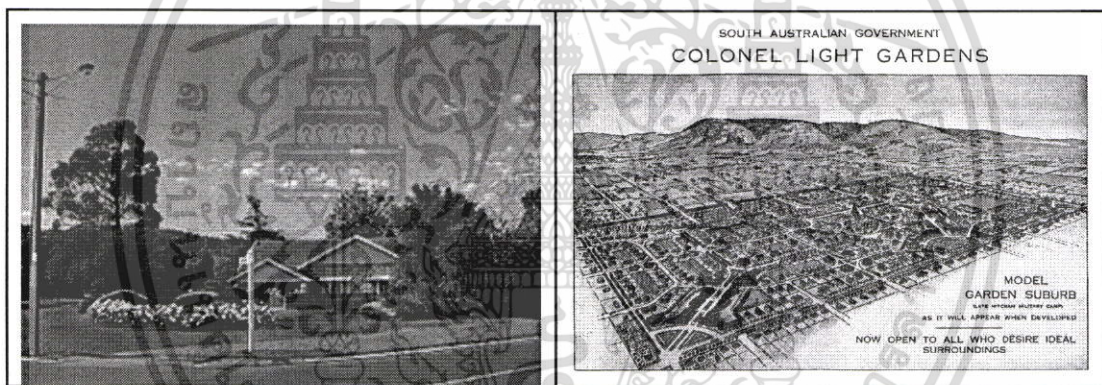
ภาพที่ 2.28 พอร์ตแอดิเลด (<http://www.portadelaidebackpacker.com.au/about-us>)

การอนุรักษ์ในพอร์ตแอดิเลด ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่มรดกวัฒนธรรมใน วันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1982 เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่สำคัญทางสถาปัตยกรรม กลุ่มอาคารทางประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม (Group of colonial buildings) ซึ่งการเป็นพื้นที่อนุรักษ์จะถูกกำหนดและควบคุมโดยรัฐ ในการพัฒนาและปรับปรุงทางกายภาพ (State Heritage Unit, 2015b:1) โดยแนวทางการออกแบบจากรัฐเป็นตัวควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลเสียและผลกระทบต่ออาคารดั้งเดิม ดังนั้นเมื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐก่อนทุกครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.13.4 โคลเนียล ไลท์ การ์เดน

ประวัติ โคลเนียล ไลท์ การ์เดน (Colonel Light Gardens) ตั้งอยู่ในรัฐเซาท์ออสเตรเลีย เป็นโครงการบ้านที่สร้างโดยรัฐบาลเพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยจำนวนมาก โดยรัฐวางแผนการสร้างให้เป็นที่อยู่อาศัยชุมชนชานเมือง ตามหลักแนวคิดการวางผังเมือง ซึ่งเป็นโครงการแรกๆ ที่ถูกพัฒนาในออสเตรเลีย โดยมีแนวคิดสร้างชุมชนที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติ พื้นที่ไม่ไกลจากเมืองแอดิเลดเพื่อรองรับคนงาน นอกจากนั้นยังรวมไปถึงผู้ต้องการที่อยู่อาศัยและทหารหลังสงครามด้วย แนวคิดการวางผังโดยสร้างความสมดุลของ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม สังคม พื้นที่สาธารณะและพื้นที่เอกชน ให้มีความลงตัวในพื้นที่เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและ “สร้างการพัฒนาความเป็นชุมชน” พื้นที่ประกอบไปด้วย บ้าน สวน โรงเรียน ร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวก บ้านเรือนสร้างด้วยรูปแบบที่พักอาศัยในช่วง ค.ศ. 1920 ถือเป็นพื้นที่ที่สะท้อนช่วงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของออสเตรเลียในช่วงเวลานั้น (State Heritage Unit, 2015c)

ภาพที่ 2.29 โคลเนียล ไลท์ การ์เดน (<https://en.wikipedia.org/>)

การอนุรักษ์ในโคลเนียล ไลท์ การ์เดน ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ใน ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นการสงวนรักษาอาคารและพื้นที่โดยรอบไว้และควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมนี้ (State Heritage Unit, 2015c:1) เนื่องจากพื้นที่อยู่อาศัยนี้มีความสำคัญทั้งอาคารสิ่งก่อสร้างและพื้นที่ธรรมชาติที่ควรสงวนรักษาไว้ เป็นตัวอย่างของของแนวคิดการวางผังเมืองแบบบ้านสวนชานเมืองที่สมบูรณ์ของออสเตรเลีย เป็นการบูรณาการระหว่างการวางผัง สังคม พื้นที่สาธารณะและส่วนเอกชนได้อย่างลงตัว มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม (Californian Bungalow design) ที่เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยในช่วง ค.ศ. 1920 การควบคุมตามแผนการอนุรักษ์พื้นที่ ประกอบไปด้วยการควบคุมการใช้พื้นที่ สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ การบูรณะซ่อมแซมลักษณะทางกายภาพภายนอก ป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ โดยท้องถิ่นเป็นผู้ออกกฎหมายควบคุม ซึ่งต้องได้รับการอนุญาตจากท้องถิ่นในการปรับปรุงซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงรวมถึงการสร้างใหม่ในพื้นที่อนุรักษ์นี้โคลเนียล ไลท์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การ์เดนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในพื้นที่ของรัฐเซาท์ออสเตรเลียซึ่งเป็นรัฐที่มีกองทุนแห่งชาติคอยดูแลช่วยเหลือ (The National Trust of South Australia)

2.14 สรุปการอนุรักษ์ในต่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรมของกรณีศึกษาชุมชนอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ในต่างประเทศซึ่งประกอบไปด้วย สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ทำให้ได้ข้อสรุปของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เพื่อมาปรับใช้กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

ตารางที่ 2.10 ตัวแปรด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มวิธีการ	วิธีการอนุรักษ์	จากกรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร	จากกรณีศึกษาในญี่ปุ่น	จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา	จากกรณีศึกษาในออสเตรเลีย
การจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐ	การจัดตั้ง National Trust เพื่อดำเนินการในการเป็นเจ้าของโบราณสถาน	✓	✓	✓	✓
	การจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น	✓	✓	✓	✓
	การจัดตั้งหน่วยงานที่อยู่ในกำกับของรัฐบาลกลางเพื่อบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์และให้ทุนสนับสนุน	✓	✓	✓	✓
	การจัดตั้งกองทุนลอตเตอรี่ พื้นที่อนุรักษ์มรดกชาติ (Heritage Lottery Fund) เพื่อให้ทุนสนับสนุน	✓			
การจัดตั้งหน่วยงานภาคเอกชน	การก่อตั้งมูลนิธิเพื่อการอนุรักษ์		✓	✓	
	การขึ้นบัญชีอาคารสำคัญและพื้นที่อนุรักษ์ด้วยกฎหมายผังเมือง	✓	✓	✓	✓
	การกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ด้วยกฎหมายผังเมือง	✓	✓	✓	✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.10 (ต่อ)

กลุ่มวิธีการ	วิธีการอนุรักษ์	จากกรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร	จากกรณีศึกษาในญี่ปุ่น	จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา	จากกรณีศึกษาในออสเตรเลีย
มาตรการทางกฎหมาย	การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์	✓	✓	✓	✓
	การออกกฎหมายเพื่อควบคุมการพัฒนาของเมืองที่จะกระทบกับรูปลักษณ์และหน้าตาของพื้นที่อนุรักษ์	✓	✓	✓	✓
	การจัดทำแผนการพัฒนาเมือง	✓	✓	✓	✓
	การกำหนดว่าจะใช้วัสดุอะไรในการก่อสร้างอาคารใหม่	✓	✓	✓	✓
	การกำหนดว่าจะให้มีอาคารประเภทใดบ้างในพื้นที่	✓	✓	✓	✓
	การไม่อนุญาตให้มีการพัฒนาในพื้นที่ที่ต้องการปกป้องในระดับสูง	✓	✓	✓	✓
	การ Adaptive Reuse โดยไม่ยอมให้กระทบต่อรูปร่างหน้าตาของอาคาร	✓	✓	✓	✓
	การที่ภาครัฐสามารถสั่งการให้หรือถอนอาคารหรือยกเลิกโครงการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่อนุรักษ์ได้ทันทีถึงแม้จะขออนุญาตแล้วก็ตาม	✓			
อำนาจของท้องถิ่น	การถ่ายโอนอำนาจทางการวางผังเมืองให้รัฐบาลท้องถิ่น	✓	✓	✓	✓
	การให้ท้องถิ่นและประชาชนสามารถดำเนินการประเมินอาคารขึ้นทะเบียนอาคาร และออกคู่มือรวมถึงระเบียบปฏิบัติต่างๆได้เอง	✓	✓	✓	✓
	การทำประชาพิจารณ์ของประชาชนต่อการออกกฎหมายต่างๆ	✓	✓	✓	✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตเห็นาไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.10 (ต่อ)

กลุ่มวิธีการ	วิธีการอนุรักษ์	จากกรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร	จากกรณีศึกษาในญี่ปุ่น	จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา	จากกรณีศึกษาในออสเตรเลีย
การมีส่วนร่วมของประชาชน	การจัดสร้างพื้นที่ของชุมชนสำหรับทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นชุมชนในพื้นที่อนุรักษ์	✓	✓		
	การสร้างคนดำเนินการด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง		✓		
	การที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มและขับเคลื่อนกระบวนการอนุรักษ์		✓		
	การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน		✓		
	การให้ประชาชนและนักวิชาการร่วมมือกันออกเกณฑ์และแนวทางในการอนุรักษ์ที่ไม่ได้มีผลทางกฎหมาย แต่เป็นการขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตาม		✓		
มาตรการทางภาษี	การลดภาษีให้ผู้บริจาคเข้ากองทุนเพื่อการอนุรักษ์	✓			
	การยกเว้นภาษีมรดก	✓	✓		
	การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการซ่อมแซมอาคาร	✓			
	การลดภาษีที่ดินและอสังหาริมทรัพย์สำหรับอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียน	✓	✓		✓
	การให้ภาษีที่ดินและอสังหาริมทรัพย์คงที่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ไม่แปรผันตามการปรับราคาตลาดประเมินที่ดิน				✓
	การที่เจ้าของโครงการต้องจ่ายเงินให้พื้นที่อนุรักษ์สำหรับการพัฒนาต่างๆในพื้นที่	✓			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.10 (ต่อ)

กลุ่มวิธีการ	วิธีการอนุรักษ์	จากกรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร	จากกรณีศึกษาในญี่ปุ่น	จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา	จากกรณีศึกษาในออสเตรเลีย
	การหักลดภาษีจากค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมอาคาร			✓	
การสนับสนุนเงิน	การให้เงินสนับสนุนจากภาครัฐต่อเจ้าของอาคารที่ถูกขึ้นทะเบียนเพื่อการซ่อมแซมอาคาร	✓	✓	✓	✓
มาตรการอื่นๆ	การโอนกรรมสิทธิ์บางส่วนของอาคารเพื่อการอนุรักษ์			✓	
	การโอนสิทธิการพัฒนา			✓	
มาตรการด้านการท่องเที่ยว	การสร้างระบบขนส่งมวลชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓
	การฟื้นฟูเมืองด้วยการเป็นที่ท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓
	การ Adaptive Reuse อาคาร เพื่อรองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓
	การวางแผนการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	✓	✓		✓
	ท้องถิ่นและประชาชนพร้อมใจกันประดับตกแต่งอาคารและพื้นที่โดยรอบในฤดูกาลท่องเที่ยว	✓			
	การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม	✓	✓		✓
	การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต	✓	✓	✓	✓
	การเป็นพื้นที่ห่างไกลเข้าถึงได้ค่อนข้างยาก ทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวไม่มากเกินไป	✓	✓		✓
	การเป็นที่ท่องเที่ยวแบบ One-day Trip	✓	✓	✓	✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.10 (ต่อ)

กลุ่มวิธีการ	วิธีการอนุรักษ์	จากกรณีศึกษาในสหราชอาณาจักร	จากกรณีศึกษาในญี่ปุ่น	จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา	จากกรณีศึกษาในออสเตรเลีย
ปัจจัยเสริมอื่นๆ	การเผยแพร่กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ จากภาครัฐให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงที่สุด	✓	✓	✓	✓
	การที่ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่อนุรักษ์ต้องทราบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด	✓			
	ความเป็นชาตินิยม	✓	✓	✓	✓
	ความเข้มแข็งของชุมชน	✓	✓		✓
	ความรักและยึดติดกับชุมชน		✓		

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จและสามารถสามารถเป็นแม่แบบของหลายประเทศนั้น ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมายาวนาน มีการจัดตั้งกองทุนแห่งชาติ การออกกฎหมายข้อบังคับทางผังเมืองและการกำหนดการใช้ที่ดินและอาคาร รัฐบาลกลางให้อำนาจแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายและออกข้อกำหนดได้เอง ประชาชนสามารถดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้ มีแรงจูงใจด้านภาษีและเงินสนับสนุนจากกองทุนต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น และสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินการเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องคือการเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน เกิดชุมชนเข้มแข็งและมีแรงขับเคลื่อนภายในท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย การศึกษาแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ผลสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาเพื่อหาตัวแปรวิธีการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ ส่วนที่สองเป็นการศึกษาหลักที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจริงในพื้นที่ 4 พื้นที่ คือ ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทบูร จังหวัดจันทบุรี การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจระดับลึกในประเด็นวิจัย (Erlandson, 1993) นักวิจัยใช้แนวคำถามเป็นแนวทางดำเนินการ แต่คำถามและลำดับการสอบถามยืดหยุ่นไปตามบริบทที่สัมภาษณ์ มีแนวคำถามที่ชัดเจน ใช้คำถามปลายเปิด ลำดับสลับไปตามเหตุการณ์

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพมีลำดับขั้นตอนดังนี้ หนึ่งการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) โดยแยกออกเป็นประเด็นการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ จากนั้นจึงทำการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) โดยนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงกันในแต่ละพื้นที่ถึงความเหมือนและความต่างกันของสิ่งที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์พรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Creswell, 2013)

3.1 การออกแบบวิธีการวิจัย

3.1.1 คำถามการวิจัย

“จะมีกระบวนการและวิธีอนุรักษ์ชุมชนเก่าหรือชุมชนประวัติศาสตร์อย่างไร ให้สามารถรักษาคุณค่าของตัวสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปได้ในบริบทไทย”

3.1.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.1.3 จุดยืนและกระบวนทัศน์ในการวิจัย

จุดยืนที่สำคัญของการวิจัยนี้ เป็นเรื่องของหลักการในการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การอนุรักษ์ชุมชนที่ถือว่าประสบความสำเร็จจะต้องสงวนรักษาไว้ได้ ทั้งสิ่งที่เป็นกายภาพและรูปธรรมจับต้องได้ และสิ่งที่เป็นนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งในการหาคำตอบการวิจัยนี้เป็นการศึกษา วิธีการอนุรักษ์ การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการสำรวจและการสัมภาษณ์เพื่อขอความคิดเห็นจากผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับกระบวนทัศน์การวิจัย แนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ซึ่งเป็นแนวทางสังคมศาสตร์และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวคิดปรากฏการณ์นิยม เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเป็นการศึกษาด้วยการเข้าไปสัมผัสกับบริบทนั้นโดยตรง (พื้นที่ศึกษา ชุมชน) ซึ่งบริบทนั้นๆ เกิดจากการให้ความหมาย นักปรากฏการณ์นิยมจะใช้วิธีสกัดแนวคิดเดิมเพื่อรับรู้ความเชื่อ ระบบคิดและความหมายที่เป็นของบุคคลหรือกลุ่มที่ให้ข้อมูล เพื่ออธิบายความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม (นพดล สหชัยเสรี, 2548:92) ซึ่งมีความแตกต่างจากแนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่อธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นแนวทางเชิงวิทยาศาสตร์ และมักใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เนื่องจากการวิจัยนี้ต้องการศึกษาถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคมศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในต่างประเทศและในประเทศไทยจึงเลือกออกแบบการวิจัยโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์นิยมเพื่อความเหมาะสมและเข้าถึงข้อมูลเชิงสังคมความรู้สึกนึกคิดได้ดี

ซึ่งแนวคิดปรากฏการณ์นิยมนี้นิยมใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึก โลกทัศน์ ความหมายและวัฒนธรรม เน้นการเข้าไปสัมผัสกับข้อมูลหรือปรากฏการณ์โดยตรง ไม่เน้นการใช้สถิติในการวิเคราะห์ เน้นให้เกิดสมมุติฐานและข้อสรุปใหม่ๆ มากกว่าพิสูจน์สมมุติฐานเดิม (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:7) ในทางสังคมศาสตร์เราเรียกสิ่งที่ต้องการศึกษาว่าปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งมีลักษณะที่เฉพาะเด่นชัดต่างไปจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือมีความหมาย มีความสลับซับซ้อน มีความเปลี่ยนแปลงไม่อยู่นิ่ง มีความเกี่ยวพันระหว่างกันและกัน เป็นการบรรยายเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ศึกษาโดยใช้เหตุผลความคิดของผู้ทำการวิจัย ไม่มีตัวเลขยืนยัน (นพดล สหชัยเสรี, 2548:14)

การแสวงหาความจริงโดยวิธีการเชิงคุณภาพถูกใช้มานาน เริ่มแพร่หลายในยุโรปและอเมริกาปลายศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะในวงการมานุษยวิทยาที่ไม่สามารถใช้วิธีการเชิงปริมาณได้ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเริ่มเป็นที่นิยมในหมู่นักสังคมวิทยาอเมริกันราวปี 1972 โดยการริเริ่มของนักสังคมวิทยากลุ่มชิคาโก (สุภางค์ จันทวานิช, 2559: 16) จากนั้นจึงได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย

เป้าหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพคือการศึกษาและเห็นภาพแบบองค์รวม (ครอบคลุมและบูรณาการ) ภายใต้บริบทที่ศึกษา (Miles and Huberman, 1994:6) ด้วยมุมมองที่หลากหลาย

เอกสารฯ ย้ำเข้าใจและแปรความหมายของบริบทนั้นๆ ที่เป็นบริบทเฉพาะ โดยวิเคราะห์จากธรรมชาติของคำไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งที่เห็น (Groat and wang, 2002:179) เพื่ออธิบายและแปลความหมายปรากฏการณ์ จากการสังเคราะห์ตัวแปรมืออยู่อย่างหลากหลายในบริบทนั้นๆ (Denzin et al, 1998:)

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:13) ซึ่งทำให้การวิจัยนี้เลือกกรณีศึกษาใน 4 ทวีป ได้แก่ อเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย และเอเชีย เพื่อให้ครอบคลุมและมีมิติที่หลากหลายในการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศที่มีบริบทแตกต่างกัน

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ มักศึกษาตัวแปรจำนวนมากและเป็นสหวิทยาการ การศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ศึกษาในสภาพแวดล้อมจริง มีการวิจัยสนาม (Field research) ไม่มีการควบคุมและทดลองในห้องปฏิบัติการ ให้ความสำคัญกับตัวแปรด้านความรู้สึคนึกคิด จิตใจ

เมื่อต้องการศึกษากระบวนการของปรากฏการณ์สังคมว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรจากระยะเวลาหนึ่งไปยังอีกระยะเวลาหนึ่ง โดยมีเงื่อนไขอะไร เกิดอะไรขึ้นในกระบวนการนั้น เมื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในระดับลึกซึ่งถึงความหมายของปรากฏการณ์นั้นๆ สำหรับสมาชิกสังคมหรือกลุ่มสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, 2559: 22)

ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมในขั้นแรก โดยนักวิจัยเชิงคุณภาพให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนหรือกรณีที่ศึกษา ในลักษณะของการพรรณนาข้อมูลทั่วไปอย่างลักษณะที่ตั้ง ส่วนในการวิเคราะห์นักวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เป็นวิธีวิเคราะห์ที่สำคัญ วิธีการนี้คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆ หลากๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการวิเคราะห์แบบอุปนัยมากกว่าการใช้สถิติ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559: 15)

3.1.4 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการเลือกพื้นที่ศึกษานี้ได้อิงแนวคิดการเลือกพื้นที่ โดยดูความเหมาะสม หกประการด้วยกันคือ หนึ่งช่วยตอบคำถามการวิจัยได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559: 28) สองมีบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สามมีขนาดที่เหมาะสมกับระยะเวลาในการศึกษา สี่มีความแตกต่างของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ห้าความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ หกความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ (กรณีศึกษาในประเทศไทย) ดังในตารางที่ 3.1

กรณีศึกษาของต่างประเทศ โดยการเลือกชุมชนประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จ ในสหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น อเมริกา และออสเตรเลีย ประเทศละ 4 ชุมชน รวมทั้งหมด 16 ชุมชน โดยเลือกประเทศที่อยู่ในทวีปที่แตกต่างกันเพื่อความหลากหลาย และกรณีศึกษาในแต่ละประเทศใช้

เอกสารเชิงเอกสารที่ส่งมอบสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพที่เลือกพื้นที่นั้น เมื่อผู้เขียนได้ทราบบริบทของพื้นที่การศึกษาก็ได้เลือกพื้นที่ที่สนใจ และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกณฑ์ในการเลือกคือ เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียง มีการอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จ มีหน่วยงานที่ดูแล เรื่องการอนุรักษ์ มีกฎหมายและบทบัญญัติด้านการอนุรักษ์ มีการใช้การท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ มีการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว สามารถเข้าถึงข้อมูลได้และมีความแตกต่างกันในแต่ละกรณีศึกษาในประเทศนั้นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการศึกษา (ตามตารางที่ 3.1)

กรณีศึกษาของประเทศไทย เป็นการเลือกชุมชนมาจำนวนหนึ่ง โดยมีเกณฑ์สำคัญในการเลือกคือ การที่ชุมชนจำนวนนั้นได้มีการดำเนินการอนุรักษ์ในพื้นที่แล้วมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง มีการรวมกลุ่มกันในชุมชนที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ชุมชน และยังทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการอนุรักษ์นั้นสามารถรักษาอาคารและสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้ในระดับที่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะเด่นบางอย่าง อีกทั้งในชุมชนยังมีคนดั้งเดิมอยู่และมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงให้มีความแตกต่างในเรื่องของภูมิภาคที่ตั้งด้วย

จากเกณฑ์ดังกล่าว ชุมชนจำนวน 4 ชุมชนถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทร์บุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นตัวแทนของชุมชนที่มีการดำเนินการมานานจนมีระบบ และกลไกที่ชัดเจนแล้ว

3.1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ในพื้นที่และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการจำเป็น สำหรับการหาข้อมูลใหม่ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:31) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกับการวิจัยนี้จึงเลือกกลุ่มบุคคลที่มาจากสองส่วนคือ ผู้ที่ทำวิจัยในพื้นที่และคนในชุมชน

3.1.6 ผู้เชี่ยวชาญ

ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศและผู้เชี่ยวชาญชาวไทย โดยเป็นผู้ที่อยู่ในการทำงานทางด้านอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง มาเป็นเวลายาวนานมากกว่า 10 ปี และได้รับการยอมรับในวงกว้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 รายชื่อกรณีศึกษา

ทวีป	ประเทศ	กรณีศึกษา	
ยุโรป	อังกฤษ	1. ดินวิลเลจ เอดินเบอร์ระ สกอตแลนด์	Dean village, Edinburgh
		2. ไบบูรี กลอสเตอร์เชอร์	Bibury, Gloucestershire
		3. เบอร์ตัน ออน เดอะ วอเตอร์ กลอสเตอร์เชอร์	Bourton on the Water, Gloucestershire
		4. เทนบี้ เวลส์	Tenby, Pembrokeshire, Wales
เอเชีย	ญี่ปุ่น	1. ชิราคาวาโกะ กิฟุ	Shirakawago, Gifu
		2. กิออน เกียวโต	Gion, Kyoto
		3. เมืองเก่าทากายามา ทากายามา	Takayama Old town, Takayama
		4. คุระชิกิ โอคายามา	Kurashiki, Okayama
อเมริกาเหนือ	สหรัฐอเมริกา	1. โวแคอร์ นิวออร์ลีน	Vieux Carre New Orleans
		2. แบตเตอรี่ รัฐเซาท์แคโรไลนา	Battery South Carolina
		3. นานทักเก็ต แมสซาชูเซตส์	Nantucket Massachusetts
		4. วิลเลียมสเบิร์ก เวอร์จิเนีย	Williamsburg Virginia
ออสเตรเลีย	ออสเตรเลีย	1. คาทอมบา บลูเมาท์เทน	Katoomba, Blue Moutain
		2. ฮานดอร์ฟ	Hahndorf
		3. พอร์ต แอดิเลด	Port Adelaide
		4. โคลเนี่ยล ไลท์ การ์เดน	Colonel light gardens
เอเชีย	ไทย	1. ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย	
		3. คลองแดน จังหวัดสงขลา	
		4. สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี	
		5. จันทบูรณ จังหวัดจันทบุรี	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 ขั้นตอนการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และเห็นแนวทางและขอบเขตในการที่จะดำเนินการวิจัยให้ได้ผลสัมฤทธิ์ ไม่เกิดข้อผิดพลาดอันจะเป็นผลเสียต่องานวิจัย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนการวิจัย ซึ่งการวิจัยนี้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของสหราชอาณาจักร ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ซึ่งมีแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ทราบถึงวิธีการ วิธีการปฏิบัติ สิ่งที่อนุรักษ์และหน่วยงานจากนั้นจึงนำวิธีการเหล่านั้นมาสร้างตัวแปรในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลกระทบในประเทศไทยทั้งเอกสารอ้างอิงและออกสำรวจพื้นที่จริง เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งจากเอกสารและข้อมูลจากบุคคลในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ โดยอิงตัวแปรที่ได้จากแนวทางการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศ โดยใช้ในการอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จมาเป็นเครื่องมือเพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้และผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ในพื้นที่ 4 พื้นที่ คือ ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทบูรณ จังหวัดจันทบุรี เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับบริบทไทย

ขั้นตอนที่ 5 สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะที่ใช้กับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของบริบทในประเทศไทย

ตารางที่ 3.2 แสดงขั้นตอนการศึกษาและระยะเวลา

ขั้นตอนการศึกษา	ระยะเวลา/เดือน																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1 จากการทำทบทวนวรรณกรรมและสำรวจ	■	■	■	■	■	■	■	■	■													
2 ศึกษาผลกระทบในประเทศไทย ออกสำรวจ							■	■	■	■	■	■	■	■	■							
3 สร้างเครื่องมือแนวทางที่ต่างประเทศใช้															■	■						
4 สัมภาษณ์เชิงลึก																	■	■				
5 วิเคราะห์ผล																			■	■		
6 เสนอแนะ																					■	■

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย

3.3.1 กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้เป็นขั้นตอนและวิธีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 3.3 กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มวิธีการ	เครื่องมือ
การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ	แบบสัมภาษณ์
การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน	แบบสัมภาษณ์
การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์	แบบสัมภาษณ์
กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน	แบบสัมภาษณ์
แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย	แบบสัมภาษณ์
มาตรการทางภาษี	แบบสัมภาษณ์
การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์	แบบสัมภาษณ์
มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน	แบบสัมภาษณ์

3.3.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยช่วยให้การค้นพบข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับตัวแปร แหล่งข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ ในการศึกษาเลือกใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างซึ่งมีการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วยในประเด็นที่น่าสนใจ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์เป็นตัวแปรที่มาจากการทำการทบทวนวรรณกรรม โดยการรวบรวมกรณีศึกษาพื้นที่อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมจากต่างประเทศทั้งหมด 16 กรณีศึกษาใน 4 ประเทศได้แก่ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

การเลือกใช้แบบสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่ใช้กันโดยทั่วไปในทางสังคมศาสตร์ เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบเพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดหมาย ข้อดีของเครื่องมือชนิดนี้คือมีความยืดหยุ่น มีโอกาสอธิบายหรือซักถามเพิ่มเติมได้และสามารถสังเกตควบคุมไปด้วยได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:74) อย่างไรก็ตามข้อด้อยของ

เอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิธีการนี้คือเก็บข้อมูลได้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้แบบสอบถาม แต่ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาในบริบทจริงและต้องการข้อมูลในพื้นที่และข้อคิดเห็นจากผู้มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ในพื้นที่จึงเลือกวิธีการสัมภาษณ์เพื่อเข้าถึงข้อมูลความคิดเห็นและข้อมูลเชิงลึก

ในการศึกษานี้เลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างควบคู่กันเนื่องจากทั้งสองแบบมีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าการทำควบคู่กันช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมเนื้อหา

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ได้ประเด็นและตัวแปรจากกรณีศึกษาทั้ง 16 พื้นที่ ลักษณะคล้ายกับแบบสอบถามปลายเปิด เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์ได้เตรียมคำถามและลำดับคำถามไว้ล่วงหน้า โดยไม่ว่าผู้เข้าร่วมจะให้คำตอบอย่างไร นักวิจัยจะถามคำถามตามลำดับที่กำหนดไว้ (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2554:76) ลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดตายตัว มีขั้นตอนและเรียบเรียงคำถาม แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เป็นแนวทางในการถามสำหรับผู้สัมภาษณ์ คำตอบเป็นแบบไม่เฉพาะเจาะจงสามารถตอบได้ตามต้องการ (ปลายเปิด) (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:75) ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการวิจัยนี้เพราะต้องการความคิดเห็นที่แบ่งออกเป็นประเด็นที่แน่ชัดจากตัวแปรที่ได้จากกรณีศึกษาของต่างประเทศ โดยวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นมีเงื่อนไขตามหลักการการวิจัยคือ

ต้องการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างบุคคลหลายบุคคลจึงมีคำถามที่เหมือนกันเพื่อให้แน่ใจว่าความแตกต่างกันมาจากคำตอบไม่ใช่คำถาม เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมต่อความต้องการ ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะถามและวัฒนธรรมของพื้นที่เพื่อสามารถตีความได้และวิเคราะห์ข้อมูลได้ เป็นเรื่องที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามวิธีการนี้มีข้อดีด้วยคือ มีความเป็นไปได้ที่อาจมีข้อมูลสำคัญนอกเหนือไปจากประเด็นที่ผู้สัมภาษณ์เตรียมมา ทำให้การศึกษานี้เห็นว่า ควรสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างร่วมด้วย

การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์ที่นักวิจัยได้เตรียมคำถามแบบกว้างๆ มาไม่กี่คำถาม ส่วนคำถามที่เหลือจะเกิดขึ้นระหว่างการสนทนากับผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยการซักไซ้ไล่เรียงที่มีจุดหมาย (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2554:102) มีประเด็นกว้างๆ เพื่อต้องการข้อคิดเห็นที่นอกเหนือจากประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เนื่องจากในการศึกษานี้เห็นว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมในพื้นที่อนุรักษ์ในประเทศไทยนั้นอาจมีประเด็นที่แตกต่างจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ ดังนั้นการพูดคุยถึงสถานการณ์นั้นช่วยให้ได้ประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น โดยหลักการของการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้เหมาะกับการเก็บข้อมูลที่ยังไม่มีการศึกษามาก่อน เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เป็นการเตรียมแนวทางคำถามแบบกว้างๆ มาล่วงหน้า ข้อเสียคือ การสัมภาษณ์ไม่สามารถควบคุมได้หากผู้ตอบไม่เข้าประเด็นอาจมีความยากในการวิเคราะห์ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:76)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยในการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้จะมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) โดยผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้วจากประเด็นที่ได้ในการสัมภาษณ์ก่อนหน้านี้ และพยายามเจาะลึกในประเด็นนั้น โดยที่ผู้สัมภาษณ์รู้อยู่แล้วว่าต้องการข้อมูลเชิงลึกในประเด็นใดบ้าง (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:77) ซึ่งในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างคือผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์จากพื้นที่ ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทบูรบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความแบบอุปนัย คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่เห็น (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:144)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพมีลำดับขั้นตอนดังนี้ หนึ่งการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) โดยแยกประเด็นการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศตามแต่ละพื้นที่ศึกษา จากนั้นจึงทำการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) โดยนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงกันในแต่ละพื้นที่ถึงความเหมือนและความต่างกันของสิ่งที่เกิดขึ้น ต่อด้วยการการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์พรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Creswell, 2013)

การแยกชนิดของข้อมูลมีประโยชน์ในแง่การตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา เพื่ออธิบายถึงที่มา สาเหตุ และผลลัพธ์ การแยกชนิดของข้อมูลนี้ได้แยกออกเป็นประเทศในแต่ละทวีป ได้แก่ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เพื่อวิเคราะห์ว่าแนวทางวิธีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศมีรูปแบบอย่างไรบ้าง จากนั้นในแต่ละประเทศมีการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาที่แตกต่างกันมาอีก 4 พื้นที่จากนั้นจึงเทียบเทียบความเหมือนความต่างของวิธีการอนุรักษ์และสรุปการวิเคราะห์ในแต่ละประเทศนั้นๆ การวิเคราะห์ในเบื้องต้นนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะนอกจากความครอบคลุมแล้วเพื่อไม่ให้หลงทางในการวิจัย โดยพยายามศึกษาว่ามีรูปแบบอย่างไร เพราะเหตุใด มีผลกระทบอย่างไร (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:135)

การเปรียบเทียบข้อมูล โดยการนำข้อสรุปวิธีการอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมาเป็นประเด็นและตัวแปร ซึ่งในขั้นแรกนี้ทำให้ได้ข้อสรุปย่อยๆ จากการเปรียบเทียบประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะ จากนั้นจะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นทำให้เห็นความสัมพันธ์และเกิดเป็นประเด็นย่อยๆ ขึ้น

จากนั้นจึงนำมาที่ใช้เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาในประเทศไทย เป็นการใช่วิธีเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมีความเป็นนามธรรมมากขึ้น

โดยการนำข้อมูลมาทำเป็นตารางหาความสัมพันธ์หรือความแตกต่างที่เกิดขึ้น จากการเปรียบเทียบเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เราจะได้ความสัมพันธ์ใหม่ที่เกิดขึ้นโดยสังเกตความซ้ำ ความเกี่ยวข้อง แบบแผนและคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:137) ขยายขอบเขตการเปรียบเทียบนี้จะช่วยมองเห็นประเด็นสำคัญไปสู่ความเข้าใจในปรากฏการณ์ จากนั้นจึงตัดทอนเหลือเฉพาะที่สำคัญและเจาะลึกสุดท้ายสร้างข้อสรุป ข้อสรุปดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดนามธรรม เป็นฐานขั้นแรกในการนำไปสู่ข้อสรุปนามธรรมที่ใหญ่ขึ้น

การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์ชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ชุมชนสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี การวิเคราะห์เนื้อหาในทางสังคมศาสตร์การวิเคราะห์เนื้อหา มีบทบาทเด่นในการช่วยบรรยายหรือแยกแยะสาระของข้อความที่ศึกษา โดยสิ่งสำคัญคือการจัดระบบข้อมูล การจำแนก ความครอบคลุม และตอบตรงตามปัญหาของการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2559:144) เพื่อให้ตรงตามขั้นตอนและความครอบคลุม การวิจัยจึงวางแผนการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างและต่อยอดด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสำหรับการวิเคราะห์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

บริบทและภาพรวมของกระบวนการอนุรักษ์

ในส่วนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายบริบทเกี่ยวกับที่ตั้ง สภาพแวดล้อม รวมถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์ของกรณีศึกษาในประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชน

4.1 ชุมชนตลาด 100 ปี สามชุก

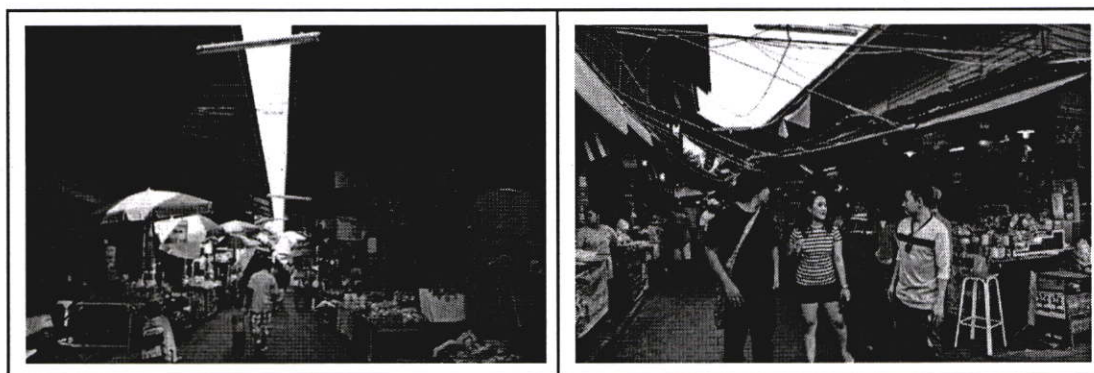
“ชุมชนตลาด 100 ปี สามชุก” หรือ “ชุมชนตลาดสามชุก” หรือ “ชุมชนสามชุก” เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงถวิลหาอดีต (Nostalgia) แห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (โคจิลักษณะณ์ กมลศักดิ์วิกุล, 2556:68) ได้รับรางวัล “Award of Merit” จากองค์การ UNESCO (พรรณงาม เก่าธรรมสาร และปรีดา คงแป้น, 2552) มีร้านค้าและแผงลอยประมาณ 300 ร้าน ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 80 เป็นกิจการของคนสามชุกเอง ส่วนที่เหลือเป็นของคนในตัวเมืองจังหวัดสุพรรณบุรีและคนจากถิ่นอื่น (กุลธิดา สืบหล้า 2556: 41)

4.1.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ตลาดสามชุกเป็นตลาดเก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี ตั้งขึ้นราว ปี พ.ศ. 2370 (โคจิลักษณะณ์ กมลศักดิ์วิกุล, 2556:96) ที่ตั้งปัจจุบันตั้งอยู่ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ริมแม่น้ำท่าจีน สภาพเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (พรรณงาม เก่าธรรมสาร และปรีดา คงแป้น, 2552:20) ในอดีตเป็นแหล่งรวมของการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยชาวกระเหรี่ยง ลาว ละว้า ซึ่งนำเกวียนบรรทุกของป่ามาแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ชาวเรือนำมาจากทางใต้ ทำให้บริเวณท่าน้ำกลายเป็นตลาดที่มีเรือจำนวนมากมาจอดเพื่อรับส่งสินค้า ซึ่งสินค้าที่ชาวบ้านนำมานั้นบรรจุอยู่ใน “กระชุก” ที่ทำจากไม้ไผ่จึงเป็นที่มาของ “สามชุก” อีกชื่อหนึ่งที่เรียกขานพื้นที่นี้คือ “สามเพ็ง” ซึ่งเล่ากันว่าเพี้ยนมาจาก “สามแพรง” เนื่องจากเป็นที่ชุมนุมของพ่อค้าที่เดินทางมาจากทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก (พรรณงาม เก่าธรรมสาร และปรีดา คงแป้น, 2552:21-22)

ลักษณะทางกายภาพของตลาดสามชุก ตัวบ้านและอาคารในตลาดมีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่ เป็นตึกแถวอาคารไม้แบบตลาดแถบลุ่มน้ำภาคกลาง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าวซีเมนต์ (สักรินทร์ แซ่ภูและคณะ, 2550:94) ประดับด้วยมีศิลปะการแกะสลักไม้ที่งดงาม มีลวดลายเอกลักษณ์ที่เรียกว่าลายขนมปังผิง โดยอาคารต่างๆถูกสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 (พรรณงาม เก่าธรรมสารและ ปรีดา คงแป้น, 2552:21-22; กุลธิดา สืบหล้า, 2556.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.1 ตลาดสามชุก

4.1.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์

กระบวนการอนุรักษ์ มีจุดเริ่มต้นจากการเกิดจากความชอบมานานของตลาดเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสัญจรและการคมนาคมมีการตัดถนนหลายสาย การเดินทางจึงเปลี่ยนจากทางน้ำไปเป็นทางบกมากขึ้น อีกทั้งยังมีการย้ายออกของหน่วยงานราชการ รวมไปถึงการเกิดกิจกรรมเพื่อการอยู่รอดอย่างการเกิดตลาดนัดในหลายแห่ง (สักรินทร์ แซ่กูและคณะ, 2550: 21; พรรณงาม เเง่าธรรมสาร และปรีดา คงแป้น, 2552:23) ทำให้ตลาดสามชุกเกิดความชอบใจอย่างมาก กรมธนารักษ์ที่เป็นเจ้าของที่ดิน ได้มีแนวคิดที่จะทำการรื้ออาคารเรือนแถวไม้ในซอย 1 และ 2 ที่เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์เองเพื่อสร้างอาคารคอนกรีต จึงกลายมาเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในอันเนื่องมาจากมีแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงานเจ้าของพื้นที่กับชาวบ้านที่มีสัญญาเช่า

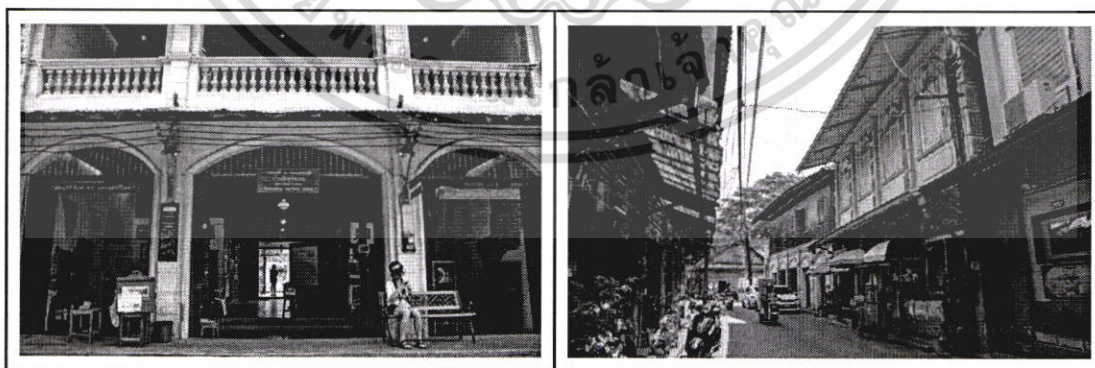
ใน พ.ศ. 2541 ได้เกิดกระแสการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรม (สักรินทร์ แซ่กูและคณะ, 2550:22) การพัฒนาชุมชนในช่วงแรกถูกขับเคลื่อนผ่านคณะทำงานกลุ่มเศรษฐกิจและกลุ่มวิชาการเป็นหลัก สำหรับกระบวนการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ของชุมชนตลาดสามชุกนั้น นอกเหนือไปจากการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการชุมชนแล้ว องค์กรและภาคที่เกี่ยวข้องได้ทำให้เกิดการขับเคลื่อนของกระบวนการในตลาดสามชุก ได้แก่ องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) มูลนิธิชุมชนไทดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะของพี่เลี้ยงที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการและสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงทางกายภาพ สังคมและทางการจัดการ สามชุกเป็น 1 ใน 12 เมืองนำร่องโครงการเมืองน่าอยู่ของมูลนิธิชุมชนไทในปี พ.ศ. 2546-2549 โดยมีข้อแม้ว่าชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ชาวสามชุกจึงหันหน้าเข้ามาคุยกัน ผลักดันให้เกิดจุดเปลี่ยนของชุมชน (กุลธิดา สืบหล้า, 2556:26-27) นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาและนักวิชาการ องค์กรภายนอกอื่นๆ (สักรินทร์ แซ่กู และคณะ, 2550:47) ช่วยผลักดันให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์ดังกล่าว

ความสำเร็จของกระบวนการอนุรักษ์ในตลาด 100 ปีสามชุก เกิดจากการต่อสู้ของคนใน

ท้องถิ่นกับการปฏิบัติของอำนาจภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จุดเรือสินค้าหลายแห่ง ถนนสายแรกที่สร้างขึ้นคือ ถนนริมน้ำหรือถนนสุขาภิบาล จึงถือว่าชุมชนเริ่มต้นจากหัวถนนสุขาภิบาลคือ ย่านท่าหลวง ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดตั้งเมืองจันทบูรเป็นมณฑลจันทบูร เป็นที่ตั้งอำเภอท่าหลวง และบริเวณนี้เป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์ (ภาสกร คำภูแสน, 2552:58) เป็นสถานที่ทำงานของรัฐและศาล ดังจะเห็นได้จากการมีด่านเก็บภาษีและจวนข้าหลวงจังหวัด เช่น บ้านหลวงราชไมตรี บ้านหลวงประกอบนิติสาร และบ้านพระยาวิเชียรดิ เป็นต้น จากการที่ชุมชนแห่งนี้เป็นย่านการค้าจึงดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินเป็นจำนวนมาก ทั้งไทย จีน ญวน จึงเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นชัดเจนจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ศาสนสถานที่มีทั้งศาลเจ้า วัดญวน วัดไทยและโบสถ์คาทอลิก ที่มีอยู่ภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง ส่งผลให้อาคารบ้านเรือนภายในชุมชน มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ (กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา, 2558:60)

ย่านชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ราบลุ่มริมน้ำ อยู่ตรงบริเวณคู้่น้ำด้านใน ชายฝั่งมีความลาดชันและสูงจากระดับน้ำปกติประมาณ 2-3 เมตร สถาปัตยกรรมได้มีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนและเชื่อมกันน้ำเซาะเกือบทั้งหมด (ภาสกร คำภูแสน, 2552:47) ลักษณะอาคารพักอาศัยมีการใช้งานแบบผสมผสานกึ่งพาณิชย์ ยาวตลอดสองฝั่งถนนสุขาภิบาล มีทั้งอาคารแบบไม้แบบผสม และแบบตึกปูน ซึ่งจากลักษณะภายนอกยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมทั้งของแบบไทย จีน ฝรั่งเศส และแบบผสมผสานในการปั้นลวดลายบัวประตูหน้าต่างในแบบฝรั่งเศสหรือการแกะสลักไม้ฉลุลวดลายระบายชายคา โดยเฉพาะการฉลุลวดลายชนมรูปแบบเรือนขนมปังขิงด้วย เพราะได้รับอิทธิพลมาจากการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ลักษณะการฉลุของช่างชาวจันทบุรีมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการจำหลักฉลุช่องลมเป็นภาพจำหลักนูนรูปหัวพญาคชสอดแทรกอยู่ตามกิ่งเครือเถาหรือความคมเฉียบของลายที่แผ่ไปด้วยความอ่อนช้อยของลายจำหลัก (ภาสกร คำภูแสน, 2552:50)

ภาพที่ 4.2 ชุมชนริมน้ำจันทบูร (<http://www.traave.com>)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์

หลังจากที่เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ. 2533 บ้านเรือนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ชาวชุมชนบางส่วนจึงย้ายออกไปทำมาหากินในพื้นที่ถัดออกมา ชุมชนริมน้ำจันทบูรจึงเริ่มซบเซาและเปลี่ยนแปลงบทบาทจากย่านการค้าไปเป็นที่อยู่อาศัยเป็นหลัก จากการสำรวจด้านประชากรเมื่อปี พ.ศ. 2552 พบว่า มีผู้ที่อยู่อาศัยประมาณ 50% เป็นเจ้าของอาคารและอีกประมาณ 50% เป็นผู้เช่า โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนอาคารบางหลังที่ไม่มีคนพักอาศัยก็ถูกปิดทิ้งร้างไว้ แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ยังคงหลงเหลือสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2552-2554 จึงได้รับการฟื้นฟูชุมชนด้วยความร่วมมือจากชุมชน สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรีและสถาบันอาศรมศิลป์ จึงเกิดกลุ่มอาสาสมัครในนาม “ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร” ทำกิจกรรมชุมชนภายใต้วิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมนำการค้า” มีการศึกษาอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ซึ่งมีจำนวน 46 หลัง นำมาสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างเป็นรูปธรรมคือ การปรับปรุงบ้านเลขที่ 69 ให้เป็นบ้านเรียนรู้ชุมชนที่มีการจัดแสดงเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของชาวชุมชน ทำให้ชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จัก มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมในปริมาณที่เพิ่มขึ้น (กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา, 2558:61) การจัดทำแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำจันทบูรด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้น โดยมีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของหน่วยงานในท้องถิ่น และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน (กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา, 2558:63)

ชุมชนได้มีแนวทางการออกแบบผังการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและมาตรการกำกับผัง ซึ่งเกิดจากมติยอมรับร่วมกัน แม้จะยังไม่เกิดการนำไปปฏิบัติใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยชุมชน แต่ก็ยังเป็นแนวโน้มที่ดีที่ทางชุมชนและเทศบาลได้ให้ความสนใจ รวมถึงเห็นความจำเป็นของแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม แต่จำเป็นจะต้องอาศัยการดำเนินงานในระยะยาว เพื่อผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป (กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา, 2558:80) อีกประการหนึ่งคือการสร้างระดับการมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มเป้าหมายหลัก ตั้งแต่ระดับให้ข้อมูลและความคิดเห็นจนถึงระดับตัดสินใจเอง ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจยอมรับแนวทางดังกล่าวร่วมกัน และเกิดความเปลี่ยนแปลงกับชุมชน นั่นคือ การที่ตัวแทนชุมชนได้ออกสื่อเคเบิลท้องถิ่นเพื่อแสดงจุดยืนของชุมชน และมีคนในชุมชนที่ทำการปรับปรุงหน้าตาอาคารให้เป็นไปตามแนวทางออกแบบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการดังกล่าว มีผลที่ช่วยสร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนแก่คนในชุมชนมากขึ้น

โดยปัจจัยที่ยกระดับการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยแรกได้แก่ สถาปนิก ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอข้อมูลที่จำเป็น เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับชุมชนในการแสดงความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้ จนนำไปสู่การร่วมคิดและร่วมตัดสินใจ ส่วนปัจจัยที่สอง ได้แก่ การสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีการที่สร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิดการร่วมหา

เอกสารอ้างอิง: กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา (2558) วัฒนธรรมนำการค้า: การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งและเผยแพร่. หน้า 61-80.
แม้ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนเองในเวทีสาธารณะ ส่วนอุปสรรคที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วม คือ ความขัดแย้งของคนในชุมชนที่ยังคงมีอยู่ ทำให้ไม่สามารถเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันในเวทีสาธารณะจากคนทุกกลุ่มในชุมชนได้ รวมถึงกลุ่มผู้เช่าซึ่งมีจำนวนเกือบและกลุ่มเจ้าของพื้นที่ที่อาศัยอยู่ภายนอกชุมชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ จึงมักไม่มาร่วมกิจกรรม (กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุจฉายา, 2558:81)

4.3 ชุมชนตลาดเมืองเชียงคาน

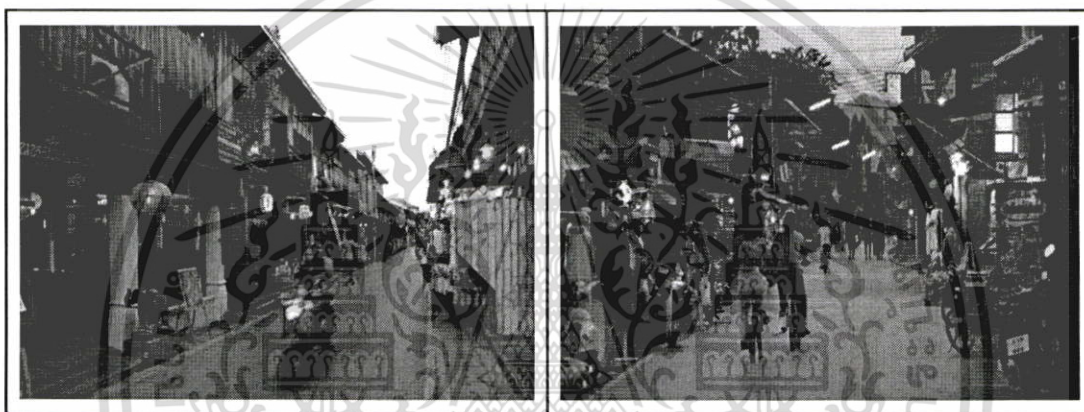
“ชุมชนตลาดเมืองเชียงคาน” หรือ “ชุมชนเชียงคาน” เป็นชุมชนที่ครอบครองมรดกทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า จากเอกลักษณ์เฉพาะของความเป็นย่านการค้าเก่า (ตลาดบก) ที่ยังคงหลงเหลือกลุ่มอาคารบ้านไม้เก่าจำนวนมากและเป็นกลุ่มก้อนที่สุดแห่งหนึ่ง (สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง, 2557:31) เชียงคาน เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของย่านชุมชนเก่า ได้แก่ บ้านไม้เรือนแถวเก่า ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมมาช้านาน อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น จึงเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาภายในพื้นที่ (มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง และปนายุ ไซรัตน์นา นนท์, 2558) เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยว เชียงคานมากที่สุดหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลักของเชียงคาน เอกลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชนนั่นก็คือสภาพบ้านเรือนที่ยังคงความเป็นบ้านไม้สมัยเก่า ซึ่งทางเทศบาลตำบลเชียงคานต้องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณถนนสายนี้ไว้ให้เป็นบ้านไม้ทั้งหมด เพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเชียงคาน (อัญญารัตน์ ธีราวรรณ และมริวรรณ ผิวนิม, 2557)

4.3.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

พ.ศ. 1400 เมืองเชียงคานเดิมอยู่บนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เยื้องที่ว่าการอำเภอเชียงคานไปทางใต้เล็กน้อยคือที่ตั้งบ้านผาหัด (เมืองसानะคาม) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ซิโนรส, 2553:35) ต่อมาในปี พ.ศ. 2436 ไทยจำเป็นต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสไปทั้งหมด จึงมีผู้อพยพมายังเมืองเชียงคานที่ตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงซึ่งเยื้องกับเมืองเดิมไปทางทิศเหนือเล็กน้อย (เมืองใหม่เชียงคานหรือเมืองसानะคาม) (ชุตินา สุระเชษฐพงษ์, 2554:81) อ้างถึงในกรมโยธาธิการและผังเมือง, 2548) เชียงคานในอดีตเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าระหว่างคนไทยในเชียงคานและลาวที่มีความรุ่งเรืองมาก จนเรียกได้ว่าคนเชียงคานเป็นพ่อค้านักธุรกิจที่มีฐานะดี อีกทั้งอยู่ในที่ราบลุ่มทำการเกษตรได้ ทำให้อาชีพเกษตรกรรมเข้ามาแทนที่การค้าในครั้งนั้น มีการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่อาศัยในรูปแบบการกระจายตัวและขยายตัวไปตามแนวยาวเลียบชายฝั่งแม่น้ำโขงไปทางด้านทิศตะวันออกถึงตะวันตก จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางการขยายตัว อันเป็นผลมาจากการตัดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 201 เลย - เชียงคาน และ 211 เชียงคาน - ปากชม ซึ่ง

เอกสารเป็นถนนสายหลักในการติดต่อกับอำเภอโดยรอบ (ชุตินา สุระเชษฐพงษ์, 2554:82) โดยใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคานเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเนินสูงเป็นที่ดอนริมฝั่งโขงที่น้ำท่วมไม่ถึง เมืองมีการขยายตัวออกไปตามถนนสายหลัก มีชอยย่อยๆจำนวนมาก มีวัดเป็นศูนย์รวมแทรกอยู่ตามชุมชน ในเขตชุมชนเดิมขนาดอาคารจะมีขนาดเล็กเกาะกลุ่มกันอย่างหนาแน่น ลักษณะสถาปัตยกรรมในพื้นที่ยังคงร่องรอยและหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากจำนวนและความเก่าแก่ของอาคารซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60-100 ปีโดยประมาณ ส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้ มีรูปแบบที่หลากหลายตามประโยชน์ใช้สอยและฝีมือเชิงช่าง ควบคู่ค่าแก่การอนุรักษ์ พื้นที่บริเวณหน้าอาคารย่านการค้าส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นที่ทางกิจกรรมของชุมชน โดยใช้เป็นที่พักผ่อนในตอนบ่ายหรือทำกิจกรรมการค้าขายชั่วคราว เช่น หาบเร่ แผงลอย วัดถือเป็นส่วนสำคัญเพราะคนเชียงคานยังมีวิถีชีวิตที่ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมทางศาสนา (ชินโรส พันทวี, 2553:38)

ภาพที่ 4.3 ตลาดเชียงคาน (<https://www.sadoodta.com>)

4.3.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์

กระบวนการอนุรักษ์ เริ่มจากการกรมโยธาธิการและผังเมือง เลือกพื้นที่เชียงคานในการจัดทำ “ผังพัฒนาเมือง (Development Plan)” เพื่อเป็นการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง ซึ่งการจัดทำผังพัฒนาเมืองเป็นงานบูรณาการภารกิจของกรมโยธาธิการและผังเมือง โดยการส่งไม้ต่อจากภารกิจกรมโยธาธิการและผังเมือง นั้นคือร่างผังชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคานที่จัดทำในปีงบประมาณ 2552 (สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง, 2557:31)

เพื่อให้การผังเมืองได้รับการนำไปปฏิบัติและเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม กรมโยธาธิการและผังเมืองเสนอแนะให้มีการกำหนดย่านการใช้ที่ดินที่ชัดเจน (Zoning) และใช้มาตรการในการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารด้วยข้อบัญญัติท้องถิ่น (Local Ordinance) ควบคู่กับสร้างมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจ ด้วยโครงการต่างๆ (Projects) รวมถึงการวางแผนพัฒนาเมืองและการจัดให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในหลายระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูล ข่าวสาร (Inform) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) การให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการปฏิบัติการ (Involve) (สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง, 2557:31) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่แสดง

ให้เห็นถึงความพยายามในการปรับปรุงกระบวนการจัดทำโครงการพัฒนาเมือง ที่เน้นการดำเนินไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โครงการด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาและดำรงรักษาเมือง รวมทั้งการสร้างควมตระหนักถึงความจำเป็นในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น บนเงื่อนไขของระยะเวลาที่ต้องรวดเร็วเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่าง ยั่งยืนท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่เข้าสู่พื้นที่เชิงนิเวศ (สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง, 2557:31)

4.4 ชุมชนคลองแดน

ชุมชนคลองแดนตั้งอยู่ในตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยมีคลองเล็กๆ เป็นเขตแดนธรรมชาติกั้นระหว่าง 2 จังหวัดคือสงขลากับนครศรีธรรมราช (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2558) ซึ่งมีลำคลองคือ คลองแดนระโนด คลองชะอวดและคลองปากพนัง จึงได้รับการขนานนามว่าพื้นที่แห่ง “3 คลอง 2 เมือง” (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) ในปี พ.ศ. 2555 ได้รับการประเมินจากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามตัวชี้วัด (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) นอกจากมีตลาดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจับจ่ายสินค้าและชมบรรยากาศของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมแล้ว ที่นี่ยังเปิดบ้านให้เป็นที่พักโฮมสเตย์อีกด้วย

4.4.1 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

การตั้งถิ่นฐานในอดีต เริ่มต้นจากการย้ายถิ่นฐานของพ่อค้าและประชาชนเพื่อมาประกอบกิจการค้าขายบริเวณคั้งน้ำซึ่งเป็นเสมือนทางแยกของเส้นทางคมนาคมทางน้ำระหว่างพื้นที่ทะเลสาบกับทะเลหลวง (อ่าวไทย) ประมาณ 2406 พบว่ามีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นบริเวณ 3 แยกแนวบรรจบของคลองแดนระโนด คลองชะอวดและคลองปากพนัง (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2558) ในอดีตชุมชนแถบนี้มีความเจริญอย่างมากเป็นตลาดการค้า มีกิจการทั้งร้านทอง ร้านถ่ายรูป โรงสี ฯลฯ (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) ชุมชนคลองแดนสามารถเชื่อมต่อกับชุมชนอื่นจึงทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า โดยมีหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศที่แสดงถึงความเจริญย่านคลองแดน

ในปี พ.ศ. 2517 พบว่ามีการตั้งถิ่นฐานร้านเรือนอย่างหนาแน่นตลอดริมคลองคลองแดน คลองระโนด คลองชะอวด และคลองปากพนัง (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2558) ในอดีตคลองสายนี้เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำที่ได้รับความนิยมสูงสุดในลุ่มทะเลสาบสงขลา เพราะคนในแถบนี้ทั้งสงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง ล้วนใช้คลองสายนี้ เพื่อการเดินทาง และติดต่อค้าขายระหว่างกัน (สาลินี ทิพย์เพ็ง, 2558:2) ชาวบ้านได้ให้ข้อมูลว่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เรือทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาสำรวจชุมชนคลองแดนเพื่อจะตั้งเป็นจุดพักเรือ แต่เนื่องจากน้ำตื้นเกินกว่าเรือใหญ่จะเข้ามาเทียบท่าได้ และลำคลองแคบทหารญี่ปุ่นก็เลยออกไป ส่วนในชุมชนบริเวณริมน้ำสมัยก่อนเป็นตลาด มีร้านขายของมากมาย เช่น ร้านกาแฟ ร้านทอง ร้านเย็บผ้าร้านขายยา ร้านก๊วยเตี๋ยว ฯลฯ รอบนอกเป็นห้องแถวให้เช่า (ทัศนียา คัญทุษา, 2558:17) แต่เมื่อมีการสร้างทางหลวงสาย 408 ทำให้ความสำคัญของชุมชนนี้ตลอดจนเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่มีอยู่เริ่มน้อยลง มีการรื้อถอนบ้านพักอาศัยและการอพยพย้ายถิ่น

เอกสารอ้างอิงในชุมชนนี้ส่งเพื่อไปตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพยังพื้นที่อื่นที่สามารถเดินทางสะดวกสบายด้วยรถไถไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รถยนต์ทำให้ชุมชนชบเซา (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) คลองแดนถูกลดความสำคัญลงเรื่อย กลายเป็นชุมชนริมคลองขนาดเล็ก ที่ไร้ชีวิตชีวา (สาลินี ทิพย์เพ็ญ, 2558:2) จนกระทั่งต่อมาได้มีการ อนุรักษ์ฟื้นฟูกลับมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างในปัจจุบัน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนคลองแดน ชุมชนคลองแดนมีพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมี แม่น้ำ (สาลินี ทิพย์เพ็ญ, 2558:2) ลำคลองเป็นสายหลักในการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบ อาชีพ มีวัดเชื่อมกับชุมชน ฝั่งวัดขึ้นอยู่กับ จ.นครศรีธรรมราช ฝั่งชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ จ.สงขลา (ชา นนท์ วิสุทธิชานนท์ และคณะ, 2557:174) ทั้งสองฝั่งถูกเชื่อมด้วยสะพานไม้ ตลาดคลองแดนเต็มไปด้วย เรือยนต์ไม้อายุตั้งแต่ 50-100 ปี มุงด้วยกระเบื้องดินเผาแผ่นบางจากเกาะยอ (สาลินี ทิพย์เพ็ญ, 2558:2) นอกจากนี้ยังมีศาลาคร่อมสะพานไม้ข้ามคลอง เส้นทางหลักเข้าสู่วัดคลองแดนที่ทางวัดจงใจ เก็บสะพานเก่าไว้แทนการสร้างสะพานใหม่ให้รถยนต์วิ่งข้ามได้ และเรือยนต์ไม้พื้นถิ่นตามแบบฉบับของ เรือยนต์ปากซัด (สาลินี ทิพย์เพ็ญ, 2558:2) สภาพบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 5 หมู่บ้านคือ บ้านปากกระวะ บ้านท่าเขิน บ้านแค บ้านคลองแดน บ้านบางหรอด บ้านตีนนอ โดยวิถีชีวิต มีความหลากหลายประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเลี้ยงสัตว์ ประมง ค้าขาย (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2558) สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตมีลักษณะแบบสังคมเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใน รูปแบบของวัฒนธรรมชุมชน ชนบธรรมนิยมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (ชานนท์ วิ สุทธิชานนท์, 2558)

ภาพที่ 4.4 ชุมชนคลองแดน (<http://www.amazingthaitour.com>)

4.4.2 ภาพรวมกระบวนการอนุรักษ์

เมื่อปี พ.ศ. 2549 เจ้าอาวาสวัดคลองแดนต้องการผู้มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมให้ ช่วยในการออกแบบสร้างกุฏิวัด เลยได้ไปหาผู้ที่มีความรู้ด้านสถาปัตยกรรม ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลศรีวิชัย ดร.จเร สุวรรณชาติ จากการลงพื้นที่ครั้งนั้นทำให้นักวิชาการได้เห็นสภาพบ้านเรือน เก่ากำลังถูกรื้อถอนเนื่องมาจากความชบเซาจากการย้ายออกของคนในชุมชนเพื่อหาที่ค้าขายใหม่และ อาคารบ้านเรือนที่ไม่เหมาะกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2550 นักวิจัยจากมหาวิทยาลัย ดังกล่าวได้ดำเนินโครงการวิจัยชุดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท (ทัศนียา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คัญทะชา, 2558:30) กลุ่มผู้ทำการสำรวจและนักวิชาการได้สัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวชุมชนและเกิดความคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ชุมชนมีความเจริญมีชีวิตชีวาดังในอดีต จึงได้ประสานงานไปยังการเคหะแห่งชาติเพื่อขอสนับสนุนในการจัดทำโครงการฟื้นฟูและจัดตั้งเป็นโฮมสเตย์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งได้มีการพัฒนาตลาด (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) ได้มีการจัดตั้งโครงการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธคลองแดน โดยย้อนอดีตอันรุ่งเรืองของคลองแดนว่า เปรียบเสมือนศูนย์กลางทำน้ำ หรือคลอง 3 แห่ง ที่เชื่อมการจราจรทางน้ำถึง 3 จังหวัด คือ สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุงทำให้ชุมชนแห่งนี้เปรียบเสมือนทำเลทองหรือชุมทางการค้าขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สาลินี ทิพย์เพ็ง, 2558:2)

ความสำเร็จของกระบวนการอนุรักษ์ ปัจจุบันตลาดน้ำคลองแดนอาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาและเป็นแบบอย่างที่ดีของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (มนตรี เกิดมีมูล, 2560:149) ชุมชนคลองแดนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตลาดน้ำ เพื่อให้ชุมชนได้ค้าขายและสร้างกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยทำเป็นตลาดน้ำย้อนยุค สำหรับตลาดน้ำย้อนยุคดังกล่าวถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งช้อปปิ้งที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของสองจังหวัดคือ นครศรีธรรมราชและสงขลา (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์ และคณะ, 2557:175)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

ข้อค้นพบ

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอรายละเอียดของข้อค้นพบ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลซึ่งมาจากจากแต่ละชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ชุมชนละ 1 คน โดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์ หรือ Key man ของชุมชนนั้นๆ โดยนำเสนอตามกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นกลุ่มวิธีการในการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม

5.1 ตลาด 100 ปี สามชุก

รายละเอียดของวิธีการและกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนตลาด 100 ปีสามชุกในส่วนนี้นั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โดยบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่เกิด ฟานัก และมีที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนสามชุก เพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 60-70 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพค้าขายสินค้าและทำธุรกิจโรงแรมที่พักแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงปัจจุบันยังเป็นหนึ่งในคณะกรรมการชุมชนสามชุก

5.1.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ตลาดสามชุกอยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลตำบลสามชุก ซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองที่คอยบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น ดังนั้นเทศบาลตำบลสามชุกจึงเข้ามาดูแลทางการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งในกรณีของชุมชนสามชุกนั้นมีหน้าที่หลักๆได้แก่ การดูแลเรื่องความสะอาดเรียบร้อยและสภาพแวดล้อมของชุมชน การซ่อมหีไฟ และการออกใบอนุญาตก่อสร้างและปรับปรุงอาคารภายในสามชุก แต่ทว่าในระดับของรัฐบาลกลางไม่พบว่ามีหน่วยงานทางด้านอนุรักษ์ที่เฉพาะเจาะจงมาดูแลด้านการอนุรักษ์

ประกอบกับมีกลุ่มนักวิชาการทางการอนุรักษ์ชุมชนจากสถาบันการศึกษาต่างๆในระดับมหาวิทยาลัย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน โดยมีบทบาทในการให้คำแนะนำและผลักดันให้เกิดกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การพูดคุยเสวนาในระดับชุมชน การประชุมเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนรวมถึงการวางแผนการพัฒนาชุมชน การกำหนดมาตรการในการควบคุมรูปร่างหน้าตาของอาคารในชุมชนสามชุก และการวางโครงสร้างรวมถึงระบบในการบริหารจัดการภายในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง

อีกประการหนึ่ง เนื่องจากตลาดสามชุกหลังจากได้ทำกระบวนการอนุรักษ์มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็เกิดการผลักดันจากกลุ่มนักวิชาการทางการอนุรักษ์ชุมชนจนได้รางวัลจากองค์การ UNESCO จึงทำให้มีชื่อเสียงในวงกว้างและทำให้มีหน่วยงานอื่นๆเข้ามาให้การสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนของสามชุกในเวลาต่อมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

ได้มี “มูลนิธิชุมชนไทย” ซึ่งเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หรือ NGO เข้ามาดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่ เป็นในลักษณะของพี่เลี้ยงที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการและช่วยกระตุ้นการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงทางกายภาพ ทางสังคม และทางการบริหารจัดการจากหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเริ่มต้นโดยการยกให้ชุมชนสามชุกเป็น 1 ใน 12 เมืองนำร่องโครงการเมืองน่าอยู่ของมูลนิธิชุมชนไทยในปี พ.ศ.2546-2549 โดยมีข้อแม้ว่าชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวด้วย โดยการทำกิจกรรมของมูลนิธิชุมชนไทยเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และเน้นเรื่องที่ทำให้คนที่เข้ามาร่วมในกระบวนการมาด้วยความสมัครใจ จึงเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ค่อนข้างช้า

5.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

ในช่วงแรกของกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนที่ถูกผลักดันและสนับสนุนโดยกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆและจากมูลนิธิชุมชนไทย ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก เนื่องจากความเข้าใจและการเห็นความสำคัญของกระบวนการดังกล่าวที่ไม่ตรงกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานดังกล่าว โดยทั้งกลุ่มนักวิชาการและมูลนิธิชุมชนไทยนั้นมุ่งเป้าหมายไปที่การพัฒนาการของกระบวนการและการเรียนรู้ของคนที่มาเข้าร่วมในกระบวนการเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและเน้นเรื่องความสมัครใจ ซึ่งขัดแย้งกับภูมิหลังของคนสามชุกซึ่งทำการค้าขายที่อยากให้ได้ข้อสรุปและผลสัมฤทธิ์ที่รวดเร็ว ดังนั้นหลายครั้งกระบวนการต่างๆ เช่น การเสวนากลุ่มหรือการประชุมระดับชุมชนที่ต้องใช้เวลานานและหาข้อสรุปได้ยากหรือไม่ได้เลย รวมถึงหลายครั้งเกิดความเห็นไม่ตรงกันระหว่างคนในชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนสามชุกเข้ามาร่วมในกระบวนการค่อนข้างน้อยในช่วงแรก

แต่เมื่อกลุ่มนักวิชาการและมูลนิธิดังกล่าวได้ทำกระบวนการต่างๆอย่างตั้งใจ ได้ใช้เวลาอยู่กับกระบวนการอนุรักษ์ของชุมชนสามชุกอย่างยาวนานเป็นเวลา 2-3 ปี รวมถึงการพยายามที่จะค่อยๆอธิบายแนวคิดรวมถึงหลักคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องให้กับคนในชุมชนอย่างจริงจัง คนในชุมชนสามชุกจึงเข้ามาร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆจนมีจำนวนที่มากจนเรียกได้ว่าคนในชุมชนประมาณร้อยละ 80 ของคนทั้งหมดในชุมชนนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน

โดยประชาชนในพื้นที่ชุมชนสามชุกได้มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน จนไปสู่ผลผลิตสุดท้ายซึ่งได้แก่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชน การวางแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนสามชุก และการร่างมาตรการในการควบคุมรูปร่างหน้าตาของอาคารในตลาดสามชุกเพื่อรักษาลักษณะเด่นที่มีคุณค่าทางความงาม เพื่อนำเสนอต่อเทศบาลตำบลสามชุก รวมถึงการกำหนดมาตรการต่างๆที่ไม่ใช่กฎหมายเพื่อสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์และการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ท่องเที่ยวของชุมชนสามชุก เช่น การรณรงค์และขอแนะนำในการดูแลให้หน้าบ้านหรือหน้าร้านตนเองสวยงามน่ามอง เป็นต้น

ซึ่งในท้ายที่สุด ชุมชนสามชุกมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อดูแลและจัดการทางด้านกายภาพของชุมชน แต่ทว่าไม่ได้มีอำนาจทางกฎหมาย โดยมีที่มาจากการประชุมคนในชุมชนในการคัดเลือกหรือเชื้อเชิญเพื่อลงมติว่าใครจะเป็นคณะกรรมการชุมชนสามชุก มาตรการที่ออกมาจากคณะกรรมการชุมชนจึงเป็นลักษณะการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนซึ่งคณะกรรมการชุดดังกล่าวทั้งหมดเป็นคนที่มิถุนีลำนานาในสามชุกมานานจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ประกอบกับเทศบาลตำบลสามชุกได้เข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องการดูแลสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ ภายในชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการชุมชนสามชุกจะมีการจัดการประชุมคนในชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงาน มีการจัดสร้างพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมของชุมชนซึ่งก็คือลานโพ มีการดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยงานชุมชน และมีการดึงประชาชนและนักวิชาการเข้ามาร่วมในการจัดการต่างๆ ของชุมชน อนึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า คนในสามชุกทั้งหมดมีเพียงประมาณร้อยละ 20 ที่เป็นคนภายนอกทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ในการดำเนินการต่างๆ ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

5.1.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

พบว่า มีเทศบัญญัติซึ่งออกโดยเทศบาลตำบลสามชุก ที่ว่าด้วยการควบคุมกายภาพของอาคารภายในเขตตลาดสามชุกในเรื่องของรูปร่างหน้าตาอาคารในประเด็นของรูปแบบและลวดลายของประตูหน้าต่างไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของสามชุกเท่านั้น โดยไม่ได้ครอบคลุมในเรื่องการใช้งานอาคาร โดยการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะของอาคารต้องมีการแจ้งต่อเทศบาลตำบลสามชุก แต่ในปัจจุบันยังไม่ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับแผนการพัฒนาพื้นที่แต่อย่างใด อีกทั้งสามชุกยังไม่มีมีการดำเนินการเพื่อออกผังเฉพาะพื้นที่ จึงไม่มีการดำเนินการทางด้านผังเมืองเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ ส่วนมาตรการในเรื่องการกำหนดวัสดุ การกำหนดประเภทอาคาร การปรับเปลี่ยนการใช้งานอาคาร หรืออำนาจในการยกเลิกหรือย้ายการก่อสร้างนั้นยังไม่มีมีการออกกฎหมายมาควบคุม

5.1.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

คณะกรรมการชุมชนสามชุกได้กำหนดมาตรการหลายอย่างเพื่อสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวของชุมชนสามชุก ได้แก่ การรณรงค์และขอแนะนำในการดูแลให้หน้าบ้านหรือหน้าร้านตนเองสวยงามน่ามอง การดูแลให้ทุกบ้านเก็บและกำจัดขยะอย่างถูกวิธี และการขอความร่วมมือให้คนในชุมชนไม่ทำกิจกรรมที่เป็นผลเสียกับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การกินเหล้าสุบบุหรี่ในที่สาธารณะ เป็นต้น โดยมีมาตรการข้างต้นเป็นลักษณะการแนะนำและขอความร่วมมือ ซึ่งถ้าบุคคลใดหรือบ้านใดในชุมชนไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ได้มีบทลงโทษทางกฎหมาย แต่จะเป็นการลงโทษทางสังคมแทน ตัวอย่างเช่น คนอื่นๆ ที่เห็นด้วยและให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการชุมชนก็จะตีตัวออกเอกสารเป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการแข่งขันเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาดเห็นาไปเซประเษนด้านกรค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห่างไม่คบหากับบุคคลหรือบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันก็ปรากฏว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือกับมาตรการต่างๆของทางคณะกรรมการชุมชนเป็นอย่างดี

รวมถึงในสามชุกมีการจัดทำเสียงตามสายที่คอยประกาศข้อมูลต่างๆให้กับคนในชุมชนอย่างใกล้ชิดและทั่วถึงภายในชุมชน เช่น ถ้าพบว่าบ้านไหนมีการตั้งวัสดุออกมากีดขวางทางสาธารณะ ก็จะมีการประกาศขอความร่วมมือให้จัดเก็บเพื่อเกิดความเรียบร้อยต่อนักท่องเที่ยว โดยการประกาศเสียงตามสายที่เป็นทางการได้ยินทั่วกันคนมักจะให้ความร่วมมือในที่สุด

5.1.6 มาตรการทางภาษี

ในปัจจุบันตามข้อกำหนดทางด้านภาษีของประเทศไทย เทศบาลตำบลยังไม่มีอำนาจในการกำหนดภาษีของพื้นที่ตัวเองดังนั้นจึงไม่มีมาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่สามชุก

5.1.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

ชาวชุมชนสามชุกส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้เพื่อใช้การหาเลี้ยงชีพโดยไม่ต้องย้ายออกไปจากพื้นที่เพื่อหางานอื่นทำ และดูแลรักษาอาคารและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าของชุมชน ซึ่งจุดเด่นของสามชุกคือมีถนนสายหลักผ่านเข้าสู่ชุมชน ทำให้มีคนภายนอกแวะเวียนเข้ามาและเห็นคุณค่าของอาคารในชุมชนสามชุก เมื่อมีคนภายนอกเข้ามาเที่ยวชม ชาวสามชุกจึงปรับให้ชุมชนมีสินค้าเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น ประกอบกับการช่วยประชาสัมพันธ์จากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ในพื้นที่จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น มีการริเริ่มนำสินค้าใหม่ๆมาขายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีการปรับภูมิทัศน์ รวมถึงการทำความสะอาดบริเวณชุมชน มีการดัดแปลงอาคารให้รองรับกับการท่องเที่ยว เช่น เป็นร้านอาหาร หรือ โรงแรม มีการรณรงค์ให้ตกแต่งอาคารและบริเวณโดยรอบให้เป็นไปตามเทศกาลต่างๆ และยังมีองค์กรเอกชนและกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เข้ามาเพื่อร่วมกับชุมชนในการกระตุ้นและผลักดันให้ชุมชนทำการวางแผนการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต โดยไม่รอนโยบายจากภาครัฐ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวนี้ได้ผลเป็นอย่างดีและเป็นรูปธรรม

ทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นก็เป็นจุดหนึ่งที่ดึงดูดให้คนมาเที่ยว ตัวอย่างเช่นบรรยากาศของการใช้ชีวิตแบบย่านตลาดริมแม่น้ำ หรือการไหว้เจ้าแบบชาวเงิน ซึ่งยังคงรักษาไว้ได้เนื่องจากคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในชุมชนสามชุกก็ยังคงเป็นคนดั้งเดิมที่เกิดและโตในพื้นที่และไม่ได้ย้ายออกไป เพราะอย่างยิ่งสามารถหาเลี้ยงชีพอยู่ในชุมชนสามชุกด้วยการประกอบการด้านการท่องเที่ยวได้ จึงยังสามารถสืบทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมมาสู่ในปัจจุบันได้

5.1.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ในกรณีของการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก่าพบว่าภาครัฐยังไม่มีมาตรการหรือระบบของการช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณและเงินทุน (Subsidy) ดังกล่าวโดยตรง แต่ภาครัฐได้สนับสนุนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งวนเวียนสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

งบประมาณในด้านอื่นแทน ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น การระบายน้ำ การจัดการขยะ หรือ การป้องกันอัคคีภัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้า

5.2 ชุมชนริมน้ำจันทบูร

รายละเอียดของวิธีการและกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำจันทบูรในส่วนนี้นั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โดยบุคคลนี้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ทำงานด้านนี้มาเกือบ 10 ปี และยังเป็นอาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพศชาย อายุอยู่ในช่วง 30-40 ปี

5.2.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ชุมชนริมน้ำจันทบูรอยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองที่คอยบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีหน้าที่ในการดูแลทางด้านการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวซึ่งถูกริเริ่มขึ้นมาในพื้นที่ด้วย ซึ่งในกรณีของชุมชนจันทบูรนั้นทางเทศบาลได้สนับสนุนงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการดูแลเรื่องความสะอาดเรียบร้อยและสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมถึงสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้การจัดการกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชน แต่ทว่าในระดับของรัฐบาลกลางไม่พบว่ามีหน่วยงานทางด้านอนุรักษ์ที่เฉพาะเจาะจงมาดูแลด้านการอนุรักษ์

ประกอบกับในช่วงเริ่มต้นของกระบวนการอนุรักษ์ มีกลุ่มนักวิชาการทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนจากสถาบันอาศรมศิลป์โดยร่วมกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน โดยมีบทบาทในการให้คำแนะนำและผลักดันให้เกิดกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การพูดคุยเสวนาในระดับชุมชน การประชุมเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนรวมถึงการวางแผนการพัฒนาชุมชน การกำหนดมาตรการในการควบคุมรูปร่างหน้าตาของอาคารในชุมชนสามชุก และการวางโครงสร้างรวมถึงระบบในการบริหารจัดการภายในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง

5.2.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

มีการจัดตั้งในหน่วยงานในรูปแบบบริษัทของชุมชน หรือ Community Enterprise เพื่อจุดประสงค์ในการดำเนินงานบริหารจัดการอาคารเก่าที่ถูกนำมาดัดแปลงการใช้งาน (Adaptive Reuse) เพื่อหารายได้การท่องเที่ยวแล้วนำเงินที่ได้มาสนับสนุนการดูแลซ่อมแซมอาคารและกลายเป็นอาชีพหรือกิจการของเจ้าของอาคารเก่าดังกล่าว เพื่อเพิ่มช่องทางในการทำอาชีพและลดโอกาสที่คนในชุมชนจะย้ายออกไปเพื่อไปทำงานในพื้นที่อื่น โดยเกิดจากการรวมกลุ่มกันและบริหารงานด้วยคนในชุมชนเอง ด้วยการผลักดันและสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันอาศรมศิลป์ เพื่อดำเนินการดัดแปลงอาคารเก่าคือ “บ้านหลวงราชไมตรี” เพื่อดำเนินธุรกิจโรงแรมที่พัก และขายहु่นให้แก่คนในชุมชนด้วยกัน ซึ่งหวังผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน่วยงานของชุมชนที่ให้ประโยชน์กับตัวชุมชนเอง และหวังให้เกิดความยั่งยืนของตัวบริษัทดังกล่าว

แม้ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยการดำเนินงานของโรงแรม “บ้านหลวงราชไมตรี” จนถึงปัจจุบันนี้ยังสามารถสร้างผลประกอบการพอที่จะตอบแทนเจ้าของและผู้ถือหุ้นได้ โดยอาจมีปัญหาบ้างในด้านการบริหารจัดการทางด้านธุรกิจการเงิน เนื่องจากเป็นสิ่งที่เจ้าของอาคารดังกล่าวไม่เคยทำมาก่อน แต่ทว่าการริเริ่มของ “บ้านหลวงราชไมตรี” ก็ทำให้เจ้าของอาคารคนอื่นๆ ในชุมชนจันทบูรเริ่มที่จะอยากเรียนรู้และดำเนินการตาม

5.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

กลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์ได้ให้คนในชุมชนริมน้ำจันทบูรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและวางอนาคตของพื้นที่ โดยใช้เวทีการเสวนากลุ่มเพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมพูดคุย ปรัชญาหรือ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องต่างๆจึงมาจากคนที่คนในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ คนในชุมชนจึงรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์ดังกล่าว กระบวนการจึงสามารถดำเนินต่อไปได้แม้ว่าจะไม่มีกลุ่มนักวิชาการแล้วก็ตาม

สิ่งสำคัญอันหนึ่งที่พบคือ กลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาดำเนินการสนับสนุนการอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น ไม่ลงมือทำการอนุรักษ์ในภาพใหญ่ทั้งพื้นที่เลย แต่เลือกทำกระบวนการอนุรักษ์เพียงอาคารเดียวที่มีคุณค่าและมีความโดดเด่นก่อน โดยเพื่อเป็นต้นแบบ เป็นตัวอย่าง และกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์ที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ง่ายและชัดเจน ทำให้คนในชุมชนสนใจเข้าร่วมในกระบวนการอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น จนในที่สุดคนส่วนใหญ่ในชุมชนก็สมัครใจที่จะเข้าร่วม

5.2.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

เทศบาลเมืองจันทบุรีได้มีการออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ในประเด็นของการควบคุมการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารภายในเขตชุมชนจันทบูร โดยห้ามมิให้ทำการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารเป็นอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง และมีการออกเทศบัญญัติที่ควบคุมรูปร่างหน้าตาของอาคารในเรื่องของรูปแบบและลวดลายของประตูหน้าต่าง

5.2.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

มีการกำหนดมาตรการหลายอย่างที่ได้จากการประชุมคนในชุมชนจันทบูร เพื่อสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวของชุมชนสามชุก เช่น การดูแลให้หน้าบ้านหรือหน้าร้านตนเองสวยงามน่ามอง การเก็บและกำจัดขยะอย่างถูกวิธี และการขอความร่วมมือให้คนในชุมชนไม่ทำกิจกรรมที่เป็นผลเสียกับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การกินเหล้าสุบหรี่ในที่สาธารณะ และการทำกิจการประเภทผับหรือบาร์ เป็นต้น โดยที่มาตรการข้างต้นเป็นลักษณะการแนะนำและขอความร่วมมือ ซึ่งถ้าบุคคลใดหรือบ้านใดในชุมชนไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ได้มีบทลงโทษทางกฎหมาย แต่จะเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การลงโทษทางสังคมแทน เช่น การไม่พูดคุยคบหาด้วย ซึ่งจนถึงปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือกับมาตรการต่างๆเป็นอย่างดี

5.2.6 มาตรการทางภาษี

ในปัจจุบันตามข้อกำหนดทางด้านภาษีของประเทศไทย เทศบาลตำบลยังไม่มีอำนาจในการกำหนดภาษีของพื้นที่ตัวเองดังนั้นจึงไม่มีมาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนจันทบูร

5.2.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

ชุมชนจันทบูรนำกิจกรรมการท่องเที่ยวมาใช้เพื่อหารายได้ในการหาเลี้ยงชีพโดยไม่ต้องย้ายออกไปจากพื้นที่เพื่อหางานอื่นทำ และใช้เพื่อดูแลรักษาอาคารและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าของชุมชน โดยจุดเด่นของชุมชนจันทบูรคือการนำอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีความโดดเด่นของตัวสถาปัตยกรรมมาทำเป็นโรงแรมที่พักหรือร้านอาหารที่มีบรรยากาศที่ชวนให้รำลึกถึงอดีตและมีความสวยงามเหมาะที่จะถ่ายภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยม ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางโซเชียลต่างๆ จึงทำให้ในปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนจันทบูรมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี

อีกประการหนึ่งคือการที่จันทบูรมีระยะทางจากกรุงเทพฯ อยู่ในระยะที่เป็นการท่องเที่ยวแบบ One-day Trip คือสามารถเดินทางไปและกลับภายในหนึ่งวันได้ จึงเป็นสิ่งสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา

5.2.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ภาครัฐโดยเทศบาลเมืองจันทบุรี ได้สนับสนุนงบประมาณในด้านที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น การระบายน้ำ การจัดการขยะ หรือ การป้องกันอัคคีภัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้า โดยไม่พบว่ามีระบบของการสนับสนุนเงินโดยตรงในการซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคารเก่าที่มีคุณค่า

อีกประการหนึ่ง เป็นการได้รับเงินสนับสนุนทางอ้อมจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งได้นำกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำจันทบูรมาเป็นงานวิจัยที่ขอทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยนำเงินดังกล่าวมาสนับสนุนในการจัดกระบวนการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน ได้แก่ การจัดเสวนากลุ่มและการประชุมลงมติต่างๆ รวมถึงการเสนอแนะทางสถาปัตยกรรมในการซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคารเก่าที่มีคุณค่าในชุมชนจันทบูร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3 ตลาดเมืองเชียงคาน

รายละเอียดของวิธีการและกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนตลาดเมืองเชียงคานนั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โดยบุคคลนี้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ทำงานด้านนี้มาเกือบ 10 ปี และยังเป็นอาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพศชาย อายุอยู่ในช่วง 30-40 ปี

5.3.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

โดยเทศบาลตำบลเชียงคานที่เป็นหน่วยงานด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักต่อชุมชนเชียงคาน โดยในกรณีของชุมชนเชียงคานนั้น เทศบาลตำบลเชียงคานนั้น นอกจากจะดูแลทางด้านสาธารณูปโภคและการดูแลทางด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน นอกเหนือจากนั้นได้ทำการออกเทศบาลเชียงคานซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึงการวางผังหรือแผนการพัฒนาของพื้นที่ รวมถึงแผนที่เกี่ยวกับทางด้านการอนุรักษ์ ซึ่งรับไม้ต่อมาจากกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งได้เลือกพื้นที่เชียงคานในการริเริ่มจัดทำ “ผังพัฒนาเมือง (Development Plan)” เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมถึงลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวและการพัฒนาเติบโตของเมือง โดยมอบหมายให้เทศบาลตำบลเชียงคานจัดทำร่างผังชุมชน จนสามารถออกเป็นเทศบัญญัติดังกล่าวได้

รวมถึงพบว่า มีหน่วยงาน “องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)” หรือ “อพท.” ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องการให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำในการอนุรักษ์อาคารเก่าและการจัดการด้านการท่องเที่ยวอีกด้วย ประกอบกับเมื่อหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาทำกระบวนการในพื้นที่อย่างจริงจัง จึงมีกลุ่มนักวิชาการจากหลากหลายสถาบันการศึกษาเข้าร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนเชียงคานด้วย ทั้งในลักษณะของงานวิจัยและการบริการวิชาการในหลากหลายศาสตร์

5.3.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

มีความพยายามที่จะริเริ่มจัดตั้งหน่วยงานในรูปแบบบริษัทของชุมชน (Community Enterprise) ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันและบริหารงานด้วยคนในชุมชนเอง โดยการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เพื่อดำเนินการธุรกิจที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การโรงแรม ร้านอาหาร หรือการนำเที่ยว เพื่อช่วยเหลือให้คนในพื้นที่ยังสามารถทำมาหากินในชุมชนของตนได้ ไม่ออกจากพื้นที่ไป และยังสามารถช่วยกันคนในชุมชนด้วยกัน ซึ่งหวังผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน่วยงานของชุมชนที่ให้ประโยชน์กับตัวชุมชนเอง และเกิดความยั่งยืนของตัวบริษัทดังกล่าว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

กรณีของชุมชนเชียงคาน มีจุดเด่นที่การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์โดยภาครัฐ เนื่องจาก ภาครัฐได้เข้ามาทำการวางแผนและแผนการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนโดยเน้นที่การจัดให้ เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการจัดทำ โครงการเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการสร้างความตระหนัก ถึงความจำเป็นในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น บนเงื่อนไขของระยะเวลาที่ต้องรวดเร็ว เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสการพัฒนา โดยพยายามให้ประชาชนเข้าถึง การมีส่วนร่วมในหลายๆระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูล ข่าวสาร (Inform) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) จนถึงการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Involve)

ซึ่งพบว่าในกรณีนี้ ประชาชนในเชียงคานส่วนมากได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับกระบวนการ ดังกล่าว แต่อาจจะเป็นสาเหตุที่เป็นกระบวนการโดยภาครัฐ ประชาชนจึงเข้าร่วมด้วยเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ หรืออาจคิดว่าตนเองเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากกระบวนการจากภาครัฐ

5.3.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

เทศบาลตำบลเชียงคานได้มีการออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ในประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับรูปปลั๊กชนทางสถาปัตยกรรม ซึ่งได้แก่ การควบคุมการเปลี่ยนแปลงการใช้งานอาคาร โดย ห้ามมิให้ทำการเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง และการควบคุมรูปร่างหน้าตา ของอาคาร วัสดุ และรูปแบบประตุนหน้าต่าง

และนอกเหนือจากนั้นคือมีการกำหนดย่านการใช้ที่ดินที่ชัดเจน (Zoning) และใช้ มาตรการในการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารด้วยข้อบัญญัติท้องถิ่น (Local Ordinance) ควบคุมกับสร้างมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจด้วยโครงการต่างๆของภาครัฐ ซึ่งเป็น เครื่องมือทางด้าน การวางแผนเมือง (Urban Planning)

5.3.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

มีการจัดตั้งกลุ่ม “เรารักเชียงคาน” โดยก่อตั้งและมีสมาชิกซึ่งเป็นคนที่อาศัยอยู่ในตำบล เชียงคาน เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์และรวมไปถึงประสานงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ชุมชนรวมถึงการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

5.3.6 มาตรการทางภาษี

ถึงแม้ภาครัฐจะเข้ามามีส่วนในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนเชียงคานค่อนข้างมาก แต่ด้วย ข้อกำหนดทางด้านภาษีของประเทศไทย เทศบาลตำบลยังไม่มีอำนาจในการกำหนดภาษีของพื้นที่ ตัวเองดังนั้นจึงไม่มีมาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

การนำอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีความโดดเด่นของตัวสถาปัตยกรรมมาทำเป็นที่พักแรมในลักษณะของ “บ้านโฮมสเตย์” เพื่อดึงดูดให้คนมาใช้บริการ ถูกพบมากในชุมชนเชียงคาน วัตถุประสงค์เพื่อหารายได้มาใช้ในการอนุรักษ์และดูแลรักษาอาคาร ซึ่งได้รับความนิยมเพราะนักท่องเที่ยวที่มาเชียงคานมักจะนิยมพักค้างแรมในพื้นที่เพื่อสัมผัสกับวิถีชีวิตและประเพณีแบบชาวบ้าน ซึ่งยังสามารถรักษาไว้ได้เนื่องจากคนดั้งเดิมยังคงอยู่ในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ รวมถึงการจัดกิจกรรมตลาดนัดและถนนคนเดิน ซึ่งของชุมชนเชียงคานนั้นมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยว

5.3.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ภาครัฐ ได้สนับสนุนงบประมาณในด้านที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น การระบายน้ำ การจัดการขยะ หรือ การป้องกันอัคคีภัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้า รวมถึงการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน เช่น การจัดเสวนาต่างๆ โดยไม่พบว่ามีระบบของการสนับสนุนเงินโดยตรงในการซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคารเก่าที่มีคุณค่า

และมีการได้รับเงินสนับสนุนทางอ้อมจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งได้นำกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนเชียงคานมาเป็นงานวิจัยที่ขอทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยนำเงินดังกล่าวมาสนับสนุนในการจัดกระบวนการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน ได้แก่ การจัดเสวนากลุ่มและการประชุมลงมติต่างๆ การเสนอแนะทางสถาปัตยกรรมในการซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคารเก่าที่มีคุณค่าในชุมชน และการเสนอแนะทางด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

5.4 ชุมชนคลองแดน

รายละเอียดของวิธีการและกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนคลองแดนนั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โดยบุคคลนี้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ทำงานด้านนี้มากกว่า 10 ปี และยังเป็นอาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งทางภาคใต้ เพศชาย อายุอยู่ในช่วง 40-50 ปี

5.4.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ในที่นี้คือองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน ซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองที่คอยบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น ดังนั้นจึงเข้ามาดูแลทางด้านการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งในกรณีของชุมชนคลองแดนนั้นมีหน้าที่หลักๆได้แก่ การดูแลเรื่องความสะอาดเรียบร้อยและเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพแวดล้อมของชุมชน แต่ทว่าในระดับของรัฐบาลกลางไม่พบว่า มีหน่วยงานทางด้านอนุรักษ์ที่ เฉพาะเจาะจงมาดูแลด้านการอนุรักษ์

ประกอบกับมีกลุ่มนักวิชาการทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ใน ระดับมหาวิทยาลัย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน โดยมีบทบาทในการให้คำแนะนำ และผลักดันให้เกิดกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การพูดคุยเสวนาในระดับชุมชน การประชุมเพื่อกำหนด ทิศทางการพัฒนาของชุมชนรวมถึงการวางแผนการพัฒนาชุมชน และการวางโครงสร้างรวมถึงระบบ ในการบริหารจัดการภายในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง

5.4.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

เช่นเดียวกับในกรณีของชุมชนเชียงคาน มีความพยายามที่จะริเริ่มจัดตั้งหน่วยงานใน รูปแบบบริษัทของชุมชน (Community Enterprise) ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันและบริหารงานด้วย คนในชุมชนเอง โดยการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เพื่อดำเนินการธุรกิจที่ สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การโรงแรม ร้านอาหาร หรือการนำเที่ยว เพื่อช่วยเหลือให้คนในพื้นที่ยัง สามารถทำมาหากินในชุมชนของตนได้ ไม่ออกจากพื้นที่ไป และยังช่วยกันให้คนในชุมชนด้วยกัน ซึ่งหวังผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน่วยงานของชุมชนที่ให้ประโยชน์กับตัวชุมชนเอง และ เกิดความยั่งยืนของตัวบริษัทดังกล่าว

5.4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

กลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์ได้ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจและวางอนาคตของพื้นที่ โดยใช้เวทีการเสวนากลุ่ม เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วม พุดคุย ปรัชญาหารือ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องต่างๆจึงมาจากการที่คน ในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ คนในชุมชนจึงรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์ดังกล่าว กระบวนการจึงสามารถดำเนินต่อไปได้แม้ว่าจะไม่มีกลุ่มนักวิชาการแล้วก็ตาม

5.4.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดนได้มีการออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ใน ประเด็นของการควบคุมการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารภายในเขตชุมชนคลองแดน โดยห้ามมิให้ทำ การก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารเป็นอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง และมีการมาตรการที่ควบคุม รูปร่างหน้าตาของอาคารในเรื่องของรูปแบบและสวดลายของประตูหน้าต่าง

5.4.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

มีการจัดตั้งกลุ่ม “คนคลองแดน” โดยก่อตั้งและมีสมาชิกซึ่งเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายและรวมไปถึงประสานงานต่างๆที่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวข้องกับการณ์อนุรักษ์ชุมชนรวมไปถึงการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

5.4.6 มาตรการทางภาษี

ในปัจจุบันตามข้อกำหนดทางด้านภาษีของประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีอำนาจในการกำหนดภาษีของพื้นที่ตัวเองดังนั้นจึงไม่มีมาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนคลองแดน

5.4.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จัดเส้นทางท่องเที่ยว จัดแบ่งเขต และภูมิทัศน์ให้เหมาะสม โดยชุมชนเน้นการพัฒนา “ตลาดริมน้ำคลองแดน” เป็นจุดหลักของการท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

5.4.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ภาครัฐ ได้สนับสนุนงบประมาณในด้านที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น การระบายน้ำ การจัดการขยะ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้า

รวมถึงมีการได้รับเงินสนับสนุนทางอ้อมจากกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งได้นำกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนคลองแดนมาเป็นงานวิจัยที่ขอทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยนำเงินดังกล่าวมาสนับสนุนในการจัดกระบวนการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน ได้แก่ การจัดเสวนากลุ่มและการประชุมลงมติดต่างๆ การเสนอแนะทางสถาปัตยกรรมในการซ่อมแซมหรือปรับปรุงอาคารเก่าที่มีคุณค่าในชุมชน และการเสนอแนะทางด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 6

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่ออธิบายและให้เหตุผลต่างๆในสองประเด็น ประเด็นแรกคือการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของกรณีศึกษาในประเทศไทยจำนวน 4 ชุมชนดังเช่นในบทที่ 4 และ บทที่ 5 กับกรณีศึกษาของต่างประเทศในบทที่ 2 ส่วนประเด็นที่สองคือวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โดยเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทยด้วยกันเอง โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

6.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทยกับต่างประเทศ

6.1.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยพบว่า หน่วยงานของภาครัฐทางการอนุรักษ์ชุมชนนั้น จะไม่ใช่หน่วยงานทางการอนุรักษ์ชุมชนโดยตรง แต่จะเป็นหน่วยงานทางการปกครอง ซึ่ง ได้แก่ เทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลและให้บริการต่อชุมชนนั้นๆในภาพรวมหลายเรื่อง เช่น การวางแผนการพัฒนาพื้นที่ การจัดสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือ งานด้านสาธารณสุข เป็นต้น โดยเมื่อชุมชนนั้นๆมีประเด็นด้านการอนุรักษ์ชุมชนหรือการท่องเที่ยว หน่วยงานทางการปกครองดังกล่าวจึงเข้ามาช่วยเหลือและจัดการดูแลทางด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดเก็บขยะมูลฝอย การดูแลเรื่องความสะอาดของชุมชน การดูแลเรื่องการป้องกันอัคคีภัย หรือการออกมาตรการควบคุมการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารเก่า เพื่อรักษาคุณค่าทางด้านความสวยงาม เป็นต้น

รวมถึงในกรณีศึกษาของประเทศไทย พบว่ามีองค์กรซึ่งอยู่ในกำกับของรัฐที่เข้ามาดำเนินการด้านการอนุรักษ์ชุมชน แต่ก็ไม่ใช่ว่าที่หลัก เช่น มูลนิธิชุมชนไท ที่ดูแลด้านความเข้มแข็งของชุมชน หรือมหาวิทยาลัยต่างๆโดยอาจารย์และนักวิชาการที่เข้ามาทำงานวิจัยกับชุมชน เป็นต้น ซึ่งก็มีส่วนสำคัญและช่วยผลักดันกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน ทว่าก็ยังถือว่าเป็นลักษณะของแต่ละกรณีไป (Case by Case) โดยไม่ได้มีรูปแบบและที่เป็นระบบแบบแผน

ซึ่งแตกต่างจากในกรณีศึกษาของต่างประเทศที่นอกเหนือจากการที่มีหน่วยงานด้านการปกครองเข้ามามีบทบาททางการอนุรักษ์ชุมชน เช่น รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น แต่จะมีหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงทางการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ด้วย เช่น องค์การอนุรักษ์สถานที่เพื่อประโยชน์ทางประวัติศาสตร์หรือความสวยงามแห่งชาติ (National Trust for Places of Historic

Interest or Natural Beauty) องค์การอนุรักษ์แห่งอังกฤษ (English Heritage) และ กองทุนลือตเตอ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รีเพื่อฟื้นฟูลูกไม้มรดกชาติ (Heritage Lottery Fund) ของประเทศอังกฤษ หน่วยงานขึ้นทะเบียนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ (The National Register of Historic Place) และกองทุนแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (National Trust for Historic Preservation) ของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงกองทุนแห่งชาติเพื่อเพื่อประโยชน์ทางประวัติศาสตร์หรือความสวยงาม (National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty) ของประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ที่มีอำนาจหน้าที่นอกเหนือจากหน่วยงานการปกครองข้างต้น เช่น ทำหน้าที่ในการหาแหล่งเงินทุนมาทำการอนุรักษ์ชุมชน ขึ้นทะเบียนอาคารและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ร่วมกับชุมชน เป็นต้น

ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวข้างต้นระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทยกับกรณีศึกษาของต่างประเทศ อาจมีสาเหตุจากระยะเวลาของกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในต่างประเทศนั้น กระบวนการมีการเริ่มต้นและผ่านระยะเวลามาเป็นเวลานานกว่ากระบวนการในประเทศไทย ทำให้มีการพัฒนาวิธีการและการจัดการในการแก้ปัญหาต่างๆมากกว่า ซึ่งวิธีการหนึ่งคือการก่อตั้งองค์กรจากภาครัฐเพื่อมาดูแลด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยตรง เพื่อให้มีศักยภาพและความคล่องตัวมากกว่า

6.1.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

มีความแตกต่างในประเด็นดังกล่าว ของกรณีศึกษาของประเทศไทยที่แตกต่างจากกรณีศึกษาของต่างประเทศ ประเด็นสำคัญคือพบว่าในกรณีศึกษาของประเทศไทยมีการจัดตั้งหน่วยงานในรูปแบบบริษัทของชุมชน หรือ Community Enterprise ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันและบริหารงานด้วยคนในชุมชนเอง โดยการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการ เพื่อจุดประสงค์ในการดำเนินงานบริหารจัดการอาคารเก่าที่ถูกนำมาดัดแปลงการใช้งาน (Adaptive Reuse) เพื่อหารายได้ การท่องเที่ยวแล้วนำเงินที่ได้มาสนับสนุนการดูแลซ่อมแซมอาคารและกลายเป็นอาชีพหรือกิจการของเจ้าของอาคารเก่าดังกล่าว โดยมีที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน คือที่ชุมชนจันทบูร และกำลังเริ่มดำเนินการ คือที่ชุมชนเชียงคานและชุมชนคลองเตน

ซึ่งการก่อตั้งบริษัทของชุมชนดังกล่าว น่าจะมีเหตุผลจากการที่การดูแลและซ่อมแซมอาคารเก่านั้นต้องใช้เงินจำนวนมาก และจากกรณีศึกษาของประเทศไทย พบว่าชุมชนดังกล่าวนี้เกิดการชบเซาทางธุรกิจ โดยในประเทศไทยนั้นไม่มีระบบการสนับสนุนเงินเพื่อการอนุรักษ์ที่ชัดเจน เช่น กองทุนแห่งชาติ หรือระบบการสนับสนุนเงินจากภาครัฐ (Subsidy) ดังนั้นจึงมีการคิดวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อหารายได้ โดยดัดแปลงอาคารเก่าเพื่อทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมที่พัก จึงมีการตั้งระบบของบริษัทของชุมชน (Community Enterprise) เพื่อป้องกันการเปลี่ยนถ่ายอาคารและธุรกิจดังกล่าวไปสู่คนภายนอก ให้คนดั้งเดิมในชุมชนยังอยู่ในพื้นที่เพื่อให้อนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างเอาไว้ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

จากการศึกษา อาจดูเหมือนว่าในกรณีศึกษาของประเทศไทยมีความตื่นตัวและความสนใจของคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนที่มากกว่าในกรณีศึกษาของต่างประเทศ อาจจะเป็นด้วยสาเหตุที่ว่ากระบวนการอนุรักษ์ของต่างประเทศนั้น เริ่มต้นมาก่อนหน้าประเทศไทยเป็นและถูกพัฒนาแนวคิดรวมถึงวิธีการต่างๆมาเป็นเวลานาน จึงมีระบบและกลไกของการอนุรักษ์ชุมชนที่ถูกจัดการโดยภาครัฐที่มีประสิทธิภาพดีกว่า รวมถึงระบบกลไกของการบริหารจัดการและวางแผนพัฒนาพื้นที่ที่ถูกพัฒนามานานกว่า ดังนั้นประชาชนจึงไม่จำเป็นต้องผลักดันและดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์เพียงฝ่ายเดียว เพราะภาครัฐเข้ามามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ค่อนข้างมาก

ซึ่งต่างจากในกรณีของประเทศไทย ที่บทบาทและอำนาจหน้าที่ของภาครัฐยังไม่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพเท่า รวมถึงระบบและกลไกต่างๆในการอนุรักษ์ที่ยังไม่มีเท่าต่างประเทศ ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีความเข้มแข็งเพื่อผลักดันแนวคิดและมติดังกล่าวของประชาชนไปสู่ภาครัฐ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจึงถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไปและยั่งยืน

โดยอาจยกเว้นกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพบว่ามีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์ค่อนข้างสูง ซึ่งอาจจะเป็นด้วยความคิดและลักษณะทางสังคมของคนญี่ปุ่นที่เอื้อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น แนวคิดชาตินิยม โครงสร้างทางสังคมที่ครอบครัวมีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างมาก รวมถึงการเมืองประเพณีหรืองานเทศกาลต่างๆในระดับเมืองหรือชุมชนที่มาก ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับสูงตาม

6.1.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยนั้นพบว่ากฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนจะมีเพียงแต่เรื่องการสงวนรักษารูปทรงหน้าตาของอาคารที่มีคุณค่าทางความสวยงาม และการควบคุมขนาดของอาคารไม่ให้สูงใหญ่เกินจนทำลายคุณค่าของชุมชนประวัติศาสตร์ มีเพียงชุมชนเชียงคานที่ออกกฎหมายเพื่อควบคุมภาพรวมในระดับของเมืองและการวางแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว

ซึ่งแตกต่างจากในกรณีศึกษาของต่างประเทศ ที่จะวางแผนการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวมและครอบคลุมตั้งแต่ประเด็นใหญ่ เช่น การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาและวางแผนการใช้ที่ดิน มีการกำหนดย่านการใช้ที่ดิน (Zoning) ที่ชัดเจน และมีมาตรการในการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารด้วยข้อบัญญัติท้องถิ่น (Local Ordinance) จนถึงประเด็นเล็กๆ เช่น เรื่องวัสดุ สีสีนและแนวทางการออกแบบ (Design Guideline) ของอาคารในพื้นที่ชุมชนอนุรักษ์

ซึ่งความแตกต่างดังกล่าว น่าจะมีสาเหตุที่โครงสร้างในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและเติบโตของพื้นที่ รวมถึงการอำนาจในการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.1.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

เนื่องจากความไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในกรณีศึกษาของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาของต่างประเทศ จึงพบว่ามาตรการต่างๆที่ไม่ใช่กฎหมาย ได้แก่ แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือ จะถูกนำมาใช้และเห็นเด่นชัดในกรณีศึกษาของประเทศไทยมากกว่า ซึ่งไม่ได้หมายความว่าในกรณีศึกษาของต่างประเทศจะไม่มีมาตรการที่ไม่ใช่กฎหมายดังกล่าว แต่หลายมาตรการถูกยกขึ้นมาเป็นกฎหมายแล้วนั่นเอง เช่น กฎหมายในสหราชอาณาจักรที่ทุกคนต้องดูแลหน้าบ้านและบริเวณภายนอกบ้านในเขตที่ดินของตนเองให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

6.1.6 มาตรการทางภาษี

ในกรณีศึกษาของต่างประเทศมีการใช้มาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจ หรือ เป็นอุปสรรคต่อการดูแลรักษาอาคารและพื้นที่ที่มีคุณค่าที่หลากหลายและซับซ้อน — และอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือหลักในกระบวนการอนุรักษ์ชุมชน ซึ่งแตกต่างจากกรณีศึกษาของประเทศไทย ซึ่งสาเหตุมาจากโครงสร้างการเก็บภาษีของประเทศไทยที่ยังไม่เอื้อให้เกิดการใช้มาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์ในลักษณะดังกล่าว คือโครงสร้างการเก็บภาษีของประเทศไทย ภาษีส่วนใหญ่จะเก็บจากท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลาง แล้วส่วนกลางจึงค่อยพิจารณากระจายภาษีที่ได้ลงมาเป็นงบประมาณต่างๆตามการพิจารณาจากส่วนกลาง ดังนั้นการนำภาษีไปใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์โดยตรงจึงทำได้ยาก

6.1.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยทั้งหมดนั้น ใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้ให้กับการดูแลรักษาอาคารเก่าที่มีคุณค่า และเป็นรายได้ให้คนดั้งเดิมสามารถอยู่อาศัยในพื้นที่เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยไม่ย้ายออกไปเพื่อหางานทำนอกพื้นที่ของตน เนื่องจากไม่มีเงินสนับสนุนจากทางอื่นๆที่จะมาชดเชยค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อย่างเพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเอาอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ ทำการปรับปรุงและดัดแปลงเพื่อนำมาประกอบธุรกิจที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ โรงแรม ร้านอาหาร ที่พักแบบโฮมสเตย์

ซึ่งจะพบกรณีดังกล่าวได้น้อยกว่าในกรณีศึกษาของต่างประเทศ โดยมีการใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้มาสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนอยู่เช่นเดียวกัน แต่มีปริมาณไม่มากเท่ากับกรณีศึกษาของประเทศไทย ซึ่งก็เนื่องมาจากการที่กรณีศึกษาของต่างประเทศนั้น หน่วยงานภาครัฐมีระบบและกลไกของการให้เงินสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์อาคารหรือชุมชนที่มีคุณค่า

6.1.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยนั้น ยังไม่พบว่ามียุทธศาสตร์หรือกลไกของการสนับสนุนเงินจากเอกสนวิสัยงานของรัฐเพื่อการซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารในชุมชนประวัติศาสตร์โดยตรงในการสนับสนุนเงินการดำเนินงานต่างๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะมีแต่ในกรณีของการเป็นโบราณสถาน ซึ่งในกรณีของชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์นั้นยังไม่เข้าเกณฑ์ดังกล่าว เพราะยังไม่มีการสร้างระเบียบหรือกฎหมายใดมารองรับกลไกดังกล่าว

โดยในกรณีศึกษาของประเทศไทยนั้น จะพบการสนับสนุนทางอ้อมจากภาครัฐแทน เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้าเพื่อให้ความสวยงามและสามารถดึงดูดคนมาเที่ยวได้ การจัดทำป้ายสัญลักษณ์ต่างๆเพื่อการท่องเที่ยว หรือการตรวจตราความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงการสนับสนุนทางอ้อมโดยการสนับสนุนเงินในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์ เช่น สนับสนุนของว่างในการจัดกิจกรรมประชุมคนในชุมชน เป็นต้น

ซึ่งแตกต่างจากในกรณีศึกษาของต่างประเทศ ที่หน่วยงานภาครัฐจะมีระบบและกลไกของการให้เงินสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์อาคารหรือชุมชนที่มีคุณค่า ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ที่มีมาตรการว่า อาคารใดก็ตามที่อยู่ในเขตที่กำหนดเป็นพื้นที่ชุมชนเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หากทำการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือก่อสร้างอาคารใหม่โดยปฏิบัติตามแนวทางการออกแบบอาคารเพื่อให้รักษาเอกลักษณ์ทางความงามของพื้นที่นั้นๆ ก็จะได้รับ การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการดังกล่าวถึงร้อยละ 80-90 โดยอัตโนมัติ

6.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศไทย

6.2.1 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยพบว่า ทั้งหมดมีหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลเป็นหลัก คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดมาให้สนับสนุนการพัฒนาต่างๆของชุมชนนั้นๆ และสนับสนุนในเรื่องของการจัดสาธารณูปโภคและการดูแลเรื่องความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย

โดยมีเพียงชุมชนเชียงคาน ที่พบว่า มีหน่วยงานส่วนกลาง คือ กรมโยธาธิการและผังเมือง ที่มอบหมายและผลักดันให้เทศบาลตำบลเชียงคานทำแผนการพัฒนาพื้นที่เฉพาะของตนเองขึ้นมา อาจเนื่องด้วยกระแสของการท่องเที่ยวชุมชนเก่ากำลังเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น ภาครัฐจึงตื่นตัวและเห็นความสำคัญของการวางแผนการพัฒนาเฉพาะของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และรักษาคุณค่าของชุมชนประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น

6.2.2 การจัดตั้งหน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ชุมชนโดยภาคเอกชน

พบว่า มีสามกรณีศึกษา ได้แก่ ชุมชนจันทบูร ชุมชนเชียงคาน และชุมชนคลองแดน ที่มีแนวคิดในการจัดตั้งในหน่วยงานในรูปแบบบริษัทของชุมชน หรือ Community Enterprise ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันและบริหารงานด้วยคนในชุมชนเองโดยการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการ เพื่อดำเนินการบริหารจัดการในการหาเงินทุนและรายได้เพื่อการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่า รวมถึงหารายได้เพื่อให้คนในชุมชนไม่ต้องย้ายออกไปจากพื้นที่ของตนเพื่อหางานทำ ซึ่งในชุมชนจันทบูรมีการก่อตั้งเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และดำเนินงานมาเป็นระยะเวลาเกิน 5 ปี ส่วนในชุมชนเชียงคานและชุมชนคลองแดนนั้นกำลังเริ่มก่อตั้ง

ส่วนในกรณีของสามชุกที่ยังไม่มีคาดว่าเป็นเพราะทำเลที่ตั้งของชุมชนสามชุกที่เดินทางไปไม่ได้ไม่ลำบาก รวมถึงชื่อเสียงของในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีมาเป็นเวลานาน ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก แต่ละคนในชุมชนจึงสามารถทำเพียงการขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวก็สามารถมีรายได้เพียงพอที่จะดูแลอาคารที่ตนเองเป็นเจ้าของและหาเลี้ยงชีพตัวเองได้

6.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการอนุรักษ์

กรณีศึกษาของประเทศไทยทั้งหมดมีความเหมือนกัน โดยมีกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้เข้ามาดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์ได้ผลักดันและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและวางอนาคตของพื้นที่ โดยใช้เวทีการเสวนากลุ่ม เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมพูดคุย ปรีกษาหารือ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องต่างๆจึงมาจากการที่คนในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ คนในชุมชนจึงรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์ดังกล่าว กระบวนการจึงสามารถดำเนินต่อไปได้แม้ว่าจะไม่มีกลุ่มนักวิชาการแล้วก็ตาม

6.2.4 กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยนั้นพบว่ากฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนจะมีเพียงแต่เรื่องการสงวนรักษารูปร่างหน้าตาของอาคารที่มีคุณค่าทางความสวยงาม และการควบคุมขนาดของอาคารไม่ให้สูงใหญ่เกินจนทำลายคุณค่าของชุมชนประวัติศาสตร์ มีเพียงชุมชนเชียงคานที่ออกกฎหมายเพื่อควบคุมภาพรวมในระดับของเมืองและการวางแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว ซึ่งก็สำเร็จได้จากการมอบหมายและผลักดันจากหน่วยงานกลาง คือ กรมโยธาธิการและผังเมือง

6.2.5 แนวทาง ข้อปฏิบัติ หรือการขอความร่วมมือที่ไม่ใช่กฎหมาย

ทั้งสี่ชุมชนมีมาตรการที่ไม่ใช่กฎหมายเหมือนกัน โดยเน้นไปที่ประเด็นเรื่องความสวยงามเป็นระเบียบของชุมชน และการป้องกันการสูญเสียคุณค่าและการดึงดูดให้นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นมาตรการที่อุดช่องโหว่ต่างๆที่กฎหมายไม่ครอบคลุม

6.2.6 มาตรการทางภาษี

ด้วยข้อจำกัดทางด้านโครงสร้างและระบบการเก็บภาษีของประเทศไทย จึงยังไม่พบในกรณีศึกษาของประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชนว่ามีมาตรการทางภาษีเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.2.7 การใช้การท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยทั้งหมดนั้น ใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้ให้กับการดูแลรักษาอาคารเก่าที่มีคุณค่า และเป็นรายได้ให้คนดั้งเดิมสามารถอยู่อาศัยในพื้นที่เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยไม่ย้ายออกไปเพื่อหางานทำนอกพื้นที่ของตน เนื่องจากไม่มีเงินสนับสนุนจากทางอื่นๆที่จะมาชดเชยค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อย่างเพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเอาอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ ทำการปรับปรุงและดัดแปลงเพื่อนำมาประกอบธุรกิจที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ โรงแรม ร้านอาหาร ที่พักแบบโฮมสเตย์

โดยจะมีเพิ่มเติมในกรณีของชุมชนคลองแดน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเป็นเส้นทาง (Route) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนคลองแดนมีขอบเขตพื้นที่กว้างขวางและการกระจายตัวมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 3 ชุมชน

6.2.8 มาตรการเกี่ยวกับการสนับสนุนเงิน

ในกรณีศึกษาของประเทศไทยทั้งหมดนั้น ยังไม่พบว่ามีระบบกลไกของการสนับสนุนเงินจากหน่วยงานของรัฐเพื่อการซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารในชุมชนประวัติศาสตร์โดยตรง การสนับสนุนเงินจะมีแต่ในกรณีของการเป็นโบราณสถาน ซึ่งในกรณีของชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์นั้นยังไม่เข้าเกณฑ์ดังกล่าว เพราะยังไม่มีการสร้างระเบียบหรือกฎหมายใดมารองรับกลไกดังกล่าว

โดยในกรณีศึกษาของประเทศไทยนั้น จะพบการสนับสนุนทางอ้อมจากภาครัฐแทน เช่น การปรับปรุงถนนทางเท้าเพื่อให้ความสวยงามและสามารถดึงดูดคนมาเที่ยวได้ การจัดทำป้ายสัญลักษณ์ต่างๆเพื่อการท่องเที่ยว หรือการตรวจตราความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงการสนับสนุนทางอ้อมโดยการสนับสนุนเงินในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์ เช่น สนับสนุนของว่างในการจัดกิจกรรมประชุมคนในชุมชน เป็นต้น

6.3 ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์

ส่วนนี้จะเป็นการนำข้อค้นพบและข้อเปรียบเทียบที่ได้ ไปสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี และเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เพื่อตรวจสอบและหาข้อสรุป

6.3.1 ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติ

จากผลของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์และนักวิชาการทางด้านสถาปัตยกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งริวกิว (University of the Ryukyus) ในประเทศญี่ปุ่น โดยเป็นผู้ออกแบบวางแผน และให้คำปรึกษาต่อกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนในประเทศญี่ปุ่นมาเป็นเวลา 20-30 ปี ได้มีเอกสารเป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำมาศึกษาไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันในประเด็นที่ว่า การอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สิ่งสำคัญที่สุดประการแรก คือการหารายได้เพิ่มเติมให้กับเจ้าของอาคารเก่าดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ในชุมชนประวัติศาสตร์ดังกล่าว เนื่องจากการจะบูรณะหรือซ่อมแซมอาคารเก่านั้น ต้องใช้งบประมาณที่สูงกว่ามากเมื่อเทียบกับอาคารปรกติ โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่นซึ่งการก่อสร้างในภาพรวมเกือบทั้งหมดเป็นระบบสำเร็จรูป (Prefabrication System) ช่างก่อสร้างส่วนมากจึงไม่ได้มีฝีมือในเชิงช่างที่สูง โดยเฉพาะช่างไม้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานไม้ของบ้านแบบญี่ปุ่นดั้งเดิม ซึ่งจำเป็นต้องการบูรณะซ่อมแซมอาคารเก่าดั้งเดิมในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีจำนวนไม่มากแล้วในประเทศญี่ปุ่น ทำให้ค่าจ้างช่างไม้ที่มีความเชี่ยวชาญดังกล่าวมีราคาสูงมาก ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้เจ้าของอาคารเก่าดั้งเดิมจำเป็นต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อสนับสนุนการบูรณะซ่อมแซมดังกล่าว ซึ่งการใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้นั้นก็เป็นวิธีที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพราะใช้ตัวอาคารและสภาพแวดล้อมของชุมชนในการหารายได้เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดูแลตัวอาคารและสภาพแวดล้อมของตัวเอง

สิ่งสำคัญประการที่สองซึ่งสืบเนื่องจากประการแรก คือเมื่อพัฒนาชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ก็เป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาต่างๆที่จะทำให้ชุมชนนั้นสูญเสียคุณค่าไป ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาขยะมูลฝอยที่ทำให้คุณค่าทางด้านความงามของสภาพแวดล้อมในชุมชนเสียไป หรือปัญหาการเปลี่ยนแปลงอาคารเก่าดั้งเดิมเพื่อรองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งบางครั้งทำให้สูญเสียคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมไป ดังนั้นการป้องกันการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและสังคมเศรษฐกิจของชุมชนที่จะทำให้สูญเสียคุณค่าของชุมชนไป ด้วยกระบวนการภายในชุมชนและมีมีส่วนร่วมของคนในชุมชนดังเช่นในตัวอย่างของชุมชนสามชุก จันทบุรี เชียงคาน และคลองแดน ก็เป็นวิธีที่ดี

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก็คล้ายกับในบางชุมชนของญี่ปุ่น เช่นชุมชนบนเกาะทาเคโทมิ (Taketomi Island) ซึ่งชุมชนดังกล่าวมีการจัดทำข้อตกลงทาเคโทมิ (Taketomi Charter) ซึ่งกำหนดมาตรการในการควบคุมภายในชุมชนเพื่อรองรับและป้องกันผลกระทบที่ไม่ดีจากการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นเพียงข้อแนะนำและการขอความร่วมมือโดยไม่มีผลทางกฎหมาย และชุมชนบนเกาะทาเคโทมียังมีการจัดตั้งสภาชุมชนทาเคโทมิ (Taketomi Council) ซึ่งมาจากการคัดเลือกและการเชื้อเชิญคนในชุมชน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงต่างๆของอาคารและสภาพแวดล้อมบนเกาะเพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณค่าทางด้านความงามและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยสภาชุมชนนี้มีอำนาจทางกฎหมายหรืออำนาจทางการปกครอง แต่เป็นในลักษณะของกระบวนการทางสังคม ตัวอย่างเช่น ถ้าหากมีบุคคลหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนบนเกาะทาเคโทมิต้องการจะขายที่ดินและที่อยู่อาศัยของตนให้กับคนภายนอก ต้องทำการพูดคุยปรึกษากับสภาชุมชนก่อน ซึ่งถ้าสภาชุมชนไม่เห็นด้วยบุคคลนั้นก็ควรจะทำตาม ซึ่งจะไม่ทำตามก็ได้ แต่บุคคลนั้นรวมถึงคนภายนอกที่เข้ามาซื้อที่ดินจากบุคคลนั้นก็จะต้องมองว่าไม่ดีจากคนอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น

อนึ่ง ผู้เชี่ยวชาญท่านนี้มีความเห็นเพิ่มเติมว่า การจะช่วยเหลือเจ้าของอาคารเก่าดั้งเดิมทางด้านรายจ่ายเพื่อการบูรณะซ่อมแซม ควรมีการสืบทอดงานช่างก่อสร้างอาคารเก่าดั้งเดิมและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จัดสร้างกระบวนช่างก่อสร้างสำหรับการบูรณะซ่อมแซมอาคารเก่าดั้งเดิมโดยเฉพาะ เพื่อให้บุคลากรด้านนี้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อจะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยว่า ควรเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีนักวิชาการที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและผลักดัน รวมถึงการพยายามสร้างบุคลากรใหม่ๆที่มีความรู้ความสามารถเพื่อมาสนับสนุนกระบวนการดังกล่าว

6.3.2 ผู้เชี่ยวชาญชาวไทย

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ชาวไทย ซึ่งเป็นอาจารย์และนักวิชาการทางด้านสถาปัตยกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นผู้ออกแบบ วางแผน และให้คำปรึกษาต่อกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนในประเทศญี่ปุ่นมาเป็นเวลา 10-15 ปี ได้มีความเห็นในประเด็นที่ว่า การอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การใช้การท่องเที่ยวเพื่อหารายได้และให้ชุมชนเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาทายนอกนั้นเป็นทางออกที่สมควรและสมเหตุสมผล ทว่าสิ่งสำคัญคือการให้คนในชุมชนดังกล่าวมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ในระดับค่อนข้างสูง คือถึงระดับที่ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาและกำหนดนโยบายต่างๆ ภายในชุมชนตัวเองเพื่อรองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนด้วยตัวคนในชุมชนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองก็ได้ โดยเป็นในลักษณะของข้อตกลงหรือการขอความร่วมมือภายในชุมชน ซึ่งจากกระบวนการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่ามีแนวโน้มที่จะทำให้กระบวนการอนุรักษ์นั้น มีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จได้มากกว่าการทำตามนโยบายจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว เพราะในเมื่อเป็นแนวทางที่มาจากข้อสรุปที่ได้จากกระบวนการพูดคุยปรึกษาหารือกันจากคนที่อยู่อาศัยภายในชุมชนเอง จะพบว่าคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือและเกิดการต่อต้านไม่มากนัก

แต่ทว่ากระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชนดังกล่าวนี้ สำหรับในประเทศไทย อาจจะต้องมีนักวิชาการหรือคนที่มีความรู้ทางด้านอนุรักษ์ที่มีได้รับมอบอำนาจจากภาครัฐ มาเป็นผู้ชี้แนะและประสานงานกับชุมชนในการทำกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว เพื่อนำพาให้ชุมชนได้ดำเนินไปสู่ข้อสรุปของการกำหนดนโยบายต่างๆภายในชุมชน เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น หลายนโยบายคือการพูดคุยและการประชุมของกลุ่มคนที่มีจำนวนมากๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีคนมาดำเนินการนำพาการประชุมพูดคุยในช่วงแรกๆก่อน จากนั้นจึงค่อยปล่อยให้ชุมชนได้ดำเนินการกันเอง มิเช่นนั้นการประชุมพูดคุยจะไปสู่ข้อสรุปได้ยาก

อีกทั้งการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย จำเป็นต้องชี้ให้ชุมชนนั้นๆเห็นถึงผลดีและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ดังกล่าว เพราะการอนุรักษ์อาคารและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้งบประมาณในจำนวนมากไม่น้อย ดังนั้นจึงมีคนจำนวนมากที่มองว่าเป็นภาระที่ไม่สามารถแบกรับไหว จึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต้องขายที่ดินและอาคารของตนเองไปสู่คนอื่นซึ่งบางครั้งเป็นคนภายนอก การทำให้เห็นถึงข้อดีและผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อหารายได้และเป็นรูปธรรมอย่างเช่นในชุมชนจันทบูรหรือในชุมชนคลองแดน จึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ซึ่งรวมถึงการชี้ให้เห็นถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุมจนไปทำลายคุณค่าของสถานที่นั้นไป ซึ่งการทำเช่นนี้ คือการทำให้คนในชุมชนดังกล่าวมีความรู้สึกเห็นด้วยและคล้อยตามในกระบวนการอนุรักษ์อย่างชัดเจนและจับต้องได้ ซึ่งช่วยให้กระบวนการอนุรักษ์สามารถดำเนินไปได้เป็นเวลานานและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยว่า ควรเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีนักวิชาการที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและผลักดันเช่นเดียวกัน และควรพยายามที่จะพัฒนาระบบและกลไกบางอย่างสำหรับการอนุรักษ์ชุมชน เพื่อให้กระบวนการสามารถเริ่มต้นและดำเนินการต่อไปได้ โดยมีระบบและกลไกดังกล่าวเป็นสิ่งขับเคลื่อนและไม่ต้องการการแนะนำหรือผลักดันจากภาคส่วนต่างๆมากเกินไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 7

สรุปและอภิปรายผล

ในส่วนนี้เป็นการอภิปรายผลเพื่อเชื่อมโยงข้อสรุปจากผลการวิจัยและสิ่งค้นพบ จากคำถามการวิจัยที่ว่า “จะมีกระบวนการและวิธีอนุรักษ์ชุมชนเก่าหรือชุมชนประวัติศาสตร์อย่างไร ให้สามารถรักษาคุณค่าของตัวสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปได้ในบริบทไทย” รวมถึงทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้ที่มิประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

7.1 สรุป อภิปรายผล และการนำไปใช้

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ในกรณีของพื้นที่ที่มีการดำเนินการอนุรักษ์ในพื้นที่แล้วมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง มีการรวมกลุ่มกันในชุมชนที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ชุมชน และยังทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการอนุรักษ์นั้นสามารถรักษาอาคารและสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้ในระดับที่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะเด่นบางอย่าง อีกทั้งในชุมชนยังมีคนดั้งเดิมอยู่และมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์นั้น ปัจจัยสำคัญ คือ การที่คนในชุมชนนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการอนุรักษ์ โดยร่วมกับองค์กรทางภาควิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยหรือสถาบันต่างๆ คอยให้คำแนะนำในเรื่องของหลักการและวิธีการเชิงปฏิบัติในการอนุรักษ์ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ คอยแนะนำและสนับสนุนทางด้านงบประมาณและกฎหมายข้อกำหนดต่างๆ

โดยการอนุรักษ์ชุมชนนั้นเป็นการทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่จำเป็นต้องทำพร้อมกันทั้งชุมชนในพื้นที่ทั้งหมด แต่สามารถที่จะเริ่มทำในจุดเล็กๆหรืออาคารใดอาคารหนึ่ง เพื่อให้คนในชุมชนค่อยๆเห็นถึงประโยชน์ รวมถึงผลดีที่เกิดขึ้นจากการอนุรักษ์ แล้วจึงอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการดังกล่าวด้วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้การดำเนินการอนุรักษ์สามารถดำเนินไปได้ด้วยตัวของคนในชุมชนเอง อย่างเป็นระยะเวลานานและยั่งยืนกว่า ซึ่งเหมาะกับบริบทของประเทศไทยที่บางครั้งการสนับสนุนเกี่ยวกับการอนุรักษ์จากภาครัฐยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่

การท่องเที่ยวไม่ควรทำลายมรดกทางวัฒนธรรม แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนยังอยู่คือแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางที่ว่า เพื่อมุ่งเน้นการการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนคาจากัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลเสียต่อมูลค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างไรก็ตาม แนวทางที่ช่วยลดผลกระทบดังกล่าวมีสองประเด็นหลักที่สำคัญได้แก่ประเด็นแรกคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจในการจัดการและบริหารพื้นที่รวมไปถึงการประกาศกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อควบคุมทางด้านกายภาพรวมถึงมาตรการทางด้านภาษีซึ่งเป็นการควบคุมพื้นที่ในภาพใหญ่ ส่วนประเด็นที่สอง คือ การที่คนภายในชุมชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนคือสิ่งสำคัญ ซึ่งการเรียนรู้จากชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนอื่น (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557) ตัวอย่างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นโดยการรวมกลุ่มเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ชมรมบ้านเก่าแม่ฮ่องสอน ภาศิคนรักเมืองสงขลา คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก เป็นต้น (Parinya Chukaew, 2014) ซึ่งการรวมกลุ่มเป็นอาสาสมัครที่ทำงานประสานงานระหว่างภาครัฐ ชุมชน และภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม แนวคิดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่มีการปรึกษาหารือ (Consultation) ได้ถูกนำมาปรับใช้โดยประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิถีไทย คือ “การจับเข้าคุยกัน” ที่การปรึกษาหารือด้วยวิถีกุ่มปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการสนทนากลุ่ม ได้ถูกนำมาใช้ในหลายๆ พื้นที่ซึ่งก็ช่วยให้แผนการอนุรักษ์ได้รับการยอมรับมากขึ้น

7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการทำงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้พบข้อจำกัดอยู่ ประการแรกได้แก่ ความยากในการรวบรวมข้อมูลของกระบวนการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งหลายอย่างไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้รายละเอียดของกระบวนการต่างๆ ในอดีตจึงมาจากความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งรายละเอียดบางอย่างจึงตกหล่นคลาดเคลื่อนไป ดังนั้นการให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน อาจต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) โดยให้ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หลายคน ได้แบ่งปันและรื้อฟื้นข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ในอดีตร่วมกัน ทำให้มีความถูกต้องมากขึ้น ประการที่สองได้แก่ บางครั้งเกิดความไม่ตรงกันระหว่างข้อมูลของกลุ่มคนต่างหน่วยงาน เช่น ระหว่างชาวบ้าน กับหน่วยงานภาครัฐ หรือระหว่าง กลุ่มนักวิชาการกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยต้องตรวจสอบข้อมูลและอ้างอิงข้อมูลในหลายๆ แหล่งที่มา เพื่อให้เกิดความถูกต้องมากที่สุด

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในอนาคต ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะของการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในครั้งต่อไป ได้แก่ ประเด็นแรก ในการวิจัยครั้งนี้ ยังไม่ได้มีการสำรวจอย่างละเอียด เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อนำมาสรุปให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อนำไปกำหนดและวางแผนการอนุรักษ์ในอนาคต

ประเด็นที่สอง คือ ควรที่จะการวิจัยเพื่อสำรวจตรวจสอบกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนที่มีคุณค่าทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ การใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้รู้เห็นแจ้งขอสงวนสิทธิ์ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติศาสตร์ในประเทศอื่นๆที่มีบริบททางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย เช่น เวียดนาม เปรู หรืออินเดีย เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบและหาจุดร่วมบางอย่างของการอนุรักษ์ เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ 2555 “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน” วารสารนักบริหาร. ปีที่ : 32 ฉบับที่ : 4 เลขหน้า : 139-146
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2539. การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ
- กุลธิดา สืบหล้า. 2556. สามชุกวันนี้. สมุทรสาคร : บริษัทพิมพ์ดี
- กุสุมา บุญกาญจน์ และ ชูวิทย์ สุจฉายา. 2558. “การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร” วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน ประจำปี 2558 หน้า 59-82
- ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. 2554. วิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 7 นครปฐม : คอมมาดีไซร์แอนด์พริ้น.
- จักรี เตชะวารี. 2551. “ความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว กรณีศึกษาหมู่บ้านชีระคาเวะ จังหวัดกัมพู ประเทศญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงใหม่”. Tourism logitics.
- ชุตินา สุระเชษฐพงษ์. 2554 “โครงสร้างและองค์ประกอบของเอกลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเมืองเชียงคาน” วิทยานิพนธ์หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชินอรส พันทวี. 2553. “การศึกษาเรือนค้าขายพื้นถิ่นเมืองเชียงคานในฐานะความทรงจำของชุมชน” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชูวิทย์ สุจฉายา. 2552. การอนุรักษ์เมือง. กทม : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิซซิง.
- ชานนท์ วิสุทธินานนท์. 2558. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
- ชานนท์ วิสุทธินานนท์ นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ ศรัณย์ลักษณ์ เทพวารินทร์. 2557. “ชุมชนคลองแดนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาประมง” วารสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 5. หน้า 170-178
- ทัศนียา คัญทะชา. 2558. “การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- ธวัชชัย มานิตย์. 2550. ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาดำบลเวียงใต้ อำเภอปายจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธิดารัตน์ ศรีอรรถจันทร์. “การอนุรักษ์เมืองโบราณและเขตประวัติศาสตร์ในประเทศไทยปัจจุบัน”
นราธิป ทับทัน. 2557. “การจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในชุมชนเมืองขลุง จังหวัด
จันทบุรี” วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2557) หน้า
30-42.
- นพดล สหชัยเสรี. 2546. “การวิจัยสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ในสาขาผังเมือง” กรุงเทพฯ :
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- นิติ เอียวศรีวงศ์. 2532. วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรสแอนด์ ดีไซน์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1.
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปริญญา 2557 ชูแก้ว การอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของไทย ประสบการณ์จากการทำงาน
ภาคสนาม. กทม : พลัสเพรส
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. 2559. การอนุรักษ์ชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- พรรณงาม เก่าธรรมสาร และ ปรีดา คงแป้น. 2552. ย้อนมองสามชุกตลาดร้อยปีกว่าจะมีวันนี้.
ภาณุวัฒน์ โทบุบล. 2556. “ความเป็นมาและความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม” วารสาร
กรมโยธาธิการและผังเมือง. หน้า 29-34.
- ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546. มะจีชีศิริ การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสกร คำภูแสน, 2552. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร
จังหวัดจันทบุรี หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิ
สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
- มณีวรรณ ผิวนิม และคณะ. 2546 “โครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษา
ชุมชนตลาดน้ำ” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรมท่อง
เที่ยว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง และ ปนายุ ไชยรัตนานนท์ 2558. “แนวทางการลดผลกระทบด้านลบจากการ
พัฒนาการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา
ชุมชนริมน้ำ อ่าเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือน

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ วารสารวัฒนธรรมและศิลปะฉบับที่ 16 ฉบับที่ 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2557) เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

มนตรี เกิดมีมูล. 2560. “ปัจจัยที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน: กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา” *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์* ปีที่ 57 ฉบับที่ 1

นักข่าวอาสา. 2556. “โครงการเสวนาวิชาการ เรื่อง “ฝัน (ราก) ชาวกรุง?” [Online]. Available : <http://oknation.nationtv.tv/blog/tourrattanakosin/2013/02/03/entry-2>. 2017.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2556. การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2555. “ประเด็นวิกฤตเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ในเมืองสำหรับประเทศไทย” *วารสารหน้าจั่ว*. ฉบับที่ 9, กันยายน - สิงหาคม. 2556. หน้า 101-119.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2554. “การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในสหรัฐอเมริกา : ข้อพิจารณาสำหรับประเทศไทย” *วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์*. ปีที่ 17, ฉบับที่ 66. หน้า 28-35.

วิจิตา สีลาสุธานนท์. 2558. “ชุมชนริมน้ำจันทบูรความงามแห่งอดีตกาลที่เดินทางถึงปัจจุบัน” *TRUST Magazine* หน้า 66-69 เข้าถึง www.tisco.co.th/AttachFileAction.do?fileName=trust_oct_dec2015_11.pdf

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2557. “การออกแบบชุมชนเมืองในอนาคต : การทำนายในศตวรรษที่ 21” *วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 77. เม.ย.-มิ.ย. 2557. หน้า 37-44.

ศิริลักษณ์ เมฆอ่อน และ มนสิชา เพชรานนท์ 2556. “ผลกระทบการท่องเที่ยวต่ออัตลักษณ์ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอัมพวา” *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น*. ปีที่ 12, ฉบับที่ 2 หน้า 1-19.

สาลินี ทิพย์เพ็ง. 2558. “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา” *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ* หน้า 1-10

สาลินี สุกรัตน์เมธี. 2552. “การอนุรักษ์ย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา” *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 8. หน้า 1-9.

สิทธิพร ภิรมย์ริน. 2547. “การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม : แนวคิดหลัก การและผลการปฏิบัติ” *วารสารหน้าจั่ว*. ปีที่ 20, กันยายน 2546 - สิงหาคม 2547. หน้า 40-56.

สุภางค์ จันทวานิช. 2559. *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

เอกสารนี้เป็นมหาวิทยาลัยวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555. **โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า**. ในพื้นที่ภาคกลางและตะวันออก. กรุงเทพฯ : พรอพเพอร์ตี้พรีนซ์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555. **คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า**. กรุงเทพฯ : พรอพเพอร์ตี้พรีนซ์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2554. **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่าเล่ม 3**.

สำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง. 2557. “โครงการพัฒนาเมืองเชียงคาน เมืองงาม ในความทรงจำ” วารสารกรมโยธาธิการและผังเมือง ฉบับที่ 44 หน้า 31-38

สักรินทร์ แซ่ภู ญัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ มนต์ทวี จิระวัฒน์ทวี. 2550. **ย่านตลาด 100 ปีสามชุกกับกลไกชุมชนในมิติการอนุรักษ์**. โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ไศจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล. 2556. “ตลาดย้อนยุคสามชุก : การเมืองเรื่องพื้นที่และธุรกิจแห่งการถวิลหาอดีต” วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หน้า 67-77

อริสรา เสยานนท์. 2552. “การป้องกันการเสื่อมโทรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตลาดน้ำอัมพวา” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ปีที่ 29, ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม - ธันวาคม 2552 หน้า 163-172

อัญญารัตน์ ธราวรณ และ มริวรรณ ผิวนิยม. 2557. “การศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการจัดการท่องเที่ยวกรณีศึกษาเมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” วารสารการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น. มีนาคม 2557. หน้า 2880 - 2886

Agency for Cultural Affairs. 2012. Policy of Cultural Affairs in Japan - Fiscal 2011. Tokyo, Japan.

Allison, E. W., & Peters, L. 2010. Historic preservation and the livable city. John Wiley & Sons.

Australia ICOMOS. 2013. “The Burra Charter” [Online]. Available : <http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>.

Brace, C. 1999. “Looking back: the Cotswolds and English national identity, c. 1890–

เอกสารนี้เป็น 1950” *Journal of Historical Geography*. 25(4), 502-516. ดึงหน้าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Cremer, H. 1983. "Contacting Aboriginal Communities. In Australian Field Archaeology: A Guide to Techniques, G. Connah" (ed.), pp. 10-17. Canberra: Australian Institute of Aboriginal Studies.
- City of Williamsburg. 1953. *Comprehensive Plan*. VA: City of Williamsburg.
- City of sydney. 2015. "ระบบการปกครองของออสเตรเลีย" [Online]. Available : <http://www.cityofsydney.nsw.gov.au/community-languages/thai/about-the-city-of-sydney/australias-system-of-government>. 23 July 2015
- Creswell, J. W. 2013. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Cristofori, S. 2015. "The language of Tourism in the promotion of country villages: two case studies from Italy (Borghetto) and England (Bibury)."
- Cotswold District Council. 2000. "Bibury conservation area statement planning guidance for owner, occupiers and developers". [Online]. Available : <http://www.cotswold.gov.uk/media/250958/bibury-ca-statement.pdf>. 2017.
- Cotswold District Council. 2002. "Bourton-on-the-water conservation area statement planning guidance for owner, occupiers and developers". [Online]. Available : <http://www.cotswold.gov.uk/media/451014/Conservation-area-statement-Bourton.pdf>. 2017.
- Costin, C. 1991. "Legal and Policy Issues in the Protection of Cultural Heritage in South Asia and the Pacific" *Proceeding of a Symposium Held in Honolulu, Hawaii*, September 8-13, 1991. 27-50
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. 1998. *Strategies for qualitative inquiry*. Thousand Oaks, Calif : Sage Publications
- Erlanson, D. A. 1993. *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage.
- Feilden, B. M., & Jokilehto, J. 1998. *Evaluation for conservation*. *Chap Management guidelines for world heritage sites*, 11e21.
- Forsyth, M. 2013. *Understanding historic building conservation*. John Wiley & Sons.
- Groat, L. & Wang, D. 2002. *Architectural research methods*. New York : John Wiley & Sons.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Guzmán, P. C., Roders, A. P., & Colenbrander, B. J. F. 2017. "Measuring links between cultural heritage management and sustainable urban development: An overview of global monitoring tools" *Cities*. 60, 192-201.
- Haskell, T. 2006. **Caring for our Built Heritage: Conservation in practice**. Taylor & Francis.
- Jimura, T. 2011. "The impact of world heritage site designation on local communities—A case study of Ogimachi, Shirakawa-mura, Japan" *Tourism Management*. 32(2), 288-296.
- Patchareerat Harachai and Monsicha Bejrananda 2009. "The tourism capacity assessment of Sisaket for the formation of provincial sustainable tourism development policy" **Report on the 8th Asia Pacific Forum for Graduate Students Research in Tourism Conference**. July
- Pembrokeshire Coast National Park Authority. 2011. **Tenby Conservation Area Proposals**. [Online]. Available : https://www.edinburgh.gov.uk/directory_record/377070/dean_conservation_area. 2017.
- Pendlebury, J. 1999. "The conservation of historic areas in the UK: A case study of "Grainger Town", Newcastle upon Tyne" *Cities*, 16(6), 423-433.
- Prompayuk, S., & Chairattananon, P. 2016. "Preservation of Cultural Heritage Community: Cases of Thailand and Developed Countries" *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 234, 239-243.
- Prompayuk, S., & Chairattananon, P. 2017. "The emigrating of the natives in the central region community community of thailand from the tourism adaptation" *E-B environmental behavior proceeding journal*.
- Radzuan, I. S. M., Fukami, N., & Ahmad, Y. 2014. "Cultural heritage, incentives system and the sustainable community: Lessons from Ogimachi Village, Japan." *Malaysian Journal of Society and Space*. 10(1), 130-146.
- Siegenthaler, P. 2004. "Looking to the Past, Looking to the Future: The Localization of Japanese Historic Preservation, 1950–1975" *The Dissertation*.
- Swarbrooke, J. (1999). **Sustainable Tourism Management**. London: CABI.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- State Heritage Unit. 2015a. **Hahndorf State heritage area: guidelines.** DEWNR Technical report 2015. Government of South Australia. through Department of Environment. Water and Natural Resources. Adelaide.
- State Heritage Unit. 2015b. **Port Adelaide State heritage area: guidelines** DEWNR Technical report 2015. Government of South Australia, through Department of Environment. Water and Natural Resources, Adelaide
- State Heritage Unit. 2015c. **Colonel Light Gardens State heritage area: guidelines.** DEWNR Technical report 2015/16. Government of South Australia, through Department of Environment. Water and Natural Resources, Adelaide.
- The city of edinburgh council. 2004. **“Dean Conservation Area Character Appraisal”** [Online]. Available : <https://www.edinburgh.gov.uk/directory-record/377070/dean-conservation-area>. 2017.
- Tyler, N. 2000. **Historic Preservation: An Introduction to Its History Principles and Practice.** New york: W.W. Norton.
- Taylor, K.2003. “Cultural Heritage Management: The role of charters and principles?” **Journal of the faculty of Architecture Silpakorn University.** Vol19 170-183.
- Zagars, J. 1997. **Preservation Yellow Pages: The Complete Information Source for Homeowners, Communities, and Professionals.** John Wiley & Sons.
- National Park Service. **“Nantucket Historic District: Executive Summary”** [Online]. Available : <https://www.nps.gov/nhl/news/LC/fall2011/NantucketHDES.pdf>.
- NSW Heritage Office. 2011. **Design in Context: Guidelines for Infill Development in the Historic Environment.**
- Murtagh, W.J. 1975. **Historic districts: identification, social aspects and preservation** Washington D.C.: Preservation Press, 1975.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. 1994. **Qualitative data analysis: A sourcebook.** Beverly Hills: Sage Publications.
- Yamaguchi, S. Y., Kojima, Y., Takada, J. I., Haneda, K., & Nishi, K. 2003. “Integrated Conservation Approach: A Case of Shirakawa-Mura in Japan” **International Symposium of the Organization of World Heritage Cities.** 1-11.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

United Nations. “The future we want: Outcome document adopted at Rio + 20 Conference on Sustainable Development. Rio de Janeiro meeting” [Online]. Available : <https://www.nps.gov/nhl/news/LC/fall2011/NantucketHDES.pdf>. 2012.

UNESCO World Heritage Centre, 2010. “UNESCO World heritage Convention” [Online]. Available : <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>. 2017.

Urshima, A. Y. F. 2012. “Japanese debate on the preservation of traditional town features against environmental degradation. 1967-1972.” 15th International planning history society conference.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายสุพจน์ พรหมพยัคฆ์
ที่อยู่	สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
การศึกษา	
ปริญญาตรี	สถาปัตยกรรม (สธ.บ.) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ.2545
ปริญญาโท	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม (ผ.ม.) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ.2554
ปริญญาเอก	กำลังศึกษาสถาปัตยกรรมดุสิตบัณฑิต (ส.ถ.ด) สาขาสหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2560
ประสบการณ์ด้านการทำงาน	
2546 - 2548	สถาปนิก ตำแหน่ง Junior Architect บริษัท ARDEC Co.,Ltd.
2548 - 2554	สถาปนิกอิสระ
2554 - 2557	อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2557 - ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับงานวิจัย

- Prompayuk, S., & Sahachaisaeree, N. (2012). Unity in Environmental Design and Livable Neighborhood. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 50, 812-817.
- Prompayuk, S., & Chairatananonda, P. (2016). Preservation of Cultural Heritage Community: Cases of Thailand and Developed Countries. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 234, 239-243.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- Prompayuk, S., & Chairattananon, P. (2017). "The emigrating of the natives in the central region community community of thailand from the tourism adaptation" E-B environmental behavior proceeding journal.
- ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อความเป็นสถานที่ ความรู้สึกปลอดภัย และคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา: กลุ่มอาคารในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โครงการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- แนวทางการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว: เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โครงการวิจัยงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้